Charles Dickens

Poveste despre două orașe

roman

Editura Eminescu

Coperta colecției: Val Munteanu

Ilustrația copertei: Aurel Bulacu

1973

București, Bd. Ana Ipătescu 39

Charles
Dickens

Poveste despre două oraşe

roman

În româneşte de
Antoaneta Ralian

Editura Eminescu

A TALE OF TWO CITIES

by

CHARLES DICKENS

Bernard Tauchnitz
1859

PREFAȚA AUTORULUI

Ideea acestei povestiri mi-a încolțit prima dată în minte în timp ce jucam, împreună cu copiii și prietenii mei, în drama domnului Wilkie Collins — Adîncurile înghețate. *Am simțit atunci dorința puternică de a trăi eu însumi această poveste; și am plăsmuit cu deosebită grijă și interes, starea de spirit necesară pentru a o înfățișa unui spectator atent.*

Pe măsură ce ideea îmi devenea tot mai familiară, prindea, încetul cu încetul, forma în care se prezintă astăzi. Și pe parcursul realizării, a pus cu totul stăpînire pe mine; am încercat toate cîte se petrec și se simt în aceste pagini, de parcă eu însumi le-aș fi trăit și suferit.

Orice referire (oricît de vagă) la condiții de viață ale poporului francez înainte sau în timpul Revoluției, se în-

temeiază pe adevăr, pe mărturia celor mai demne de crezare documente. Am nutrit speranţa să pot adăuga şi eu cîte ceva la popularele şi plasticele mijloace de înţelegere a acelor cumplite vremi, deşi nimeni nu poate nădăjdui să spună ceva în plus faţă de filozofia minunatei cărţi a domnului Carlyle [1].

Londra, Tavistock House
noiembrie 1859

[1] Referire la *Istoria Revoluţiei franceze* de Thomas Carlyle (1795—1881).

CARTEA INTII

RECHEMAT LA VIAȚĂ

Capitolul I

Epoca

ERA CEA MAI BUNĂ DINTRE VREMI, era cea mai năpăstuită dintre vremi, era epoca înțelepciunii, epoca neroziei, veacul credinței, veacul necredinței, răstimpul Luminii, răstimpul Întunecimii, primăvara nădejdii, iarna deznădejdii, aveam totul în față, aveam doar nimicul în față, ne înălțam cu toții de-a dreptul la ceruri, ne cufundam cu toții de-a dreptul în iad, — pe scurt, epoca aceea era atît de asemănătoare cu cea de acum, încît unele dintre autoritățile cele mai proeminente au stăruit să fie prezentată, în tot ce avea ea bun sau rău, numai la gradul superlativ.

La tronul Angliei se aflau un rege fălcos și o regină urîtă [1]; la tronul Franței se aflau un rege fălcos și o regină frumoasă [2]. În amîndouă țările, pentru mai marii

[1] George al III-lea și soția sa Charlotte.
[2] Ludovic al XVI-lea și Maria-Antoaneta.

care vegheau peste rezervele de pîine și de pește ale statului, era limpede ca lumina zilei că lucrurile fuseseră statornicite odată pentru totdeauna.

Era în anul Domnului una mie șapte sute șaptezeci și cinci. În acea epocă de grație, Angliei îi fuseseră hărăzite revelații spirituale. Doamna Southcott [1] sărbătorise de curînd abia douăzeci și cinci de ani de la binecuvîntata sa zi de naștere, a cărei sublimă apariție fusese anunțată de pronii printr-o tainică profeție cum că Londra și Westminster vor fi nimicite. Pînă și stafia din Cock-lane fusese izgonită abia de doisprezece ani, după ce-și ciocănise mesajele în geam, întocmai cum și le ciocănesc și spiritele din anii noștri (vădind o totală lipsă de originalitate). Dar în ultima vreme, Coroana și poporul englez primiseră mesaje mai pămîntești, cu privire la un congres al supușilor britanici din America [2]: și, în chip ciudat, aceste mesaje se dovediră mai importante pentru seminția umană decît orice alte comunicări sosite pe calea vlăstarelor din soiul Cock-lane.

Franța, mai puțin favorizată în ceea ce privește revelațiile spirituale decît sora ei întru scut și trident, se rostogolea încetișor pe povîrniș la vale, tot făurind bani de hîrtie și tot cheltuindu-i. Sub călăuzirea păstorilor ei creștini, se mai distra cu felurite înfăptuiri omenești ca de pildă osîndind un tînăr să i se reteze mîinile, să i se smulgă limba cu cleștele și apoi să i se ardă trupul de viu, fiindcă nu îngenunchease în ploaie onorînd prin aceasta o procesiune de călugări murdari, pe care-i văzuse trecînd la o depărtare de cincizeci sau șaizeci de iarzi. Se pare că, la vremea cînd acest oropsit era osîndit la moarte, în codrii din Franța și din Norvegia creșteau copaci încă de pe atunci însemnați de pădurarul Soartă pentru a fi doborîți și apoi tăiați în scînduri menite să alcătuiască o construcție mobilă, cu un butuc și un cuțit, ce avea să joace un rol aprig în istorie. Și se mai pare că, pe lîngă jalnicele bordeie ale unora dintre plugarii ce trudeau pe

---

[1] *Joanna Southcott* (1750—1814), vizionară mistică engleză, ce pretindea a face profeții.

[2] Referire la pregătirea Revoluției americane (1775—1783), în urma căreia cele 13 colonii din America de Nord și-au dobîndit independența de sub Imperiul Britanic.

ogoarele aspre din preajma Parisului, se aflau, chiar în ziua aceea, căruțe grosolane, împroșcate de noroiul pămîntului de țară, căruțe de care porcii își frecau rîtul, unde se cățărau orătăniile de curte, dar pe care fermierul Moarte le și alesese să fie faetoanele Revoluției.

Dar pădurarul Soartă și fermierul Moarte, cu toate că trebăluiesc fără răgaz, o fac pe tăcute, fără ca cineva să le audă pasul înăbușit, și asta ca nu cumva să se iște bănuiala că, stînd la pîndă, ar fi nelegiuiți și trădători.

În Anglia, nu prea se vădea atîta ordine și ocrotire încît să justifice marea falâ națională. Noapte de noapte aveau loc în capitală atacuri ale unor bandiți înarmați și tîlhării la drumul mare ; familiile erau avertizate în mod public să nu plece din oraș pînă nu-și pun mobila în siguranță în magaziile unor lemnari ; pe lumină, tîlharul din beznă se dovedea a fi un negustor din City și, tovarășii lui de negustorie, pe care-i prădase în chip de „Căpitan“ al bandei, recunoscîndu-l și provocîndu-l, îi ciuruiau vitejește țeasta, după care își vedeau mai departe de drum ; poștalionul era pîndit de șapte tîlhari, conducătorul împușca mortal pe trei dintre aceștia, apoi era împușcat, la rîndul lui, de ceilalți patru „ca urmare a faptului că i se isprăviseră gloanțele“ ; după care, poștalionul era prădat în tihnă ; la Turnham Green, mărețul potentat, Primarul Londrei, s-a văzut nevoit să se oprească locului în fața unui tîlhar și să se predea, după care ilustrul personaj a fost jefuit chiar sub ochii suitei sale ; prizonierii din pușcăriile Londrei se luau la încăierare cu temnicerii, iar mai marii legii dispuneau să se tragă în ei cu ghiulele și cu gloanțe ; în saloanele Curții, hoții smulgeau crucile de diamante de la gîtul nobililor lorzi ; mușchetarii se duceau în St. Giles să caute mărfuri de contrabandă, iar mulțimea trăgea în mușchetari și mușchetarii în mulțime ; și toate aceste întîmplări nu păreau nimănui neobișnuite. Iar în mijlocul lor, călăul, mereu mai harnic și mereu mai inutil, era în continuă mișcare : ba lega strîns cîrduri lungi de răufăcători de toate felurile ; ba spînzura sîmbăta un spărgător care fusese prins marți ; ba ardea în palmă, cu fierul roșu, la Newgate, oameni cu ghiotura ; ba dădea foc la manifeste în fața

ușilor de la Westminster Hall ; azi omora un criminal sîngeros, mîine un amărît de borfaș care șterpelise cîțiva bănuți de la un băiat de fermă.

Toate aceste fapte, și o mie de altele deopotrivă, s-au petrecut în preajma și în anul cel îndrăgit una mie șapte sute șaptezeci şi cinci. Împresurați de asemenea întîmplări, în vreme ce pădurarul Soartă și fermierul Moarte își vedeau nestînjeniți de treabă, cei doi fălcoși și cu cele două soții, una urîtă și una frumoasă, se mișcau cu destulă zarvă, de la înălțimea drepturilor lor divine.

Şi în felul acesta, anul una mie șapte sute șaptezeci şi cinci le-a îndrumat pe majestățile lor precum şi pe miriade de alte făpturi mai mărunte — printre care și făpturile cronicii de față — de-a lungul căilor ce li se întindeau dinainte.

Capitolul II

Poştalionul

DRUMUL SPRE DOVER SE AȘTERnea într-o noapte de vineri, dintr-un noiembrie tîrziu, dinaintea celui dintîi dintre personajele de care se ocupă această povestire. Tot drumul spre Dover se aşternea şi în faţa poştalionului, care hodorogea greoi la deal pe Shooter's Hill. Personajul nostru urca dealul pe jos, frămîntînd noroaiele pe lîngă poştalion, aşa cum făceau şi ceilalți pasageri ; nu pentru c-ar fi avut cel mai mic chef să facă exerciţii de mers, mai cu seamă în împrejurările de față, dar pentru că urcuşul, şi hamurile, şi clisa şi poştalionul erau atît de grele, încît caii se opriseră locului în trei rînduri, ca să nu mai vorbim de încercarea de a răsuci poştalionul de-a curmezişul drumului, cu intenția de a se răzvrăti şi a face cale întoarsă la Blackheath. Hățurile, biciul, surugiul şi ajutorul lui cunoşteau cu toții acel articol din legea de război care interzice orice acțiune ce nu vine în sprijinul aserțiunii că unele dobitoace ar fi

înzestrate cu judecată ; așa că, pînă la urmă, echipajul a capitulat și s-a întors la datorie.

Cu capete plecate și cozi tremurînde, terciuiau glodul vîscos, croindu-și drum, opintindu-se și împleticindu-se din loc în loc, de parcă încheieturile li se desfăceau bucăți-bucăți. Ori de cîte ori surugiul trăgea de hățuri și-i oprea locului cu un prevăzător : „Hoo ! Prrr !“, calul din frunte își scutura violent capul cu tot ce avea pe creștet — negînd cu înverșunare că poștalionul ar putea fi tras la deal. Și ori de cîte ori calul din frunte își zăngănea hamurile, pasagerul nostru tresărea, așa cum se cuvine să tresară un pasager nervos, și-și pierdea șirul gîndurilor. Prin văiugi plutea un abur de ceață, care se ridicase în deznădejde pe coasta dealului, ca un duh rău umblînd să-și găsească odihna, dar fără s-o afle vreodată. O pîclă umedă și foarte rece, răspîndindu-se încet în văzduh în vălurele care se urmăreau și se înghițeau una pe cealaltă asemenea talazurilor unei mări zbuciumate. Era îndeajuns de deasă ca să ferească tot ce întîlnea în cale de lumina felinarelor, și ochiul nu putea desluși decît felinarele, fuioarele de ceață și cîțiva iarzi de drum ; iar aburul pe care-l scoteau caii trudiți, fumega părînd să țească însăși pîcla.

Alți doi pasageri, în afară de cel despre care am vorbit, se opinteau la deal pe lîngă poștalion. Toți trei erau înfofoliți pînă peste urechi și purtau cizme cu carîmb înalt. Din cît puteau să vadă, nici unul nu-și dădea seama cum arată ceilalți doi și fiecare dintre ei era ascuns în fața ochiului minții sub tot atîtea cojoace ca și în fața ochiului trupesc. În acele zile, călătorii nu se prea încredeau de la prima vedere unul în celălalt, pentru că oricine întîlnit pe drum putea să fie un tîlhar sau să aibă legături cu tîlharii. Era lucrul cel mai cu putință de vreme ce la oricare stație de poștalion sau la oricare han te puteai pomeni cu careva „în simbria Căpitanului“, începînd cu proprietarul și pînă la cel din urmă fluierăvînt de la grajduri. Așa gîndea în sinea lui omul de pază de pe poștalionul de Dover, în acea vineri noapte din luna noiembrie a anului o mie șapte sute șaptezeci și cinci, urcînd pe Shooter's Hill, cocoțat pe băncuța lui din spate

și tropăind din picioare, cu ochii ațintiți și cu mîna pe lădița cu arme din fața lui, unde o flintă încărcată zăcea peste șase sau opt pistoale încărcate, depozitate peste un strat de pumnale.

Poștalionul de Dover se găsea în obișnuita-i veselă postură în care omul de pază îi suspectează pe pasageri, pasagerii se suspectează unul pe celălalt și toți laolaltă pe omul de pază, cei din poștalion pe oricine din afară, iar surugiul nu-i sigur decît de cai ; drept pentru care ar fi putut jura cu conștiința împăcată și cu mîna pe cele două *Testamente* că nu erau deloc pregătiți pentru asemenea drum.

— Hiii — hiii ! făcu surugiul. Haida ! Încă o opinteală și-ați ajuns în vîrf, fire-ați să fiți, că mi-am scuipat sufletul cu voi ! Joe !

— Hei ! răspunse omul de pază.

— Cît să fie ceasul, Joe ?

— Zece minute bune peste unsprezece.

— Păcatele mele ! exclamă surugiul cu năduf, și încă n-am ajuns sus pe Shooter. Țțț ! Iee ! Sus cu voi !

Calul cel înverșunat, mai potrivnic ca oricînd în urma unei șfichiuiri de bici, se smuci, iar ceilalți trei bidivii îl urmară. Și din nou poștalionul de Dover se opinti, în timp ce cizmele înalte ale pasagerilor săi bătătoreau noroiul de pe lături. Cînd poștalionul se oprise, se opriseră și ei și rămăseseră nedezlipiți de el. Dacă vreunul din cei trei ar fi propus s-o ia înainte, prin pîclă și prin beznă, ar fi riscat să fie împușcat pe loc, ca tîlhar de drumul mare.

Ultima opintire aduse poștalionul pe coama dealului. Caii se opriră să-și tragă răsuflarea, omul de pază se dădu jos ca să pună opritoarea la roată pentru coborîrea dealului, și să deschidă pasagerilor portiera.

— Țțț, Joe ! strigă surugiul cu alarmă în glas, privind în jos din cușca lui.

— Ce tot spui, Tom ?

Amîndoi traseră cu urechea.

— Parc-aș auzi un cal în trap mărunt, Joe.

— Ba eu parc-aș auzi unul în galop, Tom, răspunse păzitorul, lăsînd din mînă portiera și cățărîndu-se sprinten la locul lui.

— Domnilor ! Cu toții, în numele regelui !

Cu această grăbită implorare, săltă trăgaciul flintei și așteptă gata de ofensivă.

Pasagerul angajat în povestirea noastră se afla tocmai pe scara poștalionului, dînd să intre ; ceilalți doi pasageri erau chiar în spatele lui, gata să-l urmeze. Rămase cu piciorul pe treaptă, jumătate înăuntru, jumătate afară ; ceilalți rămaseră jos, pe drum. Își plimbau cu toții privirea de la surugiu la omul de pază, de la acesta la surugiu și trăgeau cu urechea. Vizitiul privi îndărăt, păzitorul privi îndărăt și pînă și calul cel înverșunat își ciuli urechile și privi îndărăt fără să le mai facă în ciudă de astă dată.

Liniștea provocată de încetarea hodorogitului și hurducăielii trăsurii spori liniștea nopții și totul rămase învăluit în deplină tăcere. Gîfîitul cailor transmitea o ușoară vibrație poștalionului, de parc-ar fi fost cuprins de agitație. Inimile pasagerilor băteau destul de tare, aproape să fie auzite ; oricum, răgazul acesta de tăcere exprima, în chip aproape audibil, răsuflări tăiate, răsuflări reținute, pulsuri accelerate de așteptare.

Răpăitul calului în galop urca repede dealul.

— Hei ! zbieră păzitorul cît îl ținu gura. Tu de colo ! Stai așa că trag !

Galopul se opri brusc, cu multă plescăială și fleșcăială, și un glas strigă din ceață :

— Ăsta-i poștalionul de Dover ?

— Ce e, nu te privește, răspunse omul de pază. Dar tu ce ești ?

— Este poștalionul de Dover ?

— De ce vrei să știi ?

— Caut un pasager.

— Care pasager ?

— Domnul Jarvis Lorry.

Călătorul nostru arătă pe dată că despre el era vorba. Omul de pază, surugiul și ceilalți doi pasageri îi priviră bănuitori.

— Rămîi acolo unde ești, strigă omul de pază către vocea din ceață, că de-mi scapă mîna se-ntîmplă o greșeală ce nu se mai poate repara. Domnul cu numele de Lorry să răspundă.

— Ce s-a întîmplat? întrebă călătorul, apoi adăugă cu un ușor tremur în glas: Cine mă caută? Dumneata ești, Jerry?

(„Dacă-i Jerry, nu-mi place glasul lui, mormăi omul de pază ca pentru sine. Jerry ăsta prea-i răgușit ca să-mi fie pe plac.“)

— Da, domnule Lorry.

— Ce s-a întîmplat?

— O depeșă de acolo, sosită după plecarea dumneavoastră. De la „T. and Co“.

— Domnule gardian, îl cunosc pe acest mesager, spuse domnul Lorry, coborînd, ajutat mai curînd cu grabă decît cu politețe de ceilalți doi pasageri, care se năpustiră pe dată în trăsură, și închiseră portiera și ferestrele. Dați-i voie să se apropie; totul e în ordine.

— Sper să fie așa, dar nu pot „pune națiunea în primejdie“ cu ochii închiși, bodogăni omul de pază morocănos. Hei, cel de colo!

— Hei și dumitale! răspunse Jerry și mai răgușit.

— Apropie-te la pas, mă auzi? Și dacă-ți atîrnă de șa vreun toc de pistol, nu care cumva să-ți văd mîna apropiindu-se de el. Că eu sînt iute foc la greșeală, și greșesc cu gloanțe. Hai să te vedem la mutră.

Silueta unui cal cu un călăreț se desprinse încet din ceața care se învolbura și se apropie de poștalion, către locul unde aștepta pasagerul. Călărețul se aplecă și, aruncînd o ocheadă păzitorului, înmînă pasagerului o hîrtie împăturită. Calul arăta lovit peste tot și împroșcat ca și călărețul, cu noroi, de la copitele animalului pînă la pălăria omului.

— Domnule gardian! i se adresă pasagerul pe un ton confidențial.

Păzitorul cel vigilent, cu mîna dreaptă pe trăgaciul flintei înălțate, cu stînga pe patul armei, și cu ochii pe călăreț, răspunse scurt:

— Domnule?

— N-ai de ce să te temi. Eu lucrez la Banca Tellson. Probabil c-ai auzit de Banca Tellson din Londra. Plec la Paris în interes de afaceri. Uite o coroană s-o bei. Pot să citesc misiva?

— Dacă-i pe-aşa, fiţi cît se poate de rapid, domnule.

Deschise misiva la lumina felinarului din partea lui şi citi — întîi pentru el, apoi cu glas tare :

„Aşteapt-o la Dover pe Mademoiselle“.

— Asta-i tot, ai văzut, domnule gardian ? Jerry, spune-le că răspunsul meu este : RECHEMAT LA VIAŢĂ.

Jerry tresări în şa.

— Al naibii de ciudat răspuns, grăi el cu cea mai răguşită dintre voci.

— Du-le acest răspuns şi-n felul ăsta vor şti că am primit mesajul, mai bine decît le-aş scrie. Goneşte cît poţi ! Noapte bună !

Rostind aceste cuvinte, pasagerul deschise portiera şi urcă ; de astă dată neajutat de tovarăşii săi de drum, care se grăbiseră să-şi pitească ceasornicele şi pungile în cizme şi care acum se prefăceau că dorm. Nu de alta, dar ca să nu trebuiască să facă altceva.

Poştalionul o porni din nou huruind, înfăşurat în ghirlande de ceaţă mai deasă acum la coborîre. Omul de pază puse flinta la loc în lădiţă şi, după ce se uită la restul armelor aflate acolo, după ce inspectă pistoalele de rezervă pe care le purta la brîu, cercetă o lădiţă mai mică, aşezată în dosul băncuţei lui, în care se aflau cîteva scule de fierărie, două torţe şi o cutie cu aprinzătoare de iască. Avea tot ce-i trebuia pentru cazul cînd felinarele poştalionului ar fi fost stinse de furtună, ceea ce se întîmpla uneori ; în asemenea împrejurare, n-avea decît să se încuie înăuntru, ferind paiele de cremene şi de scîntei şi, dacă avea noroc, în cinci minute putea izbuti, cu oarecare îndemînare şi în siguranţă, să producă o lumină.

— Tom ! chemă el încetişor peste acoperişul poştalionului.

— Da, Joe.

— Ai auzit mesajul ?

— L-am auzit, Joe.

— Şi-ai înţeles ceva din el, Tom ?

— Nici cît negru sub unghie.

— Ca să vezi, tot atîta am priceput şi eu, spuse păzitorul îngîndurat.

Jerry, rămas singur în ceaţă şi în întuneric, descălecă, nu numai ca să uşureze povara calului istovit, dar ca

să-și șteargă noroiul de pe față și să scuture picăturile adunate în borul pălăriei, care putea adăposti o jumătate galon de apă. După ce stătu locului, cu hățurile încolăcite în jurul brațului stropit cu noroi, pînă cînd uruitul roților se stinse și tăcerea nopții se înstăpîni iarăși, o porni pe deal în jos.

— Hei, bătrînico, după galopul ăsta din Temple-Bar și pînă aici, nu mai am eu încredere în picioarele tale pînă nu te-oi vedea iar la șes, rosti mesagerul cel răgușit, privindu-și iapa. „Rechemat la viață!“ Al naibii de ciudat mesaj! Încă vreo două din astea și nu te văd bine, Jerry, băiete! M-auzi, Jerry? Ți-ar prinde al naibii de prost dacă rechemarea la viață ar intra în funcțiune, Jerry!

Capitolul III

Umbrele nopții

UN FAPT CURIOS, VREDNIC SĂ meditezi asupră-i, e acela că fiecare făptură omenească a fost astfel alcătuită încît să prezinte o taină adîncă și un mister pentru orice altă făptură. Ori de cîte ori sosesc noaptea într-un oraș mare, mă încearcă gîndul solemn că fiecare clădire din îngrămădeala aceea întunecoasă închide propria ei taină; că fiecare încăpere din fiece clădire închide propria ei taină; că fiecare inimă care bate în sutele de mii de piepturi de acolo, este, într-unele din năzuințele ei, o taină pentru inima cea mai apropiată. E ceva ce-ți evocă lucruri ireversibile, ba chiar moartea. „Nu voi mai putea răsfoi filele acestei scumpe cărți, pe care am îndrăgit-o, și zadarnic am nădăjduit că voi avea timp s-o citesc în întregime. Nu voi mai putea privi în adîncurile acestei ape de nepătruns în care, atunci cînd lumini trecătoare au străpuns-o, am întrezărit comori îngropate și minunății scufundate. A fost scris ca fielele cărții să se închidă cu un pocnet, deși eu nu apucasem să citesc decît o pagină. A fost scris ca apele să împietrească în veșnic îngheț, pe cînd luminile jucăușe se fugăreau la

suprafață, iar eu, neștiutor, stam la țărm. Prietenul meu a murit, vecinul meu a murit, dragostea mea, iubita sufletului meu, a murit; aceasta este inexorabila consolidare și perpetuare a tainei care zace în fiecare dintre noi, și pe care și eu am s-o port în mine pînă ce zilele or să-mi ia sfîrșit. În oricare dintre cimitirele acestui oraș pe care-l străbat, doarmé oare vreun mort mai inscrutabil decît sînt pentru mine locuitorii săi vii și activi, în străfundurile personalității lor, sau decît aș fi eu pentru dînșii ?“

În această privință, moștenire naturală și inalienabilă, mesagerul călăreț se bucura de aceleași favoruri ca și regele, primul ministru, sau cel mai înstărit negustor din Londra. Tot astfel și cei trei pasageri închiși în spațiul strîmt al unui poștalion vechi și hodorogit; erau, unul față de celălalt, la fel de misterioși de parcă fiecare dintre ei s-ar fi aflat în propriul său poștalion tras de șase cai, sau în propriul său poștalion tras de șaizeci de cai, și cu tot întinsul unui ținut între el și vecinul lui.

Mesagerul se întoarse agale, făcînd popasuri dese pe la hanuri ca să-și ude gîtlejul, dar văzînd înclinarea de a se ține de unul singur și de a-și pleoști pe ochi pălăria în trei colțuri. Ochii i se potriveau foarte bine cu această podoabă, fiind negri strălucitori, și foarte apropiați unul de altul — de parcă s-ar fi temut ca nu cumva unul din ei să fie prins cu ceva dacă s-ar fi depărtat de celălalt. Expresia lor era sinistră pe sub pălăria ponositā, în trei colțuri, ca o scuipătoare triunghiulară, și pe deasupra unui șal mare, pentru bărbie și gît, care cobora pînă la genunchii purtătorului. Cînd se oprea să bea, dădea la o parte șalul cu mîna stîngă, numai cît își turna cu mîna dreaptă licoarea pe gît și, de cum isprăvea, se înfofolea la loc.

— Nu, Jerry, băiete, zău așa, își vorbea el stăruind mereu asupra aceluiași gînd, în timp ce călărea. Nu ți-ar prinde bine, Jerry. Ție, ca negustor cinstit; nu s-ar potrivi de fel cu scoiul tău de afaceri. Rechemat...! Să fiu al naibii dacă nu cred că era cherchelit.

Mesajul îi nedumerea pînă-ntr-atîta mintea, încît în mai multe rînduri fu cît pe-aci să-și scoată pălăria ca să

se scarpine în cap. În afară de creştetul cu petice de chelie, avea un păr negru, ţeapăn, care-i creştea în aşchii ascuţite de jur împrejurul capului, căzîndu-i în faţă pînă la rădăcina nasului lat şi teşit. Părea în asemenea măsură opera unui fierar, aducea aşa de mult cu ghimpii de sîrmă de pe un zid şi aşa de puţin cu un cap cu păr, încît chiar şi celor mai buni săritori de-a capra li s-ar fi părut o căpăţînă primejdioasă de escaladat.

În timp ce călărea la trap, purtînd mesajul pe care trebuia să-l comunice paznicului de noapte din cuşca de la uşa băncii Tellson, de lîngă Temple, şi care, la rîndul lui, urma să-l transmită unor autorităţi mai înalte aflate înăuntru, umbrele nopţii prinseră în ochii lui Jerry contururi ce păreau să se desprindă direct din mesaj, iar în ochii iepei forme ce se desprindeau din preocupările şi amărăciunile ei. Şi acestea păreau să fie numeroase, pentru că tresărea la fiecare umbră de pe drum.

În acest timp, poştalionul hodorogea, se hurduca, uruia şi sălta pe drumul anevoios, purtîndu-i pe cei trei inscrutabili pasageri. Pentru care, de asemenea, umbrele nopţii se întrupau în formele pe care le sugerau ochii lor somnoroşi şi gîndurile lor pribege.

Banca Tellson revenea mereu în imaginile ce se perindau în poştalion. Căci, în timp ce pasagerul care lucra la bancă — şi care-şi ţinea acum braţul petrecut prin chinga de piele menită să-l ferească să se năruie peste pasagerul vecin reţinîndu-l în colţul lui ori de cîte ori poştalionul se hurduca mai zdravăn — se scutura pe locul lui, cu ochii pe jumătate închişi, iată că ferestrele trăsurii şi felinarele care se reflectau slab în geam, şi silueta mătăhăloasă a călătorului din faţă se prefăcură în bancă, şi porniră să înfăptuiască o sumedenie de treburi. Zăngănitul hamurilor se prefăcu în zornăitul monezilor, şi în cinci minute fură onorate mai multe poliţe, decît o face banca Tellson, cu toate legăturile ei interne şi externe, într-un timp de trei ori mai lung. Apoi tainiţele plumbuite din subteranele clădirii Tellson, cu toate acele comori de preţ şi secrete care îi erau cunoscute călătorului nostru (şi cunoştea el nu puţine lucruri !) i se deschiseră în faţă ; pătrunse înăuntru cu cheile cele mari şi cu lumî-

narea ce ardea slab ; le află pe toate în ordine și în siguranță, puternice și mute, așa cum le lăsase ultima dată.

Dar, cu toate că banca nu-l părăsea aproape nici o clipă, și cu toate că nici poștalionul (în chip nedesluşit, așa cum stăruie durerea cînd te afli sub narcoză) nu-l părăsea nici o clipă, un alt curent de gînduri își săpase necontenit drum, întreaga noapte. Căci călătorul nostru pleca să dezgroape un om din mormînt.

Dar care anume, din mulțimea de chipuri ce i se perindau înaintea ochilor, era chipul adevărat al celui îngropat, umbrele nopții nu-i puteau spune ; toate acele chipuri însă erau ale unui om de patruzeci și cinci de ani și nu se deosebeau între ele decît prin pasiunile pe care le oglindeau și prin paloarea de mort așternută pe trăsăturile sleite și răvășite. Trufia, disprețul, sfidarea, îndărătnicia, supunerea, văicăreala își făceau loc, una alteia ; la fel se întîmpla cu toate soiurile de obraji scofîlciți, culori cadaverice, mîini și trupuri străvezii. Dar chipul era în linii mari un anumit chip, iar fiecare dintre capetele care-i apăreau era albit de timpuriu. Pentru a suta oară, călătorul nostru toropit de somn întreba spectrul :

— De cîtă vreme zaci îngropat ?

Răspunsul era mereu același :

— De aproape optsprezece ani.

— Ai părăsit orice speranță de a mai fi scos la lumină ?

— De vreme îndelungată.

— Știi că ești rechemat la viață ?

— Mi s-a spus.

— Nădăjduiesc că ții să trăiești ?

— N-aș putea spune.

— Vrei s-o vezi ? Vrei să vii cu mine s-o vezi ?

Răspunsurile la această din urmă întrebare erau variate și contradictorii. Uneori, răspunsul sugrumat suna astfel : „Mai așteaptă ! Întîlnirea neașteptată cu ea s-ar putea să mă ucidă.“ Alteori, răspunsul venea cu o duioasă ploaie de lacrimi și atunci suna : „Du-mă la dînsa !“ și alteori, urma o privire fixă și mirată, însoțită de cuvintele : „Nu o cunosc. Nu înțeleg.“

După o astfel de discuție imaginară, pasagerul nostru pornea să sape în închipuire, să sape, să sape — cînd cu o sapă, cînd cu o cheie uriașă, cînd cu mîinile — săpa, scoțînd la lumină nefericita făptură. În cele din urmă, extras din groapă, cu bulgări de pămînt atîrnîndu-i pe față și în păr, se prefăcea dintr-o dată din nou, în țărînă. Și atunci călătorul tresălta și cobora geamul ca să simtă pe obraji realitatea pîclei și a ploii.

Dar chiar și atunci cînd privea cu ochii deschiși pîcla și ploaia, și petele de lumină mișcătoare pe care le aruncau felinarele, și gardul viu ce mărginea drumul părînd să tot facă salturi îndărăt, umbrele nopții de afară năvăleau în șuvoiul umbrelor nopții dinăuntru. Banca reală de lîngă Temple-Bar, tranzacțiile reale încheiate cu o zi în urmă, realele tainițe plumbuite din subterane, depeșa reală expediată în urma lui și mesajul real pe care-l comunicase, erau toate acolo, prezente. Și din mijlocul lor se ridica fața de nălucă, iar el începea din nou :

— De cîtă vreme zaci îngropat ?

— De aproape optsprezece ani.

— Nădăjduiesc că ții să trăiești ?

— N-aș putea spune.

Săpa... săpa... săpa... pînă cînd gestul iritat al vreunuia din cei doi pasageri îl silea să închidă geamul, să-și treacă brațul prin chinga de piele, și să-și mute gîndurile, punîndu-și întrebări în legătură cu cei doi călători ațipiți, pînă cînd și aceștia îi scăpau de sub controlul minții și lunecau din nou în bancă și în mormînt.

— De cîtă vreme zaci îngropat ?

— De aproape optsprezece ani.

— Ai părăsit orice speranță de a mai fi scos la lumină ?

— De vreme îndelungată.

Cuvintele îi răsunau încă în auz — la fel de limpezi ca orice vorbe rostite vreodată în viața lui — cînd călătorul nostru ostenit tresări conștient de lumina zilei și descoperi că umbrele nopții se mistuiseră.

Coborî geamul și privi la soarele care răsărea. Văzu o fîșie de pămînt arat și un plug rămas acolo de cu seară ; mai în spate, o dumbravă nemișcată cu o puzderie de

frunze ca arama încinsă și ca aurul, aninate încă de copaci. Cu toate că pămîntul era rece și jilav, cerul părea transparent, iar soarele se ridica radios, molcom și minunat.

— Optsprezece ani ! murmură călătorul privind soarele. Milostivule Creator al zilei ! Să zaci îngropat de viu timp de optsprezece ani !

Capitolul IV

Pregătiri

CÎND POȘTALIONUL AJUNSE CU bine la Dover, în cursul dimineții, șeful de recepție al hotelului Royal George deschise portiera, după cum îi era obiceiul. Dar o deschise cu un gest de elegant ceremonial, fiindcă a veni de la Londra pe vreme de iarnă cu poștalionul era o cutezanță pentru care merita să fie felicitat orice călător aventuros care s-ar fi aflat înăuntru.

La acel ceas, nu mai rămăsese în poștalion decît un singur călător aventuros, bun să primească felicitări ; pentru că ceilalți doi coborîseră la diversele lor puncte de destinație. Interiorul mucegăit al poștalionului, cu paiele lui ude și murdare, izul neplăcut și întunecimea îl făceau să semene mai curînd cu un coteț mare de cîini. Iar domnul Lorry, călătorul, scuturîndu-se afară — și părînd a fi doar o învălmășeală de paie, șaluri mițoase, pălărie pleoștită și picioare noroioase — se asemuia cu un soi de cîine mare.

— Domnule recepționer, mîine pleacă vreo navă spre Calais ?

— Da, domnule dacă ține vremea bună și vîntul prielnic. Fluxul o să fie tocmai potrivit pe la două după-masă, domnule. Doriți un pat ?

— Pînă la noapte n-o să am nevoie de pat. Dar doresc o odaie și un bărbier.

— Și apoi gustarea de dimineață, domnule ? Da, domnule. Pe aici, domnule, cu voia dumneavoastră. Condu-l

pe domnul la Concord. Du valiza domnului și apă caldă la Concord. Trage cizmele domnului la Concord. O să găsiți un foc bun de cărbuni, domnule. Trimite bărbierul la Concord. Hai, mișcă la Concord !

Dormitorul Concord fiind întotdeauna rezervat pentru pasagerii poștalionului, și pasagerii poștalionului fiind întotdeauna încotoșmăniți din creștet pînă-n tălpi, odaia respectivă prezenta o ciudățenie pentru cei din hotelul Royal George și anume : cînd intrau în dormitor, călătorii semănau între ei ca două picături de apă, dar de ieșit ieșeau de acolo cele mai variate tipuri și soiuri de oameni. Prin urmare, în clipa cînd un domn de șaizeci de ani, îmbrăcat protocolar într-un costum cafeniu, destul de purtat, dar foarte bine întreținut, cu manșete mari pătrate și clape mari la buzunare, trecu să-și ia gustarea, în diverse puncte ale coridorului ce ducea de la dormitorul Concord la sala pentru micul dejun, se aflau, ca din întîmplare, alt recepționer, doi portari, cîteva slujnice și proprietăreasa.

În acea dimineață, domnul îmbrăcat în cafeniu era unicul ocupant al sălii pentru micul dejun. Masa îi fusese aranjată în fața sobei și cînd se așeză, cu obrazul iluminat de dogoarea flăcărilor, rămase atît de nemișcat, încît ai fi zis că pozează unui portretist. Arăta foarte îngrijit și meticulos, cu cîte o mînă așezată pe fiecare genunchi și cu un ceasornic care ticăia cu zgomot o predică sonoră sub vesta cu clape, de parcă i-ar fi deplîns gravitatea și trăinicia în comparație cu nestatornicia și vremelnicia focului săltăreț. Domnul avea gambe frumos modelate și era mîndru de ele, așa încît ciorapii cafenii erau netezi, strîns lipiți pe picior, și dintr-o țesătură fină ; pantofii cu catarame, deși simpli, erau de asemenea îngrijiți. Purta o mică perucă bizară, lucioasă și ondulată, de culoare cînepie, și foarte lipită de țeastă ; peruca era făcută, probabil, din păr, dar ai fi zis mai curînd că-i țesută din fibre de mătase sau de sticlă. Rufăria, deși nu la fel de fină ca ciorapii, era tot atît de albă ca spuma valurilor ce se spărgeau pe plaja din apropiere, ori ca strălucirea catargelor ce licăreau în soare, departe, în larg. Fața, în general stăpînită și ținută în frîu, era încă iluminată, sub peruca bizară, de doi ochi umezi și lucitori, care în

trecut trebuie să-i fi dat mult de furcă stăpînului lor pînă o fi reuşit să le imprime expresia calmă şi rezervată a Băncii Tellson. Avea o culoare sănătoasă în obraji, iar faţa, deşi brăzdată, nu prea purta urme de îngrijorare. Dar poate că slujbaşii de încredere, holtei, de la Banca Tellson erau frămîntaţi, în primul rînd, de grijile altora ; şi poate că grijile de ocazie, ca şi hainele de ocazie, apar şi dispar iute.

Pentru a completa asemănarea cu un model ce pozează unui portretist, domnul Lorry aţipi. Sosirea micului dejun îl deşteptă şi, în timp ce-şi trăgea scaunul, se adresă ospătarului :

— Doresc să pregătiţi tot ce trebuie pentru o tînără domnişoară care s-ar putea să sosească aici dintr-un minut în altul. S-ar putea să întrebe de domnul Jarvis Lorry, sau s-ar putea să întrebe doar de un domn de la Banca Tellson. Vă rog să mă înştiinţaţi.

— Da, domnule. Banca Tellson din Londra, domnule ?

— Da.

— Da, domnule. Avem adeseori onoarea să găzduim domni de la firma dumneavoastră, care poposesc în călătoriile lor dus şi întors între Londra şi Paris, domnule. Călătoresc foarte mult cei de la firma Tellson and Company, domnule.

— Da. Noi sîntem în aceeaşi măsură o firmă franceză ca şi una engleză.

— Da, domnule. Dar am impresia că dumneavoastră personal nu prea obişnuiţi să călătoriţi ?

— În ultimii ani, nu prea. Au trecut cincisprezece ani de cînd ne-am... de cînd m-am întors ultima oară din Franţa.

— Zău, domnule ? Asta a fost înainte de venirea mea aici, domnule. Înainte de venirea noastră aici. Pe atunci, hotelul George avea alt stăpîn, domnule.

— Aşa cred.

— Dar aş pune rămăşag, domnule, că o firmă ca Tellson and Company o fi fost înfloritoare şi acum cincizeci de ani, darmite acum cincisprezece.

— Chiar dacă ai întrei numărul şi ai zice acum o sută cincizeci de ani, tot n-ai fi departe de adevăr.

— Zău, domnule ?

Rotunjindu-şi gura şi ambii ochi, în timp ce se retrăgea păşind de-a-ndăratelea, ospătarul îşi mută şervetul de pe braţul drept pe cel stîng, îşi luă o poziţie cît mai confortabilă şi rămase să-şi supravegheze — ca dintr-un observator sau dintr-un foişor de pază — oaspetele în timp ce acesta mînca şi bea. Potrivit obiceiului străvechi al ospătarilor din toate timpurile.

După ce-şi isprăvi micul dejun, domnul Lorry ieşi să dea o raită pe plajă. Orăşelul Dover, strîmt şi întortocheat, se ascundea de plajă şi-şi pitea capul printre stîncile de calcar, ca un soi de struţ marin. Plaja era un pustiu cu mormane de valuri şi de pietre rostogolindu-se sălbatic, iar marea făcea tot ce-avea chef să facă, şi cheful ei era să distrugă. Tuna peste oraş, tuna peste stînci, şi mînca din coastă ca o nebună. Aerul, printre case, avea un iz atît de pescăresc, încît ţi-ai fi putut închipui că peştii disperaţi veneau să se arunce în aer, aşa cum oamenii disperaţi se aruncă în mare. În port, se practicau în mică măsură pescuitul şi în mare măsură inspecţii nocturne, şi scrutarea mării mai cu seamă cînd fluxul era abundent. Negustoraşii mărunţi, care nu învîrteau nici un fel de afaceri, făceau avere peste noapte ; dar vrednic de remarcat era faptul că nimeni din jur n-ar fi îndurat apariţia unui lampagiu.

Pe măsură ce dimineaţa se topea în după-amiază iar văzduhul — care la răstimpuri fusese îndeajuns de străveziu încît să-ţi îngăduie să întrevezi coasta Franţei — se îmbiba acum de ceaţă şi abur, începeau şi gîndurile domnului Lorry să se înnegureze. Iar cînd se întunecă de-a binelea, şi domnul Lorry se aşeză în faţa focului din sala de mese aşteptîndu-şi cina aşa cum îşi aşteptase micul dejun, mintea lui porni de zor să sape, să sape, să sape în jăraticul încins şi licăritor.

O sticlă de vin roşu, după cină, n-are ce să-i facă rău unuia care sapă în jăratic, nimic alta decît să-l îndemne să se lase de treabă. Domnul Lorry zăcea aşa de multă vreme, fără să facă nimic şi tocmai îşi turnase ultimul pahar de vin, cu acea înfăţişare pe deplin satisfăcută care poate fi văzută la domnii mai vîrstnici, cu obrajii proaspeţi,

care au golit o sticlă pînă la fund, cînd se auzi un uruit de roți venind dinspre ulița strîmtă și mai apoi din curte.

Lăsă jos paharul neatins. „Trebuie să fie *mademoiselle*“ își spuse el.

După cîteva minute ospătarul intră anunțînd că sosise de la Londra domnișoara Manette, care ar fi încîntată să-l vadă pe domnul de la Tellson.

— Atît de curînd ?

Domnișoara Manette îmbucase cîte ceva pe drum și nu mai dorea să mănînce nimic, dar era extrem de nerăbdătoare să-l întîlnească imediat pe domnul de la Tellson, dacă acesta dorea și putea.

Domnul de la Tellson nu putu face nimic alta decît să dea pe gît paharul, cu un aer de apatică deznădejde, să-și tragă pe urechi peruca de culoarea cînepii și să-l urmeze pe ospătar în apartamentul domnișoarei Manette. Era o cameră spațioasă, întunecată, mobilată de-a dreptul funebru ; avea tapițerie neagră din păr de cal și era încărcată cu mese negre. Acestea fuseseră lustruite și paralustruite cu ulei, iar cele două lumînări înalte de pe masa din mijlocul camerei erau sinistru reflectate de toate tăbliile, ca și cum ar fi fost îngropate în adînci morminte de mahon negru, și nu te puteai aștepta să răspîndească vreo lumină mai acătării pînă cînd nu aveau să fie dezgropate.

Întunecimea era atît de greu de pătruns încît domnul Lorry, dibuindu-și drumul pe covorul persan ros și uzat, își închipui că domnișoara Manette s-o fi aflînd într-o încăpere alăturată, pînă cînd, trecînd dincolo de cele două lumînări înalte, văzu, stînd în picioare lîngă masa care-i despărțea de sobă, o tînără care să tot fi avut șaptesprezece ani, îmbrăcată în mantie de călătorie și ținînd încă în mînă, de panglici, pălăria din pai. Cînd ochii i se opriră pe o siluetă plăcută, mică și zveltă, pe o coamă de păr auriu, pe doi ochi albaștri care-i întîmpinară pe ai lui cu o privire întrebătoare, și pe o frunte cu o deosebită însușire (ținînd seama cît era de tînără și de netedă) de a se înălța și de a se încrunta într-o expresie care nu era nici nedumerire, nici mirare, nici alarmă, nici atenție încordată deși îmbina toate aceste patru expresii la un loc — așadar cînd ochii i se opriră pe toate acestea, îi

ţişni în minte imaginea vie a unui copilaş pe care-l ţinuse în braţe în timpul traversării aceluiaşi Canal, pe o vreme cîinoasă, bătută de grindină şi de o mare înfuriată. Imaginea se mistui, ca o suflare pe suprafaţa oglinzii mari şi lugubre aflate în spatele fetei — o oglindă pe a cărei ramă o procesiune de lazaret, alcătuită din amoraşi negri, cîţiva lipsiţi de capete şi toţi betegi, oferea coşuri negre cu fructe de mare unor divinităţi negre de sex feminin — şi domnul Lorry făcu plecăciunea de rigoare în faţa domnişoarei Manette.

— Vă rog să luaţi loc, domnule.

Cuvintele fură rostite de o voce tinerească limpede şi plăcută : cu un vag — într-adevăr foarte vag — accent străin.

— Sărut mîna, domnişoară, răspunse domnul Lorry în maniera unor vremuri apuse, apoi îşi repetă plecăciunea şi se aşeză.

— Domnule, am primit ieri din partea Băncii o scrisoare prin care eram informată că o înştiinţare nouă... sau o descoperire...

— Cuvîntul în sine nu are nici o importanţă, domnişoară ; merge orice cuvînt.

— ...cu privire la mica proprietate a sărmanului meu tată pe care nu l-am cunoscut niciodată... mort de atîta vreme...

Domnul Lorry se foi în scaun şi aruncă o privire stingherită către procesiunea de lazaret alcătuită din amoraşi negri. Ca şi cum absurdele lor coşuri negre ar fi conţinut ceva ce i-ar fi putut veni în ajutor.

— ... ar face necesară prezenţa mea la Paris, unde ar urma să iau legătură cu un domn de la Bancă, un domn care a avut amabilitatea de a pleca la Paris în acest scop.

— Eu însumi.

— *Aşa mi s-a spus, domnule.*

Tînăra îi făcu o reverenţă (în acele vremuri domnişoarele aşa procedau), dorind să exprime că ştia că dînsul era un domn mult mai în vîrstă şi mai înţelept decît ea. Domnul Lorry făcu la rîndul său o altă plecăciune.

— Am răspuns Băncii, domnule, că din moment ce persoanele care cunosc cum stau lucrurile şi care au ama-

bilitatea de a mă sfătui consideră necesar să plec în Franța, m-aș simți foarte îndatorată — ținînd seama că eu sînt orfană și că nu am pe nimeni care m-ar putea însoți — dacă mi s-ar îngădui ca în timpul călătoriei să fiu luată sub ocrotirea acelui binevoitor domn. Domnul părăsise Londra, dar cred că a fost trimis pe urmele sale un mesager, cerîndu-i-se favoarea de a mă aștepta aici.

— Sînt fericit că mi s-a încredințat această misiune, răspunse domnul Lorry. Și mă voi simți și mai fericit cînd o voi duce la îndeplinire.

— Domnule, vă mulțumesc. Vă sînt recunoscătoare. Mi s-a mai comunicat din partea Băncii că domnul în chestiune îmi va dezvălui cîteva amănunte în legătură cu cazul meu și că trebuie să mă pregătesc pentru o surpriză. Am făcut tot ce mi-a stat în putință pentru a mă pregăti și, firește, sînt foarte nerăbdătoare să aflu despre ce e vorba.

— Firește, replică domnul Lorry. Da... eu...

După o pauză, adăugă, în timp ce-și trăgea din nou peste urechi peruca ondulată și cînepie :

— Îmi vine foarte greu să încep.

Și într-adevăr nu putu începe dar, în timp ce șovăia, întîlni privirea fetei. Fruntea tînără se înălță, oglindind acea expresie specială — care nu era numai deosebită, dar și frumoasă și caracteristică — și fata ridică o mînă ca și cum, printr-un gest involuntar, voia să prindă sau să oprească o umbră fugară.

— Domnule, nu v-am mai văzut cîndva ?

— M-ați mai văzut ?

Domnul Lorry își desfăcu mîinile și le întinse cu un zîmbet grăitor.

Între sprîncenele fetei, chiar deasupra năsucului feminin al cărui profil era de o mare gingășie și finețe, apăru o cută, adîncind expresia feței, în timp ce tînăra se așeză îngîndurată pe scaunul alături de care stătuse pînă atunci în picioare. Domnul Lorry o urmări cum medita, și în clipa cînd fata își înălță iar privirile, continuă :

— Bănuiesc că, aflîndu-ne în țara dumneavoastră de adopțiune, trebuie să vă socotesc o tînără englezoaică, și să mă adresez spunîndu-vă miss Manette ?

— Cu voia dumneavoastră, domnule.

— Miss Manette, eu sînt un om de afaceri. Şi am o misiune de care trebuie să mă achit. În timp ce mă veţi asculta, vă rog să nu vă sinchisiţi de mine mai mult decît dac-aş fi o maşină vorbitoare — de fapt, nici nu sînt mai mult. Aşadar, cu îngăduinţa dumneavoastră, vă voi istorisi povestea unuia dintre clienţii noştri.

— Povestea ?

Domnul Lorry păru să confunde, voit, cuvîntul repetat de ea adăugînd în grabă :

— Da, a unui client ; în afacerile bancare, numim clienţi pe toţi cei cu care avem legături. E vorba de un domn din Franţa ; un om de ştiinţă ; un om cu vaste cunoştinţe... un medic.

— Nu din Beauvais ?

— Ba da, din Beauvais. Ca şi domnul Manette, tatăl dumneavoastră, şi acest domn se bucura de mare faimă la Paris. Am avut onoarea de a-l cunoaşte acolo. Între noi era o legătură de afaceri, dar una de mare încredere. Pe atunci lucram la sucursala noastră din Franţa, eram... da ! Sînt douăzeci de ani...

— Pe atunci... pot să vă întreb cînd s-a întîmplat asta, domnule ?

— Vorbesc despre cele întîmplate acum douăzeci de ani, domnişoară. Domnul s-a căsătorit — cu o tînără englezoaică — şi eu am fost unul dintre împuterniciţi. Afacerile sale, ca şi cele ale multor alţi domni şi familii din Franţa fuseseră încredinţate în întregime Băncii Tellson. Într-un fel sau altul, eu am fost şi sînt în continuare împuternicitul cu afaceri a numeroşi clienţi. Dar acestea, domnişoară, sînt relaţii pur profesionale, în care prietenia, interesul particular, sau ceva ce ar putea fi numit sentiment nu au nici un fel de amestec. De-a lungul activităţii mele am trecut de la o stare la alta, aşa cum trec, în cursul zilei mele obişnuite de lucru, de la un client la altul ; pe scurt, eu nu am sentimente ; sînt pur şi simplu o maşină. Ca să merg mai departe...

— Domnule dar aceasta este povestea tatălui meu ; şi încep să cred — fruntea ciudat încordată îl urmărea cu intensitate — că atunci cînd am rămas orfană, întrucît

mama mea s-a stins la doi ani după moartea tatălui meu, dumneavoastră ați fost acela care m-a adus în Anglia. Da, sînt aproape sigură că dumneavoastră m-ați adus.

Domnul Lorry luă mînuța șovăitoare care se întinsese cu încredere spre mîna lui, și o înălță, ceremonios, la buze. Apoi o conduse pe tînără din nou la scaunul pe care stătuse și, rezemîndu-și mîna stîngă de spătar în timp ce folosea dreapta ca să-și frece bărbia, sau să-și tragă peruca peste urechi ori ca să sublinieze prin gest cele ce spunea, privi în jos spre fețișoara care se ridica spre fața sa.

— Miss Manette, eu am fost acela. Și acum, dacă stați să vă gîndiți că de atunci încoace eu nu v-am mai văzut niciodată, vă veți da seama cît adevăr e în spusele mele că sînt lipsit de simțăminte personale și că legăturile pe care le întreținem cu semenii mei sînt doar strict profesionale. De atunci încoace dumneavoastră ați devenit pupila Casei Tellson, iar eu m-am ocupat de alte afaceri ale aceleiași firme. Simțăminte ! Eu nu am timp și nici prilej să le încerc. Îmi petrec viața învîrtind un imens calandru bănesc.

După această bizară prezentare a rutinei cotidiene impuse de slujba sa, domnul Lorry își apăsă, cu ambele mîini, peruca gălbuie pe țeastă (gest cu totul și cu totul zadarnic întrucît nimic nu putea fi mai neclintit decît lucitoarea-i suprafață), și își reluă atutudinea de mai înainte.

— Pînă aici, miss Manette, aceasta este și povestea regretatului dumneavoastră părinte (după cum singură ați remarcat). Acum însă vin deosebirile. Dacă tatăl dumneavoastră n-ar fi murit cînd a murit — nu vă speriați ! Cum ați mai tresărit !

Într-adevăr, fata tresărise. Îi prinse încheietura mîinii între degetele ei.

— Vă rog, i se adresă domnul Lorry pe un ton împăciuitor, desprinzîndu-și mîna stîngă de pe spătarul scaunului și așezîndu-și-o peste degetele rugătoare care-i prinseseră încheietura într-o tremurîndă încleștare ; vă rog să vă stăpîniți tulburarea — e o chestiune strict de afaceri. După cum vă spuneam.

Expresia ei îl răscoli atît de puternic, încît se opri din vorbă, se abătu de la firul discuției, apoi reîncepu :

— După cum vă spuneam ; dacă *Monsieur* Manette nu ar fi decedat ; dacă ar fi dispărut numai pe neașteptate și fără zarvă ; dacă s-ar fi topit în văzduh ; dacă ar fi fost foarte anevoie de ghicit în ce cumplit loc anume a pierit, dat fiind că prin nici un vicleșug nu i s-a putut da de urmă ; dacă ar fi avut un vrăjmaș într-unul dintre compatrioții săi, un vrăjmaș ce putea exercita un privilegiu despre care, la vremea mea, și cei mai cutezători oameni de dincolo de mare, se temeau să vorbească altfel decît în șoaptă ; privilegiul, de pildă, de a completa anume mandate cu numele lăsat în alb, menite să îngroape vreme îndelungată pe cineva într-o temniță a uitării ; dacă soția acestuia i-ar fi implorat pe rege și pe regină, și curtea, și preoțimea ca să-i dea vreo veste despre soț, dar totul ar fi fost în zadar ; — în acest caz povestea tatălui dumneavoastră ar fi fost povestea acestui nefericit gentilom, doctorul din Beauvais.

— Domnule, vă conjur să-mi spuneți mai mult !

— O fac. Am de gînd s-o fac. Puteți îndura ?

— Îndur orice mai curînd decît nesiguranța în care m-ați lăsat în această clipă.

— Vorbiți cu stăpînire de sine și *sînteți* stăpînită. Asta e un lucru bun. (Dar gesturile dovedeau că era mai puțin liniștit decît îl arătau cuvintele). O chestiune de afaceri. Priviți-o ca pe o chestiune de afaceri — afaceri ce trebuie duse la îndeplinire. Așadar, dacă soția acelui doctor, deși era o doamnă de mare curaj și înălțime morală, ar fi fost atît de îndurerată din această pricină, înainte de a fi dat naștere copilului...

— Copilul a fost o fetiță, domnule ?

— O fetiță. E o... o... o chestiune de afaceri, nu vă lăsați impresionată. Miss Manette, dacă acea sărmană doamnă ar fi suferit atît de aprig înainte de a da naștere copilului, încît ar fi luat hotărîrea să-l cruțe pe bietul copilaș de moștenirea torturii care o hărțuise pe ea, crescîndu-și fetița în credința că tatăl acesteia murise... Nu, nu cădeți în genunchi ! Pentru numele lui Dumnezeu, de ce îngenunchiați în fața mea ?

— Ca să cerșesc adevărul ! O, bunule, milostive domn, adevărul !

— E o... o chestiune de afaceri. Mă simt fîstîcit, și cum pot trata o chestiune de afaceri din moment ce mă faceți să mă simt fîstîcit ? Să judecăm cu mintea limpede. Dacă ați putea să-mi spuneți acum, de pildă, cît fac de nouă ori nouă pence, sau cîți șilingi sînt în douăzeci de guinee, m-aș simți foarte încurajat. Aș fi mult mai liniștit în ceea ce privește starea dumneavoastră de spirit.

Fără să răspundă direct rugăminții lui, tînăra rămase stăpînă pe sine cînd o ajută cu blîndețe să se ridice în picioare, iar mîinile ei, care nu conteniseră să-l țină strîns de încheietura mîinii, își încetară tremurul, încît domnul Jarvis Lorry se simți mai liniștit.

— Așa-i bine, așa-i bine. Curaj ! Chestiune de afaceri ! Aveți în fața dumneavoastă o chestiune de afaceri. Miss Manette, aceasta este atitudinea pe care a adoptat-o mama dumneavoastră. Și cînd s-a stins din viață — cred că de inimă rea — fără să-și fi slăbit vreo clipă străduniile zadarnice de a-l regăsi pe tatăl dumneavoastră, v-a părăsit în vîrstă de doi ani, lăsîndu-vă să creșteți înfloritoare, frumoasă și fericită, fără ca asupra-vă să plutească norul negru al îndoielii dacă tatăl dumneavoastră și-a sfîrșit curînd zilele în temniță, sau dacă-și mai tîrăște viața de-a lungul unor ani nesfîrșiți.

Cînd rosti aceste cuvinte, privi în jos, cu admirație plină de milă, spre revărsarea buclelor aurii ca și cum s-ar fi așteptat să-i vadă părul brusc încărunțit.

— Știți că părinții dumneavoastră nu erau cine știe ce înstăriți și că tot ce-au avut s-a împărțit între mama dumneavoastră și dumneavoastră. Ceea ce s-a descoperit acum nu privește banii, sau vreo nouă proprietate, ci...

Își simți încheietura mîinii încleștată mai strîns și-și curmă vorba. Expresia acelei frunți, care-i atrăsese în mod deosebit atenția și care acum stătea neclintită, oglindea durere și groază.

— ...ci pe tatăl dumneavoastră care a fost... a fost găsit. Trăiește. Foarte schimbat, după toate probabilitățile ; o ruină de om, poate ; deși trebuie să nădăjduim că nu-i chiar așa. Oricum, trăiește. Tatăl dumneavoastră este acum adăpostit în casa unui vechi servitor, la Paris,

și acolo ne ducem noi : eu, ca să-l identific, dacă-mi va fi cu putință ; dumneavoastră ca să-l readuceți la viață, la dragoste, la datorie, la odihnă, la liniște.

Un fior trecu mai întîi prin trupul fetei și apoi printr-al domnului Lorry. Cu o voce joasă, limpede, înmărmurită de groază, ca și cum ar fi vorbit în vis, tînăra grăi :

— Voi vedea fantoma lui ! Va fi fantoma lui... și nu el !

Domnul Lorry atinse ușor mîinile care-i încleștau brațul.

— Ei, ei ! Potoliți-vă, potoliți-vă ! Acum ați aflat ce-i mai bun și ce-i mai rău. Sînteți în drum spre acest nefericit gentilom atît de nedreptățit și, după o bucată de drum pe mare și o bucată de drum pe uscat, veți fi alături de el.

Fata repetă pe același ton scăzut, aproape ca o șoaptă :

— Am fost liberă, am fost fericită, și năluca lui nu mi-a bîntuit niciodată viața.

— Încă ceva, adăugă domnul Lorry, accentuîndu-și cuvintele, ca un mijloc sănătos de a-i abate gîndurile : a fost descoperit sub un alt nume ; numele său adevărat a fost de mult dat uitării sau ascuns. Ar fi mai mult decît zadarnic să cercetăm sub ce nume ; ar fi mai mult decît zadarnic să căutăm a afla dacă de ani de zile l-au părăsit în uitare, sau l-au ținut tot timpul, cu bună știință, captiv. Ar fi mai mult decît zadarnic să facem orice fel de investigații, pentru că ar fi și primejdios. E mai bine să nu pomenim această chestiune nicăieri și în nici un fel și să-l scoatem — cel puțin pentru un timp — din Franța. Pînă și eu — în oricîtă siguranță m-aș afla ca englez — pînă și cei de la firma Tellson — oricît ar fi ei de importanți pentru finanțele Franței — evităm orice referire la acest subiect. *Nu port asupră-mi nici măcar un petic de* hîrtie care să se refere la chestiunea în cauză. Este o misiune absolut secretă. Împuternicirea mea, însemnările și notele sînt toate cuprinse într-o singură propoziție : „Rechemat la viață“, care poate să însemne orice. Dar ce s-a întîmplat ? Nu scoate o vorbă ! Miss Manette !

Perfect nemișcată și tăcută, fără ca măcar să se fi rezemat de speteaza scaunului, tînăra ședea sub brațul lui, complet insensibilă, cu ochii larg deschiși pironiți asupră-i și cu acea expresie ivită în ultimele momente dăltuită parcă sau gravată pe fruntea ei. Era atît de încleștată de brațul lui, încît domnului Lorry îi fu teamă să se desprindă ca nu cumva fata să cadă ; de aceea strigă cu glas tare după ajutor, fără să se miște.

O femeie cu o înfățișare aprigă — și domnul Lorry, oricît era de tulburat, observă că era toată roșie ca para focului, că avea părul roșu, o îmbrăcăminte foarte strînsă pe corp, și o bonetă cît ditai pocalul de grenadier sau ca un calup de brînză Stilton — intră cu sufletul la gură, luînd-o înaintea slujnicelor și, cît ai clipi din ochi, îl desprinse de tînăra fată plantîndu-i o mînă vînjoasă în piept și proiectîndu-l în zbor în zidul cel mai apropiat.

(„Bănuiesc c-o fi bărbat", reflectă domnul Lorry cu răsuflarea tăiată, în timp ce era proiectat în zid).

— Ce căscați gura la mine ? răcni apariția adresîndu-se slujnicelor. De ce nu aduceți tot ce trebuie în loc să vă zgîiți la mine ? Ce mare comedie aveți de văzut ? De ce n-aduceți ce trebuie ? Vă arăt eu vouă dacă nu vă înființați pe dată cu săruri aromate, apă rece, oțet. Iute, că de nu vă arăt eu vouă !

Urmă o goană după întăritoare, iar femeia o culcă încetișor pe tînără pe o canapea, și o îngriji cu mare dibăcie și bunătate, tot șoptindu-i „odorul meu" și „puișorul meu", și dîndu-i într-o parte, pe umeri, buclele de aur, cu mare mîndrie și grijă.

— Și dumneata, cel de colo, în cafeniu, strigă ea întorcîndu-se cu indignare spre domnul Lorry ; dumneata n-ai putut să-i spui ce-aveai de spus fără s-o sperii de moarte ? Ia te uită numai la ea, cu fețișoara asta frumoasă și palidă și cu mînuțele-i reci ! Și mai zici că asta înseamnă să fii bancher ?

Această întrebare la care era foarte greu de răspuns îl descumpăni atît de tare pe domnul Lorry, încît nu putu decît să se mulțumească a privi de la distanță, cu mai puțină simpatie și umilință, în timp ce femeia trupeșă, după ce împrăștie slujnicele hanului cu misterioasa

amenințare că „o să le arate ea lor“ pentru că stăteau locului holbîndu-se, o readuse treptat în simțiri pe tînăra fată și-i dădu ghes să-și reazime capul de umărul ei.

— Sper că acum se simte mai bine, spuse domnul Lorry.

— În orice caz nu mulțumită dumitale ! Odorul meu frumos !

— Sper, reluă domnul Lorry după o altă pauză de firavă simpatie și umilință, că dumneata o însoțești pe Miss Manette în Franța.

— Ei, nu zău ! se stropși femeia cea trupeșă. Dacă mi-ar fi fost mie scris să trec peste apă sărată, crezi că ursita m-ar fi azvîrlit într-o insulă ?

Aceasta fiind o nouă întrebare la care era foarte greu să răspunzi, domnul Jarvis Lorry se retrase, meditînd.

Capitolul V

Vinăria

UN POLOBOC MARE DE VIN SCĂpase în stradă și se făcuse bucăți. Accidentul avusese loc în timp ce polobocul era descărcat dintr-o căruță ; venise de-a dura, cercurile îi plesniseră, și acum zăcea pe caldarîm, chiar în fața vinăriei, spart ca o coajă de nucă.

Toate sufletele aflate în vecinătate își curmaseră treaba sau trîndăvia și se adunaseră buluc la locul cu pricina ca să bea vinul. Pietroaiele ascuțite și neregulate cu care era pavată strada, ițindu-se care-ncotro, cu gîndul parcă de-a schilodi orice făptură vie care s-ar fi apropiat de ele, zăgăzuiseră vinul, strîngîndu-l în băltoace ; fiecare băltoacă — potrivit cu mărimea ei — era împresurată de o ceată sau o gloată de oameni care se înghionteau. Unii se lăsaseră în genunchi, își făcuseră palmele căuș și sorbeau din ele sau încercau să ajute femeile, care li se aplecau peste umăr, să guste și ele un pic înainte ca vinul să li se scurgă printre degete. Alții, femei și bărbați laolaltă, cufundau în ochiurile de vin cioburi de oale sparte sau chiar basma-

lele de pe capetele femeilor, pe care le storceau apoi în gura copiilor ; unii ridicau mici diguri de glod, ca să stăvilească vinul ce se împrăştia, şi alţii, sub călăuzirea spectatorilor aflaţi la ferestrele de sus, străpungeau digurile ici şi colo pentru a slobozi rîuleţe de vin în noi direcţii ; alţii se dedicau cu trup şi suflet doagelor îmbibate şi muiate ale butoiului, lingîndu-le, ba chiar sugînd şi mestecînd cu mare poftă cioturi de lemn ce chifteau de vin. Nu exista canalizare care să ajute la scurgerea vinului, şi nu numai că fu absorbit în întregime, dar o dată cu vinul fu înghiţită şi o asemenea cantitate de noroi, încît s-ar fi putut crede că trecuse pe acolo un măturător de stradă, dacă vreunul dintre cei de faţă ar fi putut să creadă într-o asemenea miraculoasă prezenţă.

Tot timpul cît ţinu acest joc al vinului, strada răsună de zarva rîsetelor ascuţite şi a glasurilor de cheflii — glasuri de bărbaţi, de femei şi de copii. Nu s-a iscat gîlceavă, ci numai multă veselie. Se închegase un simţ de camaraderie, o înclinaţie din partea fiecăruia de a mai atrage şi pe altul la ospăţ, ceea ce ducea, mai cu seamă printre cei mai norocoşi sau mai petrecăreţi, la îmbrăţişări poznaşe, la cinstiri unul în sănătatea celuilalt, la strîngeri de mînă, ba chiar la prinderea în horă a unei duzini de băutori. Cînd vinul se isprăvi, iar locurile pe unde se adunase mai din belşug rămăseseră şănţuite şi rîcîite de degete de parc-ar fi fost nişte grătare, încetară şi demonstraţiile de veselie la fel de neaşteptat precum începuseră.

Omul care-şi lăsase fierăstrăul înfipt în buturuga pe care tocmai o despica, îl puse din nou în mişcare ; femeia ce părăsise în prag ulcica plină cu cenuşă încinsă, cu care încerca să-şi îmblînzească degerăturile de la mîini şi de la picioare, ale ei sau ale copilaşului, se întoarse la ea ; bărbaţii — cu braţe despuiate, cu părul încîlcit şi feţe cadaverice — care ieşiseră de prin pivniţe în lumina de iarnă, se înapoiară şi coborîră din nou în beznă ; peste locul întîmplării se lăsă o mohoreală care i se potrivea mai bine decît lustrul soarelui.

Fusese vin roşu şi pătase caldarîmul uliţei strîmte a suburbiei Saint Antoine, din Paris, unde se revărsase. Pătase multe mîini, multe feţe, multe picioare desculţe şi

multe încălțări de lemn. Mîinile omului care tăia lemne lăsară dîre roșii pe buturugă ; fruntea femeii care-și oblojea copilul era pătată de basmaua zdrențuită care-i încingea din nou capul. Cei care se lăcomiseră la doagele butoiului, aveau acum gura sîngeros mînjită ; și un hîtru deșirat și împroșcat tot, cu o amărîtă de scufie de noapte ca o pungă lunguiață din care capul mai mult îi ieșea decît îi intra, mîzgîli pe un zid, cu degetul muiat în drojdia noroioasă a vinului roșu, cuvîntul : S Î N G E.

Avea să vină vremea cînd și asemenea vin se va revărsa pe pietrele caldarîmului, întipărindu-și pecetea roșie pe mulți dintre cei de acolo.

Și acum că înnegurarea se lăsase iar peste Saint Antoine, pe care o vremelnică scăpărare îl zgîlțiise din sacra-i neclintire, bezna părea și mai apăsătoare : frigul, murdăria, boala, neștiința și sărăcia sînt slujitorii acestui sfînt — toți nobili dregători cu mare putere ; dar mai cu seamă cel din urmă. Mostre de oameni măcinați și răsmăcinați în moara cea mare — dar nu în moara fermecată care preface bătrînețea în tinerețe — dîrdîie pe la fiecare colț de stradă, intră și ies pe fiecare poartă, privesc de la fiecare fereastră, tremură în fiecare zdreanță de haină suflată de vînt.

Cu toții au fost măcinați în moara care preface tinerețea în bătrînețe ; copiii au fețe bătrîncioase și glasuri grave ; și pe chipurile lor, ca și pe ale celor vîrstnici, săditâ adînc în fiecare zbîrcitură și răsărind iarăși mereu nouă, e pecetea Foamei. Precumpănește peste tot. Foamea e gonită afară din casele înalte, oploșită în veșmintele flenduroase care spînzură de țăruși sau pe frînghii ; Foamea se tupilează în încăperile astupate cu paie și cîrpe, șipci de lemn și ghemotoace de hîrtie ; Foamea se ivește în fiecare surcea din puținul lemnelor de foc pe care le despică bărbatul ; Foamea se zgîiește prin coșurile fără de fum și se iscă din străzile puturoase printre ale căror gunoaie nu se rătăcește nimic bun de mîncat. Foamea și-a săpat numele pe tejgheaua brutarului, și l-a înscris pe fiecare bucată din sărăcăciosul morman de pîine rea ; și l-a semnat și la cîrnățărie, în fiecare tocătură de cîine mort care se vinde acolo. Foamea își pîrîie oasele uscate printre castanele care se coc pe frigarea rotitoare ; Foamea se fărîmițează în

atomi în fiecare felioară de cartof scorțos din grămăjoara de un crăițar, prăjită în cîțiva stropi de ulei rînced.

Se cuibărește prin toate cotloanele care-i sînt pe măsură. O stradă strîmtă și întortocheată, împănată cu păcate și miasme grele, care se ramifică în alte străzi strîmte și întortocheate, populate de zdrențe și scufii de noapte, duhnind a zdrențe și a scufii de noapte, străzi în care tot ce se înfățișează ochiului poartă un aer mohorît aducînd a piază rea. Pe fețele hărțuite de griji ale trecătorilor se citește teama de a fi încolțiți. Dar oricît de amare și ascunse ar fi chipurile, tot întîlnești ochi plini de văpăi ; și buze strînse, albite de tăria cu care păstrează tăcerea ; și frunți brăzdate ca șireangul pe care-l văd în închipuire încercuind grumazul lor sau al altora. Firmele de negoț (și cîte prăvălii, tot atîtea firme) sînt toate, jalnice ilustrări ale Lipsei. Măcelarul și cîrnățarul au zugrăvit pe firme cele mai costelive bucăți de carne ; brutarul, cele mai sfrijite și uscate pîini. Oamenii pictați grosolan ca cinstindu-se în vinărie, bombănesc peste pocalele sărăcăcioase de vin și bere subțire, uitîndu-se urît unul la altul. Nimic nu e reprezentat cu bogăție, în afară de unelte și de arme ; satîrele și cuțitele tocilarului sînt ascuțite și lucitoare, ciocanele fierarului grele, iar făurarul de arme are maldăre dătătoare de moarte. Bolovanii de pe caldarîm meniți să schilodească picioarele, și smîrcurile de glod și apă, nu-s mărginite de trotoare ci sfîrșesc drept în ușile oamenilor. Șanțul de scurgere, cînd există, trece prin mijlocul străzii ; dar asta se întîmplă numai după ploi grele și atunci apa, după ce-și face fel de fel de toane, nimerește de-a dreptul în case. De-a lungul străzii, la intervale mari, atîrnă cîte un felinar amărît cu funie și scripete ; seara, cînd lampagiul coboară lămpile, le aprinde, și apoi le urcă din nou, un mănunchi subțiratic de fitile chioare ți se leagănă bolnăvicios deasupra capului, de parc-ar fi pe mare. Și chiar că sînt în voia valurilor, iar corabia și echipajul în primejdia furtunii.

Căci avea să vină vremea cînd în capetele năpăstuitelor sperietori de ciori de prin acele locuri, tot urmărindu-l, trîndave și lihnite, pe lampagiu, va încolți ideea de a-i îmbunătăți metoda, spînzurînd oameni de funiile și scripeții felinarelor, ca să le mai lumineze bezna. Dar pînă atunci mai va ; și fiecare trîmbă de vînt care se abătea peste

pămîntul Franței flutura în zadar zdrențele sperietorilor, pentru că păsările din înalturi, mîndre de cîntul și de penajul lor, nu le luau în seamă.

Vinăria se afla pe colț, și era mai îngrijită și mai arătoasă decît alte prăvălii, iar stăpînul, într-un pieptar galben și nădragi verzi, stătea în fața ușii și privea la bătălia pentru vinul vărsat.

— Asta nu mă privește, rosti el ridicînd pentru ultima oară din umeri. Oamenii de la depozit l-au prăpădit. N-au decît să-mi aducă alt butoi.

Pe urmă, dînd cu ochii din întîmplare de hîtrul deșirat care scrisese șotia pe zid, îi strigă de peste drum :

— Hei, Gaspard amice, ce tot faci acolo ?

Individul arătă cu degetul ce scrisese, plin de tîlc, așa cum fac adesea cei de teapa lui. Dar nu-și atinse ținta și încercarea dădu greș, așa cum se întîmplă adesea cu cei de teapa lui.

— Ce mai e și asta ? Te-ai scrîntit ? îl ocărî cîrciumarul trecînd drumul și trîntind peste cuvîntul scris un pumn de noroi, luat anume de pe jos. Ce-ți veni să faci inscripții pe străzi ? Nu există — ia spune-mi — nu există alt loc unde să poți scrie asemenea cuvinte ?

În timp ce-l ocăra, își lăsă mîna curată (poate că din întîmplare, poate că nu) pe inima șugubățului. Acesta din urmă i-o bătu ușor cu palma, apoi făcu un salt sprinten în aer și se lăsă din nou pe pămînt într-o fantastică atitudine de dans, întinzînd în mîna ținută în sus un papuc pătat, pe care și-l smulsese din picior. Arăta ca un poznaș, dacă nu chiar lacom, oricum foarte practic.

— Pune-ți papucul la loc, pune-ți-l la loc, îl povățui celălalt. Vinu-i vin, și cu asta basta !

După ce-i dete sfatul, își șterse mîna noroioasă de haina șugubățului, întrucît din pricina lui și-o mînjise, apoi traversă din nou drumul și intră în vinărie.

Cîrciumarul era un om de vreo treizeci de ani, cu un grumaz de taur și o înfățișare bătăioasă, și se vede treaba că avea sînge aprins căci, cu toate că gerul pișca, ieșise în stradă fără haină, numai cu o vestă aruncată pe umeri. Mînecile cămășii îi erau suflecate, iar brațele tuciurii îi erau goale pînă la cot. Nici pe cap nu purta nimic alta decît

păru-i scurt, negru și sîrmos. Era un om smead, cu ochi scînteietori și un nas cutezător. Avea o înfățișare vioaie, dar şi neînduplecată ; fără îndoială, un om cu hotărîri neclintite, care știa ce vrea ; tipul de om cu care nu-i sănătos să te întîlnești pe o potecă îngustă, avînd cîte o rîpă de fiecare parte, pentru că pe omul ăsta nimic nu l-ar fi întors din drum.

Cînd intră în prăvălie, Madame Defarge, soţia sa, stătea îndărătul tejghelei. Madame Defarge era o femeie trupeșă, cam de vîrsta lui, cu ochi pînditori, dar care arareori păreau să se uite la ceva, mîini mari şi încărcate de inele, o faţă dîrză, trăsături puternice și foarte multă stăpînire de sine. Privind-o pe Madame Defarge ai fi putut prezice cu siguranţă că niciodată nu se înșela, nedreptățindu-se pe sine, în vreunul din planurile la care lua parte. Madame Defarge fiind sensibilă la frig, era înfășurată în blană, iar capul îi era înfofolit în șaluri strălucitoare, dar nu în așa fel încît să nu i se vadă cerceii mari. Lăsase din mînă împletitura la care lucra, ca să-și curețe dinţii cu o scobitoare. Prinsă în această îndeletnicire, cu cotul braţului drept sprijinit în palma stîngă, Madame Defarge nu spuse nimic cînd intră domnul și stăpînul ei, ci doar tuși ușor. Această tuse, împreună cu ridicarea sprîncenelor ei negre şi bine îmbinate într-o linie dreaptă deasupra scobitorii, îi dădură a înţelege soţului ei că ar face bine să arunce o ocheadă mușteriilor din prăvălie, pentru a vedea cine mai intrase cît timp fusese el peste drum.

Cîrciumarul își roti ochii de jur împrejur, pînă cînd privirile îi poposiră asupra unui domn mai în vîrstă, însoţit de o tînără domnișoară, care se aflau aşezaţi într-un colţ. Mai erau și alţi mușterii pe-acolo : doi jucau cărţi, doi jucau domino, iar alţi trei stăteau în picioare lîngă tejghea, trăgînd de-un dram de vin. Cînd trecu îndărătul tejghelei, cîrciumarul auzi pe domnul vîrstnic șoptindu-i tinerei : „Acesta-i omul nostru“.

„Ce naiba oi fi căutînd *dumneata* în galera asta ! își zise Monsieur Defarge în gînd. Eu nu te cunosc.“

Dar se prefăcu a nu-i lua în seamă pe cei doi străini, şi se porni pe discuţie cu mușterii care se cinsteau la tejghea.

— Cum mai merg treburile, Jacques ? îl întrebă unul din cei trei pe domnul Defarge. Au lins tot vinul vărsat ?

— Pînă la ultimul strop, Jacques, răspunse Monsieur Defarge.

După ce avu loc acest schimb de nume de botez, Madame Defarge, continuînd să-şi cureţe dinţii cu scobitoarea, tuşi din nou uşor şi-şi înălţă uşor sprîncenele.

— Nu se prea întîmplă des, grăi al doilea din cei trei adresîndu-se domnului Defarge, ca brutele astea hămesite să dea de gustul vinului, sau de gustul a orice altceva în afară de pîine neagră şi de moarte. Nu-i aşa, Jacques ?

— Ba aşa e, Jacques, răspunse Monsieur Defarge.

La acest al doilea schimb de nume de botez, Madame Defarge, continuînd să folosească cu mult calm scobitoarea, tuşi iarăşi uşor şi-şi înălţă din nou foarte uşor sprîncenele. Vorbi acum ultimul din cei trei, punîndu-şi pe tejghea clondirul gol şi plescăind din buze :

— Ah ! Cu atît mai rău ! Amar gust mai are în gură turma asta de nenorociţi şi amară le mai e viaţa, Jacques ! N-am dreptate, Jacques ?

— Ba ai dreptate, Jacques, fu răspunsul lui Monsieur Defarge.

Acest al treilea schimb de nume de botez sfîrşi în clipa cînd Madame Defarge depuse scobitoarea, îşi menţinu sprîncenele înălţate şi se foi uşor în scaun.

— Stai aşa ! E drept ! mormăi soţul. Domnilor — soţia mea !

Cei trei muşterii îşi scoaseră cu trei gesturi galante pălăriile, înclinîndu-se spre Madame Defarge. Ea le primi omagiul aplecîndu-şi capul şi aruncîndu-le o privire iute. Apoi îşi roti ochii cu nepăsare prin local, îşi reluă, cu multă linişte şi cuget împăcat împletitura, şi se lăsă absorbită de lucru.

— Domnilor, bună ziua, grăi soţul care continuase s-o fixeze cu ochii lui ageri. Camera aceea de holtei pe care aţi dorit s-o vizitaţi şi de care v-aţi interesat cînd am ieşit eu în stradă, se află la etajul cinci. Uşa dinspre scară dă în curticica din stînga casei, urmă el arătînd cu mîna, lîngă fereastra locuinţei mele. Dar dacă ţin bine minte, unul din-

tre dumneavoastră a mai fost pe aici și vă poate arăta drumul. Domnilor, la revedere.

Cei trei își plătiră vinul și plecară. Ochii lui Monsieur Defarge continuară să rămînă ațintiți asupra soției care împletea, cînd domnul cel vîrstnic se desprinse din colțișorul său și rugă să i se acorde favoarea unei scurte convorbiri.

— Cu plăcere, domnule, spuse Monsieur Defarge și îl însoți în tăcere spre ușă.

Întrevederea lor fu scurtă, dar hotărîtă. Chiar de la primul cuvînt, Monsieur Defarge tresări și deveni foarte atent. Nu trecuse nici un minut, cînd încuviință din cap și ieși. Domnul făcu atunci un semn tinerei fete, și ieșiră împreună după cîrciumar.

Madame Defarge împletea cu degete îndemînatice și sprîncene neclintite, și nu vedea nimic.

Domnul Jarvis Lorry și domnișoara Manette, ieșind afară din vinărie, îl ajunseră pe Monsieur Defarge la ușița scării spre care îi îndreptase ceva mai înainte pe ceilalți mușterii.

Dădea într-o curte dosnică, neagră și împuțită, și era de fapt intrarea comună spre o învălmășeală de apartamente locuite de o puzderie de locatari. În coridorul întunecos, pardosit cu cărămizi, care ducea la scara întunecoasă, pardosită cu cărămizi, Monsieur Defarge se lăsă într-un genunchi în fața copilei fostului său stăpîn, și-i duse mîna la buze. Era un gest grațios, dar îndeplinit fără nici un pic de grație ; în cîteva clipe, omul trecuse printr-o simțitoare prefacere. Fața lui nu mai păstra nici urmă de veselie sau de jovialitate ; devenise brusc un om închis, bicisnic, primejdios.

— E foarte sus ; urcușul e cam greu. Mai bine s-o luăm încetișor.

Așa i se adresă Monsieur Defarge, cu o voce gravă domnului Lorry, cînd începură să urce scările.

— E singur ? șopti acesta din urmă.

— Singur. Domnul să-l aibă în pază pe cel ce i-ar ține isovărășie, răspunse celălalt tot pe-o voce scăzută.

— Asta înseamnă că e mereu singur ?

— Da.

— Din voia lui ?

— Din nevoia lui. Aşa cum era cînd l-am văzut prima oară după ce-au dat de mine şi m-au întrebat dacă vreau să-l adăpostesc, şi, cu preţul vieţii mele, să-mi ţin gura ; aşa cum era atunci, aşa e şi acum.

— E foarte schimbat ?

— Schimbat !

Stăpînul vinăriei se opri locului, izbi zidul cu mîna şi mormăi un blestem cumplit. Nici un răspuns direct n-ar fi putut fi atît de grăitor. Dispoziţia domnului Lorry se întunecă tot mai mult pe măsură ce, împreună cu cei doi însoţitori ai săi, urca tot mai sus.

Asemenea scară, cu toate accesoriile ei, situată în partea cea mai veche şi mai îngrămădită a Parisului, ar fi destul de rea şi acum ; dar pe atunci era de-a dreptul infernală pentru un om cu simţurile neobişnuite şi necălite. Fiecare locatar din furnicarul de locuinţe al unei construcţii mari — adică din odaia sau odăile ale căror uşi dădeau pe scară — îşi lăsa mormanul de gunoaie pe palier, în afară de lăturile pe care le arunca pe fereastră.

Maldărele de putreziciuni, mereu crescînde şi fără leac, care se adunau astfel, ar fi otrăvit aerul chiar dacă sărăcia şi lipsa nu l-ar fi îmbîcsit cu intangibila lor impuritate ; cele două rele se îmbinau făcînd aerul irespirabil. Şi drumul lor îi purta în asemenea atmosferă printr-un puţ povîrnit, îmbibat de murdărie şi otravă. Îndemnat de propria-i tulburare şi de emoţia însoţitorilor lui mai tineri, care sporea din clipă în clipă, domnul Jarvis Lorry se opri de două ori ca să-şi tragă sufletul. Fiecare dintre aceste două opriri fu făcută în dreptul cîte unui jalnic geamlîc zăbrelit, prin care părea să se strecoare afară orice nostalgic firicel de aer rămas nealterat, şi să se furişeze înăuntru doar miasme mucede şi greţoase. Printre zăbrelele ruginite mai curînd simţeai izul, decît întrezăreai vălmăşagul de case din vecinătate ; şi nimic din cît puteai cuprinde cu ochiul, în apropiere sau în depărtare, în afară de cele două turle ale catedralei Notre Dame, nu părea să poarte cea mai firavă făgăduinţă de viaţă sănătoasă sau de aspiraţii curate.

În cele din urmă, ajunseră în capul scării și se opriră pentru a treia oară. De acolo se făcea încă o scăriță, și mai abruptă, dar mai scurtă, pe care urcai pînă la pod. Proprietarul vinăriei, care se ținuse tot timpul cu un pas înaintea lor și care nu se abătuse din dreptul domnului Lorry, ca și cum s-ar fi temut să nu-l încolțească tînăra cu vreo întrebare, se răsuci pe călcîie și, pipăind cu grijă buzunarele hainei pe care-o aruncase pe umeri, scoase o cheie.

— Cum, amice, ușa e încuiată ? întrebă domnul Lorry cu mirare.

— Da, fu răspunsul ursuz al lui Monsieur Defarge.

— Socotești necesar să-l ții pe sărmanul bătrîn atît de retras ?

— Socotesc necesar să răsucesc cheia în broască.

Monsieur Defarge îi șopti aceste cuvinte aproape în ureche și se încruntă aprig.

— De ce ?

— De ce ? Pentru că a trăit atîta amar de vreme încuiat sub cheie, încît s-ar speria... ar urla... s-ar sfîșia în bucăți... ar muri... ar fi în stare să-și facă cine știe ce rău dacă i-aș lăsa ușa descuiată.

— E cu putință ? exclamă domnul Lorry.

— E cu putință ? repetă Defarge cu amărăciune. Da ! Și frumoasă-i lumea asta în care trăim, n-am ce zice, și-n care-i cu putință asemenea lucru și multe altele de același fel — și nu numai că-i cu putință, dar chiar se-ntîmplă de-adevăratelea — vedeți dumneavoastră — se întîmplă zi de zi, sub cerul ăsta al nostru. Cinste Satanei ! Să mergem !

Acest dialog avusese loc pe un ton atît de scăzut, încît nici o vorbă nu ajunse pînă la urechile fetei. Totuși, în clipa aceea tremura stăpînită de o emoție atît de puternică și chipul ei exprima asemenea îngrijorare, și mai cu seamă asemenea groază și spaimă, încît domnul Lorry simți că-i de datoria lui să-i spună o vorbă, două de îmbărbătare.

— Curaj, dragă domnișoară ! Curaj ! O chestiune de afaceri ! Încă o clipă, și ce-i mai rău o să treacă ; numai cît pășești peste pragul camerei și s-a și isprăvit cu ce-i mai rău. După aceea, o să înceapă tot binele pe care i-l aduci,

toată alinarea și toată fericirea. Să-l rugăm pe amicul nostru aici de față să te susțină de brațul ăstălalt. Așa, prietene Defarge. Haide, acum ! Afaceri, afaceri !

Urcară cu pași rari și tăcuți scărița. Curînd, se aflară pe ultima treaptă. Aici, cum scara făcea o cotitură bruscă, dădură peste trei bărbați ghemuiți, cu capetele plecate, în fața unei uși, privind absorbiți într-o cameră, prin găurile și crăpăturile din lemn. La auzul pașilor, cei trei se întoarseră, se ridicară și se dovediră a fi cei trei mușterii din vinărie, care aveau același nume de botez.

— În surpriza pe care mi-a pricinuit-o vizita dumneavoastră, am uitat cu totul de ei, explică Monsieur Defarge. Lăsați-ne, băieți ! Avem treabă aici.

Cei trei se strecurară pe lîngă dînșii și coborîră în tăcere.

Observînd că nu mai exista nici o altă ușă pe palier și că proprietarul vinăriei, în momentul cînd cei trei mușterii se depărtară, se îndreptă chiar spre ușa aceea, domnul Lorry îl întrebă pe un glas șoptit, dar puțin mînios :

— Dumneata îl expui ca la panoramă pe Monsieur Manette ?

— Îl expun, în felul în care ați văzut, dar numai cîtorva aleși.

— Și e bine ?

— Eu socotesc că-i bine.

— Cine sînt cei cîțiva ? Cum îi alegi ?

— Îi aleg dintre bărbații adevărați care poartă numele meu — Jacques este numele meu — și cărora acest spectacol e menit să le facă bine. Dumneavoastră sînteți englez ; nu puteți înțelege asta. Rămîneți o clipă pe loc, dacă sînteți bun.

Cu un gest care-i avertiza să nu înainteze, cîrciumarul se aplecă și privi printr-o crăpătură din zid. Apoi, ridicîndu-și iar capul, ciocăni de două sau trei ori în ușă — evident că fără nici un alt scop decît acela de a face puțin zgomot acolo. Cu aceeași intenție, hîrșîi de două, trei ori cu cheia pe ușă, înainte de a o introduce cu stîngăcie în broască, și a o răsuci cu mult zgomot voit.

Ușa se deschise încetișor sub mîna lui, apoi cîrciumarul își vîrî capul în cameră și spuse ceva. O voce slabă îi răs-

punse. Se părea că fiecare dintre cei doi nu rostise mai mult de o singură silabă.

Cîrciumarul privi peste umăr și le făcu semn să-l urmeze. Domnul Lorry își petrecu brațul pe după mijlocul fetei și o susținu ; căci o simțea cum se prăbușește.

— O... o... o... chestiune de afaceri ! îi dădu el zor în timp ce pe obraz îi sclipea o lacrimă care nu era de afaceri. Vino înăuntru, vino înăuntru !

— Mi-e teamă, răspunse fata tremurînd.

— Teamă ? De ce ?

— De el. De tatăl meu.

Exasperat oarecum de starea ei de spirit și de semnele cu care-i chema călăuza, domnul Lorry își petrecu pe după gît brațul fetei care tremura rezemată de umărul lui și, luînd-o pe sus, o făcu să intre în cameră. O lăsă jos lîngă ușă și continuă s-o sprijine.

Defarge scoase cheia, închise ușa, o încuie pe dinăuntru, scoase din nou cheia din broască și o ținu în palmă. Făcu toate aceste gesturi metodic, însoțindu-le de zgomote și bufnituri cît mai tari cu putință. În cele din urmă, străbătu cu pași măsurați camera, îndreptîndu-se spre fereastră. Acolo se opri locului și se întoarse cu fața spre ei.

Podul, clădit ca depozit pentru lemne și alte asemenea, era negru și întunecos ; căci fereastra, în formă de lucarnă, era de fapt o ușă în tavan, avînd deasupra o micuță macara pentru ridicarea proviziilor din stradă : nu avea geam și se închidea la mijloc cu două canaturi, ca orice ușă franțuzească. Pentru a nu lăsa frigul să pătrundă în încăpere, unul dintre canaturi era bine închis, și celălalt doar ușor întredeschis. În chipul acesta se zărea o rază de lumină atît de săracă, încît era greu, în primul moment cînd intrai, să deslușești ceva ; numai o îndelungată deprindere ar fi putut face ca într-o asemenea obscuritate să se înfiripe în cineva îndemînarea de a făuri lucruri care cereau dibăcie. Și totuși, în podul acesta se făureau atari obiecte ; căci, așezat cu spatele spre ușă și cu fața spre fereastra sub care stătea cîrciumarul privindu-l, un om cu părul nins, cinchit pe un scăunaș scund, meșterea foarte preocupat, niște pantofi.

Capitolul VI

Cizmarul

— BUNĂ ZIUA ! SPUSE MONSIEUR Defarge privind în jos spre capul nins, aplecat deasupra calapodului.

Creştetul se înălţă o clipă, şi o voce foarte stinsă răspunse, ca de la mare depărtare, la salut :

— Bună ziua.

— După cum văd, lucraţi de zor.

Urmă o lungă tăcere, după care capul se înălţă iarăşi şi vocea rosti :

— Da, lucrez.

De astă dată, doi ochi cu priviri rătăcite se ridicară spre cîrciumar, înainte ca faţa să se lase iarăşi în jos.

Vocea era atît de stinsă, încît stîrnea milă şi spaimă. Nu era slăbiciunea datorată unei sleiri fizice, cu toate că întemniţarea şi hrana pe sponci îşi aveau, fără îndoială, partea lor de vină. Jalnica-i ciudăţenie se datora faptului că vocea slăbise din pricina singurătăţii şi a nefolosinţei. Părea ecoul vag al unui glas ce răsunase cîndva, cu multă, multă vreme în urmă. Îşi pierduse atît de total vigoarea şi rezonanţa de voce umană, încît impresiona simţurile asemenea unei culori, frumoase pe vremuri, care pălise pînă ajunsese o biată pată spălăcită. Era scăzută şi înăbuşită, părînd un glas din străfunduri. Şi sugera atît de deplin o făptură deznădăjduită şi pierdută, încît acesta trebuie să fie tonul pe care un călător, lihnit de foame şi istovit de o singuratică pribegie prin deşert, şi-ar aminti de cămin şi de prieteni înainte de a-şi da duhul.

Mai trecură cîteva minute de muncă tăcută, după care ochii cu priviri rătăcite se înălţară din nou ; nu cu vreo urmă de interes sau de curiozitate, ci *mînaţi doar de* percepţia mecanică a faptului că locul unde stătuse unicul vizitator la care luaseră aminte, încă nu se golise.

— Aş dori, spuse Defarge care nu-şi dezlipise privirea de la cizmar, să fac mai multă lumină. Credeţi că puteţi suporta mai multă lumină ?

Cizmarul se opri din lucru ; cu aerul vag că ar asculta ceva, privi în jos, într-o parte ; apoi, cu acelaşi gest, privi în jos, de cealaltă parte, apoi în sus, spre vorbitor.

— Ce-ai spus ?

— Aţi putea suporta ceva mai multă lumină ?

— Trebuie s-o suport, dacă dumneata o faci. (În chipul cel mai vag, accentuase primul cuvînt).

Canatul deschis al ferestrei fu împins ceva mai mult şi fixat pentru moment în această poziţie. O fîşie lată de lumină pătrunse în încăpere şi-l învălui pe bătrîn, care se opri din lucru cu un pantof neterminat în poală. Puţinele lui unelte obişnuite şi felurite petice de piele erau împrăştiate pe jos şi pe scăunaş. Bătrînul avea o barbă albă, tăiată neîngrijit, dar nu prea lungă, o faţă cu obrajii supţi şi ochi extrem de scînteietori. Chipul scobit şi sfrijit ar fi făcut ca ochii, pe sub sprincenele încă negre şi sub părul alb şi încîlcit, să pară oricum mari chiar dacă ar fi fost mici ; dar cum de la natură erau mari, arătau acum nefireşti. Cămaşa galbenă, zdrenţuită, era deschisă la gît, şi lăsa să i se întrevadă trupul ofilit şi dărîmat. Făptura lui, şi ponositu-i halat de pînză, şi ciorapii căzuţi, şi toate sărmanele-i veşminte peticite căpătaseră, din pricina lipsei de lumină directă şi de aer, o gălbejeală de pergament vechi atît de uniformă, încît ar fi fost greu să le deosebeşti una de alta.

Îşi dusese mîna streaşină la ochi, ca să se ferească de lumină, şi pînă şi oasele îi păreau străvezii. Rămase astfel locului, cu privirea pierdută în gol, oprindu-se din lucru. De cîte ori se uita la silueta din faţa lui, privea mai întîi în stînga, apoi în dreapta, şi la urmă în faţă, de parcă pierduse deprinderea de a asocia locul cu sunetul ; nu vorbea pînă nu rătăcea mai întîi cu privirea în felul arătat, ca şi cum uitase să vorbească.

— Aveţi de gînd să terminaţi azi perechea asta de pantofi ? întrebă Defarge făcîndu-i semn domnului Lorry să înainteze.

— Ce-ai spus ?

— Aveţi de gînd să terminaţi azi perechea asta de pantofi ?

— Nu pot să spun că am de gînd. Cred că da. Nu ştiu.

Dar întrebarea îi aduse aminte de lucrul lui şi se aplecă din nou peste calapod.

Domnul Lorry se apropie în tăcere, lăsînd-o pe fată lîngă uşă. După ce stătuse un minut sau două lîngă Defarge, cizmarul privi din nou în sus. Nu păru surprins la vederea celei de a doua siluete, dar degetele tremurătoare ale uneia dintre mîini i se înălţară la buze (buzele şi unghiile aveau aceeaşi culoare palid-pămîntie), apoi mîna îi căzu din nou pe lucru şi el se aplecă iarăşi peste pantof. Privirea şi gestul nu duraseră decît o frîntură de secundă.

— După cum vedeţi, aveţi un oaspete, zise Monsieur Defarge.

— Ce-ai spus ?

— Aveţi un oaspete.

Cizmarul privi în sus ca şi mai înainte, dar fără să-şi desprindă mîna de pe lucru.

— Uitaţi-vă ! urmă Defarge. Dumnealui e un domn care ştie să preţuiască o pereche frumoasă de pantofi. Arătaţi-i pantoful la care lucraţi. Luaţi-l, Monsieur.

Domnul Lorry luă pantoful în mînă.

— Spuneţi-i domnului ce fel de pantof este acesta şi numele celui care l-a făcut.

Urmă o pauză mai lungă ca de obicei, înainte ca cizmarul să răspundă :

— Am uitat ce mi-ai cerut. Ce-ai spus ?

— V-am întrebat dacă n-aţi putea descrie pantoful, pentru a-l informa pe Monsieur.

— E un pantof de damă. Un pantof de stradă pentru o fată tînără. E la modă acum. Eu n-am văzut moda. Dar am avut în mînă un model.

Privi pantoful, cu o undă de mîndrie.

— Şi numele celui care l-a făcut ? stărui Defarge.

Acum că nu mai avea pantoful în mînă, îşi lăsă degetele mîinii drepte în căuşul palmei stîngi, şi apoi degetele mîinii stîngi în căuşul palmei drepte, apoi îşi trecu degetele peste barbă, şi aşa într-una, fără întrerupere. Străduinia de a-l readuce din rătăcirea în voia căreia se lăsa de fiecare dată după ce vorbea, era asemănătoare cu aceea de a readuce în simţiri o persoană foarte slăbită care leşinase, sau cu încercarea de a opri locului, în speranţa unei noi destăinuiri, duhul unui om care se stinge.

— M-ai întrebat de nume ?

— V-am întrebat.

— O sută cinci, Turnul de Nord.

— Asta-i tot ?

— O sută cinci, Turnul de Nord.

Scoţînd un sunet de sfîrşeală, care nu semăna nici a suspin, nici a geamăt, se aplecă din nou deasupra muncii lui, pînă ce tăcerea fu din nou destrămată.

— Nu sînteţi cizmar de meserie ? întrebă domnul Lorry, privindu-l cu stăruinţă.

Privirile rătăcite se întoarseră spre Defarge, ca şi cum ar fi dorit să-i transfere acestuia întrebarea ; dar cum din acea parte nu veni nici un ajutor, ochiii se lăsară din nou în pămînt, după care reveniră la cel ce vorbise.

— Dacă nu-s cizmar de meserie ? Nu, n-am fost cizmar de meserie. Am... am învăţat aici. Am învăţat singur. Am cerut permisiunea să...

Mintea lui păru din nou să rătăcească minute întregi, în timp ce mîinile i se frămîntau şi-şi schimbau poziţia într-una. În cele din urmă, privirile i se întoarseră, încetul cu încetul, spre faţa celui ce-i pusese întrebarea : cînd se fixară iarăşi asupră-i, bătrînul tresări, şi-şi reluă vorba, asemenea cuiva deşteptat chiar în clipa aceea din somn şi care reînnoadă o discuţie din seara trecută :

— Am cerut permisiunea să învăţ singur meşteşugul, şi am obţinut-o cu mare greutate şi după mult timp, şi de atunci încoace fac mereu pantofi.

Cînd întinse mîna după pantoful care-i fusese luat, domnul Lorry îi vorbi, continuînd să-l privească stăruitor :

— Monsieur Manette, nu vă amintiţi deloc de mine ?

Pantoful se rostogoli pe jos şi cizmarul îl privi împietrit pe cel ce-i pusese întrebarea.

— Monsieur Manette — domnul Lorry îşi lăsă mîna pe braţul lui Defarge — de omul acesta nu vă amintiţi deloc ? Priviţi-l. Uitaţi-vă şi la mine. Nu vă aduceţi aminte de un vechi funcţionar de bancă, de vechi treburi, de un vechi servitor, nu răsar în mintea dumneavoastră vechi timpuri apuse, Monsieur Manette ?

În timp ce captivul atîtor şi atîtor ani se uita pe rînd la domnul Lorry şi la Defarge, în mijlocul frunţii răsăriră semnele de mult pierite ale unei gîndiri vioaie şi active, care încerca să-şi facă drum prin pîcla opacă ce o înfăşurase. Dar curînd, licăririle se înceţoşară iar, apărură tot

mai stinse, se mistuiră ; dar, o clipă, prinseseră viață ! Și această expresie era oglindită atît de fidel pe chipul tînăr și frumos al aceleia care se tîrîse de-a lungul zidului, pînă la un punct de unde-l putea privi în voie, și unde stătea acum pironită, uitîndu-se la dînsul, cu mîinile înălțate într-un gest, la început de milă înspăimîntată dacă nu chiar de fereală, dar acum întinzîndu-se spre el, tremurînd de nerăbdarea de a-i culca fața cadaverică pe pieptu-i tînăr și arzător și de a-l redeștepta prin iubire la viață și la speranță — expresia era, zic, atît de fidel oglindită (deși întipărită mult mai puternic) pe chipul tînăr și frumos, încît aveai impresia că lunecase, asemenea unei lumini fugare, de la el la ea.

Pe fața lui însă, își luase locul întunecimea. Privi din ce în ce mai puțin atent la cei doi din față, iar ochii, rătăcind pierduți, se lăsară în jos și-și rotiră privirile în dreapta și în stînga, ca mai înainte. În cele din urmă, cu un suspin adînc, își reluă pantoful și se apucă iar de muncă.

— L-ați recunoscut, Monsieur ? întrebă Defarge în șoaptă.

— Da ; un singur moment. La început gîndeam că e pierdut fără nădejde, dar am întrezărit neîndoielnic, doar o clipă, fața pe care odinioară o cunoșteam atît de bine. Ssst ! Haide să ne îndepărtăm. Ssst !

Fata se desprinsese de peretele podului și se apropiase foarte mult de scăunașul cizmăresc. Părea cumplit faptul că dînsul era inconștient de prezența fetei care n-avea decît să întindă mîna ca să-l atingă, așa cum sta aplecat peste sculele lui.

După un lung răstimp, trebui să schimbe unealta pe care tocmai o avea în mînă, înlocuind-o cu cuțitul de cizmărie. Acesta se afla în spatele lui. Îl luă și dădu să se aplece iar peste lucru, cînd ochii îi căzură pe poala rochiei fetei. Își ridică privirile și-i văzu fața. Cei doi spectatori dădură să se repeadă spre ei, dar fata îi opri cu un gest al mîinii. Spre deosebire de dînșii, ea nu se temea că o s-o lovească cu cuțitul.

Bătrînul o fixă cu o privire înspăimîntătoare și, după un timp, buzele-i începură să se miște, căznindu-se să articuleze cuvinte, deși nici un sunet nu putu fi auzit. Trep-

tat, în răstimpurile dintre respirațiile iuți și gîfîite, îl auziră rostind :

— Ce-i asta ?

Cu lacrimile șiroindu-i pe obraji, fata își duse ambele mîini la buze și-i trimise o sărutare ; apoi și le încleștă peste piept, ca și cum ar fi strîns la sîn capul lui răvășit.

— Nu ești fiica temnicerului ?

Fata suspină :

— Nu.

— Cine ești ?

Încă neputînd să-și controleze glasul, fata se așeză lîngă el pe băncuță. Bătrînul se feri în lături, dar ea își lăsă mîna pe brațul lui. La această atingere, un fior ciudat îi scutură, vizibil, trupul ; își puse, cu băgare de seamă, cuțitul pe jos și o privi fix în continuare.

Fata își dăduse în grabă pe spate părul de aur, care-i cădea în zulufi lungi. Întinzind încet de tot o mînă, bătrînul luă o buclă în palmă și o privi. Dar chiar în timp ce făcea acest gest, mintea îi rătăci din nou și, oftînd iarăși din greu, se aplecă asupra lucrului la pantofi.

Dar nu pentru multă vreme. Eliberîndu-i brațul, fata își lăsă mîna pe umărul lui. După ce-i privi de două-trei ori, cu îndoială, mîna, ca și cum ar fi vrut să se asigure că se găsea într-adevăr acolo, bătrînul părăsi lucrul, își duse degetele la gît și scoase la vedere un șiret înnegrit de care atîrna un petic de cîrpă împăturită. Îl despături cu grijă pe genunchi ; conținea niște fire de păr, nu mai mult de unul sau două fire lungi, aurii, pe care, cu multă vreme în urmă, le răsucise pe deget.

Luă din nou în mînă o buclă a fetei și o privi cu multă atenție.

— E același ! Cum se poate ! Cînd a fost ? Cum a fost ?

Pe măsură ce expresia de concentrare îi reapărea pe frunte, păru conștient că ea se ivise și pe chipul fetei. O răsuci cu fața în plină lumină și se uită la ea.

— Și-a culcat capul pe umărul meu, în noaptea aceea cînd m-au ridicat — era speriată de plecarea mea, cu toate că eu nu mă temeam — și cînd m-au dus în Turnul de Nord au găsit firele astea pe mînica mea. „Vă rog să mi le lăsați ! Nu-mi vor putea fi niciodată de ajutor să evadez

trupește, dar mă vor ajuta să evadez sufletește.“ Așa le-am spus. Îmi aduc bine aminte.

Vorbirea de mai sus fusese rostită de mai multe ori cu buze mute, pînă ce izbuti să-i dea glas. Dar cînd găsi cuvintele vorbite, acestea se înșiruiră coerent, deși foarte rar.

— Cum a fost ? *Tu* erai ?

Din nou cei doi spectatori tresăriră cînd bătrînul se întoarse cu o bruscheţe înfricoșătoare spre fată. Dar copila rămase perfect liniștită sub încleștarea mîinii lui și, cu o voce scăzută, le spuse doar atît :

— Vă implor, bunii mei domni, nu vă apropiați de noi ; nu vorbiți, nu vă tulburați !

— Ah ! exclamă bătrînul. Al cui a fost acest glas ?

Cînd scoase acest strigăt, mîinile lui o eliberară pe fată din strînsoarea în care o ținuseră și se înfipseră în părul alb, de care începură să tragă cu înverșunare. Dar furia i se stinse, așa cum se stingea în el totul în afară de pasiunea pentru cizmărit ; își împături din nou peticul de cîrpă și și-l vîrî iar în sîn ; dar continuă să se uite la fată și clătină din cap cu mîhnire :

— Nu, nu, nu ; ești prea tînără, prea înfloritoare. Nu-i cu putință. Uite cum arată prizonierul ! Astea nu-s mîinile pe care le-a cunoscut ea, asta nu-i fața pe care a cunoscut-o ea, asta nu-i vocea pe care s-o fi auzit ea vreodată. Nu, nu. Ea a fost — și El a fost — cu mult înaintea anilor nesfîrșiți din Turnul de Nord — cu veacuri în urmă. Care ţi-e numele, îngerul meu bun ?

Slăvindu-i vorba și gesturile îmbunate, fiica se lăsă în genunchi în fața lui, punîndu-i pe piept mîinile ei rugătoare :

— O, domnule, cîndva veți afla numele meu, și cine mi-a fost mama și cine tatăl, și cum eu n-am știut nimic din povestea lor crudă, crudă... Dar nu pot să vă spun nici acum, nici în acest loc. Tot ce pot face aici și acum este doar să vă rog să mă atingeți și să-mi dați binecuvîntarea. *Sărutați-mă, sărutați-mă ! O, scumpul, scumpul meu !*

Capul lui nins și rece se îngropă în părul ei scînteietor, care-l încălzi și-l ilumină, de parc-ar fi fost făclia libertății strălucind asupră-i.

— Dacă deslușiți în glasul meu — nu știu dacă e așa, dar nădăjduiesc să fie — dacă deslușiți în glasul meu vreo

asemănare cu un glas care a însemnat odinioară dulce muzică pentru urechile dumneavoastră, plîngeți-l, deplîngeți-l ! Dacă atunci cînd îmi atingeți părul, atingeți ceva ce vă reamintește de un cap îndrăgit care, pe cînd erați tînăr și liber, se rezema de pieptul dumneavoastră, plîngeți-l, deplîngeți-l ! Dacă, atunci cînd vă vorbesc despre un cămin care ne așteaptă și în care mă voi strădui cu credință să-mi îndeplinesc datoria și să mă dedic dumneavoastră cu devotament, vă redeștept amintirea unui alt cămin de mult pustiit, în timp ce inima dumneavoastră se topea de dor, plîngeți-l, deplîngeți-l !

Îl cuprinse pe după grumaz și-l legănă, ca pe un copil, la pieptul ei.

— Și dacă atunci cînd vă spun, preaiubitul meu, că agonia a luat sfîrșit, că am venit aici ca să vă smulg din ghearele ei, că vom pleca împreună în Anglia ca să cunoașteți pacea și odihna, vă fac să vă întoarceți cu gîndul la chipul în care a fost irosită viața dumneavoastră atît de folositoare, și la felul mișel în care Franța, țara noastră de baștină, s-a purtat cu dumneavoastră, plîngeți-l, deplîngeți-l ! Și dacă, atunci cînd vă voi dezvălui numele meu, și cel al tatălui meu care este în viață, și cel al mamei care nu mai e, veți afla că trebuie să îngenunchez în fața onoratului meu părinte și să-i implor iertarea pentru faptul că nu m-am căznit de dragul lui zi de zi, și n-am plîns noapte de noapte, trează, în așternut, întrucît iubirea mamei mele m-a ferit să-i cunosc chinurile, plîngeți acest fapt, deplîngeți-l ! Plîngeți pentru mama mea și plîngeți pentru mine ! Bunii mei domni, slavă Celui de Sus ! Îi simt lacrimile sfinte pe obrajii mei, îl simt cutremurat de suspine la pieptul meu. O, tată ! Mulțumiți Domnului în numele nostru, mulțumiți Domnului !

Bătrînul se prăbușise în brațele fetei, cu fața îngropată la sînul ei ; o priveliște atît de înduioșătoare și totuși atît de cumplită cînd te gîndeai la crîncenele nedreptăți și suferințe care o precedaseră, încît cei doi spectatori își acoperiră fețele.

Cînd tăcerea podului se așternuse iar de multă vreme neștirbită, cînd pieptul zguduit de suspine și trupul zdruncinat al bătrînului se cufundaseră de mult în calmul care negreșit urmează oricărei furtuni — simbol pentru ome-

nire al păcii și tihnei în care se potolește furtuna numită Viață — cei doi se apropiară ca să ridice de pe podea părintele și fiica. Bătrînul alunecase treptat pe dușumea, unde zăcea răpus într-un soi de toropeală. Fata se cinchise lîngă el, ca să-i poată rezema capul pe braț ; iar părul ei îl învăluia, ferindu-l de lumină.

— Dacă s-ar putea aranja ca, fără să-l tulburăm, să părăsim pe dată Parisul, astfel încît ieșind pe ușa aceasta, să pornească de-a dreptul în călătorie... spuse fata înălțînd o mînă spre domnul Lorry care se apleca asupra lor, după ce-și suflase în repetate rînduri nasul...

— Dar, gîndește-te puțin. Crezi că e în stare să pornească la drum ? întrebă acest domn.

— Îl cred în stare mai curînd să călătorească decît să rămînă mai departe în acest oraș atît de înfiorător pentru el.

— Asta-i drept, întări Defarge, care îngenunchease la rîndu-i pentru a privi și a auzi. Mai mult de atît. Pentru domnul Manette e mai bine, din toate punctele de vedere, să iasă din Franța. Ce părere aveți, să tocmesc o trăsură și cai de poștă ?

— Asta-i o chestiune de afaceri, spuse domnul Lorry reluîndu-și pe dată felul său metodic ; și dacă trebuie acționat, mai bine să acționez eu.

— Atunci fiți atît de buni, îi îndemnă domnișoara Manette, și lăsați-ne singuri aici. Vedeți cum s-a potolit, așa încît nu trebuie să mai aveți vreo îngrijorare în a-l lăsa cu mine. Și de ce-ați fi îngrijorați ? Dacă veți încuia ușa, astfel încît să nu fim tulburați, nu mă îndoiesc că la înapoierea dumneavoastră îl veți găsi la fel de liniștit ca și la plecare. Oricum, pînă vă înapoiați eu voi avea grijă de el, și după aceea îl transportăm.

Nici pe domnul Lorry nici pe Defarge nu-i trăgea inima să procedeze întocmai și ar fi dorit ca unul dintre ei să rămînă acolo. Dar cum era nevoie să vadă nu numai de trăsură și de cai ci și de actele pentru drum ; și cum timpul îi gonea din spate pentru că ziua era pe sfîrșite, își dădură seama că nu puteau decît să-și împartă cît mai grabnic treburile între ei și să se zorească.

Pe urmă, cînd întunericul începu să fie mai des, fiica își lăsă capul pe dușumeaua tare, alături de cel al tatălui

ei, şi-l veghe. Se făcu tot mai întuneric şi amîndoi zăcură nemişcaţi, pînă cînd o şuviţă de lumină se cernu printre crăpăturile zidului.

Domnul Lorry şi Monsieur Defarge pregătiseră toate cele trebuitoare pentru drum, şi aduseseră cu ei, în afară de haine de călătorie şi pături, pîine şi carne, vin şi cafea fierbinte. Monsieur Defarge aşează merindele şi lampa pe care o purta, pe băncuţa cizmarului (întrucît în pod nu se mai găsea nici o altă mobilă decît o saltea de paie) şi împreună cu domnul Lorry îl ridicară şi-l ajutară să se ţină pe picioare.

Nici o inteligenţă omenească nu ar fi putut tălmăci misterele minţii bătrînului după uluirea înspăimîntată care i se oglindea pe faţă. Dacă îşi dădea seama de ce se întîmplase, dacă îşi amintea de cele ce i se spuseseră, dacă ştia că e liber, erau tot atîtea întrebări la care nici un fel de înţelepciune nu ar fi găsit răspuns. Încercară să-i vorbească ; dar bătrînul era atît de năucit şi răspundea cu atîta încetineală, încît se speriară de buimăceala lui şi se înţeleseră ca pentru moment să nu-l mai necăjească. Avea un fel sălbatic, disperat, de a-şi cuprinde din cînd în cînd capul în mîini, gest pe care nu-l observaseră la el mai înainte ; totuşi, manifesta oarecare plăcere de cîte ori auzea glasul fiicei lui, şi se întorcea negreşit spre ea cînd o auzea vorbind.

În felul docil al omului de multă vreme deprins să fie supus prin constrîngere, mîncă şi bău tot ce-i dădură să mănînce şi să bea, şi se înfăşură în mantaua şi şalurile pe care i le oferiră. Fu foarte atent faţă de fiica sa, trecîndu-i braţul pe sub braţul lui şi ţinîndu-i mîna — ba păstrînd-o chiar tot timpul — în ambele lui mîini.

Începură să coboare scara ; Monsieur Defarge mergea înainte purtînd lampa, iar domnul Lorry încheia mica procesiune. Abia coborîseră cîteva trepte ale nesfîrşitei scări principale, cînd bătrînul se opri şi începu să se uite la tavan şi de jur împrejur la pereţi.

— Îţi aminteşti de acest loc, tată ? Îţi aminteşti cînd ai fost adus aici ?

— Ce-ai spus ?

Dar, înainte ca ea să-şi fi repetat întrebarea, el murmură răspunsul :

— Dacă-mi amintesc ? Nu, nu-mi amintesc. E atîta vreme de atunci !

Era limpede pentru toţi că nu-şi aducea deloc aminte că fusese adus din închisoare în această casă. Îl auziră mormăind : „O sută cinci, Turnul de Nord" ; şi, privind de jur împrejur, căuta zidurile groase ale fortăreţei în care zăcuse întemniţat atîta amar de vreme. Cînd ajunseră în curte, îşi modifică instinctiv pasul, ca şi cum aştepta să simtă sub tălpi un pod basculant ; şi cînd nu întîlni nici un pod, şi văzu o trăsură aşteptînd în plină stradă, lăsă să-i scape mîna fiicei lui şi-şi prinse iar capul în mîini.

Nici o gloată nu se adunase în faţa uşii ; nici un chip nu se zărea la vreuna dintre numeroasele ferestre ; nici măcar un trecător răzleţ pe stradă. Domneau în chip nefiresc liniştea şi pustietatea. Era de faţă doar un singur suflet de om şi anume Madame Defarge care, rezemată de stîlpul uşii, împletea de zor şi nu vedea nimic.

Prizonierul se urcase în trăsură, şi fiica sa îl urmase cînd piciorul domnului Lorry fu oprit pe treaptă de vocea stinsă care cerea umil sculele de cizmărie şi pantofii neterminaţi. Madame Defarge strigă către soţul ei că le va aduce pe dată şi, continuînd să împletească, dispăru din lumina felinarului, în curte. Aduse repede lucrurile şi le înmînă soţului ; imediat după aceea se rezemă din nou de stîlp, împletind de zor, fără să vadă nimic.

Defarge se urcă pe capră şi rosti doar :

— La barieră !

Vizitiul îşi plesni biciul şi o porniră în trap pe sub legănarea felinarelor chioare.

Pe sub legănarea felinarelor — ce se balansau luminos în străzile bogate şi ceţos în cele sărace — pe lîngă prăvălii iluminate, pe lîngă grupuri vesele, cafenele strălucitoare, portaluri de teatre, mereu înainte către una din porţile oraşului ! Aici, ostaşi cu felinare şi străjeri. „Actele, domnilor călători !"

— Uitaţi-vă ce-i, domnule ofiţer, se grăbi Defarge coborînd de pe capră şi luîndu-l pe ofiţer deoparte cu un

aer grav. Astea-s documentele domnului dinăuntru, cel cu părul alb. Mi-au fost încredințate mie, o dată cu el, la...

Își coborî glasul, urmă o forfotă printre felinarele militare și unul dintre ele fu vîrît în trăsură la capătul unui braț în uniformă ; ochii care făceau parte din același trup cu brațul aruncară o privire — o privire nu de fiecare zi și nici de fiecare noapte — domnului cu păr alb.

— În regulă ! Puteți pleca ! se auzi dinspre uniformă.

— *Adieu !* se auzi dinspre Defarge.

Și așa înainte, pe sub rariștea de felinare chioare și legănate, pe sub pădurea deasă a stelelor.

Pe sub arcada de lumini neclintite și eterne : dintre care, unele, atîta-s de îndepărtate de grăuntele ăsta de pămînt, încît cărturarii se îndoiesc dacă razele lor măcar l-au descoperit ca pe un mic punct în spațiu unde totul se poate îndura și totul se poate întîmpla ; umbrele nopții se adunau groase și negre. Și în răstimpul friguros și răscolit de neliniști care le despărțeau de zorii zilei, șoptiră iar în urechea domnului Lorry — care ședea în fața omului îngropat ce fusese scos la lumină și se întreba ce subtile capacități ale acestuia erau oare pierdute pentru totdeauna și care mai puteau fi recuperate — îi șoptiră, zic, iar vechea întrebare :

— Nădăjduiesc că ții să fii rechemat la viață ?

Și vechiul răspuns :

— N-aș putea spune.

CARTEA A DOUA

FIRUL DE AUR

Capitolul I

Cinci ani mai tîrziu

BANCA TELLSON DE LÎNGĂ TEMPLE

Bar era o clădire de modă veche chiar şi în anul una mie şapte sute optzeci. O clădire foarte înghesuită, foarte întunecoasă, foarte urîtă, foarte incomodă. Şi moralmente era de modă veche, ţinînd seama că asociaţii firmei se simţeau mîndri de strîmtimea clădirii, mîndri de întunecimea ei, de urîţenia şi de incomoditatea ei. Ba chiar se împăunau cu faptul că, din aceste puncte de vedere, imobilul lor deţinea primul loc, şi erau însufleţiţi de convingerea specială că de-ar fi fost mai puţin respingător, ar fi fost şi mai puţin respectabil. Şi aceasta nu era o credinţă pasivă, ci o armă activă pe care o scoteau la iveală în faţa unor mai convenabile locaşuri de afaceri. Banca Tellson (spuneau ei) nu are nevoie de spaţiu mai mare, Banca Tellson nu are nevoie de lumină, Banca Tellson nu are nevoie de ornamente. „Noakes et Co“ s-ar putea să aibă nevoie, „Fraţii Snooks“ de asemenea, dar Tellson, slavă Domnului !...

Oricare dintre aceşti asociaţi ai firmei şi-ar fi dezmoştenit propriul fiu dacă ar fi stăruit ca imobilul Tellson să fie restaurat. În această privinţă, firma se asemuia cu aristocraţii de viţă veche ; şi aceştia îşi dezmoşteneau adeseori fiii care cereau să se aducă îmbunătăţiri legiuirilor şi obiceiurilor de multă vreme criticabile, dar cu atît mai respectabile.

Şi aşa se făcea că Banca Tellson ajunsese să fie victorioasa desăvîrşire a lipsei de comoditate. După ce izbuteai să împingi o uşă care ţi se împotrivea cu o idioată îndărătnicie, scoţînd un hîrîit slab, te rostogoleai pe cele două trepte care duc jos la Tellson şi-ţi veneai în simţiri într-o dugheană strîmtă şi mizeră, cu două tejghele mici, îndărătul cărora cei mai bătrîni oameni din lume îţi luau cecul, făcîndu-l să tremure ca frunza în vînt în timp ce-i cercetau semnătura sub cele mai soioase ferestre din lume, împroşcate mereu de un duş de noroi din Fleet-street şi întunecate şi mai mult de propriile lor zăbrele de oţel şi de umbra grea, aruncată de imobilul Temple.

Dacă treaba cu care veniseşi necesita consultarea „firmei", te trezeai vîrît într-un soi de celulă a condamnaţilor, în fundul clădirii, unde stăteai meditînd asupra unei vieţi irosite în nimicnicie, pînă cînd „firma" venea la tine, cu mîinile în buzunare, şi abia de puteai s-o zăreşti în semiobscuritatea sepulcrală.

Banii tăi ieşeau din sau intrau în antice sertare de lemn mîncate de cari, din care se desprindeau particule, zburîndu-ţi în nas şi de-acolo lăsîndu-ţi-se în gît, ori de cîte ori sertarele erau deschise sau închise. Bancnotele tale de hîrtie căpătau un iz de mucegai, ca şi cum erau în plin proces de descompunere şi de retransformare în cîrpe. Metalul tău era depozitat printre celelalte mormane de murdării din cloacă şi miasmele din jur îi atacau luciul într-o zi sau două. Documentele intrau la păstrare în tainiţe improvizate din bucătării şi spălătorii, iar din pergamentul pe care erau scrise toată ceara asuda în aerul băncii. Casetele mai mici şi hîrtiile de familie erau duse sus, într-o încăpere ireală, în care se afla mereu o masă lungă de ospăţ şi nici un fel de oaspete şi unde, chiar şi în anul una mie şapte sute optzeci, primele epistole scrise de prima ta iubire sau de copilaşii

tăi erau scutite de grozăvia de a fi privite galeș, pe fereastră, de capetele expuse la Temple Bar cu o brutalitate dementă și o ferocitate demne de jungla africană.

Dar, într-adevăr, pe acea vreme osîndirea la moarte era un leac foarte la modă în toate meseriile și profesiunile și nu mai puțin în cea a firmei Tellson. Moartea este leacul universal oferit de Natură ; de ce n-ar fi fost la fel și în Legislație ? Așadar, cel ce falsifica o semnătură era osîndit la moarte ; cel ce emitea o bancnotă falsă era osîndit la moarte ; cel ce deschidea, fără să aibă dreptul, o scrisoare era osîndit la moarte ; cel ce șterpelea patruzeci de șilingi și șase pence era osîndit la moarte ; cel ce păzea un cal la ușa Băncii Tellson și o întindea cu animalul era osîndit la moarte ; cel ce fabrica un șiling fals era osîndit la moarte ; tăinuitorii a trei sferturi dintre bancnotele care circulau în lumea delictelor erau osîndiți la moarte. Nu că aceasta ar fi ajutat cîtuși de puțin ca mijloc de prevenire — ba chiar am putea face observația că lucrurile stăteau tocmai pe dos — dar simplifica (cel puțin pentru lumea noastră, a muritorilor) ostenceala pe care ar fi trebuit să ți-o dai cu fiecare caz în parte și nu lăsa nici o urmă cu care să-ți mai bați capul. Așa încît, Banca Tellson, la vremea ei, asemenea multor altor instituții bancare contemporane mai mari, luase viața atîtor oameni, încît dacă toate capetele acestora ar fi fost înșirate pe zidurile de la Temple Bar în loc de a fi îngropate în taină, ar fi oprit și puțina lumină care se mai cernea pe geamurile de la parter, învăluind clădirea într-un întuneric plin de semnificație.

Ghemuiți în tot felul de dulapuri și cuști întunecoase, cei mai bătrîni oameni din lume se ocupau la Tellson, solemn, de afaceri. Cînd Banca Tellson angaja vreun funcționar tînăr, îl ascundea bine pe undeva pînă cînd îmbătrînea. Îl păstra la întuneric, ca pe un calup de brînză, pînă căpăta întregul iz Tellson și crusta verzuie de mucegai. Numai atunci i se îngăduia să se lase văzut, spectaculos îndoit asupra unor registre mari, cu pantalonii și jambierele strînse și închircite după canoanele instituției în materie de greutate la cîntar.

În afara zidurilor Băncii Tellson — și niciodată înăuntru, decît atunci cînd era chemat — stătea un om

bun la toate, care făcea la nevoie pe hamalul sau pe curierul, și care slujea de emblemă vie a firmei. Nu lipsea niciodată de la post în timpul orelor de slujbă, decît cînd era trimis într-o misiune, și chiar și atunci era reprezentat de fiul său : un derbedeu slut de vreo doisprezece ani, care-i semăna leit. Lumea știa că Banca Tellson îl răbda, în chip mărinimos, pe acest om bun la toate. Firma răbdase dintotdeauna pe cîte cineva în asemenea slujbă, iar timpul și întîmplarea proiectaseră acum în post pe această anume persoană. Numele lui era Cruncher, iar în tinerețea sa, cînd se lepădase prin act de botez de făcăturile Necuratului, în biserica parohială din Houndsditch, primise numele suplimentar de Jerry.

Scena se petrece în locuința particulară a domnului Cruncher aflată pe aleea Hanging-sword din Whitefriars ; timpul : ceasurile șapte și jumătate dintr-o dimineață vîntoasă de martie, *Anno Domini* una mie șapte sute și optzeci. (Domnul Cruncher, de cîte ori voia să spună Anul Domnului pe latinește rostea „Anna Domino", aparent sub impresia că era creștină datează de la născocirea popularului joc de domino, de către o doamnă care i-a dat numele ei.)

Apartamentele domnului Cruncher nu se aflau într-o vecinătate prea aleasă, și nu erau alcătuite decît din două încăperi, dacă o chichineață cu un ochi de geam ar putea fi socotită drept cameră. Dar erau ținute foarte îngrijit. Așa devreme cum era, în acea dimineață vîntoasă de martie, încăperea în care dumnealui se afla încă în pat, fusese curățată lună, iar între cănile și farfurioarele rînduite pentru micul dejun și tăblia de scîndură a mesei fusese așternută o față de masă albă ca neaua.

Domnul Cruncher se odihnea sub o cuvertură din petice colorate, părînd un soi de arlechin casnic. La început fusese cufundat în somn adînc, apoi, treptat, începuse să se legene și să tălăzuiască în așternut pînă se ridicase la suprafață, cu șuvițele lui de păr sîrmos părînd gata să spintece cearșafurile. În care moment, exclamă cu o voce plină de cumplită exasperare :

— Să mă bată Dumnezeu dacă n-a luat-o iar de la capăt !

O femeie foarte vrednică și plină de sîrg se ridică dintr-un colț, unde se afla îngenuncheată, cu o grabă și o îngrijorare care trădau că despre ea era vorba.

— Ce naiba! strigă domnul Cruncher căutîndu-și o gheată. Iar te-a apucat?

Întîmpinînd dimineața cu acest al doilea salut, domnul Cruncher zvîrli cu gheata în femeie, în chip de a treia salutare. Era o gheată foarte noroioasă și aici e locul să introducem o trăsătură ciudată legată de orînduiala domestică a domnului Cruncher și anume: deși de la bancă se înapoia adeseori acasă cu ghetele curate, a doua zi dimineața cînd se scula le găsea pline de noroi.

— Ce naiba, strigă domnul Cruncher după ce-și greșise ținta, ce naiba tot faci acolo, Aggerawayter?

— Îmi rosteam rugăciunile.

— Îți rosteai rugăciunile. Frumos îți șade! Ce-i în capul tău de te arunci la pămînt și te rogi împotriva mea?

— Nu mă rugam împotriva ta; mă rugam pentru tine.

— Nu-i adevărat. Și chiar dacă-i așa, nu-ți dau voie să te slujești de mine. Ia te uită, tinere Jerry, frumos îi mai șade maică-ti să se roage împotriva prosperității lui taică-tu. Vrednică mamă mai ai, fiule, n-am ce zice! Ai o mamă cucernică, băiete: se aruncă la pămînt și se închină ca pîinea cu unt să fie smulsă de la gura singurului ei copil.

Domnișorul Cruncher (care era în cămașă) puse toate astea la inimă și, întorcîndu-se spre maică-sa o mustră aspru pentru rugile menite să-i atingă hrana personală.

— Și ce valoare îți închipui tu că au rugile tale, muiere înfumurată ce ești? urmă domnul Cruncher fără să-și dea seama de lipsa de consecvență a gîndirii lui. Ia zi ce preț pui tu pe rugile tale?

— Izvorăsc din inimă, Jerry. Asta-i toată valoarea lor.

— Asta-i toată valoarea lor, o îngînă domnul Cruncher. Atunci n-au nici o valoare. Da' fie că au sau nu, nu vreau să te mai rogi împotriva mea, asta-i tot ce-ți spun.. Nu-mi dă mîna. N-am de gînd să dau de dracu din cauza ticăloșiei tale. Dacă simți nevoia să te închini,

închină-te pentru soțul și copilul tău și nu contra lor. Dacă n-aș fi avut o nevastă afurisită, și biet copilul ăsta n-ar fi avut o mamă afurisită, aș fi putut să mă aleg și eu cu ceva bani săptămîna trecută, dar tu te-ai rugat împotriva mea și am fost săpat și împiedicat pe cale religioasă și împins în cel mai negru ghinion. Să mă bată Dumnezeu! urmă domnul Cruncher care în tot acest timp își trăsese îmbrăcămintea pe el, să mă bată Dumnezeu dacă săptămîna trecută din cauza cuviosiei tale și ba a unei piedici, ba a alteia n-am avut parte de cea mai neagră baftă pe care o poate avea un negustor cinstit. Tinere Jerry, îmbracă-te, băiete, și cît îmi lustruiesc eu ghetele n-o pierde din ochi pe maică-ta și cum vezi vreun semn că vrea să îngenuncheze, cheamă-mă. Bagă-ți în cap — de astă dată se adresă din nou nevesti-si — că nu mai înghit de-alde astea! Iacătă-mă-s jigărit ca un cal de povară, și somnoros de parc-am băut ceai de mac și trupu mi-e slăbănogit că de n-ar fi junghiurile din el, n-aș ști care-s eu și care-i altu și cu toate astea tot îmi suflă vîntu-n buzunare; și mă bate gîndu că tu te-ai închinat din zori și pînă-n noapte ca să nu se lipească nimic de buzunaru meu, și eu una ca asta nu mai înghit, Aggerawayter. Ce mai ai de zis?

Bombănind în continuare fraze și exclamații de felul: „Ah! Da! Doar ești cucernică! N-ai să te pui tu de-a curmezișul intereselor soțului și copilului tău. N-ai să faci tu una ca asta!“ și scăpărînd din cînd în cînd cîte o scînteie de sarcasm din cremenea indignării sale, domnul Cruncher se dedică lustruitului ghetelor și preparativelor pentru a pleca la slujbă. Între timp, feciorul său, al cărui creștet era împodobit cu țepi ceva mai moi și ai cărui ochi tineri erau la fel de apropiați ca și ai lui taică-su, își veghea mama, după cum i se ceruse. Din timp în timp, o sperla pe biata femeie repezindu-se din cămăruța de dormit, unde-și făcea toaleta, cu cîte un strigăt înăbușit.

— Iar ai de gînd să îngenunchezi, mamă!, Hei, tată!

Și după ce stîrnea această falsă alarmă, o zbughea la loc cu un rînjet impertinent pe buze.

Cînd veni la micul dejun, dispoziția domnului Cruncher nu se îmbunătăți cu nimic. Se îmbufnă foarte tare

auzind-o pe doamna Cruncher rostind rugăciunea de binecuvîntare.

— Hei, Aggerawayter ! Ce tot bolborosești ? Iar te apucă ?

Soția îl lămuri că nu făcuse decît „să ceară o binecuvîntare".

— Să nu mai ceri ! bombăni domnul Cruncher rotindu-și ochii în jur de parcă s-ar fi așteptat să vadă pîinea topindu-se de pe masă sub efectul rugii soției sale. N-am de gînd să fiu izgonit din casa și din căminul meu. N-am de gînd să-mi văd bucatele pierind de pe masă. Ține-ți gura !

Oțărît, și cu ochii foarte injectați de parcă toată noaptea fusese la o sindrofie unde numai de chefuit nu chefuise, Jerry Cruncher mai mult strică merindele decît le mînca, mîrîind aplecat asupra hranei asemenea unui pensionar patruped al unei menajerii. Cînd se apropie ora nouă, își înmuie înfățișarea bicisnică și, însușindu-și aspectul exterior cel mai respectabil și mai preocupat de muncă sub care își putea ascunde firea lui adevărată, plecă spre îndeletnicirile diurne.

Munca lui putea fi cu greu numită meserie, cu toate că lui îi plăcea să se dea drept „un negustor cinstit". Echipamentul lui consta dintr-un scăunaș de lemn, transformat dintr-un scaun obișnuit, cu spătarul stricat și picioarele retezate, pe care tînărul Jerry, mergînd alături de taică-su, îl căra în fiecare dimineață pînă sub fereastra băncii, cea mai apropiată de Temple Bar ; acolo, împreună cu o mînă de paie șterpelite de sub prima căruță care trecea, ca să-l ferească de frig și de umezeală la picioare pe omul-bun-la-toate, își așeza tabăra de zi. În acest post al său, domnul Cruncher era la fel de binecunoscut celor de pe Fleet-street și din Temple ca și imobilul Temple Bar în sine — și arăta aproape la fel de neîmbietor.

Instalat de la nouă fără un sfert, adică la timp ca să-și poată duce degetul la pălăria cu trei colțuri cînd cei mai bătrîni oameni din lume intrau în Banca Tellson, Jerry își luă în primire postul și în această dimineață vîntoasă de martie, avîndu-l alături pe tînărul Jerry,

atunci cînd băiatul nu era ocupat cu micile-i incursiuni de pradă în Temple Bar, ori cu datul unor ghionturi zdravene băieţaşilor în trecere, destul de piperniciţi pentru a fi supuşi acestui binevoitor tratament. Aşa cum priveau tăcuţi la traficul matinal de pe Fleet-street, cu capetele la fel de apropiate pe cît le erau şi ochii, tatăl şi fiul, semănînd ca două picături de apă, aduceau grozav cu o pereche de maimuţe. Asemănarea era sporită de faptul întîmplător că Jerry cel vîrstnic mesteca şi scuipa un fir de pai, în timp ce ochii scăpărători ai lui Jerry cel tînăr îl urmăreau la fel de neobosiţi cum urmăreau tot ce se petrecea pe stradă.

Capul unui mesager al Băncii Tellson se ivi pe uşă, de unde comunică :

— E nevoie de-un curier !

— Ura, tată ! Uite că-ncepi bine de dimineaţă !

Expediindu-şi astfel părintele, tînărul Jerry îi luă locul pe scăunaş şi, concentrîndu-şi interesul atavic asupra paielor pe care le mestecase taică-su, meditä :

— Ruginite ! Degetele lui e mereu ruginite. De unde-o fi luînd taică-meu atîta rugină ? Aicea doar n-are de-a face cu fiare ruginite !

Capitolul II

Spectacolul

— ŞTII UNDE-I VECHIUL TRIBUNAL Bailey [1], nu-i aşa ? îl întrebă unul dintre cei mai bătrîni funcţionari pe Jerry curierul.

— D — da, domnule, răspunse Jerry cu o voce stăruitoare. Ştiu unde vine Bailey.

— Aşa. Şi îl ştii pe domnul Lorry ?

— Îl ştiu pe domnul Lorry, domnule, chiar mai bine decît ştiu tribunalul Bailey. Mult mai bine, domnule,

[1] Tribunalul penal din Londra, unde se găseşte şi o veche închisoare.

urmă Jerry — dezicîndu-se parcă de imobilul în chestiune — mult mai bine decît aș dori eu, în calitate de negustor cinstit, să cunosc vreodată tribunalul Bailey :

— Foarte bine. Du-te la poarta pe unde intră martorii, arată portarului biletul ăsta pentru domnul Lorry. O să-ți dea drumul înăuntru.

— În tribunal, domnule ?

— În tribunal.

Ochii domnului Cruncher părură să se apropie și mai mult unul de celălalt și să-și pună unul altuia întrebarea : „Ce zici de asta ?“

— Trebuie să aștept la tribunal, domnule ? întrebă el ca rezultat al consfătuirii ochilor.

— Uite că-ți spun. Portarul o să-i dea domnului Lorry biletul, iar dumneata încearcă să-i atragi printr-un semn atenția, ca să vadă unde te găsești. După aceea, tot ce ai de făcut este să rămîi locului pînă cînd o să aibă nevoie de dumneata.

— Asta-i tot, domnule ?

— Asta-i tot. Dorește să aibă un mesager la îndemînă. Biletul e menit să-l anunțe că te afli acolo.

În timp ce anticul slujbaș împăturea meticulos biletul și scria adresa, domnul Cruncher, după ce-l urmări în tăcere pînă cînd ajunse în stadiul sugativei, observă :

— În dimineața asta se judecă falsuri, bănuiesc ?

— E un proces de trădare.

— Asta-i cu tăiatu-n patru, făcu Jerry. Ce barbarie !

— Așa-i legea, replică anticul slujbaș, întorcînd asupră-i o pereche de ochelari mirați ; așa-i legea !

— Amarnică lege să tai un om în patru. E destul de amarnic să-l omori, dar să-l mai tai și în patru...

— Nicidecum, ripostă anticul slujbaș. Și nu defăima legea. Aibi grijă de pieptul și de glasul dumitale, prietene, și lasă legea să-și poarte singură de grijă. Ia aminte la sfatul meu.

— Din cauza umezelii, domnule, umezeala mi se lasă pe piept și pe voce. Gîndiți-vă și dumneavoastră cîtă umezeală înghit eu în slujba asta a mea.

— Mă rog, mă rog, făcu bătrînul slujbaș, fiecare ne cîștigăm pîinea cum putem. Unii pe umezeală, alții pe uscăciune. Uite scrisorica. Du-te !

Jerry luă biletul și, comentînd în sinea lui cu mult mai puțin respect decît manifesta fățiș : „Parcă tu nu ești un babalîc sfrijit“, făcu o plecăciune, îl informă în treacăt pe fii-su de destinația spre care pleca, și-și văzu de drum.

Pe vremea aceea spînzurările aveau loc la Tyburn, așa încît strada care mărginea Newgate nu-și căpătase încă infama notorietate pe care a dobîndit-o de atunci încoace. Dar închisoarea era un loc mîrșav, unde se petreceau tot felul de dezmățuri și de ticăloșii și unde se zămislea în sămînța ei, boala, care năpădea în tribunal o dată cu pușcăriașii, uneori năpustindu-se din boxă direct către însuși Președintele Curții și doborîndu-l de pe banca judecătorească. Nu o dată s-a întîmplat ca judecătorul cu toca neagră să-și rostească propria osîndă la moarte o dată cu cea a condamnatului, ba chiar să moară înaintea acestuia. În rest, Old Bailey avea faima de curte a hanului morții, din care plecau într-una călători cu fețe livide, în căruțe și-n poștalioane, într-un violent drum de trecere către lumea de apoi : străbătînd vreo două mile și jumătate de șosea și de drum, și făcîndu-i să se rușineze pe puțini dintre cetățenii cinstiți, dacă mai exista vreunul care să se rușineze. Atît de puternică-i deprinderea, și cu atît mai de dorit e ca deprinderea să fie bună de la început. Mai era vestit Old Bailey pentru stîlpul infamiei, o veche și înțeleaptă instituție, aplicînd o pedeapsă a cărei extindere n-o puteai niciodată prevedea ; mai avea de asemenea și parul la care se biciuia, altă veche și duioasă instituție, care te îmblînzea și te umaniza cînd o priveai în plină acțiune ; și mai era faimos pentru extinsele tranzacții bănești cu turnătorii și ucigașii plătiți, altă frîntură de înțelepciune ancestrală, care împingea sistematic la cele mai înspăimîntătoare crime mercenare ce pot fi săvîrșite pe pămînt. Privit în tot, Old Bailey era la vremea aceea o aleasă ilustrare a preceptului că : „Tot ce există e drept“ ; aforism care ar fi pe cît de inert pe atît de categoric, dacă nu ar implica neplăcuta concluzie că „nimic din ce a existat vreodată n-a fost nedrept“.

Croindu-şi drum prin mulţimea deşănţată care se împrăştiase de o parte şi de alta a locului unde se petrecea acţiunea, croindu-şi drum, zic, cu îndemînarea unui om deprins să-şi facă drum în tăcere, mesagerul nostru găsi poarta pe care o căuta şi înmînă biletul printr-o deschizătură. Căci pe vremea aceea lumea plătea cu bani ca să vadă spectacolul de la Old Bailey, aşa cum plătea ca să vadă şi spectacolul de la Bedlam[1] — numai că prima dintre aceste două distracţii era mult mai costisitoare. Aşadar, toate porţile de la Old Bailey erau bine păzite — bineînţeles cu excepţia porţilor sociale prin care pătrundeau criminalii, şi care rămîneau întotdeauna larg deschise.

După oarecare întîrziere şi murmure, poarta se mişcă în balamale, înciudată, lăsînd întredeschisă o mică porţiune, cît să-i îngăduie domnului Cruncher să se strecoare în tribunal.

— Ce se judecă ? îl întrebă el în şoaptă pe omul de care se nimeri cel mai aproape.

— Încă nimic.

— Da ce urmează ?

— Cazu de trădare.

— Ăla cu tăiatu-n patru ?

— Îhî ! făcu omul cu desfătare ; o să fie ridicat întîi pe par, după aceea dat jos şi tăiat bucată cu bucată în faţa propriilor lui ochi, după aceea o să-i scoată mărunţaiele şi-or să i le frigă sub ochii lui, după aceea or să-i taie capu, şi pe urmă o să-l taie şi pe el în patru. Aşa sună osînda.

— Vrei să spui dacă-l găsesc vinovat ? adăugă Jerry drept clauză.

— Oh ! Or să-l găsească ei vinovat, nu-ţi fă griji, îl linişti celălalt.

În acest moment, atenţia domnului Cruncher fu atrasă de portar, pe care-l văzu îndreptîndu-se cu biletul în mînă spre domnul Lorry. Acest din urmă domn se afla aşezat la o masă, printre alţi domni cu peruci ; nu

[1] Celebru ospiciu londonez pentru alienaţii mintali.

departe de un anume domn cu perucă, avocatul apărării, care avea în față un teanc mare de hîrtii, și peste drum de un alt domn cu perucă și cu mîinile în buzunare, a cărui întreagă atenție — ori de cîte ori îi arunca domnul Cruncher vreo privire — părea concentrată asupra tavanului tribunalului. După ce tuși de cîteva ori cu voce spartă, își frecă bărbia și făcu semn cu mîna, Jerry atrase privirea domnului Lorry care se ridicase în picioare ca să-l zărească, și care acum dădu liniștit din cap și se așeză iar.

— Ce legătură are el cu cazu ? întrebă omul cu care stătuse de vorbă.

— Să mă bată Dumnezeu dacă știu, spuse Jerry.

— Atunci ce legătură ai dumneata cu asta, dacă-mi pot îngădui să-ți pun întrebarea ?

— Să mă bată Dumnezeu dacă știu măcar atîta.

Intrarea judecătorului, urmată de mare foială și apoi de instalarea publicului în sală puse capăt dialogului. Acum boxa deveni focarul interesului. Doi paznici, care pînă atunci stătuseră locului, ieșiră și se înapoiară cu inculpatul, care fu adus la bară.

Toți cei de față, cu excepția domnului cu perucă ce-și ținea ochii pironiți în tavan, se holbară la el. Toată suflarea omenească din acel loc se îndreptă în val spre el, ca marea, ca vîntul sau ca focul. Fețe curioase se întinseră pe după coloane sau de prin colțuri ca să-l vadă mai bine ; spectatorii aflați pe băncile din fund se ridicară în picioare ca nu cumva să le scape vreun firicel de păr de-al acuzatului ; oamenii aflați jos, în incinta sălii, se rezemară cu mîinile de umerii celor din fața lor, străduindu-se cu orice preț să-l vadă — se înălțară în vîrful picioarelor, se cățărară pe bordura ieșită în afară a pereților, se cocoțară pe te-miri-ce, ca să-l poată vedea întreg. Vizibil printre aceștia din urmă, ca un fragment însuflețit din zidul împodobit cu sîrmă ghimpată de la Newgate, stătea Jerry : duhnind a berea din care se înfruptase în drum, și al cărei miros se amesteca cu valurile de mirosuri de bere și gin și ceai și cafea și mai știu eu ce, care tălăzuiau înspre acuzat și se prefăceau în picături și într-un abur impur pe ferestrele mai din spate.

Obiectul acestor zgîieli și holbări era un tînăr de vreo douăzeci și cinci de ani, bine făcut și frumos la chip, cu obrajii arși de soare și ochi negri. Înfățișarea lui era aceea a unui gentilom. Era îmbrăcat foarte simplu, în negru sau în cenușiu închis, iar părul lung și negru era strîns cu o panglică pe ceafă, mai curînd ca să nu-i intre în ochi, decît ca podoabă. Cum oricare emoție a spiritului răzbește prin orice veșmînt al trupului, tot așa paloarea datorită situației în care se afla răzbătea prin culoarea bronzată a obrajilor, vădind că sufletul e mai tare decît soarele. Altminteri era foarte stăpîn pe sine ; se înclină către judecător și rămase liniștit.

Interesul cu care se îndreptau spre acest om privirile și răsuflările celorlalți nu era interesul generat de un înalt spirit de umanitate. Dacă pedeapsa care atîrna asupră-i ar fi fost mai puțin îngrozitoare — dacă ar fi fost văduvită de vreunul din amănuntele-i bestiale — în aceeași măsură ar fi scăzut și fascinația exercitată de acest om. Trupul osîndit să fie atît de crunt ciopîrțit era cel care oferea spectacolul ; făptura nemuritoare ce urma să fie măcelărită și sfîrtecată în bucăți pricinuia senzația. Indiferent de lustrul cu care feluriții spectatori și-ar fi polcit interesul, în funcție de gradul lor de șiretenie și de puterea de a se autoamăgi, interesul lor, la origine, era cel al Căpcăunului.

Liniște în tribunal ! Charles Darnay susținuse ieri că este nevinovat, în fața acuzării care i se aducea (cu mult tămbălău) că ar fi trădat în chip mișel pe majestatea sa serenisimă, ilustrisimă, excelentisimă și așa mai departe, regele nostru, sprijinindu-l în diferite ocazii, prin diverse mijloace și căi, pe Ludovic, regele Franței, în războaiele acestuia împotriva sus-zisei noastre majestăți serenisime, ilustrisime, excelentisime și așa mai departe; mai precis, în drumurile sale dus și întors între dominioanele sus-zisei noastre majestăți serenisime, ilustrisime, excelentisime și așa mai departe și cele ale numitului francez Ludovic, ar fi dezvăluit acestuia din urmă în chip mîrșav, fals, trădător și în circumstanțe josnice, numărul forțelor armate pregătite de sus-zisa noastră

majestate serenisimă, ilustrisimă, excelentisimă şi aşa mai departe pentru a fi trimise în Canada şi America de Nord. Atîta cel puţin pricepu cu mare satisfacţie Jerry, în timp ce părul îi devenea din ce în ce mai ţepos pe măsură ce terminologia judecătorească i-l zbîrlea, şi astfel, pe ecolite, ajunse la înţelegerea că sus-numitul şi răs-răs-sus-numitul Charles Darnay stătea în faţa lui pentru a-şi primi judecata ; că juriul depunea jurămîntul ; şi că domnul procuror general era pe punctul de a vorbi.

Acuzatul, care era (şi o ştia şi el foarte bine) spînzurat, decapitat şi tăiat în patru în mintea fiecăruia dintre cei de faţă, stătea neclintit, fără să-şi dea aere teatrale. Era liniştit şi atent ; urmărea cu gravitate deschiderea procedurilor ; şi mîinile pe care le ţinea pe tăblia de lemn din faţa lui erau atît de calme, încît nu mişcaseră din loc nici măcar un fir din ierburile presărate pe deasupra.

Întreaga sală a tribunalului era presărată cu ierburi şi stropită cu oţet, ca măsură de prevedere împotriva aerului de temniţă şi a frigurilor de temniţă.

Deasupra creştetului acuzatului se găsea o oglindă menită să concentreze întreaga lumină asupră-i. Nenumăraţi ticăloşi şi nemernici se reflectaseră în apele acestei oglinzi şi dispăruseră de pe suprafaţa ei ca şi de pe suprafaţa pămîntului. Cumplit bîntuit ar mai fi fost acest loc al groazei, dacă oglinda ar fi scos cîndva la lumină pe toţi, cei pe care-i reflectase, aşa cum se spune că, oceanul va scoate într-o bună zi, la suprafaţă toţi morţii din adîncurile lui. Poate că un gînd fugar la infamia şi blestemăţia care îi erau destinate trecu prin mintea acuzatului. Să fi fost aşa sau altfel, o schimbare de poziţie îi aduse o fîşie de lumină pe faţă ; îşi înălţă ochii ; şi cînd văzu oglinda se înroşi ca para focului, iar mîna-i dreaptă împinse ierburile într-o parte.

Această mişcare îl făcu să-şi întoarcă faţa înspre partea de sală aflată în stînga sa. În colţul băncii judecătorului, chiar la nivelul ochilor săi, erau aşezate două persoane asupra cărora privirile îi poposiră brusc ; atît

de brusc și schimbîndu-i atît de total expresia feței, încît toți ochii ațintiți asupră-i se întoarseră într-acolo.

Spectatorii văzură, în cele două persoane, o tînără fată, abia trecută de douăzeci de ani, și un domn care, fără îndoială, îi era tată ; un bărbat cu o înfățișare deosebită, ținînd seama de părul-i alb ca zăpada și de o indescriptibilă intensitate a figurii : nu o intensitate activă, ci una gînditoare și introspectivă. Cînd fața lui purta această expresie, părea un om bătrîn ; dar cînd expresia era scuturată de pe chip și alungată — ca în această clipă în care se adresa fiicei lui — devenea un bărbat frumos, încă în floarea vîrstei.

Fata își trecuse o mînă pe sub brațul lui, iar cealaltă și-o ținea deasupra. În groaza pe care i-o provoca scena și în mila ei față de acuzat, se lipise de taică-su. I se citea limpede pe frunte o spaimă crescîndă și o compasiune care nu vedea nimic alta decît primejdia ce-l pîndea pe inculpat. Expresia era atît de vizibilă, atît de puternică, și încolțise atît de firesc, încît privitorii care nu încercaseră pînă atunci nici un pic de milă pentru el, erau acum impresionați de fată : și o șoaptă porni să colinde printre ei : „Cine sînt ?“

Jerry, mesagerul, care-și formase propriile-i păreri în propriul său fel de a gîndi, și care-și sugea — de-atîta concentrare — rugina din degete, își lungi gîtul ca să afle cine sînt. Mulțimea din jurul lui își trecuse din gură-n gură întrebarea pînă ce ajunsese la spectatorul vecin cu cei doi, iar de la acesta o porni îndărăt mai lent ; în cele din urmă ajunse și la Jerry :

— Martori.

— De care parte ?

— Împotrivă.

— Împotriva cui ?

— A acuzatului.

Judecătorul își ațintì din nou ochii înainte, se lăsă pe spetează și-l privi fix pe omul a cărui viață se afla în mîna sa, în timp ce domnul procuror general se ridică pentru a răsuci funia ștreangului, a ascuți tăișul securii și a-și înfige unghiile în eșafod.

Capitolul III

O dezamăgire

DOMNUL PROCUROR GENERAL ținu să informeze juriul că acuzatul aflat în fața lor, deși tînăr ca vîrstă, era învechit în fărădelegile trădării, care cereau să fie plătite cu viața. Că schimbul lui de scrisori cu inamicul nu data de azi, sau de ieri sau de anul trecut, sau chiar de acum doi ani. Că exista certitudinea că de un timp mult mai îndelungat acuzatul obișnuia să facă drumul dus și întors între Franța și Anglia, însărcinat cu niște treburi secrete asupra cărora nu putea raporta în mod deschis. Că dacă ar fi stat în firea trădării să nu se trădeze (ceea ce, din fericire, nu era cazul), adevărata mișelie și păcătoșenie a acestui caz ar fi rămas pe veci nedescoperite. Dar că Providența a sădit în inima unei persoane, aflate în afara oricărei pete sau îndoieli, dorința de a scoate la iveală natura urzelilor acuzatului, și că respectiva persoană, înlemnită de groază, a dat în vileag primului ministru al majestății sale și onorabilului Consiliu de Stat aceste uneltiri. Că acest patriot se va înfățișa juriului. Că poziția și atitudinea acestui patriot sînt sublime. Că acesta fusese prietenul acuzatului dar, în momentul blestemat și fericit totodată cînd îi descoperise ticăloșia, luase hotărîrea de a jertfi pe altarul sfînt al patriei trădătorul pe care inima lui nu-l mai putea îndrăgi. Că, dacă în Anglia s-ar înălța statui binefăcătorilor publici, așa ca în antica Grecie sau Romă, acestui strălucit cetățean ar fi trebuit negreșit să i se înalțe una. Dar cum nu se înălțau statui, probabil că nu va avea parte de vreuna. Că Virtutea, așa cum au arătat poeții (în numeroase versuri, care, știa el bine, stăteau pe *limba membrilor juriului*; afirmație la care mutrele membrilor juriului oglindiră vinovăția de a nu-și aminti deloc de aceste versuri) era într-un fel molipsitoare; mai ales acea minunată virtute cunoscută sub numele de patriotism sau dragoste de țară. Că înalta pildă dată de acel imaculat și ireproșabil martor al Coroanei, la care era o nemeritată onoare să te poți referi, s-a transmis și

servitorului acuzatului, dînd naştere şi în inima acestuia la sacra hotărîre de a cerceta sertarele stăpînului său, în căutarea de documente secrete. Că el, (adică domnul procuror general) era pregătit să audă defăimările pe care unii vor încerca să le aducă acestui admirabil slujitor ; dar că, vorbind la modul general, el personal îl prefera fraţilor şi surorilor sale (adică ale domnului procuror general) şi îl preţuia mai mult decît îi preţuia pe părinţii săi (adică ai domnului procuror general). Că apela cu încredere la juriu ca să procedeze tot astfel. Că depoziţiile acestor doi martori, laolaltă cu documentele descoperite de ei şi care urmau să fie înfăţişate, vor dovedi că acuzatul deţinuse liste ale forţelor armate ale majestăţii sale, conţinînd indicaţii asupra felului în care acestea erau dispuse şi pregătite atît pe mare cît şi pe uscat, şi nu încăpea nici o îndoială că el furnizase asemenea informaţii unei puteri duşmane. Că nu se putea dovedi că aceste documente erau scrise de mîna acuzatului ; dar asta nu avea nici o importanţă ; ba, dimpotrivă, faptul slujea cu atît mai mult argumentele acuzării, dovedind că acuzatul îşi lua foarte abile măsuri de precauţie. Că dovezile se întindeau pe cinci ani în urmă şi arătau că acuzatul fusese angajat în aceste misiuni dăunătoare pînă cu cîteva săptămîni înainte de data primei ciocniri militare dintre trupele engleze şi cele americane. Că, din aceste motive, juriul, fiind un juriu loial (aşa cum se ştie) şi un juriu cu răspundere (aşa cum se ştie), trebuie categoric să-l găsească pe acuzat „vinovat“, şi să-i ia viaţa, fie că acest lucru le e sau nu pe plac juraţilor. Că juraţii nu-şi vor mai putea odihni capul pe pernă ; că nu vor putea îndura gîndul că soţiile lor îşi odihnesc capul pe pernă ; că nu vor mai putea răbda ideea că copiii lor îşi odihnesc capul pe pernă ; pe scurt, că pentru ei şi ai lor nu va mai putea fi vorba de odihna capului pe pernă, atîta timp cît acuzatului i se va lăsa capul pe umeri. Domnul procuror general încheie cerîndu-le acest cap, în numele a tot ce-i putea trece prin minte, a tot ce se putea rotunji în cuvinte mari, cu încrederea declaraţiei solemne că, pentru el, acuzatul era ca şi mort şi îngropat.

Cînd procurorul general își încheie cuvîntarea, în tribunal se iscă un zumzet de parcă un roi de muște albastre se năpustise asupra acuzatului, anticipînd ceea ce avea să devină în curînd. Cînd zumzetul se potoli, în boxa martorilor se ivi ireproșabilul patriot.

Ajutorul de procuror, urmînd firul șefului său, îl interogă pe patriot : numele, John Barsad, gentilom. Povestea sufletului său curat fu identică cu cea pe care o istorisise domnul procuror general — dacă exista vreun cusur, era acela că se repeta mult prea exact. După ce-și descărcă nobilul piept de povară, dădu să se retragă, plin de modestie, numai că domnul cu perucă, cel cu teancul de hîrtii în față, care stătea aproape de domnul Lorry, îl rugă să-i răspundă la cîteva întrebări. Celălalt domn cu perucă, așezat în fața acestuia din urmă, continua să se uite în tavan.

Martorul fusese și el spion ? Nu, josnica insinuare fu respinsă cu hotărîre. Din ce trăia ? Din proprietatea sa. Unde se afla această proprietate ? Nu-și putea aminti exact unde se afla. Ce anume era ? Asta nu privește pe nimeni. O moștenise ? Da, o moștenise. De la cine ? O rudă îndepărtată. Foarte îndepărtată ? Oarecum. A stat vreodată la închisoare ? Categoric, nu. Nici măcar la închisoarea datornicilor ? Nu vede ce legătură poate avea aceasta cu cazul în speță. N-a stat niciodată la închisoarea datornicilor ? Ei, iarăși ! Niciodată ? Ba da. De cîte ori ? De două sau trei ori. Nu de cinci-șase ori ? Poate că da. Ce profesie are ? Gentilom. A fost vreodată dat afară de undeva ? Poate că da. Deseori ? Nu. A fost vreodată dat de-a rostogolul pe scări ? Categoric, nu ; i s-a dat o dată brînci în capul unei scări și a căzut de-a rostogolul din proprie inițiativă. A fost dat afară, cu acest prilej, pentru că trișase la zaruri ? Așa pretinsese bețivanul mincinos care-l asaltase, dar nu-i adevărat. Poate jura că nu-i adevărat ? Absolut. A trăit vreodată din trișat la jocul de cărți ? Niciodată. A trăit vreodată din jocul de cărți ? Nu mai mult decît alți gentilomi. A împrumutat vreodată bani de la acuzat ? Da. I-a dat vreodată înapoi ? Nu. Prietenia intimă cu acuzatul, nu era cumva în realitate o legătură foarte ocazională impusă acuzatului prin diligențe, hanuri, nave poștale ? Nu. E sigur că l-a vă-

zut pe acuzat cu acele documente în mînă ? Sigur. Nu știe nimic în plus despre acele liste ? Nu. Nu cumva le-a procurat el însuși, de pildă ? Nu. Se așteaptă să obțină ceva în urma acestei depoziții ? Nu. Nu cumva urmărește să fie angajat cu plată în slujba guvernului ca să prindă oameni în capcană ? Vai de mine, nu. Sau pentru alte servicii ? Vai de mine, nu. Poate să jure ? Ori de cîte ori ar fi nevoie ? N-are nici un alt motiv decît patriotismul pur ? Nici un altul.

Servitorul cel virtuos, Roger Cly, depuse jurămîntul în mare viteză. Intrase de bună-credință și cu simplitate în serviciul acuzatului, cu patru ani în urmă. Îl cunoscuse pe nava poștală Calais și-l întrebase dacă n-are nevoie de un om care să-i stea la dispoziție, iar acuzatul îl angajase. Nu-i ceruse de fel acuzatului să facă un act de caritate prin angajarea omului care să-i stea la dispoziție — nu, nici pomeneală de așa ceva. Curînd după aceea începuse să aibă bănuieli în ce-l privea pe acuzat, și pornise să-l urmărească. Pe cînd îi rînduia hainele, în timpul călătoriilor, văzuse adeseori liste asemănătoare cu cele de acum. Pe cele de față le scosese chiar el din sertarul de la biroul acuzatului. Nu, nu le-a pus el acolo. L-a văzut pe acuzat arătînd liste la fel cu acestea unor domni francezi la Calais și alte liste la fel cu acestea altor domni francezi atît la Calais cît și la Boulogne. Își iubea patria și nu putuse răbda trădarea, așa încît informase. Nu, n-a fost suspectat niciodată de furtul unei lingurițe de argint ; da, a fost calomniat în legătură cu un serviciu de muștar, dar se dovedise că acesta fusese numai suflat cu argint. Pe celălalt martor îl cunoștea de vreo șapte-opt ani ; era o simplă coincidență. N-ar spune că e o deosebit de curioasă coincidență ; cele mai multe coincidențe sînt curioase. Nici faptul că și motivul care-l însuflețea pe el era tot patriotismul pur nu i se părea a fi o coincidență curioasă. Era un englez adevărat și nădăjduia că mai sînt mulți ca el.

Mustele albastre bîzîiră din nou, și domnul procuror general îl chemă la bară pe domnul Jarvis Lorry.

— Domnule Jarvis Lorry, sînteți funcționar la Banca Tellson ?

— Da.

— Într-o anumită noapte de vineri din luna noiembrie o mie șapte sute șaptezeci și cinci ați avut prilejul să faceți o călătorie de afaceri cu diligența între Londra și Dover ?

— Da.

— Mai erau și alți călători în diligență ?

— Încă doi.

— Au coborît din diligență pe parcursul drumului ?

— Da.

— Domnule Lorry, priviți-l bine pe acuzat. E unul dintre cei doi călători ?

— Nu-mi pot lua răspunderea de a afirma că este.

— Dar seamănă măcar cu vreunul dintre cei doi ?

— Amîndoi erau atît de încotoșmănați, noaptea era atît de întunecoasă, iar noi cu toții eram atît de rezervați, încît nu-mi pot asuma răspunderea de a afirma nici măcar atît.

— Domnule Lorry, priviți-l din nou cu atenție pe acuzat. Presupunînd că ar fi încotoșmănat așa cum erau cei doi călători, există ceva în silueta și în statură lui care să vă împiedice să credeți că ar putea fi unul dintre ei ?

— Nu.

— N-ați putea jura, domnule Lorry, că nu era unul dintre cei doi.

—Nu.

— Așadar, recunoașteți cel puțin că putea fi unul dintre ei.

— Da. Doar că-mi amintesc că cei doi, ca și mine de altfel, se temeau de bandiți, iar acuzatul nu are deloc un aer temător.

— Domnule Lorry, ați văzut vreodată pe cineva simulînd sfiala ?

— Fără îndoială c-am văzut.

— Domnule Lorry, priviți-l încă o dată pe acuzat. L-ați mai întîlnit vreodată, din cît vă puteți aduce aminte cu siguranță ?

— Da.

— Cînd ?

— La reîntoarcerea din aceeași călătorie din Franța, cîteva zile mai tîrziu, m-am îmbarcat la Calais pe o navă

poștală ; acuzatul s-a îmbarcat pe aceeași navă și am făcut drumul de întoarcere împreună.

— La ce oră s-a îmbarcat ?

— Puțin după miezul nopții.

— Deci în toiul nopții. A fost singurul călător care a venit pe bord la asemenea oră neobișnuită ?

— Întîmplător a fost singurul.

— Lăsîndu-l la o parte pe „întîmplător", domnule Lorry, a fost singurul pasager care a venit pe vas în toiul nopții ?

— Da.

— Dumneavoastră călătoreați singur sau în tovărășie, domnule Lorry ?

— Cu doi tovarăși de călătorie. Un domn și o domnișoară. Se află de față.

— Se află de față. Ați purtat vreo discuție cu acuzatul ?

— Prea puțin. Vremea era furtunoasă, trecerea Canalului lungă și grea, așa că am zăcut întins pe o banchetă aproape tot drumul între un țărm și celălalt.

— Domnișoara Manette !

Tînăra spre care se întorseseră toate privirile atît mai înainte cît și acum, se ridică în picioare pe locul unde se găsea. Tatăl se ridică o dată cu ea, continuînd să-i țină mîna sub brațul său.

— Domnișoară Manette, priviți-l pe acuzat !

A înfrunta atîta milă, atîta tinerețe leală și atîta frumusețe era pentru acuzat o încercare mult mai grea decît aceea de a înfrunta toată mulțimea de acolo. Așa cum stătea, în acea clipă, singur cu fata, pe marginea propriului lui mormînt, toți ochii care se zgîiau plini de curiozitate la el nu-l puteau determina să rămînă calm. Mîna-i dreaptă aduna în grabă ierburile în imaginare răzoare de flori dintr-o grădină ; iar străduințele de a-și controla și a-și stăpîni răsuflarea făcură să-i tremure buzele din care tot sîngele se retrăsese către inimă. Zumzetul muștelor albastre se pornise iar.

— Domnișoară Manette, l-ați mai văzut vreodată pe acuzat ?

— Da, domnule.

— Unde ?

— Pe puntea navei poștale de care s-a vorbit adineauri, domnule, și cu același prilej.

— Dumneavoastră sînteți tînăra domnișoară care a fost menționată ?

— Da, din nefericire eu sînt !

Tonul trist al compasiunii ei fu acoperit de vocea mai puțin muzicală a judecătorului care îi ceru, oarecum sever:

— Răspundeți la întrebările care vi se pun, fără să faceți comentarii.

— Domnișoară Manette, pe parcursul traversării Canalului ați purtat vreo discuție cu acuzatul ?

— Da, domnule.

— Reconstituiți-o.

În mijlocul unei tăceri adînci, fata începu cu voce slabă :

— Cînd acest domn a venit pe punte...

— Vreți să spuneți acuzatul ? interveni judecătorul încruntîndu-și sprîncenele.

— Da, domnule judecător.

— Atunci numiți-l „acuzatul".

— Cînd acuzatul a venit pe punte, a observat că tatăl meu — la rostirea acestor cuvinte își întoarse ochii plini de dragoste către cel ce sta lîngă ea — era foarte istovit și stătea foarte prost cu sănătatea. Tatăl meu era atît de slăbit, încît mă temeam să-l lipsesc de aer, și îi încropisem un culcuș pe punte, lîngă treptele cabinei, iar eu nu mă mișcam de lîngă el, ca să-l pot îngriji. În acea noapte nu se aflau pe vas alți pasageri în afară de noi patru. Acuzatul a avut bunăvoința de a-mi cere permisiunea să mă sfătuiască cum să-l adăpostesc pe tatăl meu împotriva vîntului și a vremii rele mai bine decît o făcusem eu. Eu nu mă pricepusem s-o fac, neștiind dincotro avea să bată vîntul cînd vom ieși din golf. Și i-a aranjat el culcușul. A manifestat multă bunăvoință și blîndețe în legătură cu starea în care se afla tatăl meu, și sînt convinsă că era sincer. În felul acesta a început conversația noastră.

— Dați-mi voie să vă întrerup o clipă. Cînd a sosit pe punte era singur ?

— Nu.

— Cîte persoane îl însoțeau ?

— Doi domni francezi.

— Au stat de vorbă împreună ?

— Au stat de vorbă pînă în ultimul moment, cînd a fost necesar ca cei doi domni să coboare și să se îndrepte spre țărm în barca lor.

— Au schimbat între ei anumite hîrtii asemănătoare cu aceste documente ?

— Au schimbat între ei anumite hîrtii, dar nu știu cum arătau.

— Ca formă și mărime semănau cu acestea ?

— S-ar putea, dar realmente nu știu, deși se aflau foarte aproape de mine atunci cînd discutau în șoaptă ; se opriseră în capul scării ce ducea la cabină, ca să beneficieze de lumina lămpii ce atîrna în acel loc ; era o lumină foarte slabă și ei vorbeau foarte încet, așa încît nu am putut auzi ce-și spuneau ; am văzut doar că se uitau la niște hîrtii.

— Acum să revenim la conversația cu acuzatul, domnișoară Manette.

— Acuzatul a fost tot atît de deschis și de încrezător față de mine — în starea mea de neajutorare — pe cît a fost de binevoitor și de bun și de folositor față de tatăl meu. Nădăjduiesc — și aici tînăra izbucni în lacrimi — că nu voi fi nevoită să-l răsplătesc făcîndu-i astăzi un rău.

Zumzet al muștelor albastre.

— Domnișoară Manette, dacă acuzatul nu înțelege limpede că dumneavoastră depuneți această mărturie — pe care datoria vă cere s-o depuneți, pe care sînteți obligată să o depuneți, și pe care nu o puteți în nici un chip evita — cu totul și cu totul împotriva voinței dumneavoastră, atunci e singura persoană de aici care nu înțelege acest lucru. Vă rog să continuați.

— Mi-a spus că acea călătorie pe care o întreprindea avea un scop delicat și spinos, care ar fi putut atrage neplăceri unor anumite persoane și că din această pricină călătorea sub un nume de împrumut. Mi-a mai spus că treburile care-l aduseseră pentru cîteva zile în Franța, s-ar putea să-l mai oblige încă multă vreme de aici încolo să repete aceste drumuri între Franța și Anglia.

— V-a pomenit ceva despre America, domnișoară Manette ? Amintiți-vă în amănunt.

— A încercat să-mi explice cum a izbucnit conflictul și mi-a spus că, după părerea sa, Anglia s-a comportat nedrept și prostește. A adăugat, pe un ton de glumă, că s-ar putea ca George Washington să dobîndească tot atîta faimă în istorie cît și George al III-lea. Dar n-a spus-o cu intenție rea ; doar așa ca să glumească și ca să mai omoare vremea.

De obicei, într-o scenă de mare tensiune, spectatorii imită în chip inconștient expresiile oglindite pe chipul actorului principal, spre care se îndreaptă toate privirile. În timp ce depunea mărturia, fruntea fetei era încordată de îngrijorare și concentrare, iar în răstimpurile cît se oprea din vorbă pentru ca judecătorul să poată nota, urmărea efectul spuselor ei asupra celor doi avocați, al apărării și al acuzării. Chipurile privitorilor aflați în toate ungherele sălii răsfrîngeau aceeași expresie ; pînă-ntr-atît, încît cea mai mare parte a frunților celor de față puteau fi luate drept oglinzi care o reflectau pe martoră, în clipa cînd judecătorul își ridică privirile din hîrtii pentru a căsca ochii în fața cumplitei erezii referitoare la George Washington.

Domnul procuror general îi atrase judecătorului atenția că socotea necesar, ca măsură de precauție și pentru respectarea formelor, să-l cheme la bară pe tatăl tinerei domnișoare, doctorul Manette. În consecință, acesta fu chemat.

— Domnule doctor Manette, priviți-l pe acuzat. L-ați mai văzut vreodată ?

— O singură dată. Cînd a venit în vizită la locuința mea din Londra. Acum trei ani, sau trei ani și jumătate.

— Îl puteți identifica drept tovarășul dumneavoastră de călătorie de pe puntea navei poștale, sau ne puteți relata discuția pe care a avut-o cu fiica dumneavoastră ?

— Domnule, nici una nici alta.

— Există vreo rațiune specială pentru care n-o puteți face ?

Martorul răspunse cu voce scăzută :

— Există.

— Domnule doctor Manette, ați avut nefericirea de a suferi în țara dumneavoastră de baștină o lungă întemnițare, fără să fiți judecat și nici măcar acuzat?

Răspunse pe un ton care le merse la inimă tuturor celor de față:

— O lungă întemnițare.

— Cînd a avut loc călătoria despre care vorbim, fuseseți tocmai eliberat din închisoare?

— Așa mi se spune.

— Nu vă amintiți deloc?

— Absolut deloc. În mintea mea e un gol în ce privește un anumit răstimp — n-aș putea spune nici măcar cît de lung anume — între perioada cînd confecționam pantofi, în captivitate, și cea în care m-am pomenit locuind la Londra, împreună cu fiica mea aici de față. Mi-a devenit familiară numai cînd un Dumnezeu mi-a redat facultățile mintale; dar n-aș putea spune nici măcar cum mi-a devenit familiară. Nu-mi amintesc deloc de drumul pe care l-am parcurs.

Domnul procuror general se așeză, iar tatăl și fiica îl imitară.

Și atunci interveni o împrejurare ciudată în desfășurarea instanței. Ținta urmărită fiind aceea de a demonstra că în acea noapte de vineri din luna noiembrie, cu cinci ani în urmă, acuzatul a coborît din poștalion în toiul nopții și, împreună cu un complice încă neidentificat, a pornit-o orbește spre un loc unde nu s-a oprit, dar de unde a făcut apoi cale întoarsă douăsprezece mile și mai bine, pînă la o garnizoană militară și la un șantier naval, de unde și-a procurat informații; fu chemat un martor menit să-l identifice ca fiind persoana cu care s-a aflat împreună, exact la timpul indicat, în cafeneaua unui hotel din acel oraș cu garnizoană și șantier naval, unde acuzatul aștepta o a treia persoană. Avocatul apărării tocmai lua interogatoriul acestui martor, fără nici un alt rezultat în afară de afirmația că nu-l întîlnise pe acuzat cu nici un alt prilej, cînd domnul cu perucă, cel care nu-și dezlipise pînă atunci ochii de pe tavanul tribunalului, mîzgăli un cuvînt sau două pe un petic de hîrtie, apoi îl făcu

ghemotoc şi-l aruncă avocatului. Desfăcînd hîrtiuţa în pauza următoare, avocatul se uită la acuzat cu mare atenţie şi curiozitate.

— Susţii că eşti convins că în acea noapte era de faţă şi acuzatul ?

Martorul se declară convins.

— Ai văzut vreodată pe cineva care să semene bine cu acuzatul ?

— N-am văzut pe cineva care să semene atît de bine încît să poată fi confundat.

— Priveşte bine la acest domn, la stimatul meu coleg de aici, spuse avocatul arătîndu-l pe cel ce-i aruncase bileţelul, şi după aceea uită-te din nou bine la acuzat. Ce părere ai ? Nu-i aşa că seamănă leit ?

Făcînd abstracţie de faptul că înfăţişarea stimatului coleg era neîngrijită şi şleampătă, dacă nu chiar dezmăţată, cei doi, cînd îi comparai, semănau destul de bine ca să-i surprindă nu numai pe martor, ci pe toţi cei prezenţi. Judecătorul fiind rugat să ceară stimatului coleg să-şi scoată peruca, şi dîndu-şi consimţămîntul fără prea multă tragere de inimă, asemănarea deveni şi mai izbitoare. Judecătorul îl întrebă pe domnul Stryver (avocatul apărării), dacă următorul pas va fi să-l condamne pe domnul Carton (numele stimatului coleg) pentru trădare ? Dar domnul Stryver îl asigură pe judecător că nu ; însă îl va întreba pe martor dacă ceea ce s-a întîmplat o dată nu s-ar fi putut întîmpla de două ori ; dacă ar fi fost la fel de convins în cazul c-ar fi văzut mai curînd această ilustrare a pripelii sale ; dacă va fi la fel de convins acum că a văzut-o ; şi aşa mai departe. Ceea ce avu drept rezultat că martorul fu făcut ţăndări ca o oală de lut şi se bîţîi pînă cînd depoziţia lui deveni un soi de bîlbîială fără noimă.

În acest timp, domnul Cruncher, tot urmărind dezbaterile, aproape că prînzise cu rugina de pe propriile-i degete. Acum asista la felul în care domnul Stryver ajusta în faţa juriului cazul acuzatului, ca pe un costum de haine; arăta cum patriotul Barsad, nu era decît o iscoadă plătită şi un trădător, un traficant neobrăzat, şi unul din cei mai mari nemernici de pe faţa pămîntului de la blestematul

de Iuda — cu care chiar şi semăna. Cum virtuosul servitor, Cly, era prietenul şi tovarăşul lui de mîrşăvii, ceea ce şi era vrednic să fie ; cum aceşti doi falsificatori şi sperjuri îşi puseseră în gînd să facă din acuzat victima lor, pentru că acesta, fiind de origine franceză, avea în Franţa nişte afaceri de familie care făceau necesare repetatele traversări a Canalului — deşi din consideraţie pentru cei dragi şi apropiaţi, acuzatul nu putea divulga natura acestor afaceri, nici chiar cu preţul vieţii sale. Cum mărturia răstălmăcită smulsă domnişoarei — pentru care, aşa cum au constatat cu toţii, depoziţia fusese o tortură — nu a dus la nici un rezultat, întrucît nu dezvăluise decît galanteriile şi amabilităţile nevinovate, care au loc în mod firesc între un tînăr şi o tînără ce se pomenesc împreună într-o asemenea împrejurare — cu excepţia acelei aluzii la George Washington, care prin însăşi esenţa ei era prea extravagantă şi imposibilă pentru a putea fi privită altfel decît ca o glumă nesărată. Cum ar denota o slăbiciune din partea guvernului dacă s-ar coborî să-şi creeze popularitate speculînd cele mai de jos antipatii şi temeri naţionale, de care domnul procuror general a făcut atîta caz ; dar cum, cu toate acestea, cazul în speţă era lipsit de orice bază, în afară de caracterul josnic şi infam al depoziţiilor, care desfigurează adeseori asemenea cazuri, şi de care procesele statale din această ţară sînt pline. Aci însă fu întrerupt de judecător (cu o expresie gravă de parcă ar fi ascultat un neadevăr) care declară că nu suportă să mai stea în scaunul judecătoresc atîta timp cît se fac asemenea insinuări.

Domnul Stryver îşi chemă apoi cei cîţiva martori, după care, domnul Cruncher trebui să asiste la felul în care domnul procuror general întoarse cu căptuşala în afară costumul de haine atît de frumos potrivit de domnul Stryver în faţa juriului ; arătînd cum Barsad şi Cly erau de o sută de ori mai buni decît îi crezuse el, iar acuzatul de o sută de ori mai rău. În cele din urmă vorbi judecătorul în persoană, întorcînd costumul de haine ba pe faţă, ba pe dos, dar, în general, ajustîndu-l şi potrivindu-l în chip de costum de îngropăciune pe măsura acuzatului.

Şi iată că juriul se îndepărtă ca să delibereze, iar muscoii roiră din nou.

Domnul Carton, care stătuse atîta amar de vreme cu ochii pironiți în tavanul tribunalului, nu se clinti din locul și din atitudinea lui, nici măcar în mijlocul acestui vacarm. În timp ce stimatul său coleg, domnul Stryver, își rînduia teancul de hîrtii din față, vorbea în șoaptă cu cei de lîngă el și, din cînd în cînd, arunca juriului cîte o privire îngrijorată ; în timp ce fiecare spectator își părăsea mai mult sau mai puțin locul, și apoi se întorcea din nou ; în timp ce domnul judecător însuși se ridică de pe scaun și făcu cîțiva pași pe estradă, în sus și-n jos, însoțit de bănuiala spectatorilor că s-ar putea să aibă febră ; în tot acest timp, acest singur om rămase locului, cu spatele rezemat de spătarul scaunului, cu roba-i jerpelită neglijent îmbrăcată, cu peruca-i neîngrijită trîntită pe cap, la nimereală, după ce-o scosese pentru public, și cu ochii în tavan, așa cum îi ținuse întreaga zi. Înfățișarea foarte șleampătă a ținutei lui îl făcea nu numai să pară dubios, dar micșora atît de mult puternica asemănare dintre el și acuzat (pe care sobrietatea sa de-o clipă, atunci cînd fuseseră comparați, o subliniase) încît mulți dintre privitori, observîndu-l acum, spuneau că n-ai crede în ruptul capului că cei doi seamănă ca două picături de apă. Domnul Cruncher făcu această remarcă adresîndu-se vecinului său cel mai apropiat și adăugă :

— Pun mîna-n foc că nu-l prea năpădesc treburile avocățești. N-are mutra unuia care se prăpădește muncind.

Și totuși, domnul Carton observa mult mai multe dintre amănuntele scenei decît s-ar fi zis ; căci în clipa în care capul domnișoarei Manette căzu pe pieptul tatălui ei, el fu primul care observă incidentul și spuse cu glas tare :

— Gardian ! Ia uită-te la domnișoara de colo. Ajută-l pe domnul bătrîn s-o scoată la aer. Nu vezi că stă să se prăbușească ?

Se stîrni un val de milă pentru tînără, în timp ce era scoasă afară, și un val de simpatie pentru tatăl ei. Fusese, de bună seamă, o grea încercare pentru el să-și reamintească de zilele de temniță. Păruse foarte răscolit în timp

ce răspunsese la întrebări și din clipa aceea nu-l mai părăsise expresia îngîndurată, meditativă, care-l făcea să pară bătrîn și care-l învăluise ca un nor greu. Cînd dădu să iasă, juriul care se întorsese și se oprise o clipă, vorbi prin glasul primului jurat :

Jurații nu se puseseră de acord și doreau să se retragă. Judecătorul (încă obsedat, poate, de George Washington) manifestă oarecare surpriză la vestea că jurații nu se puseseră de acord, dar își exprimă consimțămîntul ca juriul să se retragă, sub pază și supraveghere, și se retrase la rîndul său. Procesul se lungise întreaga zi, și acum se aprindeau lămpile în tribunal. Începu să circule șoapta că juriul va avea nevoie de multă vreme pînă să hotărască. Spectatorii ieșiră să mai îmbuce cîte ceva, iar acuzatul se retrase în fundul boxei și se așeză.

Domnul Lorry, care părăsise sala o dată cu tînăra domnișoară și cu tatăl acesteia, apăru din nou și-i făcu semn lui Jerry care, acum că interesul mulțimii se mai potolise, își croi cu ușurință drum pînă la el.

— Jerry, dacă vrei să mănînci ceva, poți să te duci. Dar rămîi prin apropiere. Nu întîrzia o clipă după întoarcerea juriului, pentru că vreau să comunici verdictul la bancă. Ești cel mai iute mesager pe care-l cunosc și ai să ajungi la Temple Bar mult înaintea mea.

Jerry avea doar atîta frunte cît să și-o poată ciocăni cu încheietura degetului în semn de înțelegere a comunicării și de acceptare a unui șiling. În clipa aceea se apropie de ei domnul Carton și atinse brațul domnului Lorry.

— Cum se simte domnișoara ?

— Foarte abătută ; dar tatăl ei o îmbărbătează și, oricum, se simte mai bine de cînd a părăsit tribunalul.

— Am să-i spun acuzatului. Pentru dumneavoastră, ca respectabil funcționar de bancă, nu cadrează să fiți văzut vorbindu-i acuzatului în public, știți.

Domnul Lorry roși, de parcă tocmai dezbătuse această chestiune în sinea lui, iar domnul Carton se îndreptă spre boxă. Cum drumul lui Jerry, care se pregătea să iasă din tribunal, ducea tot într-acolo, acesta îl urmă, numai ochi, urechi și țepi.

— Domnule Darnay !

Acuzatul veni în față.

— De bună seamă dorești să afli vești în legătură cu starea martorei, domnișoara Manette. Și-a revenit. Momentul cel mai greu a trecut.

— Îmi pare nespus de rău că i-am pricinuit această stare. Ați putea să-i comunicați acest lucru din parte-mi, o dată cu recunoștința mea ?

— Da, aș putea. O voi face, dacă o ceri.

Felul de a vorbi al domnului Carton era de o nepăsare vecină cu insolența. Stătea cu fața pe jumătate întoarsă de la acuzat, rezemîndu-se cu cotul de bară.

— O cer. Vă rog să primiți cordialele mele mulțumiri.

— Domnule Darnay, la ce rezultat te aștepți ? întrebă Carton, rămînînd, ca și mai înainte, cu fața numai pe jumătate întoarsă spre acuzat.

— La ce-i mai rău.

— E lucrul cel mai chibzuit și cel mai probabil la care te poți aștepta. Dar cred că retragerea asta a juriului e în favoarea dumitale.

Cum nu putea zăbovi mai mult la ieșirea din tribunal, Jerry trebui să se mulțumească doar cu atît ; și îi părăsi — pe cei doi care semănau atît de mult la chip și atît de puțin în felul de a fi — îi părăsi stînd unul lîngă celălalt, ambii reflectați în oglinda de deasupra lor.

În coridoarele de jos, înțesate de derbedei și șarlatani, un ceas și jumătate se scurse foarte greu, chiar dacă fu susținut cu plăcinte din carne de oaie și cu bere. Mesagerul cel cu glas dogit, așezat incomod pe o bancă, după ce se înviorase cu o gustare, tocmai ațipise, cînd o larmă de glasuri și un curent iute de oameni, îndreptîndu-se spre scările ce duceau în sala de judecată, îl luă pe sus.

— Jerry ! Jerry ! Cînd ajunse la ușă, domnul Lorry se și afla acolo strigînd.

— Da, domnule. A trebuit să lupt cu mulțimea ca să ajung pînă aici. Iată-mă, domnule.

Prin vălmășagul de oameni, domnul Lorry îi întinse o hîrtiuță :

— Repede ! Ai biletul în mînă ?

— Da, domnule.

Mîzgălit în grabă pe hîrtie era cuvîntul : „ACHITAT".

— Dac-ai fi scris „Rechemat la viață“, de astă dată aș fi știut ce vrei să spui, mormăi Jerry, răsucindu-se pe călcîie.

Nu avu prilejul să spună altceva sau să gîndească mare lucru în plus pînă cînd ieși din raza închisorii Bailey ; pentru că mulțimea se revărsa de acolo cu o furie gata să-l doboare și un zumzet puternic se răspîndi pe stradă, de parcă roiul de muscoi dezamăgiți se risipea acum în căutarea altui hoit.

Capitolul IV

Felicitări

ULTIMUL SEDIMENT DIN SCURSOAREA umană care clocotise întreaga zi acolo tocmai se prelinsese din coridoarele slab iluminate ale tribunalului, cînd doctorul Manette, fiica sa Lucie Manette, domnul Lorry, avocatul apărării, și domnul Stryver, avocatul pledant, se adunară în jurul domnului Charles Darnay — de-abia eliberat — felicitîndu-l pentru că scăpase de la moarte.

Pe o lumină mai puternică, ar fi fost greu să recunoști în doctorul Manette — un adevărat intelectual atît prin înfățișare cît și prin purtări — pe cizmarul din podul parizian. Și totuși, oricine i-ar fi aruncat o privire întîmplătoare, s-ar fi întors să se mai uite o dată : chiar dacă nu avea prilejul să asculte cadența tristă a vocii sale grave și joase, sau să observe aerul îngîndurat, distrat, care-l învăluia ca un nor, cînd și cînd, fără vreo pricină aparentă. O cauză exterioară, ca de pildă o referire la agonia lui de lungă durată — așa cum se întîmplase la proces — isca întotdeauna, din adîncurile sufletului său, acest nor ; dar uneori se ivea de la sine și arunca asupră-i un văl de tristețe de neînțeles pentru cei ce nu-i cunoșteau povestea, de parcă ar fi văzut dintr-o dată umbra Bastiliei proiectată de soarele de vară pe chipul lui, deși edificiul în cauză se afla la trei sute de mile depărtare.

Singură tînăra-i fiică avea puterea de a risipi înnegurarea tatălui ei. Ea era firul de aur care lega un trecut aflat dincolo de nefericirea lui de un prezent aflat dincoace de nefericirea lui ; și sunetul glasului ei, lumina chipului. atingerea mîinii aveau aproape întotdeauna o influență binefăcătoare asupră-i. Nu absolut întotdeauna, pentru că fata își amintea de cîteva prilejuri în care puterea ei dăduse greș ; dar acestea fuseseră puține la număr și neînsemnate și ea le considera trecute o dată pentru totdeauna.

Domnul Darnay îi sărutase mîna cu fervoare și recunoștință și acum se întorsese spre domnul Stryver, căruia îi mulțumea călduros. Domnul Stryver, care abia trecuse de treizeci de ani dar arăta cu douăzeci de ani mai bătrîn, un om corpolent, gălăgios, roșu la față, repezit și lipsit de orice scrupule de delicatețe, avea un fel de a se înghionti (moralmente și fizic) în societate și în conversație, care prefigura favorabil felul în care se înghiontea și în viață.

Purta încă peruca și roba, și vorbi împieptoșîndu-se în asemenea măsură în fața clientului său, încît aproape că-l împinse pe bietul domn Lorry în afara grupului :

— Mă bucur că ți-am salvat onoarea, domnule Darnay. Era o acuzație infamă, grosolană ; dar acest lucru n-ar fi împiedicat-o să găsească ascultare.

— M-ați îndatorat pe viață, în două sensuri, răspunse clientul, luîndu-i mîna.

— Am făcut tot ce-am putut pentru dumneata, domnule Darnay ; și nu cred că un altul ar fi putut face mai mult.

Se cerea ca cineva să spună : „În nici un caz“, și o spuse domnul Lorry ; poate că nu total dezinteresat, ci cu scopul de a se strecura înapoi în grup.

— Credeți ? făcu domnul Stryver. Mă rog, dumneavoastră ați fost tot timpul de față, așa încît se cuvine să știți. Și sînteți pe deasupra și un om de afaceri.

— Și în această calitate, grăi domnul Lorry pe care învățatul avocat îl înghiontise acum înapoi în grup, după cum mai înainte îl înghiontise în afara lui, în această calitate voi apela la domnul doctor Manette pentru a-i cere să spargă această adunare și să ne trimită pe toți la ca-

sele noastre. Domnișoara Lucie arată rău, domnul Darnay a trecut printr-o zi cumplită și cu toții sîntem istoviți.

— Vorbiți în numele dumneavoastră, domnule Lorry, replică Stryver ; pe mine mă așteaptă o noapte de lucru. Vorbiți în numele dumneavoastră.

— Vorbesc în numele meu, răspunse domnul Lorry, și al domnului Darnay și al domnișoarei Lucie și... domnișoară Lucie, nu credeți că aș putea vorbi în numele nostru al tuturor ?

Îi puse întrebarea cu subînțeles, aruncînd o căutătură spre tatăl ei.

Fața acestuia împietrise într-o foarte ciudată privire adresată lui Darnay ; o privire intensă, atrăgînd după sine o încruntare în care se amestecau neplăcerea și neîncrederea, ba chiar și teama. Această stranie expresie îi înghețase pe față, în timp ce gîndurile lui o luaseră razna.

— Tată, i se adresă Lucie, punîndu-și ușor mîna pe mîna lui.

Bătrînul se scutură încet de umbrele care-l năpădiseră și se întoarse spre ea.

— Tată, să mergem acasă.

După ce trase adînc aer în plămîni, îi răspunse :

— Da.

Prietenii acuzatului achitat avuseseră impresia — pe care el însuși le-o inspirase — că nu i se va da drumul chiar în aceeași seară. Se stinseseră aproape toate luminile de pe coridoare, porțile de metal se închideau cu un huruit și un scrîșnet, iar locul mohorît rămînea pustiu pînă a doua zi dimineața, cînd interesul mulțimii pentru spînzurători, pentru stîlpul infamici, parul de biciuiri și fierul înroșit în foc avea să-l repopuleze. Mergînd între tatăl ei și domnul Darnay, Lucie Manette ieși la aer curat. Fu chemată o trăsură, și tatăl și fiica se urcară în ea.

Domnul Stryver îi părăsise pe coridor, unde se înghiontise spre garderobă. O altă persoană care nu se alăturase grupului și nu schimbase o vorbă cu nici unul dintre ei, dar care pînă atunci stătuse rezemată de un zid unde umbra era mai deasă, se strecură acum în tăcere pe urmele lor și rămase locului, privind în urma trăsurii ce se îndepărta. Apoi se apropie de domnul Lorry și de domnul Darnay care rămăseseră împreună pe trotuar.

— Ei, domnule Lorry ! Oamenii de afaceri pot sta acum de vorbă cu domnul Darnay ?

Nimeni nu ținuse seamă de rolul jucat de domnul Carton în evenimentele zilei ; nimeni nu-și amintise de el. Acum că dezbrăcase roba, înfățișarea lui nu cîștigase cu nimic.

— Dacă ai ști, domnule Darnay, ce conflict se dezlănțuie în mintea unui om de afaceri cînd e sfîșiat între impulsul omeniei și convențiile afacerești, te-ai amuza.

Domnul Lorry roși și replică înfierbîntat :

— Ați mai spus o dată acest lucru, domnule. Noi, oamenii de afaceri în slujba unei firme, nu sîntem propriii noștri stăpîni. Trebuie să ne gîndim la firmă mai mult decît la noi înșine.

— Știu, știu, răspunse domnul Carton cu nepăsare. Nu te supăra, domnule Lorry. Ești la fel de bun ca oricare dintre noi, n-am nici o îndoială ; ba chiar mai bun, aș spune.

— Și ca să fiu sincer, domnule, urmă domnul Lorry fără să acorde atenție spuselor lui, nu știu ce legătură ai dumneata cu chestiunea în speță. Scuză-mă că-ți vorbesc astfel, dar fiind mult mai în vîrstă decît dumneata, îmi pot permite să-ți spun că nu-i treaba dumitale.

— Treaba ! Dumnezeu să te binecuvînteze, eu nu am nici un fel de treabă, replică domnul Carton.

— Păcat că nu ai, domnule.

— Și eu gîndesc la fel.

— Dacă ai fi gîndit la fel, poate c-ai fi făcut ceva, stărui domnul Lorry.

— Pentru numele lui Dumnezeu, nu, n-aș face nimic! se apără domnul Carton !

— Mă rog, domnule ! strigă domnul Lorry și mai înfierbîntat de nepăsarea celuilalt. Afacerile sînt un lucru bun și foarte respectabil. Și, domnule, dacă afacerile impun anumite restricții, și rezerve, și impedimente, domnul Darnay, ca un tînăr generos ce este, știe să-mi treacă cu vederea asemenea circumstanțe. Domnule Darnay, noapte bună și Domnul să te aibă în pază. Nădăjduiesc că te așteaptă de aici înainte o viață prosperă și fericită. Hei, birjar !

Puțin furios pe el însuși, ca și pe avocat, domnul Lorry se trînti în trăsură și fu transportat la Banca Tellson. Carton, care duhnea a vin de Porto și părea să fie cam cherchelit, rîse și se întoarse spre Darnay :

— O întîmplare ciudată ne-a adus față-n față. Trebuie să-ți pară stranie această noapte cînd stai singur, aici pe caldarîm, cu dublura dumitale.

— Încă n-am senzația că aparțin din nou acestei lumi, spuse domnul Charles Darnay.

— Nu-i de mirare ; n-a trecut mult de cînd înaintaseși o bună bucată pe drumul spre cealaltă. Ai o voce leșinată.

— Încep să cred că sînt lihnit.

— Atunci de ce dracu nu mănînci ceva ? Eu unul am mîncat în timp ce momîile alea chibzuiau cărei lumi să te lase — ăsteia sau ăleilalte. Dă-mi voie să-ți arăt cea mai apropiată cîrciumă unde poți cina.

Vîrîndu-și brațul sub brațul său îl trase prin Ludgate-hill pînă-n Fleet-street și apoi, pe un drum acoperit, intrară într-o cîrciumă. Aici, fură conduși într-o cămăruță unde Charles Darnay își reîmprospătă în curînd puterile cu o cină simplă și cu un vin bun ; Carton ședea în fața lui cu o sticlă de vin de Porto, și cu întreaga-i nepăsare vecină cu insolența.

— Ai început să simți că aparții din nou acestei structuri terestre, domnule Darnay ?

— Sînt foarte buimac în ce privește timpul și spațiul ; dar îndeajuns de întremat ca măcar să simt acest lucru.

— Probabil că încerci o imensă satisfacție.

O spuse cu amărăciune în glas și-și umplu din nou paharul : care era un clondir cît toate zilele de mare.

— În ce mă privește, urmă Carton, cea mai mare dorință a mea e să uit că aparțin acestei lumi. Nu-mi aduce nimic bun — în afara unui vin ca ăsta — și nici eu nu-i sînt de nici un folos. Așadar, din punctul ăsta de vedere nu ne prea asemănăm. De fapt, încep să-mi dau seama că nu ne asemănăm din nici un punct de vedere.

Năucit de emoțiile prin care trecuse, și — față-n față cu acest grosolan *alter ego* al său — avînd senza-

ția că visează, Charles Darnay nu știu ce să răspundă și nu răspunse deloc.

— Acum, că ți-ai isprăvit cina, reluă Carton, de ce nu bei în sănătatea cuiva, domnule Darnay ; de ce nu ții un toast ?

— În sănătatea cui ? Ce toast ?

— Cum așa, doar numele îți stă pe limbă. E acolo, trebuie să fie acolo. Jur că e acolo.

— Atunci, pentru domnișoara Manette !

— Atunci, pentru domnișoara Manette !

Privindu-și tovarășul de masă drept în ochi, bău în sănătatea fetei, apoi își zvîrli paharul peste umăr, făcîndu-l țăndări, după care sună și comandă un altul.

— E o fată prea frumoasă ca s-o lași să plece noaptea într-o trăsură, domnule Darnay, urmă Carton umplîndu-și iar paharul.

O ușoară încruntare și un „da“ laconic constituiră răspunsul.

— E mare lucru să fii compătimit și jelit de o fată atît de frumoasă ! Ce simți ? Merită să fii osîndit la moarte pentru a deveni obiectul unei atari compătimiri și mile, domnule Darnay ?

Din nou Darnay nu rosti o vorbă.

— A fost foarte bucuroasă cînd i-am transmis mesajul dumitale. Nu a arătat-o pe față, dar bănuiesc că a fost.

Aluzia îi aduse aminte la timp lui Darnay că neplăcutul lui tovarăș îl ajutase de bună voie pe parcursul caznelor acelei zile. Întoarse discuția asupra acestui punct și-i mulțumi.

— Nici nu doresc mulțumiri și nici nu le merit, sună răspunsul lui nepăsător ; în primul rînd a fost o nimica toată ; și în al doilea rînd, nici nu știu de ce-am făcut-o. Domnule Darnay, dă-mi voie să-ți pun o întrebare.

— Cu plăcere, n-ar fi decît o mică revanșă pentru serviciile pe care mi le-ai făcut.

— Ai impresia că îmi placi ?

— Zău așa, domnule Carton, replică celălalt descumpănit, nu mi-am pus această întrebare.

— Pune-ți-o acum.

— Te-ai purtat ca și cum ți-aș fi pe plac, dar nu cred că-ți sînt.

— Nici eu nu cred că-mi ești, i-o întoarse Carton. Încep să am o părere bună despre puterea dumitale de pătrundere.

— Cu toate acestea, urmă Darnay ridicîndu-se să sune, sper că acest lucru nu ne va împiedica să achit eu nota de plată și să ne despărțim fără resentimente.

Carton replică :

— Fără nici un resentiment.

Darnay sună.

— Vrei să achiți întreaga notă ? La răspunsul afirmativ al lui Darnay, Carton adăugă : Atunci, chelner, mai adu-mi o jumătate din același vin și la ora zece vino să mă scoli.

După ce plăti, Charles Darnay se ridică și-i ură noapte bună. Fără să-i răspundă la urare, Carton se ridică la rîndul lui, cu o notă de amenințare sau de sfidare în ținută și-i spuse.

— Încă un cuvînt, domnule Darnay : crezi că-s beat ?

— Cred că ai băut, domnule Carton.

— Crezi ? Doar știi bine c-am băut.

— Din moment ce trebuie s-o spun, da, știu c-ai băut...

— Atunci vreau să știi și de ce. Eu sînt un rob care și-a pierdut iluziile, domnule. Nu mă sinchisesc de nimeni de pe fața pămîntului și nimeni de pe fața pămîntului nu se sinchisește de mine.

— Foarte regretabil. Ai fi putut să-ți folosești mai bine talentele.

— Poate că da, domnule Darnay : și poate că nu. Nu te lăsa îmbătat de fața dumitale serioasă ; nu știi niciodată la ce poate duce. Noapte bună.

Cînd rămase singur, această bizară ființă luă o lumînare, se duse la oglinda care atîrna pe perete și se cercetă cu minuțiozitate.

— Îți place omul ăsta ? mormăi către propria-i imagine : de ce ți-ar place un om care-ți seamănă ? N-ai să găsești nimic vrednic să-ți placă în persoana ta ; o știi foarte bine. Ah, fire-ai să fii ! Că mult te-ai mai schimbat ! Foarte bun motiv să-ți placă un om pentru că-ți arată modelul de la care ai decăzut, pentru că-ți arată ceea ce-ai fi putut să fii ! Dac-ai fi schimbat locul cu el,

oare și tu ai fi fost privit de ochii aceia albaștri așa cum a fost privit dînsul, oare și tu ai fi fost deplîns, așa ca dînsul, de fața aceea tulburată ? Haide, recunoaște deschis ! Îl urăști pe individ !

Se întoarse la jumătatea lui de vin ca să-și caute alinare, o dădu pe gît în cîteva minute și adormi cu capul pe brațe, cu părul răvășit pe masă. în timp ce lumînarea picura asupră-i un giulgiu subțire de ceară.

Capitolul V

Șacalul

ERAU VREMURI DE BEȚIVENIE, ȘI cei mai mulți dintre bărbați știau să bea vîrtos. Atît de mare e schimbarea în bine pe care Timpul a adus-o acelor deprinderi, încît azi, dacă am aprecia cu modestie cantitatea de vin și de punci pe care un singur om o putea înghiți într-o noapte, fără să-i vatăme reputația de perfect gentilom, ar părea a exagerare ridicolă.

Cărturărească profesiune a Justiției nu se lăsa cu nimic mai prejos de alte cărturărești profesiuni în ceea ce privește înclinațiile bacanalice ; și nici domnul Stryver, care-și croia drum rapid, înghiontindu-se, spre o vastă și profitabilă clientelă, nu se lăsa mai prejos de colegii săi în această privință, după cum nu se lăsa nici în porțiunile mai uscate ale cursei juridice.

Fiind un favorit la Old Bailey precum și la sesiunile Curții cu juri, domnul Stryver începuse să reteze cu grijă treptele mai joase ale scării pe care urca. Curtea cu juri și Old Bailey trebuiau acum să-și poftească, în mod special, favoritul în brațele care se întindeau dornice spre el ; în timp ce la Curtea Supremă, figura înfloritoare a domnului Stryver putea fi văzută zilnic înghiontindu-se spre chipul domnului președinte, și izbucnind din răzorul de peruci, asemenea unei lătărețe floarea-soarelui care-și face drum spre soare din mijlocul unei luxuriante grădini de plante viu colorate.

Cîndva, se remarcase la barou că domnul Stryver, deşi un om bun de gură, lipsit de scrupule, gata la orice, şi neobrăzat, n-ar avea capacitatea de a extrage esenţa dintr-un morman de mărturii, capacitate care constituie una dintre însuşirile cele mai evidente şi mai indispensabile ale unui avocat. Dar, la un moment dat, domnul Stryver a marcat un categoric progres în această privinţă. Cu cît se îngrămădeau procesele, cu atît se făcea mai simţită puterea lui de a pătrunde pînă în măduva şi în miezul chestiunii ; şi oricît de tîrziu ar fi benchetuit noaptea împreună cu Sydney Carton, a doua zi dimineaţa avea în vîrful degetelor toate dedesubturile cazului.

Sydney Carton, cel mai trîndav şi mai nepromiţător dintre oameni, era marele aliat al lui Stryver. Şi-n cantitatea de băutură pe care o înghiţeau aceştia doi între Crăciun şi ziua Arhanghelului Mihail, ar fi putut pluti o navă din flota regală. Nu exista ca Stryver să aibă un proces fără să fie şi Carton de faţă, cu mîinile în buzunare şi cu ochii în tavanul tribunalului ; străbăteau acelaşi drum spre casă şi îşi prelungeau chiolhanurile pînă noaptea tîrziu şi se vorbea că adeseori Carton era văzut ziua, în amiaza mare, furişîndu-se spre casă pe trei cărări, ca un cotoi desfrînat. În cele din urmă, începu să circule zvonul, printre cei interesaţi, că Sydney Carton, deşi n-avea să fie niciodată un leu, era un uimitor şacal, şi că în această umilă calitate îi făcea nenumărate servicii lui Stryver.

— E ora zece, domnule, îl vesti crîşmarul pe care-l însărcinase să-l trezească — ora zece, domnule.

— Ce s-a întîmplat ?

— Ora zece, domnule.

— Ce vrei să spui ? Ora zece noaptea ?

— Da, domnule. Înălţimea voastră mi-aţi cerut să vă scol.

— Oh ! Îmi amintesc. Foarte bine, foarte bine.

După cîteva încercări morocănoase de a adormi din nou, pe care crîşmarul le zădărnici cu dibăcie tot aţiţînd focul timp de cinci minute fără întrerupere, domnul Carton se sculă în picioare, îşi trînti pălăria pe cap şi ieşi în stradă. Coti în Temple, şi după ce se învioră străbătînd

de două ori trotuarul din fața Curții Supreme, se întoarse spre locuința lui Stryver.

Slujbașul lui Stryver, care nu asista niciodată la conferințele lor, plecase acasă și ușa îi fu deschisă de Stryver în persoană. Purta papuci și un halat de casă care atîrna pe el și pentru mai multă libertate n-avea la gît nici guler nici cravată. Sub ochi era brăzdat de acele cearcăne adînci, intense, vineții, care pot fi observate la toți petrecăreții din tagma lui, de la portretul lui Jeffries [1] încoace, și care pot fi detectate, sub diversele deghizări ale Artei, în portretele aparținînd tuturor epocilor de chefuri și orgii.

— Ai cam întîrziat, Memorie, spuse Stryver.

— Cam ca de obicei ; nu mai mult de un sfert de oră.

Intrară într-o încăpere soioasă, căptușită cu rafturi de cărți și presărată toată cu hîrtii ; în sobă ardea un foc scînteietor. Un ceainic scotea aburi pe polița căminului, și în mijlocul talmeș-balmeșului de hîrtii strălucea o măsuță pe care se aflau cantități din belșug de vin, rachiu, rom, zahăr și lămîi.

— Observ că ți-ai și băut sticla, Sydney.

— Ba chiar două, cred. Am luat cina cu clientul de azi ; sau mai bine zis l-am privit cum își lua cina — ceea ce-i cam același lucru.

— A fost o poantă extraordinară, Sydney, cînd ai atras atenția asupra asemănării. Cum ai ajuns s-o observi? Cînd te-a izbit ?

— Îmi ziceam că e un tînăr frumos, și mă gîndeam că și eu aș fi fost la fel dacă aș fi avut un dram de noroc.

Domnul Stryver rîse pînă cînd pîntecele începu să i se scuture.

— Tu și norocul tău, Sydney ! Apucă-te de treabă, haide, apucă-te de treabă !

Destul de ursuz, șacalul își desfăcu haina, intră într-o cameră alăturată și se întoarse cu un ulcior mare plin cu apă rece, un lighean și un prosop sau două. Muie prosoapele în apă, le stoarse numai pe jumătate, apoi și le

[1] *Jeffries* sau *Jeffreys* (1648—1689), mare cancelar al Angliei sub domnia lui Carol al II-lea și a lui Iacob al II-lea. Vestit pentru cruzimea și nedreptatea condamnărilor date de el.

înfășură în jurul capului într-un fel respingător la vedere, după care se așează la masă și anunță :

— Sînt gata.

— Nu prea ai multe de copt în scara asta, Memorie, îi spuse domnul Stryver cu veselie în glas, în timp ce răsfoia hîrtiile.

— Cîte ?

— Numai două dosare.

— Dă-mi-l întîi pe cel mai rău.

— Uite-le, Sydney. Dă-i bătaie !

Leul se întinse apoi cît era de lung pe o canapea aflată pe una din laturile mesei cu băuturi, în timp ce șacalul ședea la o măsuță înțesată cu hîrtii, avînd sticlele și paharele la îndemînă. Amîndoi apelau fără nici o reținere la masa cu băuturi, dar fiecare în alt chip ; leul, aplecat într-o rînă, cu mîinile în brîu, privind la foc sau, din cînd în cînd, aruncîndu-și ochii pe cîte un document mai neînsemnat ; șacalul, cu sprîncenele îmbinate și fața încordată, atît de cufundat în munca lui, încît ochii nici măcar nu urmăreau mîna care se întindea după pahar, și care adeseori bîjbîia mai bine de un minut pînă să găsească paharul menit a fi dus la buze. De vreo două ori, chestiunea pe care o studia păru atît de încîlcită, încît șacalul simți nevoia să se ridice și să-și înmoaie din nou prosoapele. Din aceste pelerinaje la ulcior și la lighean se întorcea cu asemenea excentricități de turbane ude, încît cuvintele sînt prea sărace ca să le descrie ; și, în contrast cu îngrijorarea gravă a feței, acestea păreau cu atît mai grotești.

În cele din urmă, șacalul încropi un praznic bogat pentru leu, și i-l oferi acestuia. Leul îl primi prudent și grijuliu, își alese bucatele, și-și spuse părerea asupra lor, iar șacalul asistă la ambele operații. După ce termină de comentat praznicul, leul își vîrî din nou mîinile în brîu, și se întinse pe spate ca să mediteze. Apoi șacalul își împrospătă puterile cu un nou stacan plin, pentru gîtlej, și cu un nou turban ud pentru țeastă, și se apucă de încropirea celui de-al doilea praznic, care fu oferit leului

în același chip, dar care nu fu digerat mai înainte ca orologiile să fi bătut orele trei din noapte.

— Și-acum c-am isprăvit, Sydney, umple un pahar cu punci, ceru domnul Stryver.

Șacalul își desfăcu prosoapele de pe capul care începu din nou să-i fumege, își întinse mădularele, căscă, se cutremură și se supuse cererii.

— Mi-ai furnizat argumente foarte temeinice, Sydney, cu privire la martorii Coroanei din procesul de azi. Fiecare punct la locul lui.

— Argumentele mele sînt întotdeauna temeinice; ori nu?

— Nu neg acest lucru. De ce te zborșești? Ia mai toarnă-ți niște punci ca să te îmblînzești.

Cu un mîrîit disprețuitor, șacalul se supuse din nou.

— Bătrînul Sydney Carton de la vechea Shrewsbury-School, zise Stryver clătinînd din cap în fața imaginii lui din prezent și a celei din trecut; bătrînul Sydney-Scrînciob. Ba sus, ba jos; ba plesnind de veselie, ba deznădăjduit.

— Ah, răspunse celălalt cu un oftat: așa-i. Același Sydney, cu aceeași baftă. Chiar și pe atunci făceam exercițiile celorlalți băieți și rareori le făceam pe-ale mele.

— Și de ce mă rog?

— Dumnezeu știe. Bănuiesc c-așa-i felul meu.

Se așeză cu mîinile în buzunare, cu picioarele întinse în față în toată lungimea lor, și cu ochii ațintiți la foc.

— Carton, grăi prietenul lui împieptoșîndu-se ca un bivol, de parcă portița sobei ar fi fost cuptorul în care se făurea strădania neobosită, și unicul lucru delicat care se putea face pentru bătrînul Sydney Carton de la bătrîna Shrewsbury-School ar fi fost să-l îmbrîncești înăuntru; Carton, felul tău de a fi a fost întotdeauna și este felul celui nevolnic. N-ai nici un strop de energie și de ambiție în tine. Uită-te la mine!

— Oh, la naiba! replică Sydney cu un rîs mai ușor și mai voios. Nu-mi face tu pe moralistul!

— Cum am izbutit eu tot ce-am izbutit? urmă Stryver. Cum izbutesc eu tot ce izbutesc?

— În bună parte plătindu-mă pe mine ca să te ajut, așa presupun. Dar nu merită să-ți pierzi timpul apostrofîndu-mă pe mine sau văzduhul în legătură cu asta ; tu, ceea ce vrei să izbutești, izbutești. Tu ai fost întotdeauna în primul rînd, iar eu am fost mereu în spate.

— A trebuit să răzbesc în primul rînd, pentru că nu m-am născut acolo, nu-i așa ?

— N-am fost prezent la ceremonie ; dar după părerea mea, acolo te-ai născut, răspunse Carton.

Spunînd acestea, rîse din nou și Stryver i se alătură.

— Chiar și înainte de Shrewsbury, și la Shrewsbury, și mereu de-atunci încoace, urmă Carton, tu ți-ai menținut rangul tău și eu pe-al meu. Chiar și cînd eram studenți în Cartierul Latin și învățam franțuzește și legile franțuzești, și alte chestii franțuzești de la care nu ne-am ales cu cine știe ce foloase, tu ajungeai întotdeauna undeva și eu nu ajungeam nicăieri.

— Și a cui era vina ?

— Pe viața mea, nu știu dacă nu cumva era vina ta. Tu întotdeauna atîta te împingeai, te îmbrînceai, te înghionteai, și presai cu atîta neastîmpăr, încît mie nu-mi mai rămînea altceva în viață decît lenevia și repaosul. E un lucru trist să stai și să vorbești despre trecut cînd se crapă de ziuă. Hai, întoarce-mi gîndurile în altă direcție înainte să plec.

— Bine ! Să bem în sănătatea frumoasei martore, spuse Stryver ridicînd paharul. Te-am întors într-o direcție plăcută ?

S-ar fi spus că nu, pentru că Sydney Carton se posomorî din nou.

— Frumoasa martoră, bombăni el privind în fundul paharului. Au defilat o sumedenie de martori și de martore azi ; cine-i frumoasa ta martoră ?

— Fiica pitorescului doctor ; domnișoara Manette.

— Ea, frumoasă ?

— Nu e ?

— Nu.

— Cum așa, omule, a stîrnit admirația întregii Curți.

— La naiba cu admirația întregii Curți ! De cînd a devenit Old Bailey arbitru al frumuseții ? Cum arăta, o păpușă cu păr auriu ?

— Știi, Sydney, spuse domnul Stryver, aruncîndu-i o privire pătrunzătoare și trecîndu-și alene o mînă peste fața-i dolofană, știi, la momentul respectiv am avut impresia că te interesa păpușa cu păr auriu, și că ai sesizat foarte rapid ce i s-a întîmplat păpușii cu păr auriu !

— Am sesizat rapid ! Cînd o fată, păpușă sau nepăpușă, leșină sub nasul tău, nu-ți trebuie un binoclu ca s-o vezi. Beau cu tine în sănătatea ei, dar neg că-i frumoasă. Și-acum gata cu băutura ; vreau să mă duc la culcare !

Cînd gazda îl întovărăși pe scară, ținînd o feștilă în mînă ca să-i lumineze treptele, ziua arunca priviri reci pe ferestrele murdare. Și cînd ieși din casă, aerul era răcoros și mohorît, cerul posomorît și înnorat, fluviul sumbru și cețos, întregul decor părea un deșert mort. Trîmbe de praf se învîrtejeau în vînticelul dimineții, de parcă undeva, departe, nisipul deșertului s-ar fi răsculat, și primele solii prăfoase ale marșului său victorios începeau să cotropească orașul.

Puteri zădarnic irosite înlăuntrul lui, și deșert de jur împrejur — omul rămase nemișcat pe o terasă tăcută pe care o traversa în drumul său și întrezări pentru o clipă, în pustietatea care i se așternea în față, un miraj de ambiții onorabile, de abnegație și perseverență. În orașul vrăjit al acestei viziuni se înșirau galerii spațioase din care-l priveau grațiile și zeițele iubirii, grădini din care-l îmbiau, coapte, roadele vieții, havuzuri ale Speranței care sclipeau în văzul lui. O clipă, și totul se mistui. Se cățără pînă într-o cameră cocoțată într-un puț alcătuit din clădiri, se trînti îmbrăcat pe un pat murdar, și curînd perna îi fu udă de lacrimile neputinței.

Melancolic, melancolic, răsări și soarele ; și răsări peste priveliștea melancolică a omului înzestrat cu mari talente și cu mari simțăminte, dar incapabil să le folosească direct, incapabil să-și ofere propriu-i ajutor și să primească propria-i fericire, conștient de mălura care-l rodea și resemnîndu-se să se lase măcinat.

Capitolul VI

Sute de oameni

LINIȘTITA LOCUINȚĂ A DOCTORULUI Manette se afla așezată în colțul unei străzi la fel de liniștite, nu departe de scuarul Soho. În după-amiaza unei frumoase zile de duminică, după ce valurile a patru luni de zile trecuseră peste acel proces de trădare ștergîndu-l din interesul și din amintirea oamenilor de parc-ar fi fost înghițit de mare, domnul Jarvis Lorry străbătea străzile însorite, venind dinspre Clerkenwell unde locuia dumnealui, și îndreptîndu-se spre doctorul Manette cu care urma să ia masa. După cîteva recidive ale indiferenței omului de afaceri, domnul Lorry devenise prietenul doctorului, și colțul acela de stradă liniștit era partea însorită a vieții sale.

În acea duminică frumoasă, domnul Lorry se îndrepta spre Soho, devreme după-masă, din trei rațiuni legate de deprindere. În primul rînd, pentru că în duminicile frumoase obișnuia să se plimbe, înainte de cină, cu doctorul și cu Lucie ; în al doilea rînd pentru că în duminicile cu vreme urîtă obișnuia să stea împreună cu ei, în chip de prieten al familiei, discutînd, citind, privind pe fereastră și, în general, omorîndu-și timpul ; în al treilea rînd, pentru că de astă dată se întîmplase să aibă micile lui îndoieli ce se cereau soluționate, și știa că în gospodăria doctorului acesta era timpul cel mai nimerit pentru soluționarea îndoielilor.

Un colț de stradă mai bizar decît cel unde locuia doctorul, nu puteai găsi în toată Londra. Drumul se termina chiar în acest colț, iar ferestrele fațadei ofereau o plăcută priveliște a unei străzi cu un aer de pensionar tihnit. Existau puține clădiri pe atunci la nord de Oxford Road, în schimb se înmulțeau copacii de pădure, creșteau în voie florile sălbatice și înfloreau păduceii pe plaiurile azi dispărute. Drept urmare, adierile de țară circulau în mare libertate pînă prin Soho, în loc să lîncezească între hotarele parohiei ca niște sărăntoci de pripas și fără căpătîi ; iar

înspre sud, în apropiere, erau multe ziduri peste care se pîrguiau, la vremea lor, piersicile.

Lumina de vară scălda acest colţ în prima parte a zilei ; dar cînd arşiţa încingea străzile, colţul era învăluit în umbră, nu însă într-o umbră deasă care să te împiedice să-i întrevezi radioasa strălucire. Era un colţişor răcoros, calm, dar vesel, un minunat lăcaş al ecourilor, şi un liman al străzilor aglomerate.

Într-un golf atît de lin, trebuia să existe şi o bărcuţă liniştită, şi într-adevăr exista. Doctorul ocupa cele două etaje ale unei clădiri mari şi tăcute, unde aveau loc zilnic numeroase vizite, dar care lăsa să răzbească foarte puţine sunete ziua, iar peste noapte era ferită de orice zgomot. Într-o clădire din spate, unde ajungeai printr-o curte în care un platan îşi foşnea frunzişul verde, s-ar fi zis că orgi de biserică aşteptau să fie construite, argintul să fie cizelat, şi aurul să fie ciocănit de un uriaş misterios al cărui braţ se lungea prin zidul sălii din faţă — ca şi cum se muiase el însuşi în aur şi acum îi ameninţa pe toţi oaspeţii cu aceeaşi preţioasă transformare. Dar foarte puţin puteai auzi sau vedea din asemenea îndeletniciri, precum şi din prezenţa unui singuratic locatar despre care se spunea că ar fi ocupat catul de sus, ori a unui invizibil decorator de diligenţe, presupus a avea un atelier la parter. Cînd şi cînd, cîte un muncitor răzleţ străbătea sala, îmbrăcîndu-şi haina, sau cîte un străin privea de acolo, ori un clinchet îndepărtat se auzea prin curte, sau o ciocănire a uriaşului de aur. Oricum, acestea erau singurele excepţii menite să întărească regula că vrăbiile aciuite în platanul din spatele casei şi ecourile din colţul în care se termina strada domneau nestingherite de duminică din zori şi pînă sîmbătă noaptea.

Doctorul Manette primea pacienţi de felul celor pe care-i atrăgea vechea lui reputaţie, reînviată prin şoaptele plutitoare privind istoria sa. Cunoştinţele lui ştiinţifice, atenţia şi priceperea în întreprinderea unor ingenioase experimente îl făceau să fie destul de solicitat, şi cîştiga atîta cît dorea.

Toate aceste lucruri erau vii în cunoașterea, gîndurile și atenția domnului Jarvis Lorry, cînd sună în acea frumoasă zi de duminică la ușa liniștitei case din colț.

— Doctorul Manette e acasă ?

Așteptat să se întoarcă.

— Domnișoara Lucie e acasă ?

Așteptată să se întoarcă.

— Domnișoara Pross e acasă ?

Posibil să fi fost acasă, dar imposibil pentru o slujnică să ghicească intențiile domnișoarei Pross cu privire la faptul dacă va recunoaște sau va tăgădui că e acasă.

— Cum eu însumi sînt aici ca acasă, urmă domnul Lorry, voi urca.

Deși fiica doctorului nu cunoscuse nimic despre țara în care văzuse lumina zilei, se părea că moștenise instinctul acelei îndemînări de a realiza multe cu mijloace puține, care este una din caracteristicile cele mai frumoase și mai plăcute ale francezilor. Simplă cum era, mobila se găsea înfrumusețată de o puzderie de mici ornamente, fără altă valoare decît cea a bunului gust și a fanteziei, dar al căror efect era încîntător. Felul în care erau dispuse lucrurile în odăi, de la obiectul cel mai voluminos pînă la cel mai mărunt ; asortarea culorilor, eleganta varietate și contrastul obținut prin belșugul de nimicuri, prin mîini delicate, prin ochi pricepuți și prin bun-simț ; toate acestea erau în același timp atît de plăcute în sine și atît de grăitoare în ce-o privea pe cea care le dăduse viață, încît în timp ce domnul Lorry stătea rotindu-și privirile, pînă și scaunele și mesele păreau să-l întrebe, cu ceva din expresia ciudată pe care ajunsese s-o cunoască atît de bine, dacă îi plăcea cum arătau. La fiecare cat erau cîte trei odăi, și ușile prin care comunicau între ele fiind larg deschise pentru ca aerul să poată circula în voie, domnul Lorry se plimbă dintr-una în alta, observînd cu un zîmbet pe buze fantezia ce constituia o trăsătură comună tuturor și pe care o putea descoperi pretutindeni în jur. Prima încăpere era salonul, și aici găseai păsările și florile Lucici, și cărțile ei, și birouașul, și măsuța de lucru, și cutia cu acuarele ; cea de a doua era camera de consultație a doctorului, folosită și ca sufragerie ; a treia, stropită cu petele de lumină și de umbră ale unduirilor platanului din curte, era camera de

culcare a doctorului — și acolo, într-un ungher, zăcea băncuța, acum nefolosită, a cizmarului, și tăblia cu scule, așa cum stătuseră în podul de la al cincilea cat al sinistrei case de lîngă vinărie, în suburbia Saint-Antoine din Paris.

— Mă întreb de ce-o fi păstrînd această rămășiță care-i amintește de suferințele prin care a trecut ? murmură domnul Lorry.

— Și ce-i de mirare ? i se răspunse printr-o întrebare neașteptată care-l făcu să tresalte.

Întrebarea venea de la domnișoara Pross, femeia cea roșie și aprigă, cu mînă de fier, a cărei cunoștință o făcuse pentru prima oară la hotelul Royal George din Dover, dar pe care de atunci încoace învățase s-o cunoască mai bine.

— Aș fi zis... începu domnul Lorry.

— Pff ! Ați fi zis ! făcu domnișoara Pross și domnul Lorry renunță să continue. Ce mai faceți ? întrebă apoi cu severitate această doamnă, dar vrînd parcă să-i arate că nu-i poartă pică.

— Mulțumesc, bine, răspunse domnul Lorry suav ; dumneata ?

— N-am cu ce să mă laud.

— Zău ?

— Da, zău. Sînt foarte necăjită din cauza puișorului meu.

— Zău ?

— Pentru numele lui Dumnezeu, mai spuneți și altceva în afară de „zău“ ; mă scoateți din sărite ; se oțărî domnișoara Pross, a cărei caracteristică era să vorbească scurt (în contrast cu statura ei) și răspicat.

— Atunci, într-adevăr ? se corectă domnul Lorry.

— Într-adevăr e destul de rău, deși acum e mai bine. Dar sînt foarte necăjită.

— Pot să întreb care-i pricina ?

— Nu-mi place ca o sumedenie de oameni nevrednici de puișorul meu să se perinde pe aici și să-i poarte de grijă.

— Vin într-adevăr „o sumedenie“ de oameni pe aici în acest scop ?

— Sute de oameni, replică domnișoara Pross.

Mai era caracteristic pentru această doamnă (caracteristică a multor persoane care au trăit înainte și după ea) ca ori de cîte ori o afirmație pe care o făcuse era pusă în discuție, să continuie prin a exagera.

— Vai de mine, făcu domnul Lorry, neputîndu-se gîndi la o altă remarcă mai neutră.

— Am trăit alături de odorul meu — sau mai bine zis odorul meu m-a ținut alături și m-a plătit pentru asta ; lucru pe care de bună seamă n-ar fi trebuit să-l facă niciodată, puteți fi încredințat, dacă aș fi putut să mă întrețin și pe mine și pe ea din vînt — încă de cînd avea zece ani. Și, desigur, acum, e foarte greu.

Neînțelegînd prea bine ce era foarte greu, domnul Lorry clătină din cap ; folosind această importantă parte a trupului său ca pe un soi de mantie fermecată care s-ar potrivi oricui și oriunde.

— Tot felul de oameni care nu sînt nicidecum vrednici de odorul meu se foiesc într-una pe aici, continuă domnișoara Pross. De cînd dumneavoastră ați început toate astea...

— Eu am început toate astea, domnișoară Pross ?

— Păi nu ? Cine l-a readus pe tatăl ei la viață ?

— Ah ! Dacă ăsta a fost începutul... exclamă domnul Lorry.

— Că doar n-o fi fost sfîrșitul ? Așa cum spuneam, cînd dumneavoastră ați pornit toate astea, a fost destul de greu ; nu că i-aș găsi vreun cusur doctorului Manette, doar că nu-i vrednic de o așa fiică, ceea ce nu poate fi socotit ca o mustrare la adresa lui, pentru că nimeni n-ar putea fi vrednic de ea, niciodată. Dar acum e de două ori mai greu, ba de trei ori mai greu cînd vezi puzderii și mulțimi de oameni roind în jurul lui (hai să zic că lui i-aș mai fi iertat-o) numai ca să-mi răpească dragostea puișorului meu.

Domnul Lorry știa că domnișoara Pross e foarte geloasă, dar avusese timp să învețe că sub înfățișarea ei excentrică se ascundea una dintre făpturile acelea pline de abnegație — ce pot fi întîlnite numai printre femei — care, din pură iubire și admirație, se fac de bună voie sclave ale tinereții cînd ele au pierdut-o, ale frumuseții pe care n-au avut-o niciodată, ale succeselor pe care ele n-au

fost niciodată îndeajuns de norocoase ca să le dobîndească, ale speranţelor luminoase care nu şi-au răpîndit niciodată raza asupra vieţii lor sumbre. Şi mai cunoştea îndeajuns lumea ca să ştie că nu există nimic mai preţios decît devotamentul unei inimi credincioase ; cunoscînd-o ca atare, străină de orice impuls mercenar, domnul Lorry îi purta un atît de înalt respect, încît în combinaţiile de recompense pe care le făcea în mintea lui — fiecare dintre noi face, mai mult sau mai puţin asemenea combinaţii — o plasa pe domnişoara Pross mult mai aproape de îngerii din rangurile mai de jos decît pe multe doamne infinit mai bine înzestrate de Natură şi de Artă, şi care aveau conturi la Tellson.

— Nu a existat, şi nici nu va exista vreodată, decît un singur bărbat vrednic de puişorul meu, urmă domnişoara Pross, şi acesta ar fi fost fratele meu Solomon, dacă n-ar fi săvîrşit o greşeală în viaţă.

Şi privitor la această chestiune : investigaţiile făcute de domnul Lorry în istoria vieţii domnişoarei Pross stabiliseră faptul că fratele ei Solomon era un nemernic lipsit de inimă care o storsese pînă la ultimul bănuţ, investit în speculaţii de bursă, şi după ce o adusese la sapă de lemn o părăsise pe vecie, fără cea mai mică remuşcare. Această lealitate şi statornicie a încrederii domnişoarei Pross în Solomon (vag ştirbită de acea „uşoară“ greşeală) îi apărea domnului Lorry ca o chestiune foarte importantă şi îşi avea rolul său în preţuirea pe care i-o purta.

— Dat fiind că din întîmplare sîntem singuri şi cum amîndoi sîntem oameni realişti, i se adresă domnul Lorry cînd se întoarseră în salon şi se aşezară prietenește, dă-mi voie să te întreb... doctorul, cînd discută cu Lucie, se referă vreodată la perioada lui de cizmărie ?

— Niciodată.

— Şi totuşi îşi păstrează lîngă el băncuţa asta şi uneltele ?

— *Ah !* făcu domnişoara Pross, clătinînd din cap. N-am afirmat că nu se referă la această chestiune în sinea lui.

— Crezi că se gîndeşte mult la lucrul ăsta ?

— Cred.

— Îţi imaginezi... începu domnul Lorry, cînd domnişoara Pross îi retează scurt vorba :

— Eu nu-mi imaginez niciodată nimic. N-am imaginaţie de fel.

— Rectific : bănuieşti... sper că de bănuit bănuieşti uneori ?

— Din cînd în cînd, ripostă domnişoara Pross.

— Bănuieşti, continuă domnul Lorry cu un licăr de haz în ochii luminoşi care o priveau cu bunătate, că doctorul Manette are vreo teorie a lui, păstrată de-a lungul tuturor acestor ani, cu privire la cauza pentru care a fost atît de oropsit ; poate chiar cu privire şi la cel care l-a oropsit ?

— Nu bănuiesc nimic, decît ceea ce îmi spune puişorul meu.

— Şi anume ?

— Ea crede că are.

— Nu te supăra că-ţi pun toate aceste întrebări, pentru că eu nu sînt decît un plicticos om de afaceri şi dumneata tot o femeie de afaceri.

— Plicticoasă ? întrebă placid domnişoara Pross.

Dorind să nu-şi fi atribuit modestul adjectiv, domnul Lorry se apără :

— Nu, nu, nu. Categoric nu. Ca să ne întoarcem la chestiune : Nu e ciudat că doctorul Manette, incontestabil lipsit de orice vină, aşa cum sîntem cu toţii încredinţaţi că e, nu face niciodată vreo aluzie la problema asta ? Nu pretind s-o facă faţă de mine, deşi am fost în relaţii de afaceri cu mulţi ani în urmă şi acum sîntem prieteni intimi ; dar faţă de buna lui fiică de care e atît de legat şi care îi este atît de devotată ? Crede-mă, domnişoară Pross, abordez acest subiect nu din curiozitate, ci din zelul interesului pe care i-l port.

— Ei bine, atîta cît mă pricep eu, şi o să-mi spuneţi că nu mă pricep cine ştie ce, răspunse domnişoara Pross îmblînzită de tonul lui de scuză, doctorul e speriat de întreaga poveste.

— Speriat ?

— E limpede ca lumina zilei, aş zice, de ce-i speriat. E o amintire îngrozitoare. În afară de asta, de aici i s-a tras şi pierderea memoriei. Neştiind cum şi-a pierdut memoria şi cum şi-a recăpătat-o, s-ar putea să nu se simtă

niciodată sigur că nu și-o va pierde din nou. De-ar fi numai atîta și-i deajuns să-i facă subiectul neplăcut.

Era o observație mai profundă decît se așteptase domnul Lorry să audă.

— Adevărat, răspunse el, se teme să reflecteze asupra subiectului. Totuși, domnișoară Pross, mă muncește îndoiala dacă pentru doctorul Manette e bine să trăiască în permanență cu această teamă. De fapt, îndoiala aceasta și stinghereala pe care uneori mi-o provoacă m-au împins la discuția confidențială de acum.

— N-avem ce-i face, urmă domnișoara Pross, scuturînd din cap. Cum atingi această coardă, cum îl vezi schimbîndu-se la față. Mai bine să-l lăsăm în pace. De fapt, fie că ne place sau nu, n-avem încotro. Cîteodată, se deșteaptă în toiul nopții și atunci îl auzim plimbîndu-se prin camera lui în sus și-n jos, în sus și-n jos. Puișorul meu știe că de fapt în momentele acelea mintea lui se plimbă în sus și-n jos, în sus și-n jos prin vechea celulă a închisorii. Se duce în grabă la dînsul și încep să se învîrtească împreună, plimbîndu-se în sus și-n jos, în sus și-n jos, pînă își recapătă liniștea. Dar niciodată nu scoate o vorbă în legătură cu adevărata pricină a acestui neastîmpăr, iar ea socotește că-i mai înțelept să nu facă nici o aluzie. Se plimbă amîndoi în tăcere, în sus și-n jos, pînă cînd iubirea și prezența ei îl aduc la normal.

Cu toate că domnișoara Pross tăgăduise că ar avea imaginație, în repetarea cuvintelor „în sus și-n jos“ se percepea unda de suferință a unei triste idei obsedante, care vădea existența imaginației.

S-a spus despre colțul unde se afla așezată locuința doctorului Manette că era un minunat lăcaș al ecourilor ; și dintr-o dată, răsunară atît de clar niște pași care se apropiau, de parcă îi stîrnise simpla pomenire a plimbatului în sus și-n jos.

— Iată-i că vin ! exclamă domnișoara Pross ridicîndu-se și punînd capăt întrevederii ; *și foarte curînd o să* vedeți că năvălesc iar sute de oameni.

Colțul acela avea într-adevăr proprietăți acustice atît de ciudate, captînd sunetele ca o bizară ureche uriașă, încît domnul Lorry, stînd la fereastra deschisă și încercînd să-i zărească pe tatăl și pe fiica ai căror pași îi auzea,

avea impresia că n-or să se apropie niciodată. Nu numai că ecourile se stingeau, de parcă paşii se îndepărtaseră; dar în locul lor se iscau ecourile altor paşi care nu veneau niciodată, şi se stingeau şi asta tocmai cînd păreau să se fi apropiat mai mult. În cele din urmă tatăl şi fiica apărură, iar domnişoara Pross se şi înfiinţă în uşă ca să-i întîmpine.

Domnişoara Pross era plăcută la vedere, deşi vijelioasă şi roşie, şi încruntată, scoţînd boneta de pe capul odorului ei, cînd aceasta urcă scările, şi atingînd-o uşor cu capetele batistei, şi suflînd-o de praf, apoi împăturindu-i mantila, şi netezindu-i părul bogat cu aceeaşi mîndrie cu care şi-ar fi aranjat propriul ei păr dac-ar fi fost cea mai înfumurată şi cea mai frumoasă dintre femei. Şi odorul ei era plăcut la vedere, aşa cum o îmbrăţişa şi-i mulţumea, şi protesta că-şi dă prea multă osteneală cu ea, afirmaţie pe care nu îndrăznea s-o facă decît pe un ton şăgalnic, altminteri domnişoara Pross, dureros jignită, s-ar fi retras în camera ei şi ar fi plîns. Şi doctorul era plăcut la vedere, aşa cum se uita la amîndouă şi o dojenea pe domnişoara Pross că o răsfaţă prea tare pe Lucie, dar pe un ton şi cu o privire care o răsfăţau tot atîta, ba chiar mai mult dacă s-ar fi putut. Şi domnul Lorry era plăcut la vedere, radiind tot sub peruca-i strîmtă şi mulţumind stelei lui de holtei că îl călăuzise, la anii bătrîneţii, spre un cămin.

Dar nu veniseră de fel sute de oameni să admire această privelişte şi domnul Lorry aştepta în van împlinirea prezicerii domnişoarei Pross.

Sosi şi vremea mesei, dar sutele de oameni tot nu se arătară. În orînduiala micii gospodării, domnişoara Pross răspundea de bucătărie, sarcină de care se achita extraordinar. Mesele ei, deşi modeste, erau atît de bine gătite şi atît de îmbietor servite şi atît de ingenios preparate, jumătate englezeşte, jumătate franţuzeşte, încît nimic nu putea fi mai gustos. Relaţiile de prietenie ale domnişoarei Pross fiind de o natură foarte practică, răsturnase întregul Soho şi districtele învecinate în căutarea unor francezi sărăciţi care, ademeniţi de şilingii şi jumătăţile ei de coroană, să-i împărtăşească tainele lor culinare. De la aceşti decăzuţi fii şi fiice ale Galiei, dobîndise ea asemenea minunată măiestrie, încît femeia şi fata care alcătuiau echi-

pajul casnic o priveau ca pe un soi de vrăjitoare, sau ca pe zîna cea bună a Cenușăresei : trimitea după o pasăre, un iepure, o legumă sau două din grădină, și le prefăcea în orice-i trăsnea ei prin cap.

Duminicile, domnișoara Pross prînzea la masa doctorului, dar în celelalte zile obișnuia să mănînce la ore necunoscute de nimeni, fie prin regiunea bucătăriei, fie în odaia ei de la etajul doi — o cameră albastră, în care nimeni nu avea acces decît puișorul ei. Cu prilejul la care ne referim, domnișoara Pross, răspunzînd la drăgălășenia puișorului ei și la strădaniile acestuia de a-i intra în voie, fu mai puțin scorțoasă ; așa încît și cina fu foarte plăcută.

Era o zi de zăpușeală și, după-masă, Lucie dădu ideea ca vinul să le fie servit afară, sub platan ca să mai ia puțin aer. Cum ea era focarul în jurul căruia gravita totul, ieșiră cu toții afară, sub platan, iar Lucie aduse jos vinul, spre folosul domnului Lorry. De la un timp încoace, Lucie își asumase sarcina de paharnic al domnului Lorry ; și în timp ce flecăreau la umbra platanului, ea avea grijă ca paharul domnului Lorry să fie mereu plin. Misterioase calcane și colțuri de casă le aruncau ocheade în timp ce stăteau de vorbă. Iar deasupra capetelor, platanul susura în limba lui.

Și totuși, sutele de oameni nu se înfățișaseră. În timp ce ședeau sub platan, se înfățișase numai domnul Darnay.

Doctorul Manette îl primi cu amabilitate, ca și Lucie. Dar domnișoara Pross fu cuprinsă subit de un acces de zvîcniri ale capului și trupului și se retrase în casă. Cădea adeseori pradă acestei tulburări pe care, în limbaj familiar, o numea „o criză de tremurici".

Doctorul era într-o foarte bună dispoziție și arăta extrem de tînăr. În asemenea momente, asemănarea dintre el și Lucie era izbitoare și, așa cum stăteau unul lîngă celălalt, ea cu capul rezemat de umărul lui, iar dînsul odihnindu-și brațul pe spătarul scaunului ei, era o plăcere să le urmărești trăsăturile comune.

Întreaga după-masă, doctorul discutase cu o neobișnuită vioiciune, despre numeroase subiecte.

— Spuneți-mi, domnule doctor Manette, i se adresă domnul Darnay, în timp ce continuau să șadă sub platan —

și intervenția lui era în perfectă legătură cu subiectul în discuție și anume construcțiile vechi ale Londrei — ați vizitat Turnul [1]?

— Lucie și cu mine am trecut pe acolo ; dar numai întîmplător. Am văzut însă îndeajuns ca să-mi dau seama că e de un imens interes.

— Eu unul am fost acolo, dacă vă aduceți aminte, continuă Darnay zîmbind, deși roșise puțin de supărare, dar în altă calitate și anume nu într-una care-ți îngăduie să vezi mare lucru. Dar cînd am fost acolo, mi s-a istorisit o poveste stranie.

— Ce anume ? întrebă Lucie.

— Odată cînd s-au făcut anumite reparații, muncitorii au descoperit un vechi donjon care fusese de multă vreme zidit și dat uitării. Fiecare piatră din interiorul lui era împînzită de inscripții săpate de deținuți — date, nume, plîngeri, rugăciuni. Pe o piatră dintr-un colț al zidului, un deținut care se pare că fusese executat, săpase, ca ultima lui operă, trei litere. Fuseseră scrijelite cu un instrument foarte rudimentar, și în grabă, cu o mînă nesigură. La început citiră cele trei litere ca D.I.C. ; dar după ce le examinară mai bine, ultima literă se dovedi a fi un G. Nu exista nici un document sau vreo legendă care să ateste existența vreunui prizonier cu aceste inițiale, și se făcură numeroase presupuneri, lipsite însă de rezultat, asupra eventualului nume. În cele din urmă, cineva dădu sugestia că cele trei litere nu erau inițiale, ci cuvîntul DIG [2]. Fu cercetată cu multă grijă pardoseala de sub inscripție și sub o piatră, sau un olan, sau un fragment de lespede, fu găsită cenușa unei hîrtii, amestecată cu cenușa unei cutiuțe sau a unui săculeț de piele. Niciodată nu se va mai putea citi ce a scris necunoscutul captiv, dar e sigur că a scris ceva care a ascuns acolo, pentru a se feri de temnicer.

— Tată ! exclamă Lucie. Ți-e rău !

Doctorul Manette se cutremurase brusc, ducîndu-și mîna la frunte. Gestul și înfățișarea lui îi înspăimîntară pe toți.

---

[1] Turnul Londrei, în care se afla una dintre cele mai vechi închisori.

[2] În l. engleză : sapă.

— Nu, draga mea, nu mi-e rău. Au început să cadă stropi mari de ploaie, și m-au făcut să tresar. Ar fi mai bine să intrăm în casă.

Doctorul își reveni pe dată. Într-adevăr, începuse să plouă cu stropi mari și el le arătă dosul palmei, umezit de picături. Dar nu rosti o vorbă în legătură cu descoperirea despre care i se povestise și, cînd intrară în casă, ochiul ager al domnului Lorry observă, sau poate i se păru că observă, pe fața doctorului, cînd acesta se întoarse spre Charles Darnay, aceeași expresie ciudată cu care-l privise în seara procesului, pe coridorul tribunalului.

Dar aceasta se spulberă atît de repede, încît domnul Lorry începu să se îndoiască de ochiul său ager. Brațul uriașului de aur, aflat în sala de jos, nu era mai neclintit decît doctorul Manette cînd se opri chiar sub el mărturisindu-le celorlalți că încă nu era călit (dacă va ajunge vreodată să fie) în fața lucrurilor care-l luau prin surprindere și că ploaia bruscă îl speriase.

Iată și ora ceaiului, și pe domnișoara Pross preparîndu-l, pradă altei crize de tremurici, și totuși nici urmă de sutele de oameni. Venise în plus doar domnul Carton, însă cu el cu tot vizitatorii străini erau doar doi.

Seara era sufocantă, și cu toate că țineau toate ferestrele și toate ușile larg deschise, zăduful îi apăsa. Cînd masa de ceai fu strînsă, se așezară cu toții la o fereastră, de unde priviră amurgul înăbușitor. Lucie stătea lîngă tatăl ei ; Darnay alături de ea ; Carton se sprijinea de pervazul altei ferestre. Perdelele erau lungi și albe, iar pufnirile de vînt care se fugăreau la acel colț de stradă, le ridicau pînă-n tavan, făcîndu-le să fluture asemenea unor aripi spectrale.

— Picăturile de ploaie continuă să cadă, mari, grele și rare, spuse doctorul Manette. Furtuna se apropie cu încetineală.

— Dar vine sigur, adăugă Carton.

Vorbeau cu glas scăzut, așa cum vorbesc de obicei oamenii care veghează și așteaptă ; așa cum vorbesc întotdeauna oamenii aflați într-o încăpere cufundată în întuneric, veghind și așteptînd lumina fulgerului.

În stradă era forfotă mare de oameni care grăbeau spre adăpost înainte de izbucnirea furtunii. iar minunatul

lăcaș al ecourilor reverbera zgomote de pași care veneau și plecau, și totuși nimeni nu se vedea.

— Hoarde de oameni, dar cîtă solitudine! murmură Darnay după ce stătură un timp să asculte.

— Nu-i așa că-i impresionant, domnule Darnay? întrebă Lucie. Uneori am stat aici ascultînd cîte o seară întreagă, pînă ce am ajuns să-mi închipui... dar în seara asta atît de întunecată și de gravă pînă și umbra unei închipuiri mă face să mă înfior.

— Atunci fă-ne și pe noi să ne înfiorăm. Putem ști ce ajungeai să-ți închipui?

— Pentru dumneavoastră, ceilalți, n-o să însemne nimic. Cred că asemenea fantezii îl impresionează doar pe cel care le plăsmuiește, o dată împărtășite, își pierd intensitatea. Uneori am stat o seară întreagă singură aici, ascultînd, pînă cînd ecourile mi s-au părut a fi toți pașii celor care trec prin viața noastră.

— Dacă-i așa, interveni Sydney Carton în felul lui morocănos, atunci mari gloate vor trece cîndva prin viața noastră.

Pașii nu mai conteneau, iar ritmul lor era din ce în ce mai iute. Colțul suna și răsuna de pași omenești; unii păreau a trece pe sub fereastră; alții chiar prin cameră; unii păreau să se apropie, alții să se îndepărteze, alții să se curme, iar alții să se oprească; și toți pașii se auzeau din străzi îndepărtate, fără ca vreun om să se arate.

— Oare toți acești pași sînt sortiți să treacă prin viețile noastre ale tuturor, domnișoară Manette, sau i-am putea împărți între noi?

— Nu știu, domnule Darnay; te-am prevenit că e o închipuire nebunească, dar dumneata ai stăruit să o cunoști. Cînd m-am lăsat furată de ea, eram singură, și mi-am închipuit că ar fi pașii celor ce vor trece prin viața mea și a tatălui meu.

— Îi preiau pe toți în viața mea! vorbi Carton. Eu nu pun nici o întrebare și nu pun condiții. O mare mulțime de oameni se pregătește să năvălească în viața noastră, domnișoară Manette, și eu îi văd!... în lumina fulgerului.

Ultimele cuvinte le adăugă cînd cerul fu despicat de o scînteiere orbitoare care le decupă conturul siluetelor rezemate de fereastră.

— Şi îi aud ! urmă tot el după ce răsună bubuitura tunetului. Iată-i cum vin, iuţi, neînduplecaţi şi mînioşi !

Cuvintele descriau ropotul şi răpăiala ploii, a cărei dezlănţuire îi curmă vorbele, pentru că acoperea orice glas.

O dată cu ruperea de nori se stîrni o vijelie de tunete şi fulgere şi, pînă la miezul nopţii, cînd răsări iarăşi luna, nu se ivi o clipă de răgaz în vălmăşagul de trosnituri şi vîlvătăi şi potop.

Marele orologiu al catedralei St. Paul bătea, în văzduhul limpezit, ora unu, cînd domnul Lorry, escortat de Jerry, încălţat cu cizme înalte şi purtînd un felinar, o porni înapoi spre Clerkenwell. Între Soho şi Clerkenwell erau porţiuni de drum părăsit, iar domnul Lorry, cu gîndul mereu la capcane, îl reţinea întotdeauna pe Jerry ca însoţitor : deşi, de obicei, drumul de înapoiere avea loc cu două ore mai devreme.

— Ce noapte de pomină ! O noapte, Jerry, din acelea menite să scoale morţii din groapă.

— Nu văd eu ce noapte ar putea face una ca asta, domnule, şi nici nu mă aştept să se întîmple aşa ceva, bombăni Jerry.

— Noapte bună, domnule Carton, spuse omul de afaceri. Noapte bună, domnule Darnay. Ne va mai fi oare dat să petrecem asemenea noapte împreună ?

Capitolul VII

Domnul marchiz la oraş

MONSENIORUL, UNUL DINTRE marii nobili influenţi de la Curte, oferea recepţia obişnuită, care avea loc o dată la două săptămîni, în marea sa reşedinţă din Paris. Monseniorul se afla în iatacul său, sanctuarul sanctuarelor, Sfînta Sfintelor pentru mulţimile celor

care i se închinau şi aşteptau acum în şirul de săli. Monseniorul era pe punctul de a-şi lua şocolata. Monseniorul putea înghiţi multe lucruri cu mare uşurinţă, şi unele spirite bicisnice îl bănuiau chiar că înghite degetul de rapid Franţa; dar şocolata de dimineaţă, nu putea luneca pe gîtlejul Monseniorului fără ajutorul a patru vlăjgani vînjoşi, abstracţie făcînd de bucătar.

Da. Era nevoie de patru oameni, toţi scînteind de podoabe care-ţi luau ochii, iar şeful lor neputînd vieţui fără două ceasuri de aur în buzunar, toţi întrecîndu-se în nobilul şi piosul ritual statornicit de Monsenior, pentru a călăuzi preafericita şocolată spre buzele acestuia. Un lacheu aducea cana cu şocolată în sacra prezenţă a Monseniorului; un al doilea, amesteca şi înspuma şocolata cu micul instrument pe care-l purta cu sine în acest scop; un al treilea, aducea preafericitul şervet; al patrulea (cel cu două ceasornice), turna şocolata în ceaşcă. Ar fi fost cu neputinţă ca Monseniorul să se fi lipsit de unul dintre aceşti slujitori ai şocolatei şi să-şi fi menţinut totodată rangul înalt sub cerurile cuprinse de admiraţie. O sumbră pată i-ar fi întunecat blazonul, dacă şocolata i-ar fi fost servită în chip josnic numai de trei slujitori; şi de-ar fi fost doar doi, s-ar fi putut să i se tragă şi moartea din asta.

Cu o noapte înainte, Monseniorul luase parte la un mic supeu, unde Comedia Franceză şi Opera Mare fuseseră fermecător reprezentate. Aproape în fiecare noapte Monseniorul lua parte la cîte un mic supeu, într-o pasionantă companie. Atît de politicos şi atît de sensibil era Monseniorul nostru, încît Comedia Franceză şi Opera Mare aveau mult mai multă înrîurire asupra sa, în plicticoasele amănunte ale afacerilor de stat şi ale secretelor de stat, decît nevoile întregii Franţe. O împrejurare fericită pentru Franţa, aşa cum e întotdeauna pentru orice ţară la fel de favorizată — cum a fost şi pentru Anglia (ca să ilustrăm afirmaţia cu un exemplu) în regretatele zile ale veselului Stuart [1] care a vîndut-o.

---

[1] Referire la Carol al II-lea Stuart (1660—1685), supranumit *the Merry monarch* (monarhul cel vesel), care a semnat o serie de tratate secrete cu Ludovic al XIV-lea.

Monseniorul nutrea o idee cu adevărat nobilă în ce privește treburile publice generale, și anume aceea de a lăsa totul să se desfășoare de la sine ; în ce privește treburile publice mai personale, Monseniorul nutrea o altă idee cu adevărat nobilă și anume că totul trebuia să se desfășoare în direcția sa — să se îndrepte spre propria-i putere și propriu-i buzunar. Din plăcerile sale, generale și particulare, Monseniorul extrăgea o altă idee și anume că lumea a fost creată pentru satisfacerea acestora. Textul acestui precept (modificat față de original numai în privința pronumelui, ceea ce nu-i mare lucru) suna astfel : „Pămîntul și toate roadele lui sînt ale mele", cita Monseniorul.

Și totuși, încetul cu încetul, Monseniorul descoperise că mici încurcături vulgare se strecurau în afacerile lui, atît personale cît și publice ; drept care, se întovărășise de nevoie, în ambele categorii de afaceri, cu un fermier general [1]. Pentru că în ce privește finanțele publice, Monseniorul tot nu se pricepea deloc, așa încît era mai bine să se lase pe mîna unuia care se pricepea ; iar în ce privește finanțele personale, pentru că fermierii generali erau bogați, iar Monseniorul, după generații întregi de desfrîu și risipă, sărăcise. Așadar, Monseniorul și-a scos sora de la mănăstire, împiedicînd la țanc căderea vălului castității — cea mai ieftină podoabă pe care ar fi putut-o purta această domnișoară — și o oferi drept recompensă unui foarte bogat fermier general, de obîrșie umilă. Care fermier general, purtînd un baston adecvat, cu măciulie de aur, se afla acum în sălile palatului său, mult frecate de picioarele unei slugarnice omeniri — dar nu și de acea superioară omenire care era de-un sînge cu Monseniorul și care, incluzînd-o și pe soția sa, îl privea pe acesta cu un trufaș dispreț.

Grandios om era fermierul general. Treizeci de armăsari nechezau în grajdurile lui, douăzeci și patru de valeți se foiau prin apartamentele sale, șase cameriste o slujeau pe soția sa. Ca unul ce nu avea altă pretenție decît să despoaie și să prade pe unde putea, *fermierul general* — pe care, oricum, relațiile matrimoniale îl obligau la moralitate socială — constituia, cel puțin, realitatea cea mai autentică

[1] Denumire dată, sub monarhia franceză, celor care aveau dreptul de a percepe impozite, într-un anumit district.

printre personajele care populau reşedinţa Monseniorului în acea zi. Căci luxoasele saloane, deşi ofereau un minunat decor, împodobite fiind cu toate mijloacele de înfrumuseţare pe care bunul gust şi măiestria acelor vremi le puteau născoci, erau, de fapt, lipsite de orice siguranţă ; puse faţă-n faţă cu sperietorile de ciori, în zdrenţele şi-n scufiile lor, saloanele ar fi apărut extrem de nesigure — dacă cineva dintre cei aflaţi în reşedinţa Monseniorului s-ar fi ostenit să facă această confruntare. Se aflau acolo militari lipsiţi de orice noţiune de militărie ; ofiţeri navali care nu aveau idee ce-i o navă ; slujbaşi civili care n-aveau habar de treburile statului, clerici nerușinați, lumeşti în tot ce are lumea mai rău, cu ochi pofticioşi, limbi desfrînate şi vieţi şi mai desfrînate ; cu toţi nepotriviţi pentru feluritele lor profesiuni, cu toţii înşelînd crunt omenirea în pretenţia lor c-ar fi fost potriviţi, dar cu toţii, mai mult sau mai puţin din aceeaşi categorie cu Monseniorul, şi deci strecuraţi în toate slujbele oficiale din care puteau suge cîte ceva ; din aceştia puteai găsi cu nemiluita. Erau pe acolo şi destui oameni care n-aveau legături directe cu Monseniorul sau cu Statul, dar care n-aveau legătură nici cu nimic din ce era real, sau cu viaţa. Medici care se chivernisiseră dînd leacuri galante pentru boli imaginare, zîmbeau pacienţilor aristocratici, în anticamerele Monseniorului. Oameni de idei care descoperiseră tot felul de remedii pentru relele mărunte de care era măcinat Statul, dar nici un remediu pentru smulgerea din rădăcină a vreunui singur rău mare, îşi picurau palavrele în orice ureche le ieşea în cale, la recepţia Monseniorului. Filozofi lipsiţi de orice crez, replămădind lumea din vorbe şi înălţînd Turnuri Babel din cărţi de joc, pe care să se cațăre pînă la ceruri, stăteau de vorbă cu chimişti lipsiţi de orice crez, avînd gîndul la transmutarea metalelor — tot în cadrul acestei minunate adunături realizate de Monsenior. Gentilomi foarte delicaţi, cu cea mai aleasă creştere, renumită în acele vremuri deosebite — şi de atunci încoace — pentru roadele sale (şi anume, nepăsarea faţă de orice constituie un subiect firesc pentru interesul uman), se aflau acolo, în reşedinţa Monseniorului, în cea mai totală stare de vlăguire. Aceste diverse notabilităţi lăsaseră în urma

lor, în aleasa lume a Parisului, asemenea căminuri sterpe, încît iscoadelor care mişunau prin mulţimea de credincioşi ai Monseniorului — alcătuind o bună jumătate a distinsei societăţi — le-ar fi venit foarte greu să descopere printre îngerii acelei sfere o singură femeie care prin comportarea şi prin înfăţişarea ei să fi putut avea pretenţie la denumirea de mamă. Într-adevăr, abstracţie făcînd de acţiunea brută de a aduce o creatură supărătoare pe lume — act care e departe de împlinirile ce merită numele de mamă — moda acelei societăţi nu cunoştea altceva. Femei de la ţară le îngrijeau copiii nedoriţi şi îi creşteau ; în timp ce fermecătoarele bunici de şaizeci de ani se îmbrăcau şi petreceau nopţile ca la douăzeci.

Viciul şi irealitatea desfigurau toate făpturile omeneşti care gravitau în jurul Monseniorului. În sala cea mai îndepărtată, se afla o jumătate de duzină de oameni excepţionali care, de cîţiva ani încoace, începuseră să aibă cîteva îndoieli vagi că, în general, treburile ar merge aşa cum se cuvine. Alegînd o promiţătoare cale de a pune lucrurile la punct, o jumătate din acea jumătate de duzină deveniseră membrii unei fantastice secte denumită „Convulsioniştii“, şi stăteau încă la gînduri cum să se manifeste : să spumege, să turbeze, să urle şi să cadă ţepeni pe jos — ca prin aceasta să ridice în faţa viitorului un deget plin de semnificaţie, menit să-l călăuzească pe Monsenior. În afară de aceşti dervişi, mai erau ceilalţi trei, care intraseră în altă sectă ce-şi propunea să îndrepte starea de lucruri printr-un jargon despre : „Centrul adevărului“ susţinînd că omul a ieşit în afara Centrului adevărului — afirmaţie care nu necesită să fie demonstrată — dar nu în afara cercului al cărui centru e adevărul, şi că întreaga luptă trebuie dusă pentru a-l menţine în interiorul cercului, ba chiar pentru a-l împinge înapoi spre Centru, ceea ce se realizează postind şi evocînd spirite. Printre aceştia din urmă se discuta mult despre spirite — fapt ce ducea la rezultate foarte bune numai că acestea niciodată nu puteau fi văzute.

Dar marea consolare consta în faptul că întreaga adunătură din marea reşedinţă a Monseniorului era de o eleganţă desăvîrşită. Dacă s-ar fi stabilit că ziua Judecăţii de Apoi e o zi a eleganţei, toţi cei de faţă s-ar fi aflat de-a

pururi pe drumul dreptății. Peruci atît de ondulate și de pudrate și de lipite, obraji atît de gingași și de artificial menținuți și cîrpiți, spade atît de galante, și atîta delicat prinos adus simțului mirosului, ar fi făcut, desigur, ca totul să meargă înainte, în vecii vecilor. Delicații gentilomi, cu creștere aleasă, purtau mici brelocuri care clincăneau la fiecare din languroasele lor mișcări ; datorită clincănitului, foșnetului mătăsurilor și brocarturilor și pînzeturilor fine, se simțea în aer un fel de freamăt care se auzea pînă departe răscolind suburbia Saint-Antoine cu foamea sa neostoită.

Îmbrăcămintea era talismanul fermecat folosit ca să țină orice lucru la locul său. Fiecare era îmbrăcat ca pentru un bal mascat care nu avea să se termine niciodată. De la Palatul Tuileries, trecînd pe la Monsenior și prin întreaga Curte, pe la birourile judecătorești și prin Palatul de Justiție, prin toate straturile societății (cu excepția sperietorilor de ciori), balul mascat cobora pînă la gîde : care, în virtutea talismanului, trebuia să oficieze „cu părul încrețit și pudrat, îmbrăcat într-o haină cu fireturi de aur, pantofi de bal și ciorapi de mătase albă". La spînzurători și la roata de tortură — securea era pe atunci o raritate — Monsieur Paris (după cum era obiceiul să-l numească frații săi întru profesie din provincie, Monsieur Orléans de pildă și restul) prezida în acest costum șic. Și cine din societatea aflată la recepția Monseniorului, în acest al o mie șapte sute optzecilea an al Domnului, ar fi cutezat să creadă că un sistem ce avea la rădăcină un călău pomădit, pudrat, cu fireturi de aur, pantofi de bal și ciorapi de mătase albă, ar fi putut vreodată să apună !

Monseniorul, după ce-i absolvi pe cei patru oameni de însărcinările lor și-și bău șocolata, consimți ca ușile Sfintei Sfintelor să fie larg deschise și își făcu apariția. Și atunci, cîtă supunere, cîtă ploconeală și gudurare, cîtă slugărnicie, cîtă abjectă umilință ! În ce privește îngenuncherea trupească și spirituală, nimic nu mai fu păstrat pentru ceruri — ceea ce s-ar fi putut să fie una dintre rațiunile pentru care adoratorii Monseniorului nu apelau niciodată la ceruri.

Zvîrlind un cuvînt promițător ici, un surîs dincoace, o șoaptă unui preafericit rob și o fluturare de mînă altuia, Monseniorul trecu, plin de bunăvoință, prin toate saloanele, pînă în regiunile îndepărtate ale Cercului Adevărului. Acolo, Monseniorul făcu iute cale întoarsă, și reveni, pe același drum, astfel încît, la momentul cuvenit, se afla din nou închis de către duhurile șocolatei în sanctuarul său, de unde nu mai fu văzut.

Spectacolul isprăvindu-se, freamătul din aer se prefăcu într-o mică furtună, și clopoțeii porniră să clincănească pe scări în jos. Curînd, din întreaga mulțime nu mai rămase decît o singură persoană care, cu pălăria sub braț și o tabacheră de prizat în mînă, trecu agale printre oglinzi, în drum spre ieșirea din palat.

— Te blestem, sortindu-te Diavolului ! rosti această persoană oprindu-se la ultima dintre ușile saloanelor, întorcîndu-se cu fața în direcția sanctuarului.

Cu aceste cuvinte, își scutură tabacul de pe degete ca și cum și-ar fi scuturat praful de pe tălpi, și porni liniștit pe scări în jos.

Era un bărbat de vreo șaizeci de ani, frumos îmbrăcat, trufaș în purtări și cu o față ca o mască fină. O față de o paloare străvezie ; cu fiecare trăsătură distinct conturată ; cu o expresie fermă. Nasul, altminteri frumos desenat, se subția ușor la extremitatea fiecărei nări. Aceste două șănțulețe, sau crestături, erau singurele care reflectau vreo schimbare a feței. Uneori își modificau culoarea, și alteori se dilatau și se contractau într-un soi de fină pulsație ; în asemenea cazuri, împrumutau întregii înfățișări o expresie de fățărnicie și de cruzime. Dacă-i cercetai fața cu atenție, descopereai posibilitatea de a reflecta o asemenea expresie în linia gurii și în cea a orbitelor, care erau prea orizontale și prea subțiri ; totuși, chiar cînd producea asemenea impresie, fața rămînea frumoasă și *deosebită*.

Posesorul acestei fețe coborî în curte, se urcă în trăsura sa și plecă. La recepție nu-i vorbiseră prea mulți oameni ; stătuse într-un colțișor mai retras, iar Monseniorul i-ar fi putut arăta ceva mai multă căldură. În împrejurările date, se părea că nobilului nostru îi făcea plă-

cere să vadă cum se fereau oamenii simpli în fața cailor săi, adeseori abia izbutind să nu fie călcați în picioare. Vizitiul gonea ca pornit împotriva vrăjmașului, iar furioasa lui nepăsare nu-și găsea nici o dezaprobare pe fața sau pe buzele stăpînului. Chiar în acel oraș surd și în acel veac mut, se făcuse uneori auzită plîngerea că, pe străzile strîmte, lipsite de trotuare, obiceiul aprigilor patricieni de a mîna cu nebunească viteză, primejduia viața și îi schilodea în chip barbar pe cei sărmani. Dar prea puțini se sinchiseau îndeajuns pentru a se gîndi la așa ceva și, în această chestiune, ca și în toate celelalte, bieții năpăstuiți erau lăsați să se descurce cum îi taie capul.

Cu un uruit și un zăngănit sălbatic, și cu o lipsă de considerație greu de înțeles în zilele noastre, trăsura se năpustea pe străzi și năvălea pe la colțuri, însoțită de țipetele femeilor și ale bărbaților care se încleștau unul de altul și înșfăcau copiii aflați în drum. În cele din urmă, dînd buzna la un colț de stradă, lîngă o fîntînă, una din roți se hurducă puternic trecînd peste un corp moale ; se auziră mai multe glasuri țipînd, iar caii se cabrară și făcură un salt.

Dacă n-ar fi intervenit acest din urmă inconvenient, probabil că trăsura ar fi mers mai departe ; adeseori echipajele își vedeau de drum, lăsîndu-și răniții în urmă. Și de ce nu ? Dar valetul înspăimîntat coborî în goană de pe capră, și douăzeci de mîini apucară hățurile cailor.

— Ce s-a întîmplat ? întrebă Monsieur privind calm afară.

Un om deșirat, cu o scufie pe cap, ridicase dintre picioarele cailor o grămăjoară, o așezase pe postamentul fîntînii, și acum se ghemuia în glod și în apărie, urlînd ca o fiară sălbatică.

— Iertați, domnule marchiz, răspunse un om zdrențăros și umil, e vorba de un copilaș.

— Și de ce răcnește ăla atît de odios ? E copilul lui ?

— Iertăciune, domnule marchiz — din păcate — da.

Fîntîna era la oarecare distanță ; pentru că strada se deschidea într-o piață de vreo zece sau doisprezece iarzi pătrați. Cînd omul cel deșirat se ridică deodată de la

pămînt şi se năpusti spre trăsură, domnul marchiz îşi încleştă o clipă degetele pe mînerul sabiei.

— L-a omorît ! strigă omul cu o disperare sălbatică în glas, ridicîndu-şi ambele braţe, în toată lungimea lor, deasupra capului şi zgîindu-se la marchiz. E mort !

Lumea se strînse în cerc, uitîndu-se la domnul marchiz. Ochii numeroşi care-l priveau nu dezvăluiau nimic altceva decît aşteptare şi curiozitate ; nu se deslușeau semne de ameninţare sau de mînie. Şi nu se auzea o vorbă ; după primele strigăte, oamenii amuţiseră şi rămaseră astfel. Glasul omului supus care vorbise, răsunase fad şi docil în extrema-i umilinţă. Domnul marchiz îşi plimbă ochii asupra mulţimii, de parc-ar fi fost tot atîţia şobolani ieşiţi din găurile lor.

Îşi scoase punga.

— Mi se pare nemaipomenit, începu el, că voi, oamenii din popor, nu vă puteţi purta de grijă vouă şi copiilor voştri ! Mereu ne staţi în drum, ba unul, ba altul. Cum pot eu să ştiu dacă nu mi-aţi vătămat caii ? Hei ! Dă-i asta !

Aruncă un ban de aur ca să-l ridice valetul, şi toate gîturile se lungiră şi toţi ochii urmăriră moneda în timp ce cădea. Omul cel deşirat scoase din nou un răcnet nepămîntesc : „Mort !“

Fu oprit de sosirea rapidă a altui om, căruia toţi ceilalţi îi făcură loc. Văzîndu-l, nefericita făptură i se aruncă la piept, cu capul pe umărul lui, hohotind şi sughiţînd şi arătînd cu degetul spre fîntînă, unde cîteva femei stăteau aplecate peste grămăjoara neînsufleţită, sau se învîrteau uşurel în jur. Femeile erau la fel de tăcute ca şi bărbaţii.

— Ştiu, ştiu totul, spuse noul venit. Fii tare, amice Gaspard ! E mai bine pentru micuţul ăsta să moară astfel decît să trăiască. Ar fi putut trăi măcar un singur ceas în atîta tihnă ?

— Eşti un filozof, tu de colo, rosti marchizul zîmbind. Cum ţi se spune ?

— Mi se spune Defarge.

— Şi ce meserie ai ?

— Vînzător de vinuri, domnule marchiz„

— Ține asta, filozofule vînzător de vinuri, strigă marchizul aruncîndu-i un alt ban de aur, și cheltuiește-l după placul inimii tale. Hei, ce-i cu caii, sînt teferi ?

Fără a catadicsi să mai arunce mulțimii o a doua privire, domnul marchiz se lăsă pe spetează gata să fie condus mai departe, cu aerul gentilomului care întîmplător a spart un obiect oarecare și l-a plătit, întrucît își poate îngădui să-l plătească ; dar liniștea îi fu deodată tulburată de zornăitul unei monezi care zbură în trăsură, rostogolindu-se pe jos.

— Oprește ! strigă domnul marchiz. Oprește caii ! Cine a aruncat moneda ?

Privi spre locul unde stătuse mai înainte Defarge, vînzătorul de vinuri ; dar văzu în acel loc doar pe nefericitul tată, tîrîndu-se cu fața-n jos pe caldarîm, iar persoana ce sta lîngă el era o femeie negricioasă și trupeșă, care împletea.

— Cîinilor ! spuse marchizul, dar pe un ton calm și cu expresia feței nèschimbată, cu excepția crestăturilor de pe nări. Aș trece cu plăcere cu roțile peste oricare dintre voi și v-aș stîrpi de pe fața pămîntului ! Dacă l-aș ști pe nemernicul care a aruncat moneda în trăsură, și dacă banditul ăsta ar fi îndeajuns de aproape, l-aș strivi sub roți.

Atît de umilă era starea supușilor, și atît de îndelungă și de amarnică experiența cu asemenea stăpîni și cu ce le puteau ei face sub oblăduirea sau fără oblăduirea legii, încît nu se înălță nici un glas, nici măcar o mînă și nici măcar o privire. Printre bărbați nici una. Dar femeia care împletea ridică fără șovăială privirile și-l fixă pe marchiz drept în față. Nu era de demnitatea lui să arate că a observat-o ; ochii disprețuitori își plimbară privirile asupră-i, ca și asupra celorlalți șobolani ; se lăsă din nou în trăsură pe spate și porunci : „Înainte !“

Plecă mai departe și un șuvoi întreg de trăsuri îi urmară în mare goană ; Ministrul, Legislatorul, Fermierul general, Doctorul, Avocatul, Clericul, Opera Mare, Comedia Franceză, întregul Bal Mascat, într-un continuu flux luminos, trecu uruind pe lîngă ei. Șobolanii ieșiseră din găurile lor ca să se uite, și rămaseră așă, uitîndu-se ceasuri întregi ; ostașii și poliția se așezau adeseori între

ei și spectacol, alcătuind o baricadă în spatele căreia se furișau, și prin care trăgeau cu ochiul. Nefericitul părinte își luase de mult copilul mort și se pitise cu el pe undeva, iar femeile care-l vegheaseră rămaseră pe postamentul fîntînii privind la apa care susura și la Balul Mascat care se scurgea — iar singura femeie care se aflase în văz, împletind, continua să împletească cu statornicia Ursitei. Apa fîntînii curgea, fluviul repede curgea, ziua se scurgea în noapte, viața orașului se scurgea, în mare parte, în moarte, după cum grăiește regula, timpul și valul nu așteptau pe nimeni, șobolanii dormeau din nou claie peste grămadă în găurile lor negre, Balul Mascat radia la supeu, și toate se scurgeau pe vechiul lor făgaș.

Capitolul VIII

Domnul marchiz la țară

O PRIVELIȘTE FRUMOASĂ, CU GRÎU auriu dar nu îmbelșugat. Petice de secară, acolo unde ar fi trebuit să fie grîu, petice cu mazăre sfrijită și fasole, petice cu zarzavaturi grosolane în loc de grîne. Atît natura neînsufletită, cît și bărbații și femeile care o cultivau, păreau să aibă, fără voia lor, o precumpănitoare înclinație spre viața vegetativă — o apatică dispoziție de a se resemna, de a se veșteji.

Domnul marchiz, aflat în trăsura sa de călătorie (care ar fi putut să fie mai ușoară) trasă de patru cai de poștă și precedată de doi călăreți înaintași, se opintea la deal.

Roșeața care se ivise pe obrajii domnului marchiz nu era o consecință a înaltei sale educații ; nu era stîrnită dinlăuntrul său ci pricinuită de o împrejurare exterioară ce-i scăpa de sub control : soarele care apunea.

Razele asfințitului scăldau în atîta strălucire trăsura, încît cînd aceasta ajunse pe culmea dealului, pasagerul dinăuntru părea muiat în roșu.

„O să se stingă repede“ își spuse domnul marchiz privindu-și mîinile.

Într-adevăr, soarele coborîse atît de jos, încît într-o clipă pieri. Cînd roţilor li se puse frîna grea şi trăsura porni coborîşul, învăluită într-un nor de praf cu iz de cenuşă, aureola roşie se topi cu repeziciune ; soarele şi domnul marchiz coborînd în acelaşi timp, nici o dîră de strălucire nu rămase în urmă-le, cînd frîna fu iarăşi dată la o parte.

Rămase, în schimb, un ţinut secătuit, cutezător şi deschis, un cătun la poalele dealului, un cot de drum şi un povîrniş dincolo de el, o turlă de biserică, o moară de vînt, o pădure plină de vînat şi o măgură cu o fortăreaţă în vîrf, folosită ca închisoare. Marchizul îşi roti privirile asupra tuturor acestor locuri cuprinse de înserare, cu aerul cuiva care se apropie de casă.

Satul avea o singură uliţă amărîtă, cu o berărie amărîtă, o tăbăcărie amărîtă, o crîşmă amărîtă, un grajd amărît pentru schimbul cailor de poştă, o fîntînă amărîtă, şi toate obişnuitele instituţii amărîte. Avea şi oamenii săi amăriţi. Toţi locuitorii erau săraci lipiţi pămîntului, şi mulţi dintre ei puteau fi văzuţi şezînd în prag şi tocînd ceapă şi alte zarzavaturi pentru cină, în timp ce mulţi alţii se aflau la fîntînă unde clăteau frunze şi ierburi şi alte sărmane roade ale pămîntului bune de mîncat. Nu lipseau semnele grăitoare ale pricinii pentru care erau atît de săraci : biruri către stat, biruri către biserică, biruri către senior, biruri locale şi biruri generale trebuiau plătite ici şi dincoace, conform cu anunţurile solemne aflate în cătun, încît părea mare minune că mai rămînea cîte ceva neînghiţit din satul ăsta.

Puţini copii puteau fi văzuţi, iar cîini deloc. Cît despre femei şi bărbaţi, alegerea pe care o aveau de făcut pe acest pămînt era înscrisă în privelişlea însăşi — viaţa în cele mai mizere condiţii în care îţi poţi duce zilele, acolo devale, în satul de sub moară ; sau temniţa şi moartea în închisoarea care trona pe măgură.

Vestită fiindu-i sosirea printr-o ştafetă trimisă mai din vreme şi prin şfichiuirile celor doi călăreţi înaintaşi, care-şi răsuceau bicele deasupra capului, în văzduhul serii, asemenea unor şerpi, domnul marchiz, însoţit parcă de Furii, se opri cu trăsura sa de călătorie în faţa hanului de poştă. Cum se afla chiar lîngă fîntînă, ţăranii, îşi lă-

sară treburile ca să se uite la el. Se uită şi el la ei şi văzu, fără să-şi dea seama, acele feţe şi trupuri roase de mizerie, care aveau să facă din siluetele subţiri ale francezilor o superstiţie englezească menită să întunece adevărul mai bine de o sută de ani.

Domnul marchiz îşi aruncă privirile asupra chipurilor smerite care se închinau în faţa lui, aşa cum cei de-o seamă cu el se închinaseră în faţa Monseniorului de la Curte — cu singura deosebire că aceştia de aici se închinau ca să sufere, şi nu ca să prospere — cînd un reparator de drumuri, cu părul cărunt, se alătură adunăturii.

— Adu-l încoace pe omul de colo ! ceru marchizul adresîndu-se ştafetei.

Omul fu adus, cu şapca-n mînă, iar ceilalţi se apropiară, ca să vadă şi să audă ce se întîmplă, aşa cum făcuse şi gloata de la fîntîna din Paris.

— Am trecut pe lîngă tine pe drum ?

— Monseniore, e drept. Am avut cinstea să treceţi pe lîngă mine pe drum.

— Şi cînd am urcat dealul şi sus pe culmea dealului ?

— Monseniore, e drept.

— Şi la ce te uitai, mă rog, cu o privire atît de fixă ?

— Monseniore, mă uitam la om.

Se aplecă uşor şi arătă cu şapca albastră şi jerpelită sub trăsură. Toţi de faţă se aplecară şi priviră sub trăsură.

— La ce om, porcule ? Şi ce te tot uiţi acolo ?

— Iertare, Monseniore ; spînzura de lanţul frînei.

— Cine spînzura ? întrebă marchizul.

— Monseniore, omul.

— Dracu să vă ia de idioţi ! Şi cum îl chema pe omul ăsta ? Îi cunoşti doar pe toţi din împrejurimi. Cine era ?

— Îndurare, Monseniore ! Nu era de prin partea locului. În viaţa vieţii mele n-am dat ochii cu el.

— Şi spînzura de lanţ ? Gata să fie sufocat ?

— Cu îngăduinţa dumneavoastră, Monseniore, iaca de asta mă minunam şi eu. Capu-i spînzura în jos — uite-aşa !

Se vîrî sub o latură a trăsurii şi se culcă pe spate, cu faţa în sus şi capul spînzurînd în jos ; apoi se ridică din nou în picioare, îşi mototoli şapca-n mîini şi făcu o plecăciune.

— Și cum arăta ?

— Monseniore, era mai alb ca morarul. Acoperit tot de praf, alb ca un strigoi, și lung tot ca un strigoi.

Descrierea stîrni mare senzație în mulțime ; dar toți ochii fără să se fi înțeles între ei, erau ațintiți asupra domnului marchiz. Poate ca să-și dea seama dacă avea vreun strigoi pe conștiință.

— Nu zău, ce-o fi în capul tău, spuse marchizul conștient că nu trebuie să se lase tulburat de asemenea cloacă ; să vezi că un hoț însoțește trăsura mea și să nu caști gura asta cît o șură. Pfui ! Ia-l de-aici, domnule Gabelle !

Domnul Gabelle era șeful poștei și colector de biruri totodată ; ieșise afară, cu mare slugărnicie, ca să asiste la investigare și-l ținea pe investigat, cu severitate, de braț, în chip foarte oficial.

— Pfui ! Pleacă de-aici ! făcu domnul Gabelle.

— Gabelle, pune mîna pe străinul acela dac-o să caute la noapte adăpost în sat, și asigură-te că are gînduri cinstite.

— Monseniore, sînt măgulit să fiu la ordinele dumneavoastră.

— Individul acela a șters-o ? Unde-i afurisitul ?

Afurisitul se afla iar sub trăsură, cu vreo jumătate de duzină de prieteni intimi, arătînd cu șapca lui albastră spre lanț. O altă jumătate de duzină de prieteni intimi îl traseră pe dată afară și-l înfățișară, cu răsuflarea tăiată, domnului marchiz.

— Ia spune, netotule, cînd noi ne-am oprit să scoatem frîna omul acela a fugit ?

— Monseniore, s-a năpustit în vale, cu capul înainte, ca un om care se aruncă în rîu.

— Ai grijă, Gabelle ! Dați-i drumul !

Jumătatea de duzină de prieteni care se holbau la lanț se aflau încă sub trăsură ca o turmă de oi ; roțile se puseră atît de brusc în mișcare, încît abia putură să-și salveze pielea și oasele ; altceva nu mai aveau de salvat, și de aceea erau niște oameni atît de fericiți.

Viteza cu care trăsura ieși din sat și o porni pe povîrniș în sus, fu curînd astîmpărată de coasta pieptișă a dealului. Treptat, caii începură să urce la pas, iar trăsura se legăna și se hurduca la urcuș, printre miresmele nopții de vară.

Călăreții înaintași, încercuiți de roiuri de țînțari care-i împresurau acum în locul Furiilor, șfichiuiau liniștit, din vîrfurile biciuștilor ; feciorul mergea pe jos pe lîngă cai ; ștafeta putea fi auzită, galopînd în fața lor, la o depărtare nedeslușită...

La punctul cel mai povîrnit al dealului, se găsea un mic cimitir, cu o cruce și cu trupul Mîntuitorului răstignit pe ea ; era o amărîtă de sculptură în lemn, cioplită de un meșter rustic și lipsit de experiență, dar care se inspirase din viață — poate că din propria-i viață — pentru că trupul era înspăimîntător de sfrijit și de costeliv.

În fața acestui dureros simbol al marii dureri omenești, care de multă vreme încoace devenea tot mai cruntă și încă nu-și atinsese punctul culminant, se afla o femeie îngenuncheată. Cînd trăsura se apropie, își întoarse capul, se ridică în grabă și se apropie de portieră.

— Dumneavoastră sînteți, Monseniore ! Monseniore, vin cu o jalbă !

Cu o exclamație de enervare, dar cu fața neclintită, Monseniorul privi afară.

— Alta ! Ce mai e ? Mereu jalbe !

— Monseniore ! În numele Domnului nostru sfînt ! Bărbatul meu, pădurarul...

— Ce-i cu bărbatul tău, pădurarul ? Mereu aceeași poveste cu voi ! Ce nu poate plăti ?

— A plătit totul, domnule. Și a murit.

— Foarte bine. Atunci are liniște. Și crezi că ți-l pot învia ?

— Vai nu, domnule ! Dar zace acolo, domnule, sub o moviliță de iarbă.

— Ei și ?

— Monseniore, sînt atîtea movilițe de iarbă acolo !

— Ei și ce-i cu asta ?

Femeia arăta bătrînă cu toate că nu era. Părea stăpînită de o suferință crîncenă ; ba își încleșta cu o energie sălbatică mîinile vînoase și noduroase, ba își punea una dintre mîini pe portiera trăsurii cu un gest duios, mîngîietor, de parcă ar fi fost vorba de un piept omenesc și te puteai aștepta să simtă atingerea rugătoare.

— Monseniore, daţi-mi ascultare ! Monseniore plecaţi urechea la jalba mea ! Bărbatul meu a murit de sărăcie ; mulţi mor de sărăcie ; şi mulţi or să mai moară încă.

— Ei şi ce-i cu asta ? Crezi că pot să-i hrănesc eu ?

— Monseniore, asta o ştie numai bunul Dumnezeu ; dar eu altceva cer. Jalba mea cere ca pe groapa bărbatului meu să fie împlîntată o bucată de piatră sau de lemn, cu numele lui, ca să arate unde-i înmormîntat. Altminteri, locul o să fie repede dat uitării, şi n-o să mai fie găsit cînd aceeaşi boală o să mă secere şi pe mine, aşa c-or să mă îngroape sub o altă moviliţă de iarbă. Monseniore, sînt atît de multe, şi numărul lor sporeşte atît de iute, şi-i atîta sărăcie ! Monseniore ! Monseniore !

Feciorul o îmbrînci de la portiera trăsurii, echipajul se puse în mişcare cu repeziciune, înaintaşii iuţiră pasul, femeia fu lăsată în urmă, iar marchizul, din nou escortat de Furii, împuţina, văzînd cu ochii, distanţa dintre el şi castelul său.

Miresmele dulci ale nopţii de vară îl învăluiau şi învăluiau — cu aceeaşi imparţialitate cu care cade ploaia — şi grupul de oameni zdrenţăroşi, acoperiţi de colb şi vlăguiţi de trudă, care se găseau încă la fîntînă, nu prea departe ; şi în faţa cărora, reparatorul de drumuri, cu ajutorul şepcii lui albastre fără de care nu valora doi bani, încă mai făcea speculaţii asupra omului care arăta ca un strigoi, şi ar fi tot vorbit cît l-ar mai fi răbdat ceilalţi. Dar încetul cu încetul, cum nu-l mai putură răbda, începură să dispară, unul cîte unul, şi luminiţele porniră să clipească în cocioabe ; şi aceste luminiţe, pe măsură ce cocioabele se înfundau în întuneric şi stelele se aprindeau pe cer, păreau să fi săltat pe boltă şi nu să se fi stins.

În acest timp, umbra unei clădiri somptuoase, cu acoperiş înalt, şi a unor copaci care o ocroteau sub curbura crengilor, se proiecta asupra domnului marchiz ; şi umbra fu alungată de lumina unei făclii care întîmpină trăsura, iar marea poartă a castelului se deschise înainte-i.

— Monsieur Charles, pe care-l aştept, a sosit din Anglia ?

— Încă nu, Monseniore.

Capitolul IX

Capul Gorgonei *

CASTELUL DOMNULUI MARCHIZ era o clădire masivă, greoaie, avînd în faţă o curte spaţioasă, pavată cu piatră, şi două şiruri paralele de scări de piatră, care se întîlneau pe terasa spre care dădea uşa principală. Un mare conglomerat de piatră, cu balustrade grele de piatră, urne de piatră, flori de piatră, chipuri omeneşti de piatră şi capete de animale din piatră în toate colţurile. De parcă ochii Gorgonei urmăriseră lucrările, cu două sute de ani în urmă, cînd fusese clădit castelul.

Domnul marchiz, precedat de făclie, coborî din trăsură şi urcă treptele largi şi joase, spre terasă, destrămînd îndeajuns întunericul pentru a stîrni protestele stridente ale unei bufniţe de pe acoperişul grajdurilor cuibărite printre copaci. În rest, totul era atît de neclintit, încît făclia care urca scările şi cealaltă făclie, care aştepta în poarta castelului, ardeau fără pîlpîiri, ca şi cum nu s-ar fi aflat în aerul liber al nopţii, ci în cel stătut al unei încăperi închise. În afară de ţipătul bufniţei, nu se mai auzea nici un sunet, decît clipocitul apei unei fîntîni arteziene, în bazinul ei de piatră ; căci era una din acele nopţi negre care-şi ţin ceasuri în şir răsuflarea, dîndu-i apoi drumul într-un suspin adînc, după care şi-o reţin din nou.

Poarta grea se închise cu o bufnitură, şi domnul marchiz străbătu o sală, sumbru împodobită cu lănci de străpuns mistreţul, spade, şi cuţite de vînătoare; dar şi mai sumbru încă împodobită cu cravaşe şi bice de călărie, a căror şfichiuire o simţiseră mulţi dintre ţăranii — acum izbăviţi în binefăcătoarele braţe ale Morţii — atunci cînd stăpînul era mîniat.

Trecînd pe lîngă încăperile mai spaţioase, întunecate şi repede cuprinse de noapte, domnul marchiz, cu făclierul

* Gorgonele erau monştri mitologici reprezentaţi sub chipul unor femei hidoase, cu şerpi încolăciţi în plete. Legenda spune că nici un muritor nu le putea privi fără a fi prefăcut în stană de piatră.

care mergea înainte-i, urcă scara îndreptîndu-se spre o ușă ce da într-un coridor. Ușa fu deschisă, și domnul marchiz intră în apartamentul său particular, alcătuit din trei odăi : dormitorul și încă alte două. Încăperi cu tavane boltite și pardoseli neacoperite de covoare, cu cîini uriași pe scoarțele din fața căminelor în care iarna ardeau focuri zdravene, și cu tot fastul care se cuvenea rangului unui marchiz într-o epocă și o țară a fastului. În mobilierul bogat se deslușea moda penultimului Ludovic — dintr-o dinastie care nu avea să se frîngă prea repede — Ludovic al paisprezecelea ; dar diversificată de numeroase obiecte ce ilustrau file vechi din istoria Franței.

În cea de a treia dintre încăperi se afla o masă de cină așternută pentru două persoane ; odaia era rotundă, situată fiind într-unul din cele patru foișoare ale castelului, terminate cu acoperișuri conice, ca niște stingătoare de lumînări ; o încăpere mică, de turn, cu ferestrele larg deschise, dar cu șipcile obloanelor de lemn lăsate, astfel încît noaptea cea neagră pătrundea numai prin înguste fîșii orizontale de întuneric ce alternau cu fîșii late de culoarea pietrei.

— Mi se spune că nepotul meu nu a sosit încă, rosti marchizul privind la masa pregătită pentru cină.

Într-adevăr nu sosise ; dar fusese așteptat să vină odată cu Monseniorul.

— Nu cred să mai sosească în noaptea asta ; totuși lasă masa așa cum e. Eu voi fi gata de cină într-un sfert de oră.

Un sfert de oră mai tîrziu, marchizul fu gata și se așeză singur în fața bucatelor îmbelșugate și alese. Ședea cu fața spre fereastră și tocmai își isprăvise supa și ridica la buze paharul cu vin de Bordeaux, cînd îl lăsă din nou, repede, jos.

— Ce-i asta ? întrebă liniștit uitîndu-se cu grijă la fîșiile orizontale de întuneric și de culoarea pietrei.

— Monseniore, care asta ?

— Dincolo de obloane. Deschide obloanele !

Porunca fu îndeplinită.

— Ei ?

— Monseniore, nu se vede nimic. Doar copacii și noaptea.

Servitorul care vorbise deschisese larg obloanele, privise în pustietatea întunericului și acum stătea cu spatele spre hăul nopții, așteptînd noi instrucțiuni.

— Bine, zise imperturbabilul lui stăpîn. Închide-le la loc!

Porunca fu îndeplinită și marchizul își văzu înainte de cină. Ajunsese pe la jumătatea mesei, cînd se opri din nou cu paharul în mînă, de astă dată la auzul unui huruit de roți. Se apropia cu repeziciune și se opri în fața castelului.

— Întreabă cine a venit.

Sosise nepotul marchizului. Călătorise la cîteva leghe distanță de unchiu-său, la începutul după-amiezii. Micșorase distanța dintre ei, dar nu chiar atît încît să-l poată ajunge pe drum. I se spusese, la hanul de poștă, că marchizul trecuse pe acolo înaintea lui.

Urma să i se comunice că masa îl așteaptă, și că era rugat să vină de îndată. În scurt timp, nepotul intră în încăpere. L-am cunoscut în Anglia, sub numele de Charles Darnay.

Marchizul îl întîmpină politicos, dar nu-și strînseră mîinile.

— Ați plecat din Paris ieri, domnule? îl întrebă el pe marchiz în timp ce se așeza la masă.

— Ieri. Și dumneata?

— Eu am sosit direct.

— De la Londra?

— Da.

— Ți-a trebuit mult timp pînă să vii, replică marchizul cu un zîmbet.

— Dimpotrivă, am sosit direct.

— Scuză-mă! N-am vrut să spun că drumul ți-a luat mult timp, ci hotărîrea de a face acest drum.

— Am fost reținut de... — *nepotul șovăi o clipă* — de felurite treburi.

— Neîndoielnic, răspunse politicosul unchi.

Atîta timp cît servitorul fu de față, nu mai schimbară nici un cuvînt. După ce fu servită cafeaua și rămaseră singuri, nepotul, privindu-și unchiul și întîlnind ochii

acelui chip asemănător cu o mască frumoasă, deschise discuția :

— M-am întors, domnule, așa cum bănuiți, în vederea aceluiași scop care m-a obligat să plec. M-a împins în primejdii mari și neașteptate ; dar e un țel sfînt, și chiar dacă m-ar fi împins la moarte, nădăjduiesc că mi-ar fi ajutat să-mi susțin curajul.

— Nu chiar la moarte, interveni unchiul ; nu-i necesar să spui „la moarte".

— Mă îndoiesc, domnule, că, dacă m-ar fi împins chiar pe muchea abisului morții, dumneavoastră ați fi mișcat un deget ca să mă opriți din cădere.

La aceste cuvinte, cele două crestături ale nărilor și liniile fine și drepte ale chipului crud oglindiră o expresie prevestitoare de rău ; unchiul schiță un grațios gest de protest, dar care era, în chip atît de evident, o manifestare dictată doar de buna creștere, încît nu putea fi deloc liniștitor.

— Într-adevăr, domnule, urmă nepotul, din cîte știu eu, dumneavoastră ați fi făcut tot ce-i cu putință ca să dați o aparență și mai suspectă împrejurărilor suspecte în care mă aflam.

— Nu, nu, nu, tăgădui unchiul amabil.

— Dar oricum ar fi fost, reluă nepotul măsurîndu-l cu adîncă neîncredere, știu că diplomația dumneavoastră urmărește să-mi zădărnicească scopul prin orice mijloc și că nu cunoașteți scrupule în alegerea mijloacelor.

— Prietene, asta ți-am spus-o chiar eu, răspunse unchiul, cu o fină pulsație a crestăturilor de pe nări. Acordă-mi favoarea de a-ți aduce aminte că te-am prevenit de acest lucru cu multă vreme în urmă.

— Îmi aduc aminte.

— Mulțumesc, răspunse marchizul cu multă suavitate.

Intonația lui pluti în aer, aproape ca acordul unui instrument muzical.

— Într-adevăr, domnule, cred că numai ghinionul dumneavoastră și norocul meu m-au împiedicat să putrezesc în vreo închisoare, aici, în Franța.

— Nu prea te înțeleg, răspunse unchiul sorbindu-și cafeaua. Pot să-ți cer să vorbești mai explicit ?

— Cred că dacă n-aţi fi căzut în dizgraţia Curţii, şi dacă n-aţi fi fost adumbrit de acest nor de cîţiva ani încoace, o *lettre de cachet*[1] m-ar fi înfundat pe veci în vreo temniţă.

— Se prea poate, replică unchiul, cu un calm neştirbit. Pentru a salva onoarea familiei, s-ar fi putut să iau hotărîrea de a te incomoda chiar în asemenea măsură. Te rog să mă scuzi.

— Observ că, din fericire pentru mine, recepţia care a avut loc alaltăieri s-a desfăşurat la fel de rece ca şi pînă acum.

— Eu n-aş spune „din fericire", prietene, replică unchiul cu rafinată politeţe. Nu m-aş arăta chiar atît de sigur. Un prilej de adîncă meditaţie, în condiţiile prielnice ale unei totale singurătăţi, s-ar fi putut să-ţi influenţeze mult mai favorabil destinul, decît ţi-l influenţezi singur. Dar e zădarnic să mai discutăm această chestiune. Aşa cum afirmi, eu mă aflu într-o situaţie neprielnică. Aceste mici instrumente de corecţie, aceste gentile ajutoare în sprijinul puterii şi onoarei unei familii, aceste neînsemnate favoruri care s-ar fi putut să te incomodeze pe dumneata atît de rău, nu pot fi obţinute astăzi decît de linguşitori şi de nepoftiţi. Sînt solicitate de mulţi, şi acordate (relativ) la atît de puţini ! Pe vremuri era altfel, dar, din toate aceste puncte de vedere, situaţia în Franţa a dat înapoi. Strămoşii noştri nu prea îndepărtaţi aveau drept de viaţă şi de moarte asupra plebei din jur. Chiar din această încăpere, mulţi din cîinii de plebei au fost duşi la spînzurătoare ; în camera alăturată, dormitorul meu, după cîte ştiu, un individ a fost înjungheat pe loc pentru că dăduse dovadă de o insolentă sensibilitate în legătură cu fiică-sa — fiica lui, auzi dumneata ! Am pierdut multe din privilegiile noastre ; acum e la modă o nouă filozofie ; şi astăzi, afirmarea rangului nostru ne-ar putea aduce (nu merg pînă acolo încît să spun că ne aduce, dar ne-ar putea aduce) reale inconveniente. Timpuri grele, foarte grele !

Marchizul îşi duse la nări cîteva fire de tabac, şi clătină din cap ; mîhnit cu eleganţă, atît cît se cuvenea să

[1] Ordin scris, sigilat, emis de regele Franţei.

fie, de soarta unei țări care-l conținea încă pe el ca mijloc major de regenerare.

— Noi ne-am afirmat rangul, în asemenea măsură atît în trecut cît și în timpurile mai noi, ripostă nepotul cu amărăciune, încît cred că numele nostru stîrnește mai multă ură decît orice alt nume din Franța.

— Să nădăjduim că e așa, răspunse unchiul. Ura față de cei sus-puși, e omagiul involuntar adus de cei de jos.

— În tot acest ținut care ne înconjoară, urmă nepotul pe același ton, nu există un singur chip pe care să văd zugrăvit altceva decît respectul întunecat al fricii și al sclaviei.

— Un compliment adus grandoarei familiei, și meritat de felul în care familia și-a susținut grandoarea, replică marchizul. Ha !

Și luă între degete o altă delicată priză de tabac, după care își încrucișă picioarele unul peste celălalt.

Dar cînd nepotul, rezemîndu-și cotul de masă, își acoperi ochii cu mîna, într-un gest de îngîndurare și tristețe, masca cea fină îl privi piezișă, cu mai multă ascuțime, pătrundere și antipatie, decît era compatibil cu indiferența afectată de purtătorul măștii.

— Oprimarea este unica filozofie trainică, adăugă marchizul. Respectul fricii și al sclaviei îi va face pe cîini să asculte de bici, tot atîta timp cît acest acoperiș va ascunde cerul de ochii noștri.

S-ar fi putut însă ca acoperișul să nu dăinuie chiar atîta cît își închipuia marchizul. Dacă în noaptea aceea cineva i-ar fi zugrăvit imaginea castelului său așa cum avea să arate peste cîțiva ani, și a cincizeci de alte castele așa cum aveau să arate peste cîțiva ani, marchizul n-ar fi știut cum să-și smulgă mai repede ceea ce-i aparținea dintre ruinele cumplite, pîrjolite. de foc și devastate de jaf. Cît despre acoperișul pe care-l slăvea, ar fi putut descoperi, poate, că va ascunde în alt chip cerul de ochii muritorilor — de ochii acelora în care se vor înfige plumbii turnați din el, și detunați prin țevile a o sută de mii de muschete.

— Între timp, urmă marchizul, voi menține eu onoarea și odihna de veci a familiei, dacă dumneata n-ai de

gînd s-o faci Dar trebuie să fii ostenit. Vrei să punem capăt aici întrevederii noastre ?

— Încă un moment.

— Şi un ceas, dacă doreşti.

— Domnule, începu nepotul, noi am făcut mult rău, şi pîrguim la sîn roadele răului.

— Noi am făcut rău ? repetă marchizul cu un zîmbet mirat, arătînd delicat cu degetul întîi spre nepotul său, apoi spre sine.

— Familia noastră ; familia noastră, a cărei onoare înseamnă atît de mult pentru noi amîndoi, deşi în chip diferit. Chiar şi în timpul vieţii tatălui meu am făcut nespus de mult rău, zdrobind orice făptură omenească ce se ivea între noi şi plăcerile noastre, oricare ar fi fost ele. Dar de ce să vorbesc despre vremurile tatălui meu, cînd acestea au fost şi ale dumneavoastră ? Aş putea oare să fac o separaţie între tatăl meu şi fratele său geamăn, comoştenitor şi succesor al său ?

— Moartea a făcut această separaţie, răspunse marchizul.

— Şi m-a lăsat pe mine, urmă nepotul, legat de un sistem pe care îl socotesc înspăimîntător, ale cărui responsabilităţi le port, dar faţă de care sînt neputincios ; străduindu-mă să împlinesc cea din urmă dorinţă desprinsă de pe buzele scumpei mele mame, şi să mă supun ultimei sale priviri, care mă implora să am milă şi să mă izbăvesc ; şi torturat, de căutarea zadarnică a unui sprijin, a unei puteri.

— Dacă le cauţi la mine, nepoate, — spuse marchizul atingîndu-i pieptul cu arătătorul (acum erau aşezaţi amîndoi la gura sobei) — le vei căuta de-a pururi în zadar, de asta poţi fi sigur.

Fiecare dintre trăsăturile fine şi drepte tăiate în paloarea *străvezie a feţei marchizului, se detaşa cu o con*centrată cruzime şi viclenie şi cu o sfredelitoare ascuţime, în timp ce-şi privea calm nepotul, ţinînd în mînă tabachera de prizat. Îi atinse din nou pieptul, de parcă arătătorul său era vîrful ascuţit al unei mici spade, cu care-i străpungea, foarte gingaş, trupul, şi spuse :

— Prietene, eu unul voi muri perpetuînd sistemul în care am trăit.

După ce rosti cele mai de sus, priză o ultimă doză de tabac, și-și vîrî tabachera în buzunar.

— E mai bine să fii rezonabil, adăugă apoi, după ce scutură un clopot mic aflat pe masă, și să accepți soarta care ți-a fost hărăzită. Dar după cîte văd, Charles, dumneata ești un om pierdut.

— Această proprietate și Franța sînt pierdute pentru mine, răspunse nepotul cu mîhnire ; renunț la ele.

— Socotești că amîndouă îți aparțin, încît să poți renunța la ele ? Poate că Franța ți-o fi aparținînd, dar proprietatea ? Nu e vrednică s-o pomenim, dar îți și aparține ?

— Folosind cuvintele pe care le-am folosit, nu am avut intenția să o reclam. Dar dacă ar fi să treacă mîine din mîinile dumneavoastră într-ale mele...

— Ceea ce, am vanitatea să sper, nu e probabil să se întîmple.

— ...sau peste douăzeci de ani...

— Mă onorezi prea mult, replică marchizul, dar prefer această ipoteză.

— ...eu unul aș părăsi-o și aș trăi în alt mod și altundeva. Și nu renunț la mare lucru. Cè-i altceva decît o pustietate de mizerie și ruină !

— Ha ! exclamă marchizul rotindu-și privirile prin salonul fastuos.

— Aici, se înfățișează ochiului destulă frumusețe ; dar privită în întregimea ei, sub cerul liber și la lumina zilei, nu-i alta decît un turn — gata să se năruie — al risipei, al nepriceperii, al jecmănelii, al datoriilor, al ipotecilor, al oprimării, al foamei, al goliciunii, al suferinței !

— Ha ! făcu din nou marchizul,, plin de satisfacție.

— Dacă această proprietate va deveni vreodată a mea, va fi încredințată unor mîini mult mai dibace să o elibereze (dacă acest lucru e cu putință) de poverile care o trag la fund, așa încît nefericiții care nu o pot părăsi, și care au fost storși pînă la ultima limită a puterii de a răbda, să poată, într-o generație viitoare, să sufere mai puțin ; dar nu e potrivită pentru mine. Un blestem atîrnă asupra acestei case și asupra acestor pămînturi.

— Și dumneata? întrebă unchiul. Iartă-mi curiozitatea; dumneata intenționezi să trăiești grațios din noua dumitale filozofie?

— Pentru a putea trăi va trebui să fac ceea ce poate, într-o bună zi, vor fi nevoiți să facă și alți compatrioți ai mei de obîrșie nobilă — și anume să muncesc.

— În Anglia, de pildă?

— Da. Aflîndu-mă în acea țară, onoarea familiei nu va avea de suferit din pricina mea. De altfel, numele familiei nu va avea de suferit din partea mea în nici o țară, pentru că nu-l port în nici o țară.

Sunetul clopoțelului făcu să se ivească o lumină în dormitorul alăturat. Acum, lumina străluci puternic prin ușa de comunicare. Marchizul privi într-acolo și așteptă pînă cînd valetul se retrase.

— Anglia pare să fie foarte atrăgătoare pentru dumneata, ținînd seama de felul cum ai prosperat acolo, observă marchizul întorcîndu-și spre nepot fața calmă și zîmbitoare.

— Am mai spus, pentru faptul că am putut prospera acolo, vă sînt simțitor îndatorat dumneavoastră. Pentru rest, Anglia e refugiul meu.

— Englejii ăștia fanfaroni se laudă că țara lor e un refugiu pentru mulți. Cunoști cumva un compatriot care a găsit refugiu acolo? Un doctor?

— Da.

— Cu o fiică?

— Da.

— Da, făcu și marchizul. Ești ostenit. Noapte bună.

Cînd își înclină capul, în cel mai curtenitor salut, fața surîzătoare a marchizului reflecta un aer enigmatic, iar cuvintele rostite de el avură o rezonanță misterioasă, care izbi urechile nepotului. În același timp, liniile subțiri și drepte ale orbitelor, și buzele subțiri și drepte, și semnele de pe nări se curbară cu un sarcasm ce dădea feței o diabolică frumusețe.

— Da, repetă marchizul.. Un doctor cu o fiică. Da. Așa începe noua filozofie. Ești ostenit. Noapte bună.

Dac-ai fi căutat să scoți ceva de la oricare dintre pietrele castelului, ți-ar fi folosit la fel cît și încercarea de a afla ceva din expresia feței marchizului.

— Noapte bună! repetă unchiul. Mă gîndesc cu nerăbdare la plăcerea de a te revedea mîine dimineaţă. Odihnă plăcută! Luminează drumul nepotului meu pînă la dormitorul său. „Şi fie ca nepotul meu să ardă de viu în aşternut“, adăugă în sinea sa marchizul înainte de a suna din nou clopoţelul şi de a-l chema pe valet în propriul său dormitor.

Valetul se duse şi se întoarse, iar domnul marchiz se învîrti de colo pînă colo, în halatul său de casă larg, pregătindu-se calm pentru somn, în acea noapte fierbinte. Foindu-se prin cameră, în papuci de casă moi, care nu scoteau nici un zgomot, marchizul era aidoma unui tigru rafinat: părea un marchiz vrăjit dintr-un basm, crud la inimă şi fără de căinţă, a cărui periodică prefacere din om în tigru ori tocmai avusese loc, ori tocmai se pregătea.

Plimbîndu-se de la un capăt la celălalt pe dinaintea voluptuosului său pat, revăzu în faţa ochilor frînturi din călătoria acelei zile, care i se iveau, nepoftite, în minte; urcuşul trudnic pe deal, în asfinţit, soarele care apunea, coborîşul, moara, închisoarea de pe măgură, cătunul din vale, ţăranii la fîntînă, reparatorul de drumuri cu şapca lui albastră tot arătînd spre lanţul de sub trăsură. Fîntîna din sat îi aduse în minte fîntîna din Paris, bocceluţa de zdrenţe de pe postament, femeile care se plecau asupră-i, omul cel deşirat, cu braţele ridicate, răcnind: „Mort!“

— Acum că m-am răcorit, murmură domnul marchiz, mă pot duce la culcare.

Şi astfel, lăsînd o singură lampă aprinsă pe poliţa largă a căminului, dădu drumul perdelelor de voal care căzură în jurul patului, ascultă noaptea destrămînd tăcerea cu un prelung suspin şi se pregăti pentru somn.

Timp de trei ceasuri apăsătoare, chipurile de piatră de pe zidurile casei se zgîiră orbeşte în noaptea cea neagră; timp de trei ceasuri apăsătoare, caii din grajduri îşi scuturară capetele, cîinii lătrară, iar bufniţa scoase ţipete care semănau prea puţin cu cele care, în chip convenţional, poeţii le atribuie bufniţelor. Dar toate aceste făpturi au năravul îndărătnic de a nu împărtăşi şi altora ceea ce văd că se petrece în faţa lor.

Timp de trei ceasuri apăsătoare, capetele de piatră de

pe zidurile castelului, capete de lei și de oameni, se zgîiră orbește în noapte. O beznă compactă învăluia priveliștea, o beznă compactă își alătura muțenia colbului de pe drum ce vătuia orice sunet. Cimitirul se resemnase cu necazul că movilițele-i de iarbă nu puteau fi deosebite una de cealaltă ; trupul de pe cruce era atît de invizibil, încît ar fi putut să și coboare fără ca să-l observe cineva. În cătun, cei ce strîngeau biruri și cei ce plăteau biruri dormeau același somn adînc. Visînd, poate, ospețe, așa cum visează cei lihniți, visînd bunăstare și odihnă, așa cum visează sclavii mînați și boii înjugați ; sfrijiții săteni dormeau adînc, și-n somn aveau parte de hrană și de libertate.

Fîntîna din sat clipocea nevăzută și neauzită, iar fîntîna de la castel își depăna șuvițele de apă, nevăzută și neauzită — amîndouă topindu-și apele așa cum se topeau și clipele desprinse din fîntîna Timpului — preț de trei ceasuri apăsătoare. Și apoi, apele cenușii ale ambelor fîntîni năluciră în alburiul zorilor, iar ochii capetelor de piatră de pe castel se căscară.

Se lumina tot mai mult, pînă cînd, în sfîrșit, soarele atinse vîrfurile copacilor neclintiți, și-și vărsă baia de limpezime peste deal. În vîlvoarea răsăritului, apele fîntînii de la castel părură să se prefacă în sînge, iar chipurile de piatră se împurpurară. Imnul păsărilor se ridică puternic și înalt, iar pe prichiciul măcinat de vreme al ferestrei de la dormitorul domnului marchiz, o păsărică solitară intonă cel mai dulce dintre cîntece, cu toată vigoarea ei. La acest cînt, cea mai apropiată dintre fețele de piatră păru să privească înmărmurită și, cu gura-i căscată și gușa îngroșată, arăta parcă împietrită de groază.

Acum soarele se ridicase din plin și satul se trezi la viață. Ferestrele cocioabelor se deschiseră, drugii fură trași de pe uși, oamenii ieșiră pe afară dîrdîind — înfrigurați încă de aerul proaspăt al dimineții. Și apoi începu truda zilnică, rareori ușurată, a sătenilor. Unii la fîntînă ; alții, la cîmp ; femei și bărbați aici, săpînd și brăzdînd ; bărbați și femei dincoace, grijind de amărîtele de vite, scoțînd vaci costelive la păscut pe cîtă pășune puteau afla pe marginea drumului. În biserică și-n fața crucii,

cîte o umbră sau două îngenuncheate ; și asistînd la rugile acestora din urmă, o biată vacă pripășită, încercînd să-și încropească o gustare de dimineață din buruienile de pe drum.

Castelul se deșteptă ceva mai tîrziu, așa cum se cuvine rangului, dar se deșteptă încet și sigur. Întîi, singuraticele lănci de străpuns mistreții și cuțitele de vînătoare fură muiate în roșu, ca în străvechile vremuri ; apoi sclipiră tăios în soarele dimineții ; acum, ușile și ferestrele se deschiseră larg, caii din grajduri își suciră capetele și priviră peste umăr la lumina și prospețimea ce pătrundea prin porți, frunzele scînteiară și foșniră frecîndu-se de zăbrelele de fier ale ferestrelor, cîinii smuciră cu putere de lanț și se ridicară de picioarele dindărăt, nerăbdători să li se dea drumul.

Toate aceste întîmplări mărunte țineau de rutina vieții și de reîntoarcerea dimineții. Dar, desigur, nu același lucru s-ar putea spune despre dangătul clopotului mare de la castel, despre alergătura în sus și-n jos pe scări, despre siluetele grăbite de pe terasă, despre tropăitul și bocănitul de ici și de colo, și de pretutindeni, despre înșeuatul iute al cailor și plecările în grabă.

Ce vînt i-a dat asemenea viteză căruntului reparator de drumuri, aflat de mult la lucru pe coama dealului de dincolo de sat, cu merindele-i de prînz (trăgînd foarte puțin la greutate) strînse într-o bocceluță din care ciorile n-ar fi avut ce ciuguli, așezată pe un morman de pietre ? Oare păsările ce purtau grăunțe în cioc, îi picaseră una în creștet, în timp ce însămînțau la întîmplare ? Fie că era așa sau nu, reparatorul de drumuri își luă picioarele la spinare și fugi rupînd pămîntul, pe deal în jos, în zăpușeala dimineții, înfundîndu-se în praf pînă la genunchi, alergînd de parcă-i era pielea în joc, fără să se oprească pînă n-ajunse la fîntînă.

Toată populația satului se adunase la fîntînă, stînd în picioare, în felul lor abătut, și vorbind în șoaptă, fără să arate însă vreun alt semn de emoție în afară de curiozitate posacă și de surpriză. Vacile, mînate în grabă și priponite de orice putea servi în acest scop, priveau prostește, sau se tolăneau pe jos, mestecînd cine știe ce nimic,

nevrednic să le răsplătească osteneala, și pe care-l culeseseră în hoinăreala lor întreruptă.

Cîțiva dintre oamenii de la castel, și cîțiva dintre cei de la hanul de poștă, și strîngătorii de biruri stăteau, mai mult sau mai puțin înarmați, de cealaltă parte a uliței, unde așteptau, fără nici o noimă. Reparatorul de drumuri se și vîrîse în mijlocul unui grup de vreo cincizeci de prieteni și se bătea cu șapca albastră în piept. Ce prevesteau toate acestea, ce prevestea faptul că domnul Gabelle fusese luat pe sus, cocoțat pe o șa în spatele unui servitor, și purtat în galop (în ciuda dublei poveri pe care o ducea calul), ca o nouă versiune a baladei germane despre Lenora ? [1]

Prevesteau faptul că acolo sus, la castel, se ivise un chip de piatră în plus.

Peste noapte, Gorgona supraveghease iar lucrările, și adăugase singurul chip de piatră care mai lipsea ; chipul de piatră pe care-l așteptase vreme de două sute de ani.

Zăcea pe perna domnului marchiz. Era ca o mască fină, luată prin surprindere, mîniată, apoi pietrificată. Împlîntat în inima figurii de piatră, care părea să atîrne de el, era un pumnal. În jurul mînerului, un petic de hîrtie pe care cineva mîzgălise :

„Căraţi-l repede la groapă. Asta, din partea lui JACQUES“.

Capitolul X

Două făgăduieli

MAI MULTE LUNI, BA CHIAR douăsprezece la număr, sosiseră și plecaseră, iar domnul Charles Darnay se statornicise în Anglia, unde preda, la

[1] Referire la balada fantastică a poetului romantic german *August Bürger* (1747—1799), în care eroina Lenora călătorește în noapte pe aceeași șa cu fantoma iubitului ei mort pe cîmpul de luptă.

un înalt nivel de cunoştinţe, limba franceză şi literatura franceză. În zilele noastre, l-am fi numit „profesor", pe atunci însă, se numea „preceptor".

Preda tinerilor care aveau răgazul şi interesul de a studia o limbă vie, vorbită în lumea întreagă, şi le cultiva gustul pentru patrimoniul de cunoştinţe şi de literatură al acestei ţări. În plus, el putea scrie despre toate acestea într-o foarte bună engleză, ba chiar să le şi transpună într-o engleză sadea. Pe vremea aceea nu găseai la tot pasul asemenea maeştri ; foştii principi şi viitorii regi nu se apucaseră încă să facă pe profesorii, iar nobilii ruinaţi nu picaseră încă din registrele Băncii Tellson, ca s-o facă pe bucătarii şi pe dulgherii. Ca preceptor ale cărui metode de predare erau deosebit de plăcute şi de utile pentru elevi, şi ca traducător într-un stil elegant, care infiltra tălmăcirii ceva în plus faţă de simpla transpunere a cuvintelor, tînărul domn Darnay ajunse curînd cunoscut şi încurajat. Mai mult, era la curent cu tot ce se petrecea în ţara lui, iar evenimentele din Franţa se bucurau de un interes crescînd. Şi astfel, cu rîvnă neobosită şi cu stăruinţă, ajunsese să prospere.

Nu-şi făcuse iluzia că la Londra va păşi pe caldarîm de aur şi că va dormi în puf ; poate că dac-ar fi pornit de la asemenea aşteptări nesăbuite, n-ar fi propăşit. Se aşteptase la muncă, şi muncă găsise, muncă îndeplinea, şi se împăca de minune cu munca. În aceasta consta prosperitatea lui.

Îşi petrecea o bună bucată de timp la Cambridge, unde ţinea conferinţe studenţilor, universitate care făcea un soi de negoţ de contrabandă cu limbile europene, în loc să introducă, pe căile legale ale vămii, greaca şi latina. Restul timpului locuia la Londra.

Ei, dar din vremile străvechi cînd era de-a pururi vară în grădinile Paradisului, şi pînă-n zilele noastre cînd e mai mult iarnă la latitudinile scăzute, universul omului a mers neabătut pe o singură cale — calea lui Charles Darnay — calea iubirii pentru o femeie.

O iubise pe Lucie Manette din clipa marii lui primejdii. Nu auzise niciCînd un sunet mai dulce şi mai duios decît cel al glasului ei în care vibra mila ; nu văzuse niciCînd un chip de o frumuseţe mai suavă decît chipul

ei, față-n față cu al lui, pe marginea gropii săpate pentru el. Dar pînă acum nu-i vorbise încă despre iubirea lui ; omorul din castelul părăsit, aflat departe, dincolo de valurile umflate și de lungile, nesfîrșitele drumuri prăfuite — castelul masiv de piatră care ajunsese acum aidoma unui vis — omorul zic se săvîrșise de un an, și totuși Charles Darnay nu rostise încă o singură vorbă care să dezvăluie simțămintele inimii lui.

Avusese motivele sale să n-o facă, și părea foarte conștient de acest lucru. Era din nou o zi de vară cînd, abia sosit la Londra de la preocupările lui universitare din Cambridge, se îndreptă spre liniștitul colțișor din Soho, cu gîndul de a găsi un prilej ca să se destăinuiască doctorului Manette. Era spre sfîrșitul după-amiezii de vară și știa că la acea oră Lucie ieșise în oraș cu domnișoara Pross.

Îl găsi pe doctor citind în fotoliul de lîngă fereastră. Acea mare energie, care îl susținuse de-a lungul vechilor sale suferințe, dar care, în același timp, le făcuse să-i pară și mai crîncene, se redeșteptase încetul cu încetul în el. Era acum, într-adevăr, un om foarte energic, un om cu mare putere de voință, fermitate în hotărîri, și vigoare în acțiuni. În energia sa redobîndită, era uneori puțin schimbăcios, trecînd pe neașteptate de la o stare la alta, așa cum fusese la început și în exercitarea facultăților mintale, la rîndul lor redobîndite ; dar acest fapt nu se făcea des observat și, în ultima vreme, devenise din ce în ce mai rar.

Studia mult, dormea puțin, rezista foarte bine la oboseală, și era de o voioșie cumpănită și egală.

Charles Darnay intră la el și, văzîndu-l, doctorul lăsă cartea jos și-i întinse mîna.

— Charles Darnay ! Mă bucur că te văd. Ne așteptam să sosești acum trei-patru zile. Domnul Stryver și Sydney Carton au fost ieri împreună pe aici și amîndoi socoteau că ești în întîrziere.

— Le sînt îndatorat pentru interesul pe care mi-l poartă, răspunse tînărul cu răceală în glas în ce-i privea pe cei doi, dar foarte cald față de doctor. Domnișoara Manette...

— E bine, răspunse doctorul cînd Darnay își curmă vorba, și reîntoarcerea dumitale ne face plăcere la toți. A ieșit pentru cîteva cumpărături gospodărești, dar în scurt timp va fi acasă.

— Domnule doctor Manette, știam că nu e acasă. Am profitat de prilejul că e în oraș, ca să vă rog să-mi îngăduiți să vă vorbesc.

Urmă o tăcere deplină.

— Da ? spuse în cele din urmă doctorul cu vizibilă stinghereală. Adu-ți scaunul aici și vorbește-mi.

Darnay se supuse în ce privea scaunul, dar se părea că-i vine mai greu să vorbească.

— Domnule doctor Manette, de un an și jumătate am avut fericirea de a fi considerat în casa dumneavoastră un prieten intim — începu el în cele din urmă — și nădăjduiesc că cele ce sînt pe cale să vă declar, nu vor...

Fu oprit de doctor care ridică o mînă pentru a-l stăvili. După ce ținu un timp mîna nemișcată, în sus, și-o retrase întrebînd :

— E vorba de Lucie ?

— Da.

— Îmi vine greu să discut despre ea. Îmi vine foarte greu să ascult discutîndu-se despre ea pe acest ton, Charles Darnay !

— Domnule doctor Manette, este tonul unei admirații fierbinți, al unui adînc omagiu, și al unei puternice iubiri, se apără Darnay, respectuos.

Urmă alt răstimp de tăcere deplină, pînă cînd tatăl reluă firul discuției :

— Cred. Nu te nedreptățesc ; cred.

Stinghereala lui era atît de vizibilă și era atît de evident că pornea din împotrivirea de a discuta acest subiect, încît Charles Darnay șovăi.

— Să continui, domnule ?

Altă tăcere deplină.

— Da, continuă.

— Știți bine cele ce urmează să vă spun, deși nu puteți ști cu cîtă sinceritate le spun și cu cîtă sinceritate le simt, atîta timp cît nu cunoașteți tainele inimii mele, tainicele speranțe și temeri și îngrijorări care-mi împovă-

rează de multă vreme inima. Scumpul meu doctor Manette, o iubesc pe fiica dumneavoastră profund, tandru, dezinteresat, cu trup și suflet. Dacă a existat vreodată pe pământ o iubire curată, aceea e iubirea mea. Și dumneavoastră ați iubit ; lăsați vechea dumneavoastră dragoste să vorbească pentru mine !

Doctorul ședea cu fața întoarsă și ochii plecați. La auzul ultimelor cuvinte, își înălță din nou mîna cu grabă și strigă :

— Nu, domnule, asta nu ! Lasă asta ! Te conjur, nu mai evoca asemenea lucruri !

Strigătul lui fusese în asemenea măsură un strigăt de reală durere, încît continuă să răsune în urechile lui Charles Darnay încă multă vreme după ce încetase.

Doctorul făcu un gest cu mîna înălțată, părînd să-l roage pe Darnay să se întrerupă. Cel puțin așa îl interpretă tînărul, care rămase tăcut.

— Îți cer iertare, reluă doctorul după cîteva momente, pe un ton scăzut. Nu mă îndoiesc că o iubești pe Lucie ; de asta poți fi sigur.

Se întorsese cu fața spre el, dar nu-l privi, nici măcar nu-și ridică ochii. Stătea cu bărbia în palmă, iar părul-i alb îi umbrea fața.

— Ai vorbit cu Lucie ?

— Nu.

— Nici nu i-ai scris ?

— Niciodată.

— Ar însemna o lipsă de generozitate din partea mea dacă n-aș recunoaște că abnegația dumitale se datorește considerației pe care o porți tatălui ei. Și tatăl ei îți mulțumește.

Îi întinse mîna ; dar privirile lui nu se îndreptară spre Darnay.

— Eu știu prea bine, urmă tînărul pe un ton plin de respect — și cum aș putea să nu știu, domnule doctor Manette, eu care v-am văzut împreună zi de zi — că între dumneavoastră și domnișoara Manette există o afecțiune atît de deosebită, atît de impresionantă, atît de specifică împrejurărilor neobișnuite în care s-a înfiripat, încît i-aș putea găsi puține asemănări, chiar printre sentimentele

dintre părinte și copil. Știu, domnule doctor Manette, și cum aș putea să nu știu, că, îmbinată cu afecțiunea și sentimentul de datorie al fiicei care a devenit matură, ea poartă în inimă toată dragostea și nevoia de ocrotire a copilăriei. Știu prea bine că în copilărie a fost lipsită de părinți, așa încît acum vă închină întreaga statornicie și fervoare a anilor și a caracterului matur, îmbinată cu încrederea și atașamentul vîrstei fragede în care ați fost pierdut pentru ea. Știu perfect de bine că dacă i-ați fi fost readus de pe lumea cealaltă, tot n-ați fi putut avea în ochii ei un nimb mai sfînt decît cel pe care-l aveți. Știu că atunci cînd se agață de gîtul dumneavoastră, vă îmbrățișează cu mîinile copilului, ale fetei și ale femeii laolaltă. Știu că în dragostea pe care vi-o poartă o vede și o iubește pe propria-i mamă cînd avea vîrsta ei, vă vede și vă iubește pe dumneavoastră cînd aveați vîrsta mea, o iubește pe mama ei cu inima zdrobită, vă iubește pe dumneavoastră în tot lungul anilor cumpliți de tortură și în binecuvîntata dumneavoastră revenire. Am știut acest lucru, zi și noapte, de cînd v-am văzut în căminul dumneavoastră.

Doctorul rămase tăcut, cu capul plecat. Respirația îi era puțin agitată, dar nu vădea nici un alt semn de tulburare.

— Scumpul meu doctor Manette, fiind tot timpul conștient de cele de mai sus, și văzîndu-vă, pe ea și pe dumneavoastră, înconjurați de această sfîntă aureolă, mi-am reținut sentimentele și m-am înfrînat, atîta cît stă în firea unui om s-o facă. Am avut simțămîntul, și-l mai încerc și acum, că a aduce iubirea mea — chiar și iubirea mea — între dumneavoastră doi, ar însemna să vă întinez povestea cu ceva care-i mai prejos de ea. Dar o iubesc. Cerul mi-e martor că o iubesc !

— Cred, răspunse tatăl, posomorît. Mi-am dat seama mai de mult. Cred.

— Vă rog să nu credeți însă, urmă Darnay a cărui ureche fusese izbită de vocea tristă ce suna ca o dojană, vă rog să nu credeți că dacă mi-ar fi hărăzită fericirea de a o face într-o bună zi pe Lucie soția mea, aș încerca vreodată să o despart de dumneavoastră, sau c-aș sufla

o vorbă din cele ce vă spun acum. Nu numai că o asemenea încercare ar fi zadarnică, dar ar însemna și o josnicie. Dacă gîndurile mele ar adăposti, sau inima mea ar ascunde asemenea intenție — chiar peste ani și ani — sau dacă a încolțit vreodată în mine — sau dacă ar putea vreodată încolți în mine — n-aș fi vrednic să ating acum această mînă onorată.

Rostind cuvintele de mai sus, își lăsă mîna peste mîna doctorului.

— Nu, dragul meu doctor Manette. Şi eu, ca și dumneavoastră, m-am exilat de bunăvoie din Franța ; și eu, ca și dumneavoastră, am fugit de acolo alungat de nebuniile, de opresiunile, de mizeriile ei ; ca și dumneavoastră, m-am străduit să-mi înjghebez o existență, departe de patrie, prin munca mea, încrezîndu-mă într-un viitor mai bun ; nu doresc altceva decît să împărtășesc soarta dumneavoastră, viața și căminul dumneavoastră, și să vă fiu credincios pînă la moarte. Nu doresc să împart cu Lucie privilegiul de a vă fi copil, tovarăș, prieten ; ci să sprijin acest privilegiu el ei, să o leg și mai mult de dumneavoastră, dacă acest lucru e cu putință.

Mîna lui strîngea mereu mîna doctorului.

După ce răspunse o clipă acestei strînsori, și nu cu răceală, tatăl își rezemă mîinile de brațele fotoliului și-și înălță privirile pentru prima dată de la începutul discuției. Pe față i se citeau limpede semnele unei lupte ; lupta împotriva acelei expresii, plină de negre îndoieli și de spaimă, care-i apărea uneori pe chip.

— Vorbești cu atîta simțire și cu atîta bărbăție, Charles Darnay, încît îți mulțumesc din toată inima, și-mi voi deschide și eu toată inima — sau aproape. Ai vreun temei să crezi că Lucie te iubește ?

— Nu. Pînă acum nici unul.

— Scopul destăinuirii este acela de a te asigura de sentimentele ei, cu buna mea știință ?

— Nici măcar atît. S-ar putea să nu am curajul să-i mărturisesc săptămîni de aici încolo ; s-ar putea (fie că greșesc sau nu) să am curajul s-o fac mîine.

— Aștepți vreun ajutor din partea mea ?

— Nu cer nici unul, domnule. Dar am gîndit că ar sta în putința dumneavoastră, dacă socotiți că e drept, să-mi oferiți vreun sfat.

— Aștepți vreo făgăduială din partea mea ?

— Aștept.

— Ce anume ?

— Îmi dau perfect de bine seama că, fără sprijinul dumneavoastră, nu am nici o speranță. Înțeleg prea bine că și în cazul cînd domnișoara Manette m-ar purta în acest moment în inima-i pură — vă rog să nu gîndiți că-mi făuresc asemenea cutezătoare speranțe — n-aș avea nici o șansă împotriva iubirii pe care o poartă tatălui ei.

— Dacă-i așa, îți dai seama, pe de altă parte, ce implică acest fapt ?

— Înțeleg la fel de bine că o vorbă rostită de tatăl său, în favoarea oricărui pretendent, ar înclina balanța ei și a întregului univers. Din această pricină, domnule doctor Manette, nu aș cerși asemenea vorbă, chiar dacă mi-ar fi viața în joc.

— Sînt convins de acest lucru. Charles Darnay, o apropiere prea mare dă naștere la mistere, la fel ca și o lungă despărțire ; în primul caz, misterele sînt subtile și gingașe, și greu de pătruns. Din acest singur punct de vedere, fiica mea Lucie este un mister pentru mine ; nu-i pot ghici sentimentele.

— Îmi îngăduiți să vă întreb, domnule, dacă gîndiți că ar exista vreun...

Cum șovăia să continue, doctorul adăugă sfîrșitul întrebării :

— ...că ar exista vreun alt pretendent ?

— Asta am vrut să spun.

Tatăl rămase o clipă pe gînduri înainte de a răspunde :

— Și dumneata l-ai întîlnit aici pe domnul Carton. Și domnul Stryver ne vizitează din cînd în cînd. Dacă mai există vreun pretendent, nu poate fi decît unul din aceștia doi.

— Sau amîndoi, adăugă Darnay.

— Nu m-am gîndit la amîndoi ; nu cred probabil acest lucru. Dorești o făgăduială de la mine. Ce anume ?

— Făgăduiala că, dacă, vreodată, domnișoara Manette vă va face o destăinuire asemănătoare cu cea pe care v-am făcut-o eu astăzi, îmi veți fi martor că v-am împărtășit sentimentele mele și că credeți în ele. Nădăjduiesc că aveți atîta părere bună despre mine, încît să nu o influențați împotriva mea. Nu vreau să mai adaug nici un cuvînt în interesul meu ; asta-i ceea ce vă cer. Voi respecta întru totul condiția pe care aveți deplinul drept să mi-o puneți în schimbul acestei cereri.

— Îți fac făgăduiala, răspunse doctorul, și fără nici un fel de condiție. Cred că intențiile dumitale sînt curate și sincere așa cum ai afirmat. Cred că dorești să perpetuezi, și nu să slăbești legăturile dintre mine și celălalt eu al meu, mult mai drag. Dacă îmi va mărturisi vreodată că pentru ea nu poate exista fericire fără dumneata, ți-o voi dărui. Și dacă vreodată ar exista... Charles Darnay, dacă ar exista...

Tînărul îi luă cu recunoștință mîna ; mîinile lor erau împreunate cînd doctorul vorbi :

— ...dacă ar exista anumite închipuiri, anumite raționamente, anumite temeri, sau ceva de genul ăsta, vechi sau noi, împotriva omului pe care ea l-ar iubi cu adevărat — răspunderea directă a acestora neatîrnînd asupră-i — îți făgăduiesc că de dragul ei toate acestea vor fi date uitării. Lucie înseamnă totul pentru mine ; mai mult decît suferința mea, mai mult decît nedreptatea care mi s-a făcut, mai mult decît... În sfîrșit, asta-i vorbărie goală !

Își reluă tăcerea într-un chip atît de straniu, și cînd încetă să mai vorbească privirea-i fixă deveni atît de stranie, încît Darnay își simți mîna înghețînd în mîna doctorului, care-și slăbea încet strînsoarea degetelor lăsînd-o să cadă.

— Parcă-mi spuneai ceva, reluă doctorul Manette cu un zîmbet. Ce-mi spuneai ?

Darnay nu știu ce să-i răspundă, cînd își aminti deodată că-i vorbise de o condiție. Ușurat că-i apăruse această aducere aminte, îi răspunse :

— Încrederea pe care mi-o arătați, trebuie răsplătită cu o egală încredere din parte-mi. Numele pe care-l port

acum, deși doar ușor schimbat față de cel al mamei mele, nu este, dacă vă aduceți aminte, adevăratul meu nume. Vreau să vi-l spun pe acesta și să vă mărturisesc de ce mă aflu în Anglia.

— Oprește-te ! strigă doctorul din Beauvais.

— Doresc să mă arăt vrednic de încrederea pe care mi-o arătați și să nu păstrez nici o taină față de dumneavoastră.

— Oprește-te !

O clipă, doctorul își astupă urechile cu mîinile ; o clipă mai tîrziu, își apăsă mîinile pe buzele lui Darnay.

— Nu-mi spune acum, ci cînd am să ți-o cer eu. Dacă speranța dumitale va izbîndi, dacă Lucie o să te iubească, îmi vei spune în dimineața căsătoriei voastre. Îmi făgăduiești ?

— Din inimă.

— Dă-mi mîna. Curînd, Lucie va sosi acasă, e mai bine să nu ne găsească împreună în seara asta. Du-te ! Dumnezeu să te binecuvînteze !

Cînd Charles Darnay îl părăsi, abia se lăsa întunericul, dar cînd Lucie se întoarse acasă, un ceas mai tîrziu, întunericul devenise dens ; intră în grabă singură în salon — pentru că domnișoara Pross urcase de-a dreptul în camera ei — și fu surprinsă cînd găsi fotoliul de lectură pustiu.

— Tată ! strigă Lucie. Tăticule drag !

Nu veni nici un răspuns, dar din odaia lui răzbi zgomotul surd al unui ciocan. Trecînd prin odaia comunicantă, Lucie privi din ușă în dormitorul lui, și coborî înspăimîntată, cu sîngele înghețat în vine, strigînd în sinea ei : „Ce să mă fac ! Ce să mă fac !“

Șovăiala ei dură doar o clipă ; urcă în goană înapoi, bătu la ușa lui, și-l strigă încetișor. La sunetul glasului ei, zgomotul ciocanului încetă, doctorul veni la dînsa și, împreună, începură să se plimbe în sus și-n jos, vreme îndelungată.

În noaptea aceea, Lucie coborî din pat ca să-i vegheze somnul. Dormea adînc, iar băncuța cu sculele de cizmărie, și pantoful neisprăvit, zăceau în colțul lor, ca de obicei.

Capitolul XI

Tabloul a doi prieteni

— SYDNEY, SE ADRESĂ DOMNUL Stryver șacalului său, în aceeași noapte, sau mai bine-zis în zori ; Sydney, mai prepară o cupă de punci ; am ceva să-ți spun.

Sydney lucrase pe ruptelea în noaptea aceea, și o noapte înainte, și o noapte înaintea acesteilalte, și-n multe alte nopți, punînd mare ordine în hîrtiile domnului Stryver înainte de vacanța cea mare. În cele din urmă, toate actele fură rînduite ; toate restanțele lui Stryver fură lichidate ; totul fu pus la punct pînă cînd noiembrie avea să vină cu cețurile lui atmosferice și cu cețurile juridice, dîndu-le din nou apă la moară.

După atîta sîrg, Sydney nu arăta nici mai voios, nici mai mohorît. Avusese nevoie de o substanțială rezervă de prosoape ude, ca să isprăvească treburile acelei nopți ; o doză corespunzătoare de vin precedase ceremonialul prosoapelor ; și arăta foarte răvășit acum cînd își smulse turbanul de pe cap și-l aruncă în ligheanul în care-l muiase în repetate rînduri, în ultimele șase ceasuri.

— Prepari o dată cupa aia de punci ? întrebă Stryver cel falnic, cu mîinile în brîu, rotindu-și privirile de pe canapeaua pe care zăcea culcat.

— O prepar.

— Acum, fii atent la mine. Am de gînd să-ți spun ceva care o să te surprindă, și care o să te facă poate să mă consideri mai puțin șmecher decît mă crezi tu în general. Mă gîndesc să mă însor.

— Nu zău ?

— Da. Și nu pentru bani. Ei, ce mai zici acum ?

— *Nu prea am chef să zic mare lucru. Și cine-i fata ?*

— Ghicește !

— O cunosc ?

— Ghicește !

— N-am chef să ghicesc la cinci dimineața, cînd creierii îmi fierb și-mi fumegă în cap. Dacă vrei să ghicesc, invită-mă la prînz.

— Ei bine, atunci am să-ţi spun eu, răspunse Stryver ridicîndu-se încet şi aşezîndu-se în capul oaselor. Sydney, eu unul renunţ să mă mai fac înţeles de tine, pentru că eşti pur şi simplu o brută insensibilă.

— În timp ce tu, replică Sydney amestecînd de zor punciul, eşti un spirit atît de sensibil şi de poetic!

— Haide, hai, făcu Stryver rîzînd plin de sine; cu toate că nu pretind a fi un suflet romantic (sper că n-oi fi chiar atît de naiv), sînt totuşi un tip mai tandru decît tine.

— Eşti un tip mai norocos, dacă asta vrei să spui.

— Nu asta vreau să spun. Doresc să spun că sînt mai... mai...

— Zi că eşti mai curtenitor, dacă tot cauţi cuvîntul, îi sugeră Carton.

— Mă rog! Să zicem mai curtenitor. Ceea ce vreau eu să spun, continuă Stryver împieptoşîndu-se către prietenul său care prepara punciul, e că sînt un om care ţine mai mult să fie agreabil, care-şi dă mai multă silinţă să fie agreabil, care ştie mai bine să fie agreabil în societatea unei femei, decît o faci tu.

— Zi mai departe!

— Ba nu; înainte de a merge mai departe, continuă Stryver scuturînd din cap în felul său bătăios, trebuie să-ţi spun tot ce gîndesc despre tine. Şi tu ai fost în casa doctorului Manette tot de atîtea ori cît am fost şi eu, ba poate chiar mai des. Ei bine, mi-a fost ruşine de felul morocănos în care te purtai! Te arătai atît de îmbufnat şi de ursuz şi de mofluz, încît, pe viaţa mea dacă mint, mă ruşinam cu tine, Sydney!

— Unui om cu experienţa ta la bară, trebuie să-i prindă foarte bine să se mai ruşineze cîte un pic; s-ar cuveni să-mi fii foarte îndatorat.

— În felul ăsta n-ai să ajungi nicăieri, ripostă Stryver; zău aşa, Sydney, e de datoria mea să ţi-o spun — şi ţi-o spun de la obraz ca să-ţi fac un bine — eşti un individ foarte puţin potrivit pentru asemenea societate. Eşti un individ dezagreabil.

Sydney dădu pe gît o duşcă din punciul pe care-l preparase, şi rîse.

— Uită-te la mine, continuă Stryver împăunîndu-se ; eu am mult mai puţină nevoie decît tine să mă fac agreabil oamenilor, dat fiind că dispun de condiţii de viaţă mult mai independente. Şi totuşi de ce-o fac ?

— Nu mi-am dat pînă acum seama c-o faci, bombăni Carton.

— O fac din diplomaţie ; o fac din principiu. Şi uită-te la mine ! Avansez !

— Dar nu avansezi deloc în relatarea intenţiilor tale matrimoniale, răspunse Carton cu nepăsare. Aş vrea să revii la ele. În ce mă priveşte pe mine — niciodată n-ai să înţelegi că sînt incorijibil ?

Puse această întrebare pe un ton zeflemitor.

— Nu există nici un motiv să fii incorijibil, răspunse prietenul său, destul de arţăgos.

— Din cîte ştiu eu, nu există nici un motiv să exist, spuse Sydney Carton. Cine-i domnişoara ?

— Sydney, n-aş vrea ca dezvăluirea numelui ei să te facă să te simţi stingherit, îşi începu domnul Stryver, cu ostentativă prietenie, preparativele destăinuirii ; eu ştiu că tu nu crezi cu adevărat nici jumătate din cîte spui ; şi chiar dacă ai crede, n-ar avea nici o importanţă. Fac această mică introducere, pentru că tu ai vorbit odată, în termeni uşuratici, în faţa mea, despre această domnişoară.

— Zău ?

— Neîndoios. Şi chiar în această cameră.

Sydney Carton îşi privi paharul cu punci, apoi îşi privi îngăduitorul prieten ; apoi bău o gură de punci şi-şi privi din nou îngăduitorul prieten.

— Te-ai referit la această domnişoară numind-o „o păpuşă cu păr auriu". E vorba de domnişoara Manette. Dacă tu, Sydney, ai fi avut cea mai mică sensibilitate sau delicateţe în asemenea chestiune, aş fi fost supărat pe tine pentru felul cum ai descris-o ; dar nu ai. Eşti total lipsit de acest simţ ; de aceea nu-ţi port mai multă pică pentru expresia folosită, decît aş purta unui ageamiu în ale artei care nu ar aprecia o pictură de-a mea, sau unui ageamiu în ale muzicii care n-ar aprecia o compoziţie a mea.

Sydney Carton începu să bea în mare viteză din cupa cu punci ; bău cu înghiţituri mari, privindu-şi prietenul.

— Acum, Syd, ai aflat totul, urmă domnul Stryver. Nu-mi pasă că n-are avere ; e o ființă fermecătoare și mi-am pus în gînd să-mi satisfac o plăcere : cred că, în general, pot să-mi îngădui satisfacerea unei plăceri. Ea va avea în mine un bărbat cu o poziție frumoasă, și care se ridică vertiginos și, în plus, un bărbat de oarecare distincție ; e un noroc pentru ea, dar merită acest noroc. Ești mirat ?

Carton, continuînd să bea, ripostă :

— De ce-aș fi mirat ?

— Ești de acord ?

Carton, continuînd să bea, replică :

— De ce n-aș fi de acord ?

— Bravo ! exclamă prietenul său Stryver, accepți noutatea cu mai multă ușurință decît mi-aș fi închipuit eu și ești mai puțin răutăcios, în ce mă privește, decît gîndeam eu c-ai să fii ; cu toate că, să fim clari, te-ai convins pînă acum că vechiul tău amic știe ce vrea. Da, Sydney, mi s-a făcut lehamite de stilul ăsta de viață, fără nici o variație ; cred că pentru un bărbat e un lucru foarte plăcut să-și aibă căminul lui, cînd are chef să se întoarcă la cămin (și cînd nu, n-are decît să rămînă în oraș), și cred că domnișoara Manette poate să facă față în oricare împrejurare și că o să-mi facă întotdeauna cinste. Așa încît m-am hotărît. Și acum, Sydney, băiete, vreau să-ți spun o vorbă și în legătură cu perspectivele tale. Ești într-un hal fără de hal, o știi și tu ; realmente într-un hal fără de hal. Habar n-ai de valoarea banului, îți faci de cap, într-o bună zi ai să te dărîmi și-ai să te trezești sărac și bolnav ; trebuie numaidecît să te gîndești la cineva care să-ți poarte de grijă.

Superioritatea umflată cu care dădu aceste sfaturi, îl făcu să pară de două ori mai voluminos decît era în realitate, și de patru ori mai bătăios.

— Dă-mi voie să te sfătuiesc să privești adevărul în față, urmă Stryver. Și eu l-am privit în față, dar de pe poziția mea diferită ; privește-l și tu, de pe poziția ta. Ia-ți pe cineva care să-ți poarte de grijă. N-are a face că nu guști tovărășia femeilor, că nu le înțelegi, că ești lipsit de tact față de ele. Găsește-ți pe cineva. Găsește-ți

o femeie respectabilă, care să aibă o mică proprietate — gen proprietăreasă de camere mobilate — și ia-o de nevastă, ca să-ți asiguri bătrînețile. Asta-i ce-ți trebuie ție. Gîndește-te la lucrul ăsta, Sydney.

— O să mă gîndesc la lucrul ăsta, răspunse Sydney.

Capitolul XII

Omul plin de gingășie

DUPĂ CE LUĂ HOTĂRÎREA MĂRInimoasă de a oferi fiicei doctorului acest mare noroc, domnul Stryver decise să o încunoștiințeze de fericirea ce dăduse peste ea, încă înainte de a pleca în vacanța mare. Dezbătu problema în sinea lui și ajunse la concluzia că ar fi bine să depășească rapid toate preliminariile, astfel încît să poată stabili după aceea în tihnă dacă să-i acorde mîna lui cu o săptămînă sau două înainte de Sfîntul Mihail sau în mica vacanță de Crăciun.

În ce privește soliditatea argumentelor din procesul de față, nu avea nici un fel de îndoială, și-și vedea calea deschisă spre verdict. Dacă pledezi în fața juriului pe baza unor temeinice argumente lumești — singurele argumente vrednice a fi luate în seamă — procesul devine limpede, și nu are nici un punct vulnerabil. El își asuma rolul reclamantului și depoziția lui nu avea nevoie să fie supusă unui interogatoriu ; avocatul pîrîtului o să expună cazul în două cuvinte, iar juriul nici măcar nu va avea nevoie să se retragă ca să delibereze. După ce-l revizui în minte, judecătorul Stryver ajunse la concluzia că proces mai limpede nici că putea să existe.

În consecință, domnul Stryver își inaugură vacanța mare cu o invitație făcută domnișoarei Manette de a-l însoți la teatrul de vară Vauxhall ; invitația fiind refuzată, o pofti la Ranelagh ; și această invitație căzînd, nu-i rămase decît să se înfățișeze în Soho și acolo să-și declare nobila intenție.

Deci domnul Stryver o porni pe drumul dintre Temple și Soho, în frageda pruncie a vacanței mari. Oricine l-ar fi văzut năpustindu-se spre Soho, cînd de fapt se găsea încă în Temple Bar, grăbindu-se de-a lungul caldarîmului și îmbrîncind în lături pe toți cei slabi, ar fi constatat cît era de solid și de puternic.

Cum drumul său trecea pe lîngă Banca Tellson, și cum domnul Stryver era pe de o parte clientul băncii, iar pe de alta știa că domnul Lorry e prietenul intim al familiei Manette, îi veni ideea să facă o vizită la Bancă, pentru a-i revela domnului Lorry lumina ce strălucea la orizontul Soho. Așadar, împinse ușa hîrîind răgușit din gîtlej, se poticni pe cele două trepte, în jos, trecu pe lîngă cei doi casieri antici și dete buzna în cămăruța dosnică și mucegăită unde domnul Lorry ședea în fața unor mari registre cu pătrățele pentru cifre, sub fereastra cu bare de oțel perpendiculare, de parcă ar fi fost și ea împărțită în pătrățele pentru cifre.

— Helo ! strigă domnul Stryver. Ce mai faci ? Sper că bine.

Era o ciudățenie a lui Stryver că întotdeauna părea prea mare în orice loc, în orice spațiu. Părea atît de mare pentru Banca Tellson, încît bătrînii funcționari din cele mai îndepărtate colțuri înălțară priviri mustrătoare ca și cum prezența lui îi strivea de pereți. Însăși „firma", care-și citea cu măreție ziarul, într-un plan ceva mai distanțat, se ghemui nemulțumită, ca și cum căpățîna lui Stryver i s-ar fi îndesat în însăși deschizătura vestei împovărată de responsabilități.

Discretul domn Lorry întrebă pe tonul-mostră pe care l-ar fi recomandat altora în asemenea împrejurări :

— Ce mai faceți, domnule Stryver ? Ce mai faceți, domnule ? și dădu mîna cu el.

Felul lui de a strînge mîna avea o caracteristică lesne de observat la toți funcționarii Băncii Tellson, care dădeau mîna cu un client în timp ce „firma" împregna atmosfera. Dădeau mîna într-un fel impersonal, ca și cum o dădeau în numele Băncii Tellson.

— Ce pot face pentru dumneavoastră, domnule Stryver ? întrebă domnul Lorry pe tonul lui de afaceri.

— A, nimic, mulțumesc ; am dorit să-ți fac o vizită particulară, domnule Lorry, am venit pentru o mică discuție particulară.

— Ah, da ? spuse domnul Lorry plecînd urechea, în timp ce ochii i se îndreptau către „firmă".

— Am de gînd, începu domnul Stryver rezemîndu-și confidențial brațele pe biroul care, deși era dublu, păru pe loc să nu fie decît o jumătate de birou, am de gînd, domnule Lorry, să mă însor cu micuța și drăgălașa dumitale prietenă, domnișoara Manette.

— Oh, vai de mine ! exclamă domnul Lorry frecîndu-și bărbia și privind cu îndoială la vizitatorul său.

— „Oh, vai de mine", domnule ? repetă domnul Stryver trăgîndu-se îndărăt. Oh, vai de dumneata, domnule ? Ce înțelegi prin aceste cuvinte, domnule Lorry ?

— Ce înțeleg ? răspunse omul de afaceri. Înțelesul cuvintelor mele este, desigur, plin de prietenie și de prețuire, și găsesc că-ți face mare onoare și — pe scurt, înțelesul lor este tot ceea ce ți-ai putea dori. Dar... zău așa, domnule Stryver... Domnul Lorry se opri din vorbă și clătină din cap privindu-l într-un fel curios, ca și cum s-ar fi văzut nevoit să adauge în sinea lui : „Asta-i prea de tot și realmente prea ne izbim de dumneata !"

— Ia te uită ! zise Stryver plesnind biroul cu mîna-i aprigă, căscînd larg ochii și respirînd adînc. Să mă bată Dumnezeu dacă te înțeleg, domnule Lorry !

Domnul Lorry își trase, pe ambele urechi, peruca strîmtă, și mușcă pana de scris.

— Ei, fire-ar să fie, strigă Stryver, cu ochii la el. Ce, nu sînt bun de însurătoare ?

— O, ba da. Da. Da, ești bun de însurătoare. Dacă zici bun de însurătoare, apoi sigur că ești !

— N-am o situație înfloritoare ?

— O, dacă-i vorba de situație înfloritoare, ai.

— N-am perspective frumoase ?

— Cît despre perspective, răspunse domnul Lorry bucuros că mai poate fi de acord cu ceva, nimeni nu ți le poate pune la îndoială.

— Atunci, ce naiba vrei să spui, domnule Lorry ? întrebă Stryver vizibil supărat.

— Mă rog, eu... vrei să te duci chiar acum la ei?

— Direct! răspunse Stryver izbind cu pumnul în masă.

— Eu să fiu în locul dumitale nu m-aş duce.

— De ce? se stropşi Stryver. Uite ce-i, am să te strîng cu uşa, urmă el amenințîndu-l prin clătinarea unui deget justițiar. Dumneata eşti un om de afaceri şi deci trebuie să ai un motiv serios. Expune-l. De ce nu te-ai duce dac-ai fi în locul meu?

— N-aş întreprinde asemenea demers fără să am un motiv temeinic de a crede că voi avea succes.

— Să fiu al naibii! exclamă Stryver. Asta-i mai tare ca orice!

Domnul Lorry privi în depărtare, spre distanta „firmă", apoi îşi întoarse privirile la Stryver cel mîniat foc.

— Poftim, zise acesta, am în față un om de afaceri... un om în vîrstă... un om cu experiență... care lucrează la o bancă... şi după ce-i înşir trei motive capitale menite să-mi asigure succesul, îmi răspunde că n-am nici un motiv temeinic. Şi o spune cu capul pe umeri! remarcă domnul Stryver, accentuînd ciudățenia, ca şi cum ar fi fost infinit mai natural dacă domnul Lorry ar fi spus-o cu capul tăiat.

— Cînd vorbesc de succes, mă refer la succesul față de tînăra domnişoară; şi cînd vorbesc de cauze şi rațiuni menite să facă posibil succesul, mă gîndesc la acele cauze şi rațiuni care au trecere la această domnişoară. Domnişoara, bunul meu domn, spuse domnul Lorry lovindu-l uşor pe domnul Stryver pe braț, domnişoara! Domnişoara înainte de orice!

— Vrei să spui, domnule Lorry, replică Stryver împieptoşîndu-se, că, după părerea dumitale, domnişoara în chestiune e o gîsculiță mofturoasă?

— Nu asta vreau să spun. Ceea ce vreau eu să spun, domnule Stryver, răspunse domnul Lorry, roşu ca para focului, este că nu rabd să aud pe nimeni vorbind despre această domnişoară într-un mod lipsit de respect; şi că dacă aş întîlni pe cineva — ceea ce nădăjduiesc să nu se întîmple — cu un gust atît de grosolan şi cu un temperament atît de nesocotit încît nu şi-ar putea reține vor-

bele lipsite de respect cu privire la această domnișoară, aici la biroul meu, nici măcar Banca Tellson nu m-ar putea împiedica să-i spun în față ce gîndesc despre el.

Obligația de a se înfuria pe un ton înăbușit, umflase primejdios vinele domnului Stryver cînd fusese rîndul acestuia să se înfurie ; acum însă, cînd era rîndul domnului Lorry, nici vinele acestuia, oricît ar fi fost ele de cuminți, nu se găseau într-o stare mai bună.

— Asta am ținut să-ți spun, domnule, încheie domnul Lorry. Și te rog să nu te îndoiești de acest lucru.

O bucată de timp, domnul Stryver nu spuse nimic ci se mulțumi să sugă capătul unei rigle, apoi începu să-și ciocănească dantura cu ea, în ritmul unei melodii, ceea ce-i dădea probabil dureri de dinți. În cele din urmă, sparse tăcerea stîngheritoare spunînd :

— Asta-i ceva neașteptat pentru mine, domnule Lorry. Deci mă sfătuiești să nu mă duc în Soho și să nu-mi ofer mîna — mîna mea, a lui Stryver de la Curtea Supremă ?

— Îmi ceri sfatul, domnule Stryver ?

— Da.

— Foarte bine. Atunci ți-l dau, și dumneata l-ai repetat mai înainte foarte corect.

— Și tot ce pot spune, rîse Stryver ofensat, este că acest lucru... ha ! ha !... depășește tot ce mi-a fost dat să cunosc, în trecut, prezent și viitor.

— Înțelege-mă bine, urmă domnul Lorry, în calitate de om de afaceri n-aș fi în măsură să-mi dau părerea în această chestiune, pentru că în calitate de om de afaceri nu o cunosc. Dar ca vechi prieten, care a purtat-o pe domnișoara Manette în brațe, care e omul de încredere al domnișoarei Manette și al tatălui ei, și care le nutrește amîndurora o adîncă afecțiune, mi-am spus părerea. Nu eu sînt acela care a provocat această confidență, ține minte ! Acum, spune-mi, socotești că s-ar putea să nu am dreptate ?

— Nu spun una ca asta ! răspunse Stryver fluierînd. Eu nu-mi pot asuma răspunderea de a atribui bun simț unei terțe persoane ; pot doar să constat singur dacă are sau nu. La anumite persoane presupun existența bunului simț ; iar dumneata presupui existența unor nonsensuri

de afectare și răsfăț. Pentru mine e ceva cu totul nou, dar cred că ai dreptate.

— Ceea ce presupun eu, domnule Stryver, prefer să formulez singur. Și înțelege-mă bine — spuse domnul Lorry din nou cu obrajii ca para focului — nu dau voie nimănui — nici chiar Băncii Tellson — să formuleze în numele meu ceea ce presupun eu.

— Ei ! Îți cer scuze.

— Le primesc. Mulțumesc. Uite, domnule Stryver, ce voiam să-ți spun : s-ar putea să fie neplăcut pentru dumneata să constați că te-ai înșelat ; s-ar putea să fie neplăcut pentru doctorul Manette să-ți dea explicații, s-ar putea să fie foarte neplăcut pentru domnișoara Lucie Manette să fie explicită. Dumneata știi în ce termeni am onoarea și plăcerea de a mă găsi cu această familie. Dacă dorești, aș putea, fără să te angajez în nici un fel și fără să te reprezint în nici un fel, să încerc să corectez sfatul pe care ți l-am dat, străduindu-mă să observ lucrurile și să le chibzuiesc sub acest unghi nou. Dacă vei fi nemulțumit de rezultatul meu, vei putea să-i verifici singur temeinicia ; dacă, dimpotrivă, te vei declara satisfăcut, și dacă situația va fi aceea pe care o întrevăd acum, înseamnă că veți fi cu toții cruțați de ceea ce-i preferabil să fiți cruțați. Ce părere ai ?

— Cît timp m-ar reține chestia asta în oraș ?

— O, e o problemă doar de cîteva ore. M-aș duce astă-seară în Soho, și după ce plec de acolo pot veni direct la dumneata.

— Atunci accept, zise Stryver ; nu mă mai duc acum la ei, de altfel nici nu ardeam s-o fac ; accept și te aștept să treci deseară pe la mine. Bună ziua.

Domnul Stryver se răsuci pe călcîie și o zbughi afară din Bancă, dezlănțuind în trecerea sa un asemenea uragan, încît cei doi funcționari bătrîni avură nevoie să-și adune toate rămășițele de putere pentru a se menține înclinați îndărătul ghișeelor lor. Aceste venerabile și fragile persoane erau surprinse întotdeauna de public în acțiunea de a se înclina, și circula părerea că, atunci cînd se înclinau la ieșirea unui client, rămîneau în această poziție, în biroul gol, pînă cînd se înclinau la sosirea altui client.

Avocatul era suficient de ager încît să-și dea seama că omul de afaceri nu s-ar fi hazardat să meargă atît de departe în afirmarea opiniilor lui dacă acestea nu ar fi avut baza solidă a unei certitudini morale. Deși nu era pregătit să înghită un asemenea hap, îl împinse pe gît în jos.

„Și-acum, vorbi în sinea lui domnul Stryver scuturîndu-și degetul justițiar în direcția imobilului Temple, nu pot să ies basma curată din povestea asta decît întorcînd totul cu fața-n jos."

Era un tertip al tacticianului de la Old Bailey, în care află mare ușurare. „N-ai să mă joci tu pe mine, domnișoară, ci eu pe tine."

În consecință, cînd în acea noapte, pe la ora zece, domnul Lorry veni la el, domnul Stryver, înfundat pînă-n gît într-un morman de volume și de hîrtii adunate în acest scop, părea să aibă în minte orice altceva în afară de subiectul care-l preocupase dimineața. Ba chiar manifestă surpriză cînd dădu cu ochii de domnul Lorry, față de care se arătă cu totul distrat și absorbit.

— Ei bine, zise binevoitorul emisar după o jumătate de oră de zadarnice încercări de a-l aduce la subiect, am fost în Soho.

— În Soho ? repetă domnul Stryver, cu indiferență. Ah, da, desigur ! Unde mi-e capul ?

— Și nu mai am nici o îndoială că lucrurile stau așa cum am spus eu. Părerea mi-a fost confirmată și repet sfatul pe care ți l-am dat.

— Te asigur, răspunse domnul Stryver, în felul cel mai prietenesc posibil, că îmi pare rău de dragul dumitale și de dragul sărmanului ei tată. Îmi închipui că trebuie să fie un subiect dureros pentru familie ; hai să nu mai vorbim despre asta !

— Nu înțeleg, răspunse domnul Lorry.

— Cred, cred, îl asigură domnul Stryver, dînd din cap într-un fel menit să-l aline pe celălalt și să pună capăt discuției ; dar n-are a face, n-are a face !

— Ba are a face, stărui domnul Lorry.

— Nu, n-are a face ; te încredințez că n-are. Am crezut în mod fals că există minte acolo unde nu există, și că există o ambiție lăudabilă, acolo unde de fapt nu e ; dar mi-am îndreptat greșeala și nimeni n-a avut de suferit. Și

în trecut fetele tinere au săvîrșit adeseori asemenea nebunii, și au ajuns apoi să se căiască în sărăcie și-n beznă. Dacă stau să judec altruist, regret că povestea a căzut baltă, pentru că ar fi fost un lucru foarte profitabil pentru ceilalți, din punct de vedere social ; dacă stau să judec egoist, sînt bucuros că a căzut, deoarece pentru mine ar fi fost un lucru neprofitabil din punct de vedere social — nu-i necesar să spun că eu nu aveam nimic de cîștigat. Dar nimeni n-a avut de suferit. N-am cerut-o în căsătorie pe tînără și, fie vorba între noi, acum că mă gîndesc mai bine nu sînt deloc sigur că m-aș fi angajat chiar pînă acolo. Domnule Lorry, micile vanități și aiureli ale fetelor fără minte nu pot fi controlate ; niciodată nu trebuie să te amăgești c-ai s-o poți face, ca să nu rămîi dezamăgit. Nu, te rog nu mai spune nici un cuvînt. Îți repet, îmi pare rău numai de dragul altora, dar în ce mă privește sînt bucuros. Și îți sînt foarte îndatorat că mi-ai dat sfatul pe care mi l-ai dat ; o cunoști pe tînără mai bine decît o cunosc eu, ai avut dreptate, n-ar fi ieșit nimic bun.

Domnul Lorry era atît de năucit, că se uita cu gura căscată la domnul Stryver care-l împingea spre ușă, cu aparența că toarnă balsamul mărinimiei, îngăduinței și înțelegerii peste capul lui buimac.

— Împacă-te cu soarta, bunul meu domn, îl consola Stryver ; și să nu mai vorbim despre asta ; îți mulțumesc încă o dată pentru sfatul pe care mi l-ai dat ; noapte bună !

Înainte de a ști pe ce lume se află, domnul Lorry se trezi afară, în noapte. Domnul Stryver se întinse pe canapea, clipind, cu ochii în tavan.

Capitolul XIII

Omul lipsit de gingășie

DACĂ SYDNEY CARTON STRĂLUCEA vreodată, apoi neîndoielnic că nu în casa doctorului Manette se întîmpla acest lucru. Venise adeseori pe acolo de-a lungul unui an întreg și întotdeauna își păstrase

aceeași înfățișare trîndavă, îmbufnată și posacă. Cînd se străduia să vorbească, vorbea bine ; dar norul acelei depline nepăsări, care-l învăluia în umbra-i fatală, se lăsa arareori străpuns de lumina dinlăuntrul său. Și totuși se sinchisea îndeajuns de străzile care împrejmuiau casa doctorului Manette, și de pietrele nesimțitoare care pavau aceste străzi. Nopți în șir, cînd vinul nu izbutea să-i aducă o vremelnică bucurie, rătăcea, pierdut și nefericit, pe acele străzi ; și de multe ori zorii posomorîți îi aflau silueta singuratică zăbovind pe acolo ; continua să zăbovească și cînd primele raze de soare decupau în reliefuri puternice uitatele podoabe de arhitectură ale turlelor de biserică și ale trufașelor palate, așa cum, poate, ceasul acela de tihnă scotea la lumină și în cugetul lui sensul ascuns al unor simțăminte mai bune, altminteri uitate și de neatins. În ultima vreme, patul neglijat din Temple îl adăpostise mai rar ca oricînd ; și de multe ori, după ce se trîntise abia de cîteva minute pe pat, se scula și pornea iar să bîntuie prin acele locuri.

Într-o zi de august, cînd domnul Stryver (după ce-l înștiințase pe șacalul său că „se răzgîndise în ce privește chestia aia cu însurătoarea") își transportase „gingășia" în Devonshire, și cînd priveliștea și miresmele florilor de pe străzile din City răspîndeau pribege unduiri de bunătate pentru cei răi, de sănătate pentru cei bolnavi și de tinerețe pentru cei bătrîni, tălpile lui Sydney continuau să bătătorească aceleași pietre. Dar pașii săi, din nehotărîți și haihui, deveniră deodată însuflețiți de o țintă, și întru împlinirea acestei ținte îl purtară la ușa doctorului.

Fu condus la primul cat, unde o găsi pe Lucie singură, cu lucrul ei de mînă. În prezența lui Carton, Lucie nu se simțea niciodată la largul ei, și-l primi cu oarecare stinghereală în timp ce tînărul se așeza lîngă măsuța de lucru. Dar privindu-i fața, după ce schimbaseră primele fraze convenționale, observă la el o schimbare.

— Mă tem că nu te simți bine, domnule Carton.

— N-am nimic. Dar viața pe care o duc eu, domnișoară Manette, nu-i dătătoare de sănătate. La ce te poți aștepta din sau de pe urma unor atari rătăciri ?

— Dar nu e... iartă-mă ; întrebarea mi-a scăpat de pe buze... nu e păcat să duci o asemenea viață ?

— Dumnezeu știe că e o rușine.

— Atunci de ce n-o schimbi ?

Privindu-l din nou cu blîndețe, fu surprinsă și întristată să-i vadă lacrimi în ochi. Lacrimi tremurau și-n glasul lui cînd îi răspunse :

— E prea tîrziu. Niciodată nu voi mai putea să mă îndrept. O să decad tot mai jos, și o să fiu tot mai rău.

Își rezemă cotul de măsuța ei și își acoperi ochii cu palma. Măsuța tremură în tăcerea care urmă.

Lucie nu-l văzuse niciodată înduioșat, și se simțea foarte mîhnită. Știind-o astfel, Carton continuă fără s-o privească :

— Te rog să mă ierți, domnișoară Manette, mă las doborît înainte de a-ți fi spus ceea ce doresc să-ți spun. Vrei să mă asculți ?

— Dacă acest lucru o să-ți facă bine, domnule Carton, dacă o să te facă mai fericit, sînt bucuroasă să te ascult.

— Dumnezeu să te binecuvînteze pentru această dulce milă.

După un timp, își îndepărtă mîna de pe față și vorbi cu glas ferm.

— Să nu-ți fie teamă de cele ce-am să-ți spun. Nu da îndărăt în fața a nimic din ce-ți voi spune. Sînt ca un om care a murit foarte tînăr. Toată viața mea s-a și scurs.

— Nu, domnule Carton. Sînt sigură că partea cea mai bună a vieții dumitale urmează să vină ; sînt convinsă că vei putea deveni mult, mult mai vrednic de dumneata însuți.

— Așa gîndești dumneata, domnișoară Manette, și cu toate că eu știu mai bine — cu toate că deslușesc mai bine tainele propriei mele inimi înrăite — n-o să-ți uit niciodată cuvintele.

Lucie era palidă și tremura. El îi veni în ajutor cu o neclintită deznădejde în ceea ce-l privea, care făcea ca această întrevedere să nu semene cu nici o alta din lume.

— Domnişoară Manette, dacă ar fi fost cu putinţă să răspunzi iubirii omului pe care-l vezi în faţa dumitale — aşa dărîmat, irosit, beţiv, cum îl ştii că este — el ar fi fost conştient, în această zi şi în acest ceas, în pofida fericirii sale, că n-ar fi putut decît să te tîrască în mizerie, în durere şi căinţă, că te-ar fi vătămat, te-ar fi distrus, te-ar fi tras după el în mocirlă. Ştiu foarte bine că nu poţi nutri nici o afecţiune pentru mine ; nici nu-ţi cer ; ba chiar sînt recunoscător că aşa ceva e cu neputinţă.

— Şi fără afecţiune, n-aş putea să te ajut, domnule Carton ? N-aş putea să te readuc — din nou te rog să mă ierţi — pe o cale mai bună ? N-aş putea în nici un fel să-ţi răsplătesc destăinuirea ? Ştiu că e o destăinuire, spuse ea cu modestie, după o scurtă şovăială şi cu lacrimi sincere în ochi, şi ştiu că nu o vei mai face nimănui altcuiva. N-aş putea s-o folosesc spre binele dumitale, domnule Carton ?

Carton clătină din cap.

— Spre nici un fel de bine, domnişoară Manette. Nu. Dacă vei binevoi să mă mai asculţi încă puţin, vei fi făcut tot ce se poate face pentru mine. Doresc să ştii că eşti cel din urmă vis al sufletului meu. În degradarea mea, nu am fost chiar atît de decăzut încît priveliştea dumitale, împreună cu a tatălui dumitale, şi a acestui cămin pe care dumneata l-ai făcut să fie astfel, să nu stîrnească în mine vechi umbre pe care de mult le crezusem stinse. De cînd te-am cunoscut pe dumneata, am fost ros din nou de o remuşcare pe care o socotisem tocită pentru totdeauna, şi am auzit şoapta unor glasuri ce-mi dădeau ghies să mă ridic din noroi, glasuri pe care le crezusem amuţite pe veci. Au încolţit în mine gînduri nedesluşite legate de noi strădanii, de reluarea vieţii de la capăt, de smulgerea din lene şi din plăcerile simţurilor, de nou avînt în lupta de mult părăsită. Un vis, totul nu-i decît un vis, care sfîrşeşte în gol, şi-l lasă pe cel adormit să zacă unde zace, dar doresc să ştii că dumneata ai inspirat acest vis.

— Şi nu va lăsa chiar nimic în urmă-i ? O, domnule Carton, mai gîndeşte-te ! Mai încearcă !

— Nu, domnișoară Manette ; în tot lungul acestui vis am știut că nu-l merit. Și totuși am avut slăbiciunea, și am încă această slăbiciune, de a dori să afli cu cîtă neașteptată dibăcie ai aținat mormanul de scrum, care sînt eu, prefăcîndu-l în foc — dar un foc ce nu poate fi despărțit de propria-mi natură, un foc care nu stimulează nimic, nu lumineàză nimic, nu slujește la nimic, ci doar arde consumîndu-se în el însuși.

— Domnule Carton, din moment ce am avut nefericirea de a te face să suferi mai mult decît înainte de a mă fi cunoscut...

— Nu spune una ca asta, domnișoară Manette, dacă cineva ar putea vreodată să-mi facă bine, apoi dumneata ești aceea. Nu dumneata vei fi cauza decăderii mele.

— Dar din moment ce starea de spirit pe care mi-ai descris-o poate, oricum, să fie atribuită înrîuririi mele — asta voiam să spun, dacă mă fac bine înțeleasă — n-aș putea, cumva, să te înrîuresc și în bine ? N-am nici o putere asupra dumitale care să te împingă și la bine ?

— Domnișoară Manette, am venit aici ca să înfăptuiesc maximum de bine de care mă simt eu în stare. Îngăduie-mi să port cu mine, în tot restul vieții mele rătăcite, amintirea faptului că mi-am deschis inima în fața dumitale — că ești ultimul om din această lume în fața căruia am făcut-o ; și că, în acel moment, mai exista în mine ceva ce ai fi putut deplînge și compătimi.

— Ceva care, te implor din toată inima să crezi, domnule Carton, e în stare să împlinească lucruri mult mai bune.

— Nu mă mai implora să cred așa ceva, domnișoară Manette, m-am pus la încercare și mă cunosc mai bine. Te întristez ; voi căuta să mă apropii repede de sfîrșit. Ai să-mi dai voie să cred, cînd îmi voi reaminti de această zi, că ultima destăinuire pe care am făcut-o în viața mea a fost adăpostită în inima dumitale pură și nevinovată, și că va rămînc acolo, în singurătatea ei, fără a fi împărtășită de nimeni altcineva ?

— Dacă acest lucru îți aduce mîngîiere, atunci, da.

— Nici măcar de acela care ți-e cel mai drag în viață ?

— Domnule Carton, răspunse tînăra după o pauză agitată, taina este a dumitale şi nu a mea ; îţi făgăduiesc s-o respect.

— Îţi mulţumesc. Şi, din nou, Domnul să te binecuvînteze.

Îi înălţă mîna la buze şi se îndreptă spre uşă.

— Domnişoară Manette, să nu ai teamă că voi încerca vreodată să reiau această discuţie, fie chiar şi printr-o vorbă aruncată în treacăt. Niciodată nu mă voi mai referi la ea. Dac-aş fi mort şi tot n-ai putea fi mai sigură de acest lucru. În ceasul morţii voi evoca o singură amintire sfîntă — pentru care îţi voi mulţumi şi te voi binecuvînta — şi anume că ultima dezvăluire a fiinţei mele am făcut-o în faţa dumitale, şi că numele meu, păcatele mele, durerile mele au fost purtate cu îngăduinţă în inima dumitale. Mă rog ca această inimă să fie scutită de orice poveri şi să cunoască fericirea.

Sydney Carton era atît de felurit de cel care păruse a fi, şi era un lucru atît de dureros să te gîndeşti cît de mult irosise din el însuşi, şi cît de mult păstra încă în el, încît Lucie Manette îi plînse de milă cu lacrimi amare, în timp ce el stătea în uşă, privind-o.

— Fii mîngîiată ! Eu nu sînt vrednic de asemenea simţăminte, domnişoară Manette. Încă un ceas sau două, şi mîrşavii mei tovarăşi, şi mîrşavele deprinderi pe care le dispreţuiesc dar cărora nu le pot rezista, mă vor face mai nedemn de asemenea lacrimi decît ultimul dintre vagabonzii care-şi tîrşesc paşii pe drum. Fii mîngîiată ! Dar, în străfundurile mele, voi fi întotdeauna faţă de dumneata, cel ce sînt acum, deşi aparent voi fi acelaşi pe care l-ai cunoscut şi pînă azi. Penultima rugăminte pe care ţi-o fac este să crezi acest lucru despre mine.

— Îl cred, domnule Carton.

— Şi ultima rugăminte din toate va fi următoarea ; *şi o dată cu ea, te voi scuti de prezenţa unui oaspete cu* care ştiu că nu ai nimic comun, şi de care te desparte o prăpastie fără fund. E zadarnic să o mai spun, dar ţîşneşte din sufletul meu. Pentru dumneata, şi pentru oricine ţi-ar fi drag, sînt în stare să fac orice. Dacă existenţa mea ar fi de asemenea natură încît să-mi ofere prilej sau posibilitate de sacrificiu, aş face orice sacrificiu

pentru dumneata şi pentru cei ce-ţi sînt dragi. Încearcă să-ţi aminteşti despre mine, cîndva în vremuri de tihnă, că măcar în această unică privinţă am fost de o arzătoare sinceritate. Va veni un timp, un timp care n-o să întîrzie mult, cînd noi legături se vor forma în jurul dumitale — legături care te vor uni mai tandru şi mai puternic de căminul pe care făptura dumitale îl împodobeşte — cele mai scumpe legături cu care poţi fi binecuvîntată şi bucurată. O, domnişoară Manette, cînd imaginea chipului unui tată fericit se va înălţa spre dumneata, cînd îţi vei vedea luminoasa frumuseţe multiplicată la picioarele dumitale, spune-ţi, cînd şi cînd, că există un om care şi-ar jertfi viaţa pentru ca o altă viaţă dragă dumitale să-ţi rămînă alături.

Îi mai spuse un „Bun rămas“ şi un ultim „Domnul să te binecuvînteze“ şi o părăsi.

Capitolul XIV

Cinstitul negustor

ÎN TIMP CE ŞEDEA PE SCĂUNAŞUL lui în Fleet-street, avîndu-l alături pe băieţandrul lui pocit, domnului Jeremiah Cruncher i se perindau zilnic prin faţa ochilor un mare număr şi o mare varietate de oameni în continuă mişcare. Cine ar fi putut să şadă, pe orice s-ar fi nimerit, în Fleet-street, în timpul orelor de vîrf ale zilei şi să nu fie ameţit şi asurzit de cele două imense procesiuni, una îndreptîndu-se spre apus, în direcţia soarelui, cealaltă spre răsărit, opusă soarelui, şi ambele de fapt îndreptîndu-se către plaiurile aflate dincolo de zarea roşie şi purpurie unde apune soarele ?

Sugîndu-şi firul de pai, domnul Cruncher şedea contemplînd cele două şuvoaie omeneşti, asemenea acelui ţăran păgîn care a rămas la datorie preţ de cîteva veacuri, veghind un rîu — cu deosebirea că Jerry nu se aştepta să le vadă secînd. Şi nici n-ar fi fost de dorit să se aş-

tepte la așa ceva, pentru că o părticică din veniturile lui proveneau din pilotarea unor doamne sfielnice (cele mai multe bine îmbrăcate și trecute de cumpăna vieții) din șuvoiul de pe partea Băncii Tellson, pe țărmul celălalt. Oricît de scurtă ar fi fost tovărășia în asemenea cazuri, doamna în cauză stîrnea pînă-ntr-atît interesul domnului Cruncher, încît acesta nu pierdea niciodată prilejul să-i exprime dorința-i vie de a avea onoarea să bea în sănătatea ei. Și din pomenile oferite în vederea împlinirii unui scop atît de binevoitor, își rotunjea domnul Cruncher finanțele, așa cum s-a arătat.

Cîndva, un poet s-a așezat pe un scăunaș într-o piață publică și a meditat în văzul oamenilor. Domnul Cruncher, așezat pe un scăunaș într-o piață publică, dar nefiind poet, medita cît mai puțin posibil, în schimb se uita în jur.

Se nimeri să-și petreacă timpul în acest fel tocmai într-un anotimp cînd mulțimea se rărise, femeile întîrziate erau puține la număr, și cînd afacerile sale mergeau în general atît de prost, încît îi încolțise în inimă bănuiala că doamna Cruncher o fi „îngenuncheat“ iarăși cînd atenția îi fu atrasă de o neobișnuită procesiune ce se scurgea pe Fleet-street spre apus. Uitîndu-se într-acolo, domnul Cruncher deslușì un soi de înmormîntare care se apropia, dar poporul se împotrivea acestei înmormîntări, ceea ce isca vacarm.

— Tinere Jerry, porunci domnul Cruncher adresîndu-se vlăstarului său, vine o înmormîntare !

— Uraaa, tată ! strigă tînărul Jerry.

Exclamația euforică a tînărului gentilom avea o semnificație misterioasă. Gentilomul mai vîrstnic primi însă cu atîta neînțelegere strigătul, încît așteptă să se ivească un prilej și-i trase o urecheală băiatului.

— *Ce-ți veni ? La ce tot răcnești „uraa“ ?* Ce vrei să-i dai a înțelege tatălui tău, gloabă sfrijită ce ești ? Băiatu ăsta se-ntrece cu gluma, zău așa ! grăi domnul Cruncher fără să-l slăbească din ochi. Ia te uită, el și uralele lui ! Să nu-mi mai audă urechile una ca asta, că-ți ard una de nu te vezi ! Ai înțeles ?

— Da n-am vrut să fac nimica rău, protestă junele Jerry, frecîndu-şi urechea.

— Atunci las-o baltă ! ceru domnul Cruncher. Să nu mai aud de „nimica rău“ ăsta, al tău. Ia urcă-te colo şi uită-te la mulţime !

Fiul se supuse ; mulţimea se apropia din ce în ce ; mulţimea răcnea şi şuiera în jurul unui dric ponosit, urmat de o singură trăsură ponosită, în care se afla un singur jeluitor, împopoţonat cu gătelile jerpelite considerate ca esenţiale pentru demnitatea poziţiei sale. Dar această poziţie nu prea părea să-i fie pe plac, în mijlocul gloatei care sporea într-una în jurul lui, luîndu-l în rîs, strîmbîndu-se la el, mîrîind într-una şi strigîndu-i : „Huo ! Iscoade ! Ptiu ! Huo ! Iscoade !“, laolaltă cu multe alte complimente, prea numeroase şi prea tari ca să le mai repetăm.

Înmormîntările exercitau întotdeauna o deosebită atracţie asupra domnului Cruncher ; ori de cîte ori trecea vreo înmormîntare pe lîngă Banca Tellson, toate simţurile domnului Cruncher stăteau la pîndă şi el însuşi devenea foarte aţîţat. De aceea, firește, o înmormîntare cu un public atît de neobişnuit, îi stîrni curiozitatea la culme, ceea ce-l făcu să se adreseze primului om care trecu pe lîngă el :

— Ce e, frate-miu ? Ce se întîmplă ?

— Nu ştiu, răspunse omul. Iscoade ! Huo ! Ptiu ! Iscoade !

Întrebă pe un altul :

— Cine e ?

— Nu ştiu, răspunse şi acesta, ducîndu-şi însă mîinile pîlnie la gură şi vociferînd cu neobişnuit avînt şi cu cea mai aprinsă ardoare : Iscoade ! Huo ! Ptiu, ptiu ! Is-coa-de !

În cele din urmă dădu peste o persoană mai bine informată asupra particularităţilor cazului, de la care află că înmormîntarea aceasta era înmormîntarea unuia Roger Cly.

— Era iscoadă ? se interesă domnul Cruncher.

— Iscoadă plătită de Old Bailey, îl informă interlocutorul. Huo ! Ptiu ! Huo ! Iscoadele de la Old Bailey !

— Ei, asta-i ! exclamă Jerry amintindu-şi de procesul la care luase parte. Doar l-am văzut. Şi-i mort ?

— Mort ca un cîine mort, răspunse celălalt. Trageţi-i afară ! Hei ! Iscoade ! Scoateţi-i afară ! Iscoade !

Ideea păru atît de rezonabilă, în absenţa oricărei alte idei, încît gloata şi-o însuşi cu entuziasm şi, repetînd în gura mare sugestia de a-i trage afară, de a-i scoate afară, oamenii împresurară strîns cele două vehicule, care se văzură nevoite să oprească. Cînd mulţimea deschise portiera trăsurii, unicul jeluitor dădu să opună rezistenţă şi într-o clipă se trezi în mîinile lor ; dar fu atît de iute, şi ştiu atît de bine să-şi folosească timpul, încît un minut mai tîrziu fugea de rupea pămîntul pe o străduţă laterală, după ce-şi lepădase haina, pălăria, crepul lung de doliu de la pălărie, batista albă de la piept şi simbolicele lacrimi.

Mulţimea sfîşie toate acestea în bucăţi, aruncîndu-le cu mare veselie în cele patru vînturi, în timp ce negustorii se grăbiră să-şi închidă prăvăliile ; căci gloata, în acele timpuri, nu se dădea înapoi de la nimic, şi era foarte de temut. Ajunseseră să deschidă dricul şi să tragă coşciugul afară, cînd o minte şi mai luminată sugeră că mai bine să-l petreacă cu toţii pînă la destinaţie, veselindu-se şi chefuind. Cum era mare nevoie de propuneri practice, aceasta din urmă fu primită cu aclamaţii şi trăsura se umplu pe dată cu opt oameni înăuntru şi o duzină pe dinafară, iar pe acoperişul dricului se căţărară atîţia cît abia reuşiră, prin trucuri ingenioase, să-şi menţină echilibrul. Printre voluntarii din prima categorie se afla şi Jerry Cruncher în persoană, care-şi piti cu modestie capul ţepos în colţul cel mai îndepărtat al trăsurii, spre a nu fi observat de cei de la Tellson.

Cioclii oficiali încercară să protesteze împotriva schimbărilor în ceremonial ; dar, cum fluviul se afla alarmant de aproape, şi cum cîteva glasuri subliniară eficacitatea unor cufundări în apă rece pentru temperarea membrilor refractari ai acelei grave profesiuni, protestele fură slabe şi de scurtă durată. Procesiunea astfel remodelată porni, dricul fiind condus de un coşar — sub îndrumarea directă a vizitiului oficial, care se cocoţase alături de el, supraveghindu-l de-aproape — iar

trăsura fiind condusă de un plăcintar, asistat de asemenea de șeful său de cabinet. Un ursar, figură populară a străzii, fu înrolat în convoi în chip de ornament suplimentar, înainte ca procesiunea s-o fi luat în jos pe Strand ; iar ursul, care era negru și soios, dădea într-adevăr un aer funebru acelei părți de convoi în care mergea el.

Și astfel, dezordonatul puhoi își vedea de drum, bînd bere, trăgînd din pipe, urlînd cîntece — o colosală caricaturizare a durerii — și recrutînd la tot pasul nou-veniți, în timp ce prăvăliile își trăgeau obloanele în fața lor. Destinația era vechea biserică St. Pancras, afară, în cîmp. Într-un tîrziu ajunseră și acolo ; năvăliră în cimitir ; în cele din urmă efectuară îngropăciunea răposatului Roger Cly, așa cum le veni lor s-o facă, și spre marea lor mulțumire.

Odată ce terminară cu mortul, cum gloata avea nevoie să-și procure o nouă distracție, o altă minte genială (sau poate că tot aceeași) avu năstrușnica idee de a se lega de trecătorii întîmplători, acuzîndu-i că ar fi iscoade la Old Bailey și răzbunîndu-se pe ei. În realizarea acestei șotii, năpasta căzu pe cîteva zeci de cetățeni inofensivi, care în viața lor nici nu trecuseră măcar pe lîngă Old Bailey, și care se pomeniră chelfăniți și scuturați. Trecerea la sportul spargerii geamurilor, și de aici la devastarea cîrciumilor, nu înseamnă decît un pas ușor și firesc. În cele din urmă, după cîteva ore, cînd mai multe dughene fură făcute praf, iar parii de demarcație fură smulși pentru a sluji drept arme spiritelor mai războinice, se răspîndi zvonul că vin Gărzile. Sub efectul alarmei, gloata se topi treptat, și poate că Gărzile au venit, sau poate că n-au venit, dar așa evolua în mod obișnuit prostimea aținată.

Domnul Cruncher nu luă parte la manifestările de închidere, ci rămase în cimitir, pentru a discuta și a compătimi cu groparii. Locul acela exercita asupră-i o mare reconfortare. Își procură o pipă dintr-o cîrciumă învecinată și o fumă, privind la vergelele gardului și chibzuind matur asupra locului.

— Jerry, își spuse domnul Cruncher apostrofîndu-se în felul său obișnuit, l-ai văzut în ziua aceea pe

Cly ăsta, și-ai văzut cu ochii tăi că era tînăr și bine clădit!

După ce-și fumă pipa și mai rumegă o bucată de vreme, se întoarse ca să-și poată ocupa postul la Tellson înainte de ora închiderii. N-am putea spune dacă meditațiile asupra vremelniciei omului i-au afectat ficatul, sau dacă starea sănătății sale lăsa și înainte de dorit, sau dacă a urmărit numai să facă o vizită de politețe unei personalități eminente, fapt este că în drumul de întoarcere se opri pentru cîteva clipe la medicul său — un distins chirurg.

Tînărul Jerry, plin de interes filial, ținuse locul tatălui său, și-i raportă la întoarcere: „Nimic de lucru". Banca se închise, funcționarii ieșiră, orologiul fu, ca de obicei, întors, iar domnul Cruncher și cu fiul său se duseră acasă la ceai.

— Acuma doresc să-ți intre bine un lucru în cap! se adresă domnul Cruncher soției sale de îndată ce dete ochii cu ea. Dacă la noapte, treburile mele de negustor cinstit îmi ies iarăși pe dos, atunci am să știu sigur că iar te-ai rugat împotriva mea, și am să te pedepsesc ca și cum te-aș fi prins eu însumi închinîndu-te.

Amărîta doamnă Cruncher scutură din cap.

— Ce, o faci chiar sub nasul meu? strigă domnul Cruncher dînd semne de mînioasă îngrijorare.

— N-am spus nimic.

— Atunci nici să nu te gîndești la nimic; dacă te gîndești e ca și cum îngenunchezi. Poți să te închini împotriva mea și într-un fel și-n altul. Las-o baltă!

— Da, Jerry.

— „Da, Jerry", o îngînă domnul Cruncher așezîndu-se la masa de ceai. „Da, Jerry". Aici e buba! Chiar că poți spune: „da, Jerry".

Aceste oțărîte sublinieri ale domnului Cruncher nu aveau un înțeles anume, dar le folosea și el, ca mulți alții, pentru a-și exprima în mod ironic o totală nemulțumire.

— Tu și cu „da, Jerry" al tău! urmă domnul Cruncher mușcînd zdravăn din pîinea cu unt.

— Ieși în seara asta? îl întrebă cuviincioasa soție, cînd îl văzu îmbucînd o a doua înghițitură.

— Da.

— Tată, pot să vin și eu cu tine ? întrebă fiu-su plin de însufleţire.

— Nu, nu poți. Eu mă duc... așa cum știe și maică-ta... la pescuit. Acolo mă duc. Mă duc la pescuit.

— Da' undița ți-a cam ruginit ; nu-i așa, tată ?

— N-are nimic.

— Și-ai să aduci pește acasă, tată ?

— Dacă n-aduc, înseamnă că mîine halești răbdări prăjite, răspunse bătrînul, scuturînd din cap ; și-acuma, gata cu întrebările ; nu plec pînă cînd nu te văd dormind buștean...

Spre ora unu, bătrînul se ridică de pe scaun, scoase o cheie din buzunar, deschise un dulap încuiat, luă un sac, un drug de fier de mărime potrivită, o funie, un lanț, și alte unelte de pescuit de aceeași natură. Rînduind cu îndemînare toate aceste scule, aruncă o ultimă privire sfidătoare doamnei Cruncher, stinse lumina și ieși.

Tînărul Jerry, care se prefăcuse numai a se dezbrăca, o luă în scurt timp pe urmele lui taică-su. Sub acoperămîntul întunericului, îl urmă afară din încăpere, îl urmă în jos, pe scări, în curte, pe stradă. Nu se temea că n-o să poată intra înapoi în casă, pentru că imobilul colcăia de chiriași, și ușa rămînea deschisă toată noaptea.

Îmboldit de lăudabila ambiție de a studia meșteșugul și misterul cinstitului negoț întreprins de tatăl său, tînărul Jerry nu-și scăpa onoratul părinte din ochi, ținîndu-se la fel de aproape de fațadele caselor, de ziduri și uși, pe cît de apropiați îi erau ochii unul de celălalt. Onoratul părinte, care mergea înspre nord, nu făcuse cale lungă cînd i se alătură un alt discipol al lui Izaak Walton, și cei doi mărșăluiră împreună.

O jumătate de oră mai tîrziu, trecuseră de felinarele somnoroase, și de paznicii de noapte și mai somnoroși și o porniră pe un drumeag pustiu. Aici, li se alătură un al treilea pescar — dar totul se produse atît de pe mutește, încît dacă tînărul Jerry ar fi fost superstițios, ar fi putut crede că cel de-al doilea membru al echipajului se despicase, pe neașteptate, în două.

Cei trei merseră înainte, Jerry merse și el înainte, pînă cînd cei trei se opriră pe un dîmb ce se înălța la marginea șoselei. Sus pe dîmb, era un zid scund de cărămidă ce susținea un gard din vergele de fier. La umbra dîmbului și a zidului, cei trei cotiră, îndepărtîndu-se de drum, și o luară la vale pe o cărăruie ce se înfunda, străjuită pe una din laturi de un zid, care în acel loc nu măsura mai mult de un metru jumătate sau doi. Pitulîndu-se într-un colț, și holbîndu-se pe cărare, primul lucru pe care-l văzu tînărul Jerry fu silueta onoratului său părinte, foarte clar conturată de o lună spălăcită și cețoasă, escaladînd sprintenă gardul de fier. Apoi îl urmă al doilea pescar, în sfîrșit, al treilea. Se lăsară ușurel la pămînt, dincolo de gard, și rămaseră un timp locului, poate trăgînd cu urechea. După puțin, porniră în patru labe.

Acum era rîndul tînărului Jerry să se apropie de gard, ceea ce și făcu pe dată, ținîndu-și răsuflarea. Ghemuindu-se din nou într-un colț, și privind printre vergele, îi văzu pe cei trei pescari tîrîndu-se printr-o iarbă deasă ; și mai văzu toate pietrele de mormînt — pentru că se aflau într-un vast cimitir — profilîndu-se albe ca niște strigoi, în timp ce turla bisericii se înălța ca stafia unui fioros uriaș. Nu se tîrîră prea mult, după care se opriră și se ridicară în picioare. Și atunci începură „pescuitul".

La început, „pescuiră" cu o lopată. După aceea, onoratul lui părinte păru să pregătească un alt instrument, ceva ca un fel de rac de scos dopurile. Munceau din greu, pînă cînd înspăimîntătoarele bătăi ale orologiului bisericii îl speriară atît de cumplit pe tînărul Jerry, încît o luă la fugă, cu părul măciucă, întocmai ca al lui taică-su.

Dar vechea-i dorință de a afla mai mult despre treburile astea nu numai că-l opri din fugă, dar îl îndemnă să se întoarcă la postul de observație. Cei trei continuau să „pescuiască" de zor ; în sfîrșit se pare că peștele muș-case din momeală. Se auzeau, de acolo de jos, un scrîșnet și un vaier, și siluetele îndoite erau încordate de parcă trăgeau la suprafață ceva greu. Încetul cu încetul obiectul greu străpunse pămîntul care-l acoperea și ieși afară. Tînărul Jerry știuse foarte bine ce avea să fie acel obiect ; și totuși cînd îl văzu și-și mai văzu și onoratul părinte

pregătindu-se să-l deschidă, o luă iar la sănătoasa și nu se opri decît după ce parcurse o milă sau două.

Și nici atunci nu s-ar fi oprit, dacă n-ar fi simțit nevoia să-și tragă sufletul ; căci alerga nebunește stăpînit de ideea că sicriul pe care-l văzuse, fugea după el, țopăind în urma lui, în picioare, săltînd pe muchea mai îngustă, gata mereu să-l ajungă, așa încît sosi la ușa casei mai mult mort decît viu.

În zori, înainte de răsăritul soarelui, tînărul Jerry fu deșteptat din somnul lui agitat de către taică-su căruia se vede că treburile îi merseseră anapoda fiindcă o ținea pe doamna Cruncher de urechi și-o izbea cu capul de tăblia patului.

Cearta se desfășura cu glas scăzut și se termină cînd negustorul „cinstit“ își zvîrli din picioare ghetele năclăite de glod și se întinse, cît era de lung, pe dușumea. După ce-i aruncă o privire sfioasă și-l văzu zăcînd pe spate, cu mîinile pline de rugină, înnodate sub ceafă, în chip de pernă, fiul său se strecură din nou în pat și adormi.

La gustarea de dimineață nu avură nici pește, nici altceva. Domnul Cruncher era morocănos și mîniat foc și ținea lîngă el un capac de oală, în chip de proiectil pentru admonestarea doamnei Cruncher, în caz că ar fi observat la aceasta unele înclinații către rugăciuni sau blnecuvîntare. La ora obișnuită, domnul Cruncher arăta ferchеș și curat, și o porni, cu fiul său alături, spre îndeplinirea profesiunii pe care o exercita de ochii lumii.

Tînărul Jerry, pășind alături de tatăl său, cu scăunașul sub braț, de-a lungul străzii însorite și populate, era cu totul diferit de tînărul Jerry din noaptea trecută, care fugea de mama focului, prin beznă și pustiu, ca să scape de hîdul lui urmăritor. Odată cu ziua i se redeșteptase șmecheria, iar spaimele i se risipiseră odată cu noaptea — ceea ce nu i se întîmpla numai lui în acea frumoasă dimineață pe Fleet-street și în City.

— Tată, zise tînărul Jerry în timp ce mergeau, avînd grijă să se țină cît mai departe și să aibă scăunașul pavăză între ei, ce e aia „profanator de morminte“ ?

Domnul Cruncher se opri brusc locului, înainte de a răspunde :

— De unde vrei să știu ?

— Eu credeam că dumneata le știi pe toate, tată, spuse băiatul cel naiv.

— Hm ! Mă rog, răspunse domnul Cruncher pornind iar la drum și scoțîndu-și pălăria pentru ca țepii din cap să mai respire ; e un soi de negustor.

— Da ce mărfuri vinde, tată ? întrebă istețul tînăr Jerry.

— Mărfurile pe care le vinde el, îl lămuri domnul Cruncher după ce chibzui un timp, ține de știință.

— Cadavre, nu-i așa, tată ? întrebă pușiul.

— Cred c-așa ceva.

— Vai, tată, cînd o să fiu mare, mi-ar place să mă fac profanator de morminte !

Domnul Cruncher se liniștise, dar scuturâ din cap într-un fel moral și muncit de îndoieli.

— Asta depinde de *dezinvoltarea* talentelor tale. Bagă de seamă să-ți *dezinvolți* talentele, și niciodată să nu spui nimănui o vorbă mai mult decît trebuie, căci nu se poate ști ce-ai fi în stare s-ajungi în viață.

Cînd tînărul Jerry o luă înainte ca să așeze scăunașul în umbra imobilului, domnul Cruncher își spuse în sinea lui : „Jerry, tu, negustor cinstit ce ești, e speranțe ca băiatu ăsta al tău să-ți fie o binecuvîntare la bătrînețe, și să te răsplătească pentru maică-sa !“

Capitolul XV

Împletind

ÎN VINĂRIA DOMNULUI DEFARGE, muşteriii începuseră cu băutura mai devreme ca de obicei. Încă de la şase dimineaţa, feţele gălbejite care aruncaseră cîte o ocheadă pe ferestrele cu zăbrele, văzuseră înăuntru alte mutre aplecate peste stacanele cu vin. Chiar şi în cele mai bune timpuri, domnul Defarge vindea un vin foarte subţiratic, dar cel pe care-l vindea acum, părea să fie negrăit de subţiat. Mai mult, un vin

acru, sau mai curînd un vin care te înăcrea, pentru că toți cei care-l beau arătau mohorîți. Nici o flacără bacanalică nu țîșnea din ciorchinii striviți ai lui Defarge ; dar un foc domolit, pîlpîind în întuneric, mocnea ascuns în drojdia lor.

Era a treia dimineață la rînd de cînd mușteriii porneau cu noaptea în cap să bea la cîrciuma lui Defarge. Începuse de luni, și acum era miercuri. Sau am zice că mai curînd stăteau pe gînduri cu noaptea-n cap decît beau ; căci mulți dintre cei care ascultau, sporovăiau și se foiau pe acolo de la ora deschiderii, n-ar fi putut scoate un ban chiar dacă i-ai fi stors. Și totuși, manifestau atîta interes pentru vinărie, de parcă și-ar fi putut comanda butoaie întregi cu vin ; și se mutau de pe un scaun pe altul, și dintr-un colț în altul, cu priviri lacome, înghițind vorbărie în loc de vin.

În ciuda neobișnuitei îngrămădeli de mușterii, stăpînul vinăriei nu era de văzut. Dar nici nu i se simțea lipsa ; pentru că nimeni din cei care treceau pragul nu-l căuta, nimeni nu întreba de el, nimeni nu se mira c-o vede numai pe doamna Defarge prezidînd împărțeala vinului și avînd în față un castronaș cu monede mărunte, tocite, la fel de șterse și de bătucite față de chipul inițial gravat pe ele, precum era și mărunțișul acela uman din ale căror buzunare ieșeau.

Iscoadele care trăgeau cu ochiul în vinărie, așa cum trăgeau cu ochiul pretutindeni, la mari și la mici, de la palatul regelui pînă-n temnița ucigașului, ar fi putut observa o atmosferă de interes domol și de lipsă de atenție. Partidele de joc de cărți lîncezeau, jucătorii de domino clădeau, visători, turnuri din pietre, băutorii desenau contururi ciudate întinzînd stropii de vin picați pe masă, pînă și doamna Defarge își ciugulea, cu scobitoarea, broderia de pe mînecă, și vedea și auzea ceva invizibil și inaudibil, undeva departe.

Așa arăta Saint-Antoine, în această imagine de crîșmă a sa, pînă cînd se făcu ora prînzului. Trecuse de amiază cînd doi drumeți acoperiți de colb îi străbătură străzile, pe sub felinarele spînzurate ; unul dintre ei era Defarge ; celălalt, un reparator de drumuri cu o șapcă

albastră. Sosirea lor aprinse în pieptul tuturor un soi de flacără, care se răspîndi iute, pe măsură ce se apropiau, licărind și scînteind pe fețele îngrămădite în dreptul ușilor și ferestrelor. Și totuși, nimeni nu se ridică, și nimeni nu scoase o vorbă cînd intrară, deși ochii tuturor erau ațintiți asupră-le.

— Bună ziua, domnilor, grăi Defarge.

Fu un semnal de dezlegare a limbilor. Slobozi un cor de „bună ziua".

— Vreme proastă, domnilor, adăugă Defarge clătinînd din cap.

La care cuvinte, fiecare dintre cei de față aruncă o privire vecinului său ; apoi toate privirile se lăsară în pămînt și toată lumea amuți. Un singur om se ridică și ieși.

— Nevastă, spuse Defarge cu glas tare, adresîndu-se către Madame Defarge. Am străbătut cîteva leghe împreună cu acest reparator de drumuri și om de treabă, care se numește Jacques. L-am întîlnit — din întîmplare — la o depărtare de o zi și jumătate de Paris. E un om bun, reparatorul ăsta de drumuri care se numește Jacques. Dă-i să bea, nevastă !

Un al doilea om se ridică și ieși. Madame Defarge puse o cană cu vin în fața reparatorului de drumuri care se numea Jacques și care salută societatea ridicîndu-și șapca albastră, apoi bău. Își scoase din sîn un codru de pîine neagră ; o mîncă printre picături, molfăind și bînd la tejgheaua patronată de Madame Defarge.

Un al treilea om se ridică și ieși.

Defarge se împrospătă și el cu o dușcă de vin — dar mai puțină decît i se dăduse străinului, întrucît pentru el vinul nu era o raritate — și așteptă pînă cînd țăranul își isprăvi gustarea. Nu se uita la nimeni dintre cei de față, și nimeni dintre aceștia nu se uita la el ; nici măcar Madame Defarge care-și reluase împletitura și lucra la ea de zor.

— Ți-ai isprăvit masa, prietene ? întrebă la momentul potrivit.

— Da, mulțumesc.

— Atunci vino cu mine. Îți voi arăta apartamentul unde ți-am spus că vei putea locui. O să ți se potrivească de minune.

Ieșiră din vinărie în stradă, din stradă într-o curte, din curte o luară pe o scară înclinată, de pe scară într-un pod — podul unde un bărbat cu părul ca neaua șezuse cîndva pe o băncuță scundă, foarte concentrat, cu spinarea îndoită, confecționînd pantofi.

Acum nu se găsea acolo nici un bărbat cu părul ca neaua ; ci numai cei trei bărbați care plecaseră, unul cîte unul, din vinărie. Dar între aceștia și bărbatul cu părul alb ca neaua exista o legătură : erau cei ce-l priviseră cîndva prin crăpăturile din zid.

Defarge închise ușa cu grijă și le vorbi pe un ton înăbușit :

— Jacques Unu, Jacques Doi, Jacques Trei ! Acesta este martorul cu care mi-am dat întîlnire, eu, Jacques Patru. Vă va povesti totul. Vorbește, Jacques Cinci.

Reparatorul de drumuri, ținînd șapca în mînă, își șterse cu ea fruntea tuciurie, și zise :

— De un' să-ncep, domnule ?

— Începe de la început, fu răspunsul, nu lipsit de logică, al lui Defarge.

— L-am văzut, atunci, domnilor — în vara asta s-a făcut un an — pe sub trăsura marchizului, spînzurînd de lanț. Închipuiți-vă cum a fost. Eu isprăvindu-mi lucrul la drum, căci apusese soarele, trăsura domnului marchiz urcînd agale la deal, și el spînzurînd de lanț — uite-așa.

Încă o dată, reparatorul de drumuri dădu vechea sa reprezentație ; în care trebuie să se fi perfecționat de-a binelea, dat fiind că timp de un an întreg fusese unica resursă de distracție a satului.

Jacques Unu interveni întrebîndu-l dacă-l mai văzuse vreodată pe omul acela.

— Niciodată, răspunse reparatorul de drumuri, reluîndu-și poziția verticală.

Jacques Trei îl întrebă cum de-a putut atunci să-l recunoască mai tîrziu.

— După cît era de înalt, răspunse reparatorul de drumuri, cu glas domol, ducîndu-și un deget la nas. Cînd

domnul marchiz m-a întrebat în seara aceea : „Ia spune, cum arăta ?“ eu am răspuns : „Lung ca un strigoi“.

— Ar fi trebuit să spui „scurt ca un pitic“, zise Jacques Doi.

— Da' cum era să știu ? Pe-atunci nu făptuise încă omorul și nici nu mi-a făcut mărturisiri. Luați aminte ! Chiar și așa eu n-am venit singur atunci să mărturisesc. Domnu marchiz mă arătase cu degetu, stînd în picioare lîngă mica noastră fîntînă și zisese : „Atenție ! Ia aduceți-mi-l pe neisprăvitul acela !“ Pe legea mea, domnilor, nu de bunăvoie am vorbit !

— Așa-i Jacques, murmură Defarge către cel ce-i întrerupsese. Zi-i mai departe !

— Așa ! făcu reparatorul de drumuri cu un aer misterios. Omul cel lung dispare, și după aceea-i căutat — cîte luni să-l tot fi căutat ? Nouă, zece, unsprezece ?

— N-are importanță cîte, răspunse Defarge. S-a ascuns bine dar pîn' la urmă din păcate tot l-au găsit. Zi mai departe !

— Și iaca lucram din nou pe coasta dealului și soarele se pregătea să se ducă la culcare. Dau să-mi strîng sculele ca să cobor la căsuța mea din vale, unde se și făcuse seară ; cînd îmi ridic ochii și văd venind în sus, pe deal, șase ostași. Între ei, un om înalt, cu brațele legate de coapse, uite-așa !

Cu ajutorul nelipsitei șepci, imită un om cu coatele strîns legate de șolduri prin funii care-l încercuiau.

— Eu mă trag deoparte, domnilor, lîngă grămada mea de pietre, ca să mă uit la ostași și la prizonierul lor (că-i un drum tare pustiu pe-acolo, unde n-ai mare lucru de văzut) și la început nu pot vedea alta decît că sînt șase ostași și un om înalt, legat, și că mie îmi apăreau aproape negri — în afară de partea dinspre soare, unde erau tărcați de cîte o dîră roșie, domnilor. Mai văd că umbrele lor lungi cad pe clina scobită de cealaltă parte a drumului și că par ca umbrele unor uriași. Mai văd că-s acoperiți de praf și că praful joacă pe măsură ce se apropie, trop ! trop ! Dar cînd ajung în dreptul meu, îl recunosc pe omul cel înalt și el mă recunoaște pe mine. Ah, ce i-ar mai fi plăcut și-acum să-și dea drumu-n vale,

ca-n prima seară cînd l-am întîlnit, chiar aproape de locul acela.

Descrise totul ca și cum se afla în acel moment acolo de față ; era limpede că vedea tabloul ca aievea ; poate că nu văzuse prea multe lucruri în viața lui.

— Nu m-arăt față de ostași că-l recunosc pe omul înalt ; și el nu se-arată față de ostași că m-a recunoscut pe mine ; ne recunoaștem, și ne-o spunem amîndoi, da numai din ochi. „Hai ! poruncește șeful poterei, arătînd cu mîna spre sat, cărați-l iute la groapă !“ și-l mînă mai repede. Eu îi urmez. Brațele i se umflaseră de strîns ce-i erau legate, saboții de lemn îi scăpau din picior, iar el șchiopăta. Pentru că șchiopăta și înainta anevoie, ostașii îl împingeau cu patul puștilor — uite-așa !

Imită mișcările unui om împins înainte cu paturile muschetelor.

— Cînd pornesc să coboare dealul în fugă, ca niște apucați, omul cade. Ostașii rîd și-l ridică în picioare. Fața îi sîngerează și-i plină de praf, da el nu și-o poate șterge ; și asta-i face pe ostași să rîdă. Îl aduc în sat, și tot satul iese ca să privească ; îl duc dincolo de moară și-apoi sus, la temniță. Tot satul vede porțile temniței deschizîndu-se în noapte și înghițindu-l — uite-așa !

Deschise gura mare, apoi, o închise brusc, cu un clănțănit din dinți. Observînd că nu prea îl trage inima să-și strice efectul deschizînd din nou gura, Defarge îl îndemnă :

— Zi-i înainte, Jacques !

— Tot satul se dă îndărăt, urmă reparatorul de drumuri pășind în vîrful picioarelor și înmuindu-și glasul ; tot satul șoptește la fîntînă ; tot satul doarme ; tot satul îl visează pe acel nefericit de dincolo de lacătele și drugii închisorii de pe măgură, căruia nu-i mai e dat să iasă de acolo, decît pentru a păși în cea lume. Dimineața, cu uneltele pe umăr, rontăindu-mi din mers codrul de pîine neagră, în drum spre locul meu de lucru, dau un ocol pe la închisoare. Și-l văd, sus de tot, dincolo de gratiile unei cuști de fier, privind cu fața la fel de însîngerată și plină de praf ca și-n seara trecută. N-are nici o mînă liberă ca să-mi facă un semn ; nu cutez să-i strig nimic și el mă privește ca un om mort.

Defarge și ceilalți trei Jacques schimbară între ei priviri întunecate. În timp ce ascultau istorisirea țăranului, toți arătau sumbri, răzbunători, strunindu-se cu greu; felul lor de a fi, deși conspirativ, era și foarte autoritar. Dădeau impresia unui tribunal; Jocques Unu și Jacques Doi șezînd pe vechiul pat de paie, fiecare cu bărbia în palmă și cu ochii ațintiți asupra reparatorului de drumuri; Jacques Trei, la fel de încordat, cinchit în spatele lor într-un genunchi, trecîndu-și mereu mîna agitată peste rețeaua fină de cute din jurul gurii și a nasului; Defarge stînd în picioare între ei și povestitor, pe care-l așezaseră în lumina ferestrei, și privind pe rînd ba la el, ba la ei.

— Zi-i înainte, Jacques, îl îndemnă Defarge.

— Și rămîne cîteva zile acolo, în cușca lui de fier. Satul se uită la el pe furiș, pentru că se teme. Dar de la depărtare, mereu își ridică privirile în sus, spre închisoarea de pe măgură; și seara, cînd muncile zilei s-au isprăvit, și satul se adună la fîntînă să sporovăiască, toate fețele se întorc către închisoare. Altădată, se întorceau spre hanul de poștă; acum însă spre închisoare. Și se șoptește la fîntînă că, deși-i osîndit la moarte, n-o să fie executat; cică s-au înfățișat petiții la Paris, care arătau că era înnebunit de moartea copilului; cică o petiție ar fi fost înmînată chiar regelui. Ce știu eu? S-ar putea. Poate să fie așa, poate să nu fie.

— Ascultă ici, Jacques, interveni cu voce gravă cel ce purta numărul Unu. Află că a fost înaintată o petiție regelui și reginei. Toți aflați aici de față, în afară de tine, l-au văzut pe rege luînd petiția, în timp ce stătea în caleașcă alături de regină. Defarge aici de față s-a năpustit înaintea cailor, cu primejdia vieții lui, ținînd petiția în mînă.

— Și mai ascultă Jacques, zise numărul Trei, cel ce sta într-un genunchi în timp ce mîna-i rătăcea iar și iar peste nervurile fine din jurul gurii, cu un aer pofticios, de parcă rîvnea la ceva — ceva ce nu era nici hrană și nici băutură; ascultă: gărzile, pedestrași și călări, l-au împresurat pe purtătorul petiției și l-au biciuit. Auzi?

— Aud, domnilor.

— Atunci, zi-i înainte, adăugă Defarge.

— Așa, își reluă țăranul firul povestirii ; pe de altă parte, se șoptește la fîntînă că o să fie adus jos, în ținutul nostru, ca să fie executat la locul crimei, și că va fi executat fără doar și poate. Ba chiar se zice că întrucît l-a omorît pe marchiz, și cum marchizul era părintele sătenilor de pe pămînturile sale — adică al robilor, sau cum le veți fi zicînd — o să fie executat ca patricid. Un bătrîn de la fîntînă zice că cică o să-i ardă mai întîi, chiar sub ochii lui, mîna dreaptă, înarmată cu pumnalul ; după aceea, cică, în tăieturile pe care o să i le facă în brațe, în picioare și în piept, or să-i toarne ulei încins și plumb topit, rășină clocotită, ceară și sulf ; la urmă, o să fie sfîrtecat, mădular cu mădular, de patru cai vînjoși. Mai zicea bătrînul acela că întocmai așa i s-a făcut unui prizonier care a încercat să-i ia viața ultimului rege, Ludovic al cinșpelea. Da eu de un' să știu dacă minte ? Că eu doar nu-s cărturar.

— Atunci ascultă încă o dată, Jacques ! zise omul cel cu mîna plină de neastîmpăr și cu înfățișarea plină de jind. Numele acelui prizonier era Damiens, și totul s-a petrecut în plină zi și în plină stradă a acestui oraș Paris ; și nimic n-a fost mai vrednic de luat în seamă în marea îmbulzeală de oameni care au văzut totul cu ochii lor, decît învălmășeala de doamne nobile și elegante, care au privit cu lăcomie pînă-n cea din urmă clipă — pînă-n cea din urmă, Jacques, prelungită după căderea nopții, cînd pierduse ambele picioare și un braț și încă mai răsufla ! Și asta s-a întîmplat — ia stai, cîți ani ai ?

— Treizeci și cinci, răspunse reparatorul de drumuri care arăta de șaizeci.

— S-a întîmplat cînd erai trecut de zece ani ; ai fi putut lua parte.

— Destul ! strigă Defarge cu cruntă nerăbdare. Cinste Satanei ! Zi înainte !

— Așa ! Unii șoptesc într-un fel, alții într-altul ; nu se mai vorbește de nimic altceva ; pînă și din apa fîntînii pare să țîșnească aceeași șoaptă. În cele din urmă, duminică noaptea, cînd tot satul doarme, vin ostașii, șerpuind pe cărarea temniței în jos, iar puștile zăngănesc pe pietrele uliței. Meșteri sapă, meșteri izbesc cu ciocane,

ostași rîd și cîntă ; iar dimineața se ridică lîngă fîntînă o spînzurătoare înaltă de patruzeci de picioare, otrăvind apa.

Reparatorul de drumuri privi mai curînd prin decît la tavanul scund și arăta cu brațul de parcă vedea spînzurătoarea undeva în ceruri.

— Toată munca stă locului, toată omenirea se adună acolo, nimeni nu mai mînă vacile la păscut, vacile stau și ele acolo cu mulțimea. La amiază, bubuit de tobe. Ostașii au intrat peste noapte în închisoare, și iacătă-l că vine acum în mijlocul multor ostași. E legat, tot ca și mai înainte, și în gură are un căluș — dar în așa fel vîrît și prins cu o sfoară, de-ai zice că omul rîde.

Reparatorul de drumuri își ilustră spusele vîrîndu-și degetele mari în colțurile gurii și întinzîndu-și fălcile pînă la urechi.

În vîrful spînzurătorii e înfipt cuțitul, cu lama în sus și vîrful în aer. Si îl spînzură acolo, la patruzeci de picioare înălțime — și-i lăsat să spînzure, otrăvind apa.

Ascultătorii se priviră unul pe celălalt, iar țăranul se folosi de șapca-i albastră ca să-și șteargă fața pe care se iviseră broboane de sudoare în timp ce-și aducea aminte de spectacol.

— E cumplit, domnilor ! Cum pot femeile și copiii să mai scoată apă ! Cum poți să mai sporovăiești seara sub umbra aceea ! Sub ea, am zis ? Dar cînd am părăsit satul, luni seara, pe cînd soarele se ducea la culcare, și cînd am aruncat o privire în urmă, de sus, de pe deal, umbra spînzurătorii cădea peste biserică, peste închisoare — părea să cadă peste întreg pămîntul, domnilor, pînă-n locul unde se reazimă cerul pe el.

Omul cel care părea hămesit își roase o unghie, în timp ce-i privea pe ceilalți trei, iar degetul păru să tremure de atîta poftă cît îl chinuia pe om.

— *Asta-i tot*, domnilor. Am plecat la asfințit (așa cum am fost învățat să fac) și am străbătut cale de o noapte și o jumătate de zi, pînă cînd l-am întîlnit (așa cum mi s-a spus) pe camaradul ăsta de aici. Am venit împreună cu el, ba călare, ba pe jos, tot restul zilei de ieri și toată noaptea. Și iacătă-mă-s !

După o tăcere încărcată, cel dintîi Jacques grăi :

— Bine ! Ne-ai înfățișat și ne-ai istorisit totul cu fidelitate. Vrei să aștepți dincolo de ușă, pînă te chemăm din nou ?

— Cu dragă inimă, răspunse reparatorul de drumuri.

Defarge îl petrecu pînă la capul scării și, lăsîndu-l așezat acolo, se întoarse.

Cei trei se ridicaseră în picioare și capetele li se alăturaseră cînd Defarge intră din nou în pod

— Ce părere ai, Jacques ? întrebă numărul Unu. Se înscrie în registru ?

— Se înscrie în registru ca sortit pieirii, răspunse Defarge.

— Minunat ! cîrîi omul cel cu pofta neostoită.

— Castelul și întreaga stirpe ? întrebă primul.

— Castelul și întreaga stirpe, răspunse Defarge. Stîrpiți de pe fața pămîntului !

Omul cel hămesit repetă într-un cîrîit extaziat : „Minunat !“ și începu să-și roadă altă unghie.

— Ești sigur, îl întrebă Jacques Doi pe Defarge, că nu putem avea nici o încurcătură cu felul în care ne ținem noi registrul ? Fără îndoială, e sigur, pentru că nimeni în afară de noi nu-l poate descifra ; dar noi o să-l putem oare descifra oricînd, sau, mai bine zis, dînsa o să poată ?

— Jacques, răspunse Defarge îmbătoșîndu-se, dacă doamna, soția mea, și-ar lua sarcina să țină registrul numai în memorie, te încredințez că o vorbă din el nu i-ar scăpa, ce mai, o iotă n-ar pierde. Împletit așa cum e, în propriile-i lucrături și simboluri, te asigur că e limpede pentru ea ca lumina zilei. Ai încredre în Madame Defarge. Va fi mai simplu pentru ultimul mișel în viață să se radă singur de pe fața pămîntului, decît să-și radă o literă din numele său și din faptele lui împletite în registrul ținut de Madame Defarge.

Urmă un murmur de aprobare și încredere, după care omul cel hămesit întrebă :

— Pe țăranul ăsta îl trimitem înapoi ? Nădăjduiesc că da. E foarte simplu ; dar nu-i și puțin primejdios ?

— Nu știe nimic, spuse Defarge ; cel puțin nimic mai mult decît ceea ce l-ar urca pe o spînzurătoare la fel de înaltă. Îmi iau eu răspunderea lui ; lăsați-l la mine ; o

să-i port de grijă şi o să-l pun pe drumul cel bun. Doreşte să vadă lumea de sus — regele, regina, Curtea ; las' să-i vadă duminica asta.

— Cum ? exclamă omul hămesit, căscînd ochii. Oare-i un semn bun că doreşte să vadă monarhia şi nobilimea ?

— Jacques, răspunse Defarge ; dacă vrei ca o pisică să rîvnească la lapte, arată-i-l. Arată-i unui cîine prada, dacă vrei s-o înhaţe într-o bună zi.

Nu se mai rosti un cuvînt, şi reparatorul de drumuri, care aţipise pe prima treaptă a scării, fu sfătuit să se culce pe patul de paie şi să se odihnească. Nu se lăsă greu convins, şi curînd adormi.

S-ar fi putut găsi şi locuri mai rele decît vinăria lui Defarge pentru un sclav de provincie de teapa lui. Viaţa pe care o ducea aici era foarte nouă şi plăcută, cu excepţia unei spaime misterioase pe care i-o inspira Madame Defarge şi care-l bîntuia într-una. Mádame şedea toată ziulica la tejghea, părînd atît de inconştientă de prezenţa lui, şi atît de înverşunat hotărîtă să nu observe că existenţa lui, la dînşii, ar avea vreo legătură cu ceva de dincolo de suprafaţa lucrurilor, încît bietul om se cutremura în saboţii lui de lemn ori de cîte ori îi cădeau privirile pe ea. „Căci, îşi argumenta lui însuşi, era cu neputinţă să prevezi ce-i în stare să ticluiască această cucoană" ; era încredinţat că dacă şi-ar fi băgat în căpşorul ei strălucitor împodobit că l-a văzut săvîrşind un omor şi că după aceea a jupuit cadavrul, nu s-ar fi lăsat pînă ce n-ar fi dovedit toată tărăşenia de la un capăt la altul.

De aceea, cînd sosi duminica, reparatorul de drumuri nu fu prea încîntat (deşi el susţinu că este) cînd descoperi că Madame avea să-i însoţească pe bărbatu-său şi pe el la Versailles. Şi fu cu atît mai descumpănit, cu cît Madame continuă să împletească tot drumul pînă acolo, într-un vehicul public ; dar fu şi mai descumpănit după masa, în mijlocul mulţimii, cînd Madame continuă să împletească aşteptînd laolaltă cu norodul să vadă caleaşca regelui şi reginei.

— Lucraţi vîrtos, cucoană, îi zise un om de lîngă ea.

— Da, răspunse Madame Defarge ; am mult de lucru.

— Da' ce împletiţi ?

— Diferite lucruri.

— Ca de pildă... ?

— Ca de pildă, răspunse Madame Defarge foarte calm, giulgiuri pentru morți.

Omul, de îndată ce putu, se mută mai departe de ea ; iar reparatorul de drumuri începu să-și facă vînt cu șapca albastră : simțea că se înăbușă de-atîta zăduf. Dacă avea cumva nevoie de un rege și de o regină ca să-l facă să-și vină în fire, atunci din fericire leacul îi era la îndemînă ; căci, foarte curînd, regele cel fălcos și regina cea frumoasă își făcură apariția în caleașca lor aurită, înconjurați de strălucitoarea orbită a Curții, un sclipitor alai de doamne vesele și de cavaleri distinși ; iar reparatorul de drumuri se scăldă într-atîtea juvaeruri și mătăsuri și pudră și splendori și siluete elegante și chipuri frumoase și disprețuitoare de ambele sexe, și se simți atît de îmbătat, încît strigă : „Trăiască regele, trăiască regina, trăiască oricine și orice !“, de parcă în viața lui n-ar fi auzit de Jacques cel omniprezent. Și pe urmă, au mai urmat grădini, curți, terase, fîntîni arteziene, pajiști verzi, din nou regele și regina, din nou strălucitoarea orbită, din nou cavaleri și doamne, din nou trăiască cu toții, pînă ce începu să plîngă de-adevăratelea, de atîta sentiment. Pe întreg parcursul acestor scene, care durară vreo trei ceasuri, avu parte de multe strigăte și plînsete și sentimentalisme, dar Defarge îl ținu tot timpul de guler, de parc-ar fi vrut să-l împiedice ca nu cumva să se repeadă la obiectele recentei lui venerații și să le sfîșie în bucăți.

— Bravo ! îi zise Defarge bătîndu-l pe spate, în chip proteguitor, cînd totul se isprăvi ; ești un băiat bun !

Reparatorul de drumuri își revenise acum în fire și gîndea că o cam scrîntise cu manifestările lui ; dar nici vorbă de așa ceva.

— Ești omul care ne trebuie, îi șopti Defarge în ureche ; îi faci pe tonții ăștia să creadă că totul va dăinui pe veci. În felul ăsta, ei devin tot mai dezmățați, iar sfîrșitul le e tot mai aproape.

— Hei ! strigă reparatorul de drumuri căzînd pe gînduri ; asta-i drept !

— Tonții ăștia nu știu nimic. În timp ce ei disprețuiesc și suflarea din tine, și ar înăbuși-o pe veci în tine și în alți o sută ca tine mai curînd decît să-și atingă unul din caii sau din cîinii lor, ei nu știu alta decît ce le spune gura ta. Las' să-i mai amăgească un timp ; nu-i poate amăgi prea mult.

Madame Defarge îl privi cu trufie pe discipol, și dădu din cap a încuviințare.

— Cît despre tine, grăi ea, ești în stare să zbieri și să verși lacrimi pentru tot ce strălucește și face tărăboi. Ia zi ! Nu-i așa ?

— Așa-i, Madame, așa cred și eu. Pentru moment.

— Da dacă ți s-ar arăta un maldăr de păpuși, și-ai fi pus să le faci bucăți și să le despoi pentru propriul tău interes, le-ai alege pe cele mai bogat înveșmîntate și mai strălucitoare. Ia zi ! Nu-i așa ?

— Ba așa-i, Madame.

— Da. Și dacă ți s-ar arăta un stol de păsări care ar zbura și-ai fi pus să le jumulești de pene pentru propriul tău interes, le-ai alege pe cele cu penele cele mai strălucitoare ; nu-i așa ?

— Ba așa-i, Madame.

— Ei, astăzi ai văzut și păpuși și păsări, zise Madame Defarge, fluturîndu-și mîna spre locul unde acestea apăruseră ; acuma, du-te acasă !

Capitolul XVI

Tot împletind

MADAME DEFARGE ȘI DOMNUL soțul ei reveniră pașnic în Saint-Antoine, în timp ce o pată cu șapcă albastră înainta trudnic prin beznă și prin colb, de-a lungul leghelor obositoare de drum lăturalnic, îndreptîndu-se anevoie spre acel punct din spațiu unde castelul răposatului marchiz continua să asculte șoapta copacilor. Atîta nemărginit răgaz aveau chipurile de piatră să asculte și să tot asculte șopotul copacilor și al

fîntînii, încît celor cîteva sperietori de ciori rămase în sat care, tot cutreierînd după ierburi bune de mîncat şi după vreascuri bune de pus pe foc, nimereau în dreptul curţii pietruite şi a scării ce ducea la terasă, li se părea, în închipuirea lor flămîndă, că figurile îşi schimbaseră expresia. În sat prinsese fiinţă un zvon — vlăguit şi golaş întocmai ca şi oamenii — şi anume că atunci cînd pumnalul s-a împlîntat în inimă, figurile de piatră s-au schimbat la faţă, adică din chipuri trufaşe s-au prefăcut în măşti de mînie şi durere ; şi că, atunci cînd trupul bălăbănit a fost urcat la patruzeci de picioare deasupra fîntînii, figurile s-au schimbat iar la faţă, oglindind de astă dată expresia crîncenă a celui răzbunat, pe care aveau s-o poarte de-a pururi. Iar pe chipul de piatră de peste fereastra cea mare a dormitorului, unde fusese săvîrşit omorul, se iviseră două crestături în nasul sculptat, pe care nimeni nu le văzuse pînă atunci, dar pe care oricine le putea recunoaşte ; şi cînd, vreodată, doi sau trei ţărănoi flenduroşi se răzleţeau de ceată ca să arunce o privire marchizului cel împietrit, cît ai clipi o şi luau din loc, împleticindu-se printre frunze şi muşchi, aidoma iepurilor mai norocoşi care găsiseră de-ale gurii pe-acolo.

Castel şi cocioabă, chip de piatră şi trup bălăbănit, pată sîngerie pe pardoseala de piatră şi apa cristalină din fîntîna satului — mii de acri de glie — un întreg ţinut din Franţa — însăşi Franţa — zăceau sub cerul noptatic, adunate într-o dîră subţire cît firul de păr. Aşa cum o lume întreagă, cu toate mărimile şi micimile ei, zace concentrată în licărul unei stele. Şi aşa cum mintea omenească poate despica raza de lumină ca să-i cerceteze alcătuirea, tot astfel, poate, minţi mai sublime citesc în sclipetul slab al acestui pămînt al nostru orice gînd şi orice faptă, orice viciu sau virtute, a fiecărei făpturi cu conştiinţă de pe glob.

Cei doi Defarge, soţ şi soţie, veneau hurducîndu-se în vehiculul public, sub cerul înstelat, către acea poartă a Parisului spre care ducea drumul lor. La postul de pază de la barieră, avu loc obişnuita oprire, şi obişnuitele fe-

linare își întinseră gîtul pentru obișnuita examinare și cercetare. Defarge coborî ; se cunoștea cu unul sau doi dintre soldați și cu unul dintre polițiști. Ba chiar cu acesta din urmă era intim și se strînseră în brațe cu afecțiune.

Cînd Saint-Antoine îi cuprinse din nou pe cei doi Defarge sub aripile-i arămii, și cînd aceștia, părăsind vehiculul la marginea mahalalei, o porniră pe jos prin noroiul negru și prin lăturile străzilor, Madame Defarge grăi către soțul său :

— Spune-mi, prietene, ce ți-a șoptit Jacques de la poliție ?

— În seara asta prea puțin, dar tot ce știe. A fost delegat un nou spion pentru cartierul nostru. S-ar putea să fie mai mulți, dar el știe de unul.

— Ah, da ! făcu Madame Defarge înălțîndu-și sprîncenele cu aerul indiferent al omului de afaceri. E necesar să-l înregistrăm. Cum se numește ?

— E englez.

— Cu atît mai bine. Numele ?

— Barsad, răspunse Defarge, dînd numelui o rostire franțuzească. Dar avusese grijă să rețină numele exact, așa încît îl silabisi cu multă corectitudine.

— Barsad, repetă Madame. Bun. Numele de botez ?

— John.

— John Barsad, repetă Madame, după ce murmurase o dată numele ca pentru ea. Bun. Cum arată ? Se știe ?

— Vîrsta în jurul a patruzeci de ani ; înălțimea cam un metru șaptezeci și cinci ; părul negru ; tenul smead ; trăsături regulate ; ochi negri ; fața îngustă, prelungă cu obrajii scobiți ; nas acvilin, dar nu drept, ci deviat spre stînga ; ceea ce dă feței o expresie sinistră.

— Ei, pe cuvîntul meu, ăsta-i portret nu glumă ! spuse Madame, rîzînd. Mîine va fi înregistrat.

Intrară în vinăria închisă (pentru că era miezul nopții) și unde Madame Defarge își reluă pe dată locul îndărătul tejghelei și începu să numere mărunțișul adunat în lipsa ei, să verifice stocul de sticle, să revizuiască întrările notate în registru, să facă alte notări ale ei, și să-l descoase în fel și chip pe băiatul de prăvălie, după care-l trimise la culcare. Apoi răsturnă pentru a doua

oară conținutul castronașului cu mărunțiș și începu să înnoade monedă cu monedă în basma, făcînd un lanț lung de noduri separate, ca să păstreze banii în siguranță peste noapte. În tot acest timp, Defarge se plimba în sus și-n jos, cu pipa-n gură, admirîndu-i, satisfăcut, activitatea, dar fără să se amestece ; atît în ce privea afacerile, cît și problemele casnice, Defarge nu făcea decît să se plimbe în sus și-n jos.

Noaptea era zăpușitoare, iar în prăvălia zăvorîtă și împrejmuită de vecinătăți împuțite plutea un miros greu. Simțul olfactiv al domnului Defarge nu era deosebit de gingaș, dar vinurile aveau întotdeauna mai mult miros decît gust, la fel ca și damigenele cu rom, cu rachiu, și cu anason. Încercă să alunge vălmășagul de miasme, pufăind ultimul fum din pipa pe care o lăsă apoi deoparte.

— Ești ostenit, îi spuse Madame, ridicînd privirea de pe lanțul de bani.

— Adevărat că-s cam ostenit, încuviință soțul ei.

— Și ești și cam abătut, adăugă Madame ai cărei ochi ageri, oricît ar fi fost de atenți la socoteli, aruncaseră o căutătură sau două și către el. Ah, bărbații, bărbații !

— Bine, draga mea... începu Defarge.

— Bine, draga mea ! îl îngînă Madame, dînd cu hotărîre din cap ; bine, draga mea ! ești cam slab de înger în seara asta, dragul meu !

— Mă rog, recunoscu Defarge, vărsîndu-și năduful, ia prea mult timp.

— Ia prea mult timp, îl îngînă iar nevastă-sa ; și ce, mă rog, nu ia prea mult timp ? Răzbunarea și răsplata au nevoie de timp ; așa-i legea !

— Trăsnetului nu-i trebuie mult timp ca să-l lovească pe om, răspunse Defarge.

— Dar de cît timp e nevoie pînă să se alcătuiască trăsnetul ? întrebă Madame cu calm. Ia spune-mi ?

Defarge își înălță îngîndurat fruntea, de parcă, da, era un adevăr și-n asta.

— Cutremurului nu-i trebuie mult timp să înghită un oraș, urmă Madame. Dar ia spune-mi, de cît timp e nevoie pînă se pregătește un cutremur ?

— Bănuiesc că de mult timp.

— Dar cînd e gata și se dezlănțuie năruie totul în cale. Pînă atunci însă, se tot pregătește fără ca ochiul să vadă și urechea să audă. Asta să-ți fie mîngîierea. Și agață-te de ea.

Cu ochi scînteietori, Madame Defarge strînse un nod, de parc-ar fi sugrumat beregata unui vrăjmaș.

— Îți spun eu, urmă dînsa întinzîndu-și brațul drept ca pentru a-și întări vorbele, că e pe drum și se apropie din ce în ce, cu toate că drumul e lung și anevoios. Îți spun eu că nici o clipă nu dă îndărăt, și nici o clipă nu stă locului. Îți spun eu că înaintează necontenit. Privește în juru-ți și gîndește-te la viețile oamenilor pe care-i știm, gîndește-te la fețele oamenilor pe care-i știm, gîndește-te la furia și nemulțumirea care cresc ceas de ceas în sînul *jacqueriei* [1]. Asemenea stări pot să mai dureze? Aș! Mă faci să rîd!

— Buna mea soție, i se adresă Defarge oprindu-se în fața ei cu capul ușor înclinat în față și cu mîinile înnodate la spate, ca un elev ascultător și grijuliu. Eu nu pun toate acestea la îndoială. Dar ia prea mult timp și s-ar putea — și tu, nevastă, știi foarte bine că s-ar putea — să n-o mai apucăm cît sîntem în viață.

— Ei și ce-i cu asta? întrebă Madame legînd un alt nod de parc-ar fi sugrumat beregata unui vrăjmaș.

— Mă rog, răspunse Defarge cu o ridicare din umeri ce exprima pe jumătate amărăciune, pe jumătate scuză. Înseamnă că n-o să vedem izbînda.

— Dar înseamnă c-am pus și noi umărul la ea, răspunse Madame întinzîndu-și iar mîna cu hotărîre. Nimic din ce facem noi nu e în zadar. Eu cred, din toată inima, c-o să apucăm să vedem izbînda. Dar chiar dacă nu, chiar dac-aș ști cu siguranță că nu, ia dă-mi un gît de aristocrat și de tiran și nu mă...

La aceste cuvine, Madame, cu dinții încleștați, strînse cu strășnicie un nod înverșunat.

---

[1] Numele de „*jacquerie*", provenind de la o răscoală țărănească antifeudală care a avut loc în 1358, s-a dat de atunci oricărei mișcări populare revoluționare.

— Stai ! strigă Defarge, roșind ușor de parcă l-ar fi acuzat de lașitate. Nici eu, draga mea, nu m-aș da îndărăt de la nimic.

— Da ! Dar tu ai o slăbiciune : uneori simți nevoia să-ți vezi cu ochii victima, numai așa îți poți ține curajul. Ei bine, ține-ți-l și fără asta. Cînd vine momentul, dă frîu liber și tigrului și satanei ; dar pînă vine momentul, ține în frîu și tigrul și satana, și așteaptă alături de ei — fără să te arăți — dar gata în orice clipă.

Madame sublinie concluzia acestei povețe izbind cu lanțul ei de monezi în tejghea, de parc-ar fi vrut să-l rupă ; apoi, cu seninătate, strînse sub braț basmaua îngreunată și observă că-i vremea de mers la culcare.

Amiaza celei de a doua zile o află pe această minunată femeie la locul ei obișnuit în vinărie, împletind cu sîrg. Pe tejghea, alături, se găsea un trandafir și dacă, din cînd în cînd, Madame își arunca ochii la floare, asta nu însemna că aerul ei absorbit o părăsea măcar o clipă. În prăvălie erau puțini mușterii care beau, stăteau în picioare sau ședeau. Era o zi dogoritoare, și roiuri de muște care-și extindeau percheziționile curioase și aventuroase pînă în păhărușele încleiate de lîngă Madame, picau moarte. Și totuși, moartea lor nu producea nici o impresie asupra celorlalte muște ieșite la promenadă, care le priveau pline de răceală (ca și cum ele ar fi fost elefanți, sau o altă specie la fel de îndepărtată), pînă cînd împărtășeau aceeași soartă. Ciudat cînd stai să te gîndești cît de nesăbuite sînt muștele — poate că și cei de la Curte erau la fel de nesăbuiți în acea zi însorită de vară.

O siluetă ce intră pe ușă, proiectă asupra doamnei Defarge o umbră pe care aceasta o simți ca fiind străină. Lăsă din mînă împletitura, și, înainte de a se uita măcar la cel ce intrase, își înfipse trandafirul în păr.

Curios ! De îndată ce Madame Defarge luă trandafirul, mușteriii se opriră din vorbă și începură, unul cîte unul, să se strecoare afară din vinărie.

— Bună ziua, doamnă, zise noul venit.

— Bună ziua, domnule.

Rosti aceste cuvinte cu glas tare dar, în timp ce-şi relua împletitura, adăugă în sinea ei : „Ha ! Bună ziua, vîrsta în jurul a patruzeci de ani, înălţimea cam un metru şaptezeci şi cinci, părul negru, tenul smead, trăsături regulate, ochii negri, faţa îngustă, prelungă, cu obrajii scobiţi, nas acvilin, dar nu drept ci deviat spre stînga ceea ce dă feţei o expresie sinistră ! Bună ziua, şi ţie şi lor !“

— Vreţi să fiţi bună să-mi daţi un păhărel de coniac vechi, şi un strop de apă rece, Madame ?

Madame se supuse, cu un aer politicos.

— Minunat coniacul ăsta, Madame !

Era pentru prima oară că se aducea un elogiu coniacului, şi Madame Defarge, care-i cunoştea antecedentele, ştia ea ce ştia. Cu toate acestea, răspunse în numele coniacului, care se simţea măgulit, apoi îşi reluă împletitura. Oaspetele îi urmări cîteva clipe degetele şi apoi profită de prilej ca să cerceteze prăvălia în general.

— Împletiţi cu mare dibăcie, Madame.

— Sînt obişnuită.

— Şi ce model frumos !

— Găsiţi ? răspunse Madame privindu-l cu un zîmbet.

— Categoric. Pot să vă întreb ce este ?

— O trecere de vreme, răspunse Madame continuînd să-l măsoare cu acelaşi zîmbet, în timp ce degetele i se mişcau cu sprinteneală.

— Nu-i pentru folosinţă ?

— Depinde. S-ar putea să-i găsesc într-o bună zi o folosinţă. Şi dacă-i găsesc — urmă Madame răsuflînd adînc şi dînd din cap cu un soi de severă cochetărie — ei bine, am să-l folosesc.

Era un lucru foarte curios, dar trandafirul din părul doamnei Defarge părea să nu fie deloc pe gustul consumatorilor. Doi oameni intrară pe rînd, gata să ceară de băut şi, cum dădură cu ochii de această podoabă, şovăiră, se prefăcură a căuta pe cineva care nu se afla acolo, şi o şterseră iute. Nu mai rămăsese picior din cei care fuseseră în vinărie la intrarea noului venit. Se topiseră cu toţii. Iscoada îşi ţinea ochii bine deschişi, dar nu putu desluşi nici un semn suspect. Oamenii tîndăleau pe acolo

în felul lor amărît, lălîu, la întîmplare, dar cu naturaleţe şi mai presus de orice bănuială.

„John“ îşi spuse Madame, cercetîndu-şi împletitura şi privindu-l apoi pe străin. „Dacă mai întîrzii pe aici, îl împletesc şi pe Barsad pînă să pleci.“

— Sînteţi căsătorită, Madame ?

— Da.

— Copii ?

— N-am copii.

— Şi treburile nu par să meargă prea bine !

— Treburile merg foarte prost ; lumea-i atît de nevoiaşă !

— Ah, bietul, nefericit popor ! Şi cît e de împilat, după cum spuneţi dumneavoastră.

— După cum spuneţi dumneavoastră, ripostă Madame, corectîndu-l, şi împletind cu îndemînare un amănunt în plus, care n-avea să-i prindă prea bine.

— Scuzaţi-mă ; fără îndoială eu am spus-o, dar, firește, o gîndiţi şi dumneavoastră. Fără doar şi poate.

— Eu să gîndesc ? se stropşi la el Madame, cu glas ridicat. Eu şi bărbatul meu avem destul de furcă să ţinem vinăria asta deschisă, fără să mai şi gîndim pe deasupra. Tot ce gîndim noi aici e cum să ne ducem viaţa de azi pe mîine. Ăsta-i subiectul la care ne gîndim noi, şi ne dă destul de gîndit de dimineaţa pînă seara ca să nu ne mai împovărăm mintea şi cu necazurile altora. Eu să mă gîndesc la alţii ? Asta nu !

Iscoada, care venise să culeagă orice fărîmă i s-ar fi ivit sau ar fi putut născoci, nu îngădui dezamăgirii să se oglindească pe faţa-i sinistră ; rămase cu cotul rezemat de tejgheaua la care şedea Madame Defarge, şi păstră aceeaşi atmosferă de flecăreală curtenitoare, sorbind din cînd în cînd cîte o înghiţitură de coniac.

— Urîtă treabă, Madame, execuţia lui Gaspard ! Ah ! Bietul Gaspard !

Cuvintele fură urmate de un suspin de compasiune.

— Ei asta-i ! răspunse Madame pe un ton nepăsător. Dacă oamenii se slujesc de cuţit în asemenea scopuri, trebule să plătească. A ştiut dinainte care-i preţul unui atare lux ; şi l-a plătit.

— Cred, urmă iscoada înmuindu-şi glasul într-un ton care îmbia la destăinuiri şi exprimînd prin fiecare fibră a feţei lui ticăloase un elan revoluţionar scandalizat, cred că oamenii de pe aici resimt multă milă şi multă mînie în legătură cu acel biet nefericit ! Asta rămîne între noi.

— Aşa să fie ?, întrebă Madame, cu gîndurile aiurea.

— Păi nu ?

— Iată-l pe bărbatul meu ! exclamă Madame Defarge.

Cînd patronul vinăriei intră pe uşă, spionul îl salută ducîndu-şi un deget la pălărie şi rostind, cu un zîmbet ademenitor : „Bună ziua, Jacques !“ Defarge se opri locului şi-l privi fix.

— Bună ziua, Jacques, repetă străinul cu o voce mai dezumflată şi cu un zîmbet oarecum stînjenit de privirea celuilalt.

— Vă înşelaţi, domnule, răspunse patronul vinăriei. Mă confundaţi cu altcineva. Nu mă numesc astfel. Eu sînt Ernest Defarge.

— E totuna, răspunse iscoada cu voioşie, dar tot mai dezumflat ; bună ziua.

— Bună ziua, răspunse Defarge sec.

— Tocmai îi istoriseam doamnei cu care am avut plăcerea să stau de vorbă cînd ai intrat dumneata, că mi se spune — şi nu-i de mirare ! — că pe aici, prin Saint-Antoine, există multă compătimire şi furie în legătură cu soarta crudă a sărmanului Gaspard.

— Mie nu mi-a spus nimeni una ca asta, replică Defarge clătinînd din cap ; eu nu ştiu nimic.

După ce dădu acest răspuns, trecu îndărătul tejghelei şi rămase cu mîna pe spătarul scaunului soţiei sale, privind pe deasupra acestei baricade la persoana din faţa lor ; persoana în care fiecare dintre ei ar fi descărcat cu dragă inimă un glonte.

Spionul, călit în treburile lui, nu-şi schimbă poza de nepăsare, ci se mulţumi să-şi golească păhărelul de coniac, luă o gură de apă rece şi mai ceru un coniac. Madame Defarge i-l turnă, îşi reluă împletitura şi fredonă un cîntecel.

— S-ar zice că cunoaşteţi bine cartierul nostru ; aş spune chiar că mai bine decît mine, observă Defarge.

— Nicidecum, dar sper să-l cunosc mai bine. Mă interesează atît de mult soarta sărmanilor săi locuitori...

— Hm ! făcu Defarge.

— Plăcerea de a discuta cu dumneavoastră, domnule Defarge, îmi aduce aminte că numele dumneavoastră îmi trezeşte unele interesante asociaţii.

— Zău ? murmură Defarge cu multă indiferenţă.

— Da, într-adevăr. Ştiu că atunci cînd a fost eliberat doctorul Manette, dumneavoastră, vechiul său slujitor, aţi avut grijă de el. V-a fost încredinţat dumneavoastră. Vedeţi, sînt informat.

— Chiar aşa stau lucrurile, răspunse Defarge.

În timp ce împletea şi fredona, nevastă-sa îi comunicase printr-o întîmplătoare atingere a cotului că ar face mai bine să spună adevărul, dar foarte pe scurt.

— Şi tot la dumneavoastră a venit şi fiica lui, urmă spionul ; şi l-a preluat din grija dumneavoastră într-a ei, însoţită fiind de un domn curăţel în haine cafenii ; cum îl cheamă ? — unul cu o perucă strîmtă — Lorry — de la Banca „Tellson and Company“ — şi l-au dus în Anglia.

— Întocmai, încuviinţă Defarge.

— Ce amintiri interesante ! exclamă iscoada. I-am cunoscut în Anglia pe doctorul Manette şi pe fiica sa.

— Da ? se miră Defarge.

— Nu prea aveţi veşti de la ei ? se interesă spionul.

— Nu, răspunse Defarge.

— De fapt, interveni Madame, întrerupîndu-se din împletit şi din cîntecel, nu mai avem nici o veste de la ei. Am fost înştiinţaţi că au sosit cu bine, şi am mai primit poate o scrisoare sau două ; dar pe urmă ei au luat-o pe drumul lor — şi noi pe-al nostru — şi n-am mai purtat corespondenţă.

— Aşa-i, Madame, replică spionul. Domnişoara are de gînd să se mărite.

— Are de gînd ? repetă Madame. Era atît de drăguţă că mă mir că nu s-a măritat de mult. Voi, englejii, sînteţi cam reci, aşa îmi face impresia.

— A ! Ştiţi că sînt englez ?

— Observ că limba ți-e englezească — răspunse Madame ; și bănuiesc că ce-i limba e și omul.

Spionul nu luă identificarea drept un compliment ; dar se prefăcu amuzat și îi întoarse vorba rîzînd. După ce-și bău coniacul pînă la ultimul strop, adăugă :

— Da, domnișoara Manette se mărită. Dar nu cu un englez ; ci cu unul care, ca și ea, e de obîrșie franceză. Și pentru că veni vorba de Gaspard (ah, bietul Gaspard ! Ce bestialitate, ce bestialitate !) mi se pare curios că se mărită tocmai cu nepotul domnului marchiz din pricina căruia Gaspard a săltat la atîta înălțime ; cu alte cuvinte, se mărită cu actualul marchiz. Dar el trăiește, necunoscut, în Anglia, unde nu se știe că-i marchiz ; acolo trece drept domnul Charles Darnay. Numele de familie al mamei lui era D'Aulnais.

Madame Defarge continuă să împletească neclintită, dar asupra soțului ei vestea avu un efect simțitor. Orice ar fi făcut acolo, îndărătul tejghelei, ca de pildă scăpărînd o scînteie, aprinzîndu-și pipa, tot își trădă tulburarea și tremurul mîinii. Și spionul n-ar fi fost spion dacă n-ar fi observat, sau dacă nu și-ar fi întipărit faptul în minte.

Alegîndu-se, în cele din urmă, cu această unică descoperire, prețioasă sau nu, și cum nici un mușteriu nu mai călca pragul vinăriei pentru a-l ajuta să facă și alte descoperiri, domnul Barsad plăti pentru ce băuse și-și luă ziua bună : fără să piardă însă prilejul de a declara, înainte de plecare, pe un ton curtenitor, că abia așteaptă plăcerea de a-i revedea pe domnul și pe doamna Defarge. Timp de cîteva minute după ce plecase, soțul și soția rămaseră exact în postura în care-i părăsise, de teamă să nu-l vadă reîntorcîndu-se.

— Crezi că poate fi adevărat, întrebă Defarge pe o voce scăzută, privind în jos spre nevastă-sa în timp ce stătea în picioare fumînd, cu mîna pe speteaza scaunului ei, crezi că poate fi adevărat ce-a spus despre Ma'amselle Manette ?

— Din moment ce-a spus-o el, probabil că nu-i adevărat, răspunse femeia înălțîndu-și ușor sprîncenele. Dar s-ar putea să și fie.

— Şi dacă este... începu Defarge şi apoi curmă vorba.

— Şi dacă este ? repetă nevastă-sa.

— ...şi dacă mai apucăm să vedem izbînda cu ochii, nădăjduiesc, de dragul domnişoarei, că soarta o să-l ţină pe soţul ei departe de graniţele Franţei.

— Soarta soţului ei o să-l împingă acolo unde-i stă scris să se ducă, şi o să-l mîne spre ţinta unde-l aşteaptă sfîrşitul. Asta-i tot ce ştiu, răspunse doamna Defarge cu calmul ei obişnuit.

— Dar e foarte bizar — hai, recunoaşte măcar că e foarte bizar — urmă Defarge aproape rugîndu-se de nevastă-sa să admită, că în ciuda marii simpatii pe care o purtăm doctorului şi chiar domnişoarei Manette, numele soţului ei să fie proscris în acest moment de însăţi mîna ta, alături de cel al cîinelui blestemat care tocmai a ieşit pe uşă !

— Cînd va să vină, se vor petrece lucruri mult mai bizare decît acesta, răspunse Madame. I-am înregistrat pe amîndoi, asta-i sigur ; amîndoi figurează în registrul meu. Asta-i deajuns.

Rostind aceste cuvinte, îşi făcu împletitura sul, după care îşi scoase din păr trandafirul vîrît pe sub basmaua legată în jurul capului. Nu ştim dacă beţivanii din Saint-Antoine simţiră instinctiv că nedorita podoabă fusese înlăturată sau dacă pîndeau s-o vadă dispărînd ; oricum, în foarte scurtă vreme vinăria şi-a recăpătat aspectul obişnuit.

În serile din anotimpul în care Saint-Antoine scoate la vedere pe toţi cei cuibăriţi pe dinăuntrul lui, aşezîndu-i în prag, şi pe prichiciul ferestrelor, sau mînîndu-i prin colţuri de străzi sau de curţi puturoase ca să ia o gură de aer curat, Madame Defarge, cu împletitura în mînă, obişnuia să treacă de la o casă la alta şi de la un grup la altul. Toate femeile împleteau. Împleteau lucruri fără valoare ; dar munca mecanică era un înlocuitor mecanic al mîncării şi al băuturii ; mîinile se mişcau în locul fălcilor şi al aparatului digestiv ; dacă degetele ciolănoase ar fi rămas nemişcate, foamea ar fi pişcat şi mai crunt stomacul.

Dar, așa cum se învîrteau degetele, se învîrteau și ochii și gîndurile. Și cîteșitrei se învîrtiră mai iute și mai aprig pe măsură ce Madame Defarge se deplasa de la un grup la altul, lăsînd în urmă-i cîte un ciorchine de femei cu care stătuse de vorbă.

Bărbatul ei adăsta în prag fumînd și urmărind-o cu admirație. „Măreață femeie, gîndea el, o femeie puternică și măreață, înfricoșător de măreață !“

Umbrele serii se împreunau asupră-le, din depărtare răsunau dangăte de clopote și bătaia surdă a tobelor Gărzii Regale, în timp ce femeile împleteau, împleteau... Întunericul le împresură. Alte valuri de beznă aveau să le cotropească, atunci cînd dangătul clopotelor ce vor răsuna în multe din zveltele turle ale Franței se va contopi cu bubuitul tunurilor ; cînd tobele vor bate pentru a amuți glasul nefericirii, la fel de viguros în acea noapte ca glasul Puterii și al Belșugului, al Libertății și al Vieții ! Și atît de strîns se înfășura întunericul în jurul acelor femei ce ședeau împletind și tot împletind, încît pînă și făptura lor lăuntrică se înfășura în jurul unei zidiri încă nezidite în care aveau să șadă împletind și tot împletind, și numărînd capetele ce aveau să cadă.

Capitolul XVII

O noapte deosebită

NICICÎND NU ASFINȚISE SOARELE cu un nimb mai glorios asupra liniștitului colțișor din Soho, decît într-o memorabilă seară cînd doctorul și fiica sa ședeau împreună sub platanul din curte. Nicicînd nu răsărise luna cu o mai diafană strălucire asupra întinsei Londre, decît în aceeași noapte, cînd îi află încă pe amîndoi așezați sub copac, și cînd, prizărindu-și razele printre frunze, le lumină chipurile.

Lucie avea să se mărite a doua zi. Îi rezervase tatălui ei această din urmă seară, și acum ședeau singuri sub platan.

— Ești fericit, iubitul meu tată ?

— Foarte, copila mea.

Își vorbiseră puțin, deși stătuseră îndelung acolo, împreună. Cît fusese încă destulă lumină pentru lucrul de mînă sau pentru citit, Lucie nu-și luase nici broderia și nici nu-i citise. Petrecuse nenumărate seri alături de el, sub copac, fie lucrînd, fie citind ; dar seara aceasta nu semăna cu nici una dintre celelalte, și nimic n-o putea face să semene.

— Și eu sînt foarte fericită în seara asta, tată. Iubirea cu care m-a binecuvîntat Cerul — iubirea mea pentru Charles și a lui Charles pentru mine — mă face să încerc o profundă fericire. Dar dacă n-ar fi fost ca viața mea să rămînă și pe mai departe închinată dumitale, sau dacă măritișul meu ar fi fost să ne despartă, fie și prin distanța cîtorva străzi, aș fi fost acum mult mai nefericită, și cu conștiința mai încărcată decît îți poți măcar închipui. Chiar și așa...

Chiar și așa, Lucie nu-și mai putu stăpîni glasul.

În melancolicul clar de lună, își încolăci brațele în jurul gîtului tatălui ei și-și culcă obrazul pe pieptul lui. În lumina lunii, care e întotdeauna tristă — ca și lumina soarelui — ca și acea lumină numită viața umană — ori de cîte ori răsare sau se stinge.

— Dragul meu drag ! Ai vrea să-mi mai repeți pentru această ultimă oară că ești cu totul și cu totul încredințat că nici unul dintre noile mele sentimente și nici una dintre noile mele îndatoriri nu s-ar putea vreodată intercala între noi doi ? Eu una știu prea bine acest lucru, dar îl știi și dumneata ? În adîncul inimii, ești pe deplin încredințat ?

Tatăl îi răspunse cu o voioasă fermitate și convingere, pe care cu greu ar fi putut-o simula.

— Sînt absolut încredințat, scumpa mea. Ba mai mult, adăugă el sărutînd-o tandru, viitorul meu, văzut prin prisma căsătoriei tale, e mult mai luminos, Lucie, decît ar fi putut fi — sau decît a fost vreodată — fără de ea.

— O, tată, de-aș putea într-adevăr să nădăjduiesc asta !

— Crede-mă, dragostea mea. Într-adevăr, așa e. Gîndește-te numai cît e de firesc și cît e de clar, draga mea, ca lucrurile să se întîmple astfel. Tu, atît de tînără și devotată cum ești, nu-ți poți da seama de îngrijorarea care mă rodea ca nu cumva să-ți irosești viața...

Lucie încercă să-i astupe gura cu palma, dar doctorul îi luă mîna într-a lui și-i repetă cuvintele.

— ... să-ți irosești viața, copila mea — căci n-ar fi fost o irosire dacă de dragul meu te-ai fi abătut de la ordinea firească a lucrurilor ? Generozitatea ta nu poate să înțeleagă în adîncime cît de obsedată mi-era mintea de acest gînd ; dar întreabă-te singură cum ar fi putut fericirea mea să fie deplină, atîta timp cît a ta nu era ?

— Tată, dacă nu l-aș fi întîlnit niciodată pe Charles, aș fi fost pe deplin fericită alături de dumneata.

Doctorul zîmbi în fața acestei inconștiente recunoașteri că, o dată ce-l întîlnise pe Charles, ar fi fost nefericită fără de el, și răspunse :

— Copila mea, pe el l-ai întîlnit și e Charles. Și dacă n-ar fi fost Charles, ar fi fost un altul. Sau dacă n-ar fi fost un altul, eu aș fi fost pricina și în acest caz partea tenebroasă a vieții mele și-ar fi aruncat umbra dincolo de făptura mea, căzînd asupră-ți.

Cu excepția procesului lui Charles, era pentru prima oară că Lucie îl auzea făcînd o aluzie la suferințele lui. Cînd îi răsunară în ureche aceste cuvinte, fu năpădită de o senzație stranie și nouă, de care avea să-și amintească multă vreme după aceea.

— Privește-o ! urmă doctorul din Beauvais arătînd cu mîna spre lună. Am privit-o și eu prin ferestruica închisorii mele pe cînd nu puteam să-i suport lumina. Am privit-o pe cînd însemna asemenea tortură pentru mine să mă gîndesc că razele ei strălucesc asupra a ceea ce pierdusem eu, încît mă dădeam cu capul de zidurile temniței. Am privit-o într-o stare atît de apatică și de letargică, încît nu mă puteam gîndi la nimic alta decît la numărul liniilor orizontale pe care le-aș fi putut trasa pe suprafața ei cînd era plină, și la numărul liniilor perpendiculare care le-ar fi putut intersecta. Douăzeci de linii, și orizontale și verticale — adăugă doctorul cu

aerul lui interiorizat și îngîndurat — și-mi aduc aminte că cea de-a douăzecea începea cu greu.

Fiorul straniu pe care-l încercase Lucie auzindu-l că se întoarce la acele vremuri, se intensifica pe măsură ce doctorul se adîncea tot mai mult în amintiri ; și totuși în felul lui de a le înfățișa nu era nimic care s-o sperie. Părea doar să pună față-n față bucuria și mulțumirea momentului prezent, cu caznele cumplite care se isprăviseră.

— Am privit-o, punîndu-mi mii de întrebări în legătură cu copilașul încă nenăscut căruia îi fusesem smuls. Mă întrebam dacă trăiește. Dacă s-o fi născut viu, sau dacă nu cumva șocul prin care trecuse sărmana lui mamă l-o fi ucis în pîntece. Dacă era un fiu care într-o bună zi avea să-și răzbune tatăl. (A existat un timp, de-a lungul întemnițării mele, cînd setea de răzbunare era aproape de neîndurat). Dacă era un fiu care n-avea să afle niciodată povestea tatălui său ; care ar putea chiar să trăiască încredințat că tatăl lui a pierit din propria-i voință și de propria-i mînă. Sau dacă era o fată care va deveni o femeie...

Lucie se lipi mai strîns de el și-i sărută obrazul și mîna.

— Mi-am închipuit-o pe fiica mea uitînd cu totul de mine — sau mai curînd total neștiutoare, inconștientă de existența mea. I-am depănat viața, an după an. Am văzut-o căsătorită cu un bărbat care nu avea habar de ursita mea. Eu pierisem cu totul din amintirea celor vii, iar în generația următoare locul meu era vid.

— Tată ! Numai auzindu-te că ai putut gîndi astfel în legătură cu o fiică ce nu există, îmi rănește inima de parcă eu aș fi acea copilă.

— Tu, Lucie ? Tocmai mîngîierea și tămăduirea pe care mi le-ai adus tu au făcut cu putință ca aceste amintiri să se ivească iar și să se perinde între mine și lună, în această din urmă noapte. Ce spuneam ?

— Că fiica nu știa nimic de dumneata. Că nu-i păsa de dumneata.

— Așa ! Dar în alte nopți cu lună, cînd tristețea și tăcerea mă afectau în alt chip — strecurîndu-mi în

inimă un soi de dureroasă pace, atîta pace cît îți poate inspira o emoție izvorîtă din suferință — o închipuiam pe această fiică intrînd în celula mea și călăuzindu-mă afară, în libertatea de dincolo de gratii. I-am privit adeseori imaginea zugrăvită în clarul de lună, așa cum privesc acuma chipul tău ; numai că niciodată n-am strîns-o în brațe : stătea întotdeauna între ferestruica zăbrelită și ușă. Dar înțelegi, cred, că nu aceasta era copila despre care ți-am vorbit ?

— Nu era aceasta figura ei... imaginea... închipuirea ?

— Nu. Imaginea era cu totul altceva. Stătea în fața ochilor mei cu văz tulburat, și niciodată nu clintea. Dar fantoma pe care o urmărea mintea mea era aceea a unui copil mult mai real. Cu aceeași înfățișare ca a mamei sale. Nu știu decît că era leită maică-sa. Și cealaltă îi semăna — așa cum îi semeni tu — dar era altceva. Mă urmărești, Lucie ? Mă tem că nu ți-e prea clar. Bănuiesc că numai atunci cînd ai dus o viață de pușcăriaș singuratic poți înțelege asemenea deosebiri derutante.

Felul lui calm și stăpînit de a povesti nu o împiedica pe Lucie să-și simtă sîngele înghețîndu-i în vine în timp ce-l asculta disecîndu-și vechile simțăminte.

— Cînd trăiam o stare de spirit mai pașnică, mi-o închipuiam, în lumina clarului de lună, venind la mine și luîndu-mă să-mi arate căminul ei, pătruns de amintirea iubitoare a părintelui pierdut. Fotografia mea era prezentă în iatacul ei, iar eu eram prezent în rugile ei. Ducea o viață activă, vioaie, folositoare ; dar impregnată toată de tragica mea poveste.

— Tată, acea copilă eram eu. N-am fost nici pe jumătate atît de bună, dar în iubire am fost cum ai spus.

— Îmi arăta apoi copilașii ei, urmă doctorul din Beauvais, și copilașii știau de mine și fuseseră învățați să-mi căineze soarta. Cînd treceau prin fața unei închisori, se țineau departe de zidurile-i crîncene, și-și înălțau privirile spre gratiile-i de fier, vorbind între ei în șoaptă. Dar această fiică nu izbutea niciodată să mă elibereze de tot. Mi-o închipuiam mereu aducîndu-mă îndărăt după ce-mi arătase toate acele minunății. Și atunci, binecuvîntat de

alinarea pe care ţi-o dau lacrimile, cădeam în genunchi şi o blagosloveam.

— Tată, nădăjduiesc că eu sînt acea fiică. O, scumpul, scumpul meu, mă vei binecuvînta şi pe mine, mîine, cu aceeaşi ardoare ?

— Lucie, îmi aduc aminte de toate aceste suferinţe din pricină că în noaptea asta am motive să te iubesc mai mult decît o pot spune cuvintele şi să-i mulţumesc Domnului pentru marea fericire pe care mi-a hărăzit-o. Închipuirile mele, chiar cînd o luau razna, niciodată nu cutezau să se apropie de o fericire ca aceea pe care am cunoscut-o alături de tine, sau ca aceea care ne stă azi în faţă.

O îmbrăţişă, implorînd solemn Cerul că o aibă în pază şi mulţumindu-i că i-o hărăzise lui. Curînd, intrară în casă.

La cununie nu fusese invitat nimeni în afară de domnul Lorry ; nici domnişoare de onoare nu urmau să fie, nimeni decît mîhnita domnişoară Pross. Căsătoria nu avea să producă nici o schimbare în gospodăria lor ; avuseseră posibilitatea să o extindă preluînd apartamentul de sus ce aparţinuse odinioară invizibilului locatar apocrif ; aşa încît nu-şi doreau nimic mai mult.

La cină, doctorul Manette se arătă foarte vesel. Erau numai trei la masă, domnişoara Pross fiind cea de-a treia. Doctorul regreta că nu se afla şi Charles printre ei ; ba era chiar dispus să obiecteze împotriva micii uneltiri drăgăstoase datorită căreia Charles nu venise în acea seară ; şi bău cu drag în sănătatea lui.

Şi astfel sosi clipa în care trebui să-i ureze noapte bună Luciei şi să se despartă. Dar, în liniştea celui de-al treilea ceas dinspre ziuă, Lucie urcă din nou treptele şi se furişă în camera lui, stăpînită de temeri neînţelese.

Toate erau însă la locul lor ; peste tot domnea liniştea ; iar tatăl ei dormea cu păru-i alb răspîndit pe perna netedă şi cu mîinile odihnind nemişcate pe cuvertură. Lucie îşi lăsă inutila lumînare într-un colţ mai umbrit, se furişă tiptil pînă la pat, şi-şi lipi uşor buzele de cele ale tatălui ei ; apoi, aplecată asupră-i, îl privi un timp.

Apele amare ale captivităţii îi brăzdaseră faţa frumoasă ; dar îşi ascundea vestigiile suferinţei sub masca

unei hotărîri atît de dîrze, încît își strunea trăsăturile pînă și în somn. În întregul vast imperiu al somnului, în acea noapte, n-ai fi putut afla un chip mai interesant decît acesta, în lupta sa calmă, hotărîtă și controlată cu un dușman nevăzut.

Lucie își lăsă cu sfială mîna pe pieptul lui îndrăgit, și se rugă să-i poată fi mereu la fel de devotată cum năzuia iubirea ei și cum o meritau suferințele lui. Apoi își retrase mîna, îi depuse un nou sărut ușor pe buze și dispăru. Și astfel, cînd soarele își revărsă lumina, umbrele frunzelor de platan îi dezmierdară fața la fel de lin ca și buzele ei cînd murmuraseră rugăciunea.

Capitolul XVIII

Nouă zile

ZIUA CUNUNIEI SE ANUNȚA SEnină și strălucitoare ; așteptau cu toții în fața ușii doctorului Manette, care sta de vorbă cu Charles Darnay. Erau gata să meargă la biserică : frumoasa mireasă, domnul Lorry, domnișoara Pross — pentru care evenimentul, în urma unui treptat proces de împăcare cu inevitabilul, ar fi fost o pricină de fericire deplină, de n-ar fi stăruit încă gîndul că fratele ei Solomon s-ar fi cuvenit să fie mirele.

— Și uite așa, zise domnul Lorry care nu se mai sătura să admire mireasa și care se tot învîrtise în jurul ei ca să nu scape nici un centimetru din frumoasa și discreta ei rochie ; va să zică, pentru asta te-am purtat în brațe peste Canal, draga mea Lucie ! Bată-mă norocul să mă bată ! Nici prin gînd nu-mi trecea. Nu-mi dădeam seama de binele pe care aveam să i-l fac domnului Charles !

— Cum ai fi putut să știi pe atunci ? remarcă pozitivista domnișoară Pross. Aiureli !

— Zău ? Mă rog ; dar nu-i nevoie să plîngi, răspunse blajinul domn Lorry.

— Eu nu plîng, se apără domnișoara Pross ; dumneata plîngi.

— Eu, buna mea Pross ? (Domnul Lorry cuteza acum să mai glumească cu ea din cînd în cînd.)

— Află că plîngeai ; te-am văzut și nici că mă mir. Un asemenea dar de argint cum le-ai făcut, e menit să aducă lacrimi în ochii oricui îl vede. Ieri seară, după ce a sosit caseta, n-a rămas furculiță sau lingură din serviciu peste care să nu vărs lacrimi, pînă ce nu le-am mai putut vedea cu ochii.

— Mă bucur foarte mult, răspunse domnul Lorry, deși, pe cuvîntul meu, n-am avut intenția ca acele neînsemnate suveniruri să devină invizibile pentru ochii nimănui. Vai, vai ! Asta-i unul din prilejurile care-l fac pe om să gîndească la tot ceea ce a pierdut. Vai, vai, vai ! Cînd te gîndești că aproape în orice moment din acești ultimi cincizeci de ani ar fi putut exista o doamnă Lorry !

— Aș, de unde ! fu răspunsul domnișoarei Pross.

— Socotești că n-ar fi putut exista o doamnă Lorry ? întrebă gentlemanul ce purta acest nume.

— Pfff ! făcu domnișoara Pross. Dumneata te-ai născut holtei.

— Mă rog, observă domnul Lorry aranjîndu-și radios peruca, și asta-i posibil.

— Și-ai fost croit pentru a fi holtei încă înainte de a te fi născut.

— În cazul ăsta, consider că mi s-a făcut o nedreptate și că ar fi trebuit să am și eu un cuvînt de spus la alegerea modelului după care am fost croit. Destul ! Și acum, scumpa mea Lucie, i se adresă el petrecîndu-și duios brațul pe după mijlocul fetei, îi aud mișcîndu-se în camera alăturată, iar domnișoara Pross și cu mine, ca doi oameni de afaceri formaliști, nu vrem să pierdem acest ultim prilej de a-ți spune ceva ce dorești să auzi. Scumpa mea, îl lași pe bunul tău tată pe mîini tot atît de sincere și tot atît de iubitoare ca și ale tale ; în următoarele două săptămîni, cît te vei găsi în Warwickshire și în împrejurimi, pînă și Banca Tellson va trece pe planul al doilea (comparativ vorbind) în fața lui. Și cînd, la capătul celor două săptămîni, tatăl tău va veni la tine și la iubitul tău soț ca să plecați toți trei pentru alte două săptămîni în Wales, vei constata că ți l-am trimis în cea mai bună formă, zdravăn și fericit.

Acum, aud paşii cuiva apropiindu-se de uşă. Dă-mi voie să te sărut, scumpa mea, şi să-ţi dau binecuvîntarea unui burlac demodat, înainte ca acel cineva să vină şi să-şi ia ce-i aparţine.

O clipă, îi ţinu faţa la oarecare depărtare, pentru a-i privi încă o dată binecunoscuta expresie a frunţii, apoi lipi buclele de aur de peruca lui mică şi cînepie, cu o tandreţe şi o gingăşie care, dacă-s demodate, apoi atunci se trag de pe vremea lui Adam.

Uşa se deschise şi doctorul ieşi împreună cu Charles Darnay. Faţa doctorului era de o paloare cadaverică — pe care nu o avusese înainte de a intra cu tînărul în cameră — încît ai fi zis că se scursese din ea orice urmă de culoare. Dar stăpînirea de sine îi era neschimbată — numai ochiul ager al domnului Lorry putu să deslueşească vagi urme că acea veche expresie de spaimă şi de fereală trecuse, ca un vînt rece, peste faţa lui.

Îi oferi fiicei sale braţul şi o conduse, pe scări, spre trăsura pe care domnul Lorry o închiriase în onoarea acestei zile. Ceilalţi se urcară într-o a doua trăsură şi, nu după mult timp, într-o biserică din vecinătate, ferită de ochi străini, Charles Darnay şi Lucie Manette fură cununaţi.

În afara boabelor de lacrimi care sclipeau printre zîmbetele micului grup, mai scînteiau pe degetele miresei nişte diamante foarte luminoase şi licăritoare, de curînd extrase din neagra obscuritate a unuia dintre buzunarele domnului Lorry.

Se întoarseră acasă pentru micul dejun şi totul decurse perfect, iar la momentul cuvenit, buclele de aur care se amestecaseră odinioară cu şuviţele argintii ale sărmanului cizmar din podul parizian, se amestecară din nou cu acestea, sub strălucirea soarelui dimineţii, în pragul casei, la despărţire.

Era o despărţire grea, deşi de scurtă durată. Dar tatăl îşi îmbărbătă fiica şi, în cele din urmă, desprinzîndu-se uşurel din îmbrăţişarea ei, spuse :

— Ia-o Charles ! E a ta !

Mîna ei agitată flutură spre dînşii de la fereastra poştalionului, apoi dispăru.

Colțul de stradă neaflîndu-se în calea tuturor gură-cască și a curioșilor, și cum pregătirile de plecare fuseseră foarte simple și puține, curînd doctorul, domnul Lorry și domnișoara Pross rămaseră singuri. Abia cînd reintrară în răcoarea binevenită a holului umbros, observă domnul Lorry o mare schimbare la doctorul Manette ; parcă brațul înălțat al uriașului de aur, aflat acolo, îi dăduse o lovitură cumplită.

De bună seamă, își strunise nervii într-o mare încordare și, o dată înlăturată cauza încordării, era de așteptat o reacție. Dar domnul Lorry fu tulburat de expresia speriată și rătăcită a feței, expresia de pe vremuri și, cînd urcară, felul distrat în care-și prindea capul în mîini și felul jalnic în care se plimba în sus și în jos prin camera lui, îi amintiră domnului Lorry de vinăria lui Defarge și de călătoria sub cerul înstelat.

— Cred c-am face mai bine să nu-i vorbim acum și să nu-l tulburăm de fel, îi șopti el domnișoarei Pross după un răstimp de îngrijorată chibzuință. Eu trebuie să dau o fugă pînă la Tellson așa încît mă duc acum și mă întorc imediat. După aceea, o să-l scoatem la o plimbare pe cîmp, pe urmă o să luăm masa aici și totul o să fie bine.

A fost mai ușor pentru domnul Lorry să dea o fugă pînă la Tellson decît să dea o fugă înapoi de la Tellson. A fost reținut acolo două ore. Cînd reveni, urcă singur vechea scară, fără să-i fi pus slujnicei nici o întrebare ; intrînd în apartamentul doctorului, se opri locului auzind zgomotul unui bocănit.

— Dumnezeule mare ! exclamă tresărind puternic. Ce-i asta ?

Domnișoara Pross, cu o figură înspăimîntată, era lîngă el :

— Vai de mine ! Vai de mine ! Totul e pierdut ! se văicări ea frîngîndu-și mîinile. Ce-o să-i spunem puișorului meu ? Nu mă mai recunoaște și face pantofi !

Domnul Lorry îi șopti cîteva cuvinte menite s-o liniștească și intră în odaia doctorului. Băncuța fusese întoarsă cu fața spre lumină, exact în poziția în care-l văzuse prima dată pe cizmar la lucru, iar el ședea cu spinarea îndoită, părînd foarte absorbit.

— Doctore Manette! Dragul meu prieten, doctore Manette!

Doctorul se uită o clipă la el — cu o privire pe jumătate întrebătoare, pe jumătate supărată de întrerupere — şi se aplecă din nou asupra lucrului.

Îşi dezbrăcase surtucul şi vesta; cămaşa îi era deschisă la gît, aşa cum o purtase şi altă dată, la lucru; îi revenise vechea expresie răvăşită, ba pînă şi pielea ofilită a feţei. Lucra de zor — cu nerăbdare — ca şi cum simţea că intervenise o întrerupere în munca lui.

Domnul Lorry privi la obiectul din mîna lui şi observă că era un pantof de aceeaşi mărime şi formă ca şi cel din trecut. Luă perechea pantofului care zăcea pe jos, lîngă cizmar, şi-l întrebă ce era.

— Un pantof de plimbare pentru o tînără domnişoară, mormăi bătrînul fără să ridice ochii. Ar fi trebuit să fie terminat de mult. Să fie măcar acum!

— Dar, doctore Manette! Uită-te la mine!

Se supuse, în felul mecanic de odinioară, fără să se oprească din lucru.

— Nu mă recunoşti, scumpul meu prieten? Gîndeşte-te! Asta nu-i adevărata dumitale ocupaţie. Gîndeşte-te, prietene drag!

Dar nimic nu-l putea face să vorbească. Înălţa privirile, doar pentru o clipă, cînd i se cerea s-o facă; pentru nimic în lume însă n-ai fi putut smulge o vorbă de la el. Lucra, lucra, lucra de zor, în tăcere, iar cuvintele cădeau asupră-i cum ar fi căzut în văzduh. Unica rază de speranţă pe care o putea întrezări domnul Lorry consta în faptul că uneori doctorul îşi înălţa privirea pe furiş, fără să i se ceară. Şi atunci, licărea în ochii lui o foarte slabă scînteie de curiozitate sau nedumerire — de parcă încerca să-şi liniştească unele îndoieli.

Două probleme i se impuseră domnului Lorry ca fiind mai importante decît toate celelalte: prima era ca întreaga poveste să fie ţinută în taină faţă de Lucie; a doua, ca taina să fie menţinută faţă de toţi cei ce-l cunoşteau pe doctor. În colaborare cu domnişoara Pross, luă măsuri imediate în vederea celei de-a doua precauţii, dînd de ştire că doctorul nu se simţea bine şi că avea nevoie de cîteva zile de repaos total. Pentru a înşela îngrijorarea fiicei, domni-

șoara Pross urma să-i scrie, povestindu-i că doctorul fusese chemat afară din oraș în interes profesional și referindu-se la o scrisoare imaginară în care tatăl ei îi adresase în fugă două-trei rînduri și care i-ar fi fost expediată prin același curier.

Nădăjduind că doctorul avea să-și revină cît mai curînd, domnul Lorry luă aceste măsuri, necesare în orice caz. Domnul Lorry își mai rezerva o intervenție, în eventualitatea în care doctorul avea să-și revină în scurt timp, și anume să-și verifice o anumită opinie pe care o socotea cea mai exactă, asupra cazului acestuia.

În speranța unei tămăduiri cît mai rapide și, prin aceasta, a punerii în aplicare a intervenției pe care dorea s-o facă, domnul Lorry luă hotărîrea să-l supravegheze pe doctor îndeaproape, fără ca, în aparență, să trădeze cîtuși de puțin acest lucru. Drept care, pentru prima oară în viața lui își luă cîteva zile libere de la Tellson, și-și preluă postul de veghe lîngă fereastra din odaia doctorului.

Nu-i trebui mult pînă să-și dea seama că n-avea nici un rost să-i vorbească, întrucît, de îndată ce era presat, bolnavul devenea neliniștit. Încă din prima zi părăsi încercarea de a i se adresa, și hotărî în schimb să se mențină în fața ochilor doctorului, ca un protest tacit împotriva amăgirii în care căzuse acesta, sau era pe cale să cadă. De aceea, ședea într-una pe scaunul lui de lîngă fereastră, citind și scriind, și căutînd să exprime prin cele mai plăcute și mai firești mijloace pe care le putea născoci, că acolo unde se aflau, se bucurau de totală libertate.

Doctorul Manette accepta tot ce i se dădea să mănînce și să bea și, în această primă zi, lucră neîntrerupt pînă cînd întunericul îl împiedică să mai vadă ceva — oricum, lucră încă o jumătate de oră după ce domnul Lorry n-ar mai fi văzut în ruptul capului să scrie sau să citească. Cînd își lăsă sculele la o parte, pînă dimineață, domnul Lorry se ridică și-i zise :

— Vrei să ieșim ?

Bătrînul privi în dreapta și în stînga pe podea, așa ca pe vremuri, apoi își înălță ochii, tot ca pe vremuri, și repetă cu vocea stinsă de pe vremuri :

— Să ieșim ?

— Da ; să facem o plimbare împreună. De ce nu ?

Nu făcu nici un efort să-i spună de ce nu şi nu mai rosti nici un cuvînt. Dar domnului Lorry i se păru că zărise în ochii lui, în timp ce sta aplecat pe băncuţă, în întuneric, cu coatele pe genunchi şi capul în palme, întrebarea înceţoşată : „De ce nu ?“ Şi, cu înţelepciunea sa de om de afaceri, văzu în aceasta un semn bun, de care era hotărît să se agaţe.

Veghea de noapte o împărţea cu domnişoara Pross, şi îl păzeau pe rînd din camera alăturată. Înainte de a se culca, doctorul se plimba un lung răstimp, în sus şi-n jos, prin odaie ; dar cînd, în cele din urmă, se întindea pe pat, adormea numaidecît. Se scula cu noaptea în cap şi se aşeza la măsuţa de cizmărie.

În cea de a doua zi, domnul Lorry îl salută voios chemîndu-l pe nume şi începu să-i vorbească despre felurite subiecte de care se preocupaseră amîndoi în ultima vreme. Nu dădu nici un răspuns, dar era limpede că auzea ce i se spune şi că, într-un fel pîclos, se gîndea la tot ce auzea. Faptul îl încurajă pe domnul Lorry s-o cheme de cîteva ori în cameră pe domnişoara Pross, ca să şadă acolo cu lucrul ei de mînă ; în acele momente discutau liniştit despre Lucie şi despre tatăl ei de faţă, ca de obicei, ca şi cum nimic nu s-ar fi întîmplat. Discutau fără gesturi ostentative, şi nu prea îndelung, sau uneori îndeajuns doar cît să-l zgîndăre ; şi inima bună a domnului Lorry se însenina la impresia că doctorul ridica privirile mai des, şi că părea stîrnit de senzaţia unor nepotriviri în jurul lui.

Cînd se lăsă din nou întunericul, domnul Lorry îl întrebă ca şi cu o zi înainte :

— Doctore dragă, vrei să ieşim ?

Ca şi cu o zi înainte bătrînul repetă :

— Să ieşim ?

— Da ; să facem o plimbare împreună. De ce nu ?

De astă dată, cînd nu putu obţine nici un răspuns, domnul Lorry se prefăcu a pleca, şi se reîntoarse după o absenţă de un ceas. În acest timp doctorul se mutase pe scaunul de lîngă fereastră şi stătuse acolo, privind platanul ; dar cum îl văzu pe domnul Lorry intrînd, trecu înapoi pe băncuţa lui.

Timpul se scurgea anevoie, speranțele domnului Lorry se întunecau, iar inima îi devenea, pe zi ce trecea, mai grea. Sosi și trecu cea de-a treia zi, cea de-a patra, cea de-a cincea. Cinci zile, șase, șapte, opt, nouă zile.

Domnul Lorry străbătu tot acest tulbure răstimp cu o speranță tot mai stinsă și cu o inimă tot mai împovărată. Taina era păstrată cu grijă, iar Lucie inconștientă și fericită ; dar domnul Lorry nu se putea împiedica să observe că mîna cizmarului, care la început fusese cam stîngace, devenea extraordinar de îndemînatică ; niciodată doctorul nu fusese atît de absorbit de munca lui, și niciodată mîinile lui nu fuseseră atît de iscusite și de dibace, ca în seara celei de-a noua zile.

Capitolul XIX

O părere

ISTOVIT DE VEGHE ȘI DE ÎNGRIJORARE, domnul Lorry adormi în post. În cea de a zecea dimineață de așteptare, se deșteptă speriat de lumina strălucitoare ce inunda acum odaia ; fusese cufundată în beznă pe cînd îl furase pe el somnul.

Se frecă la ochi și se sculă dar, odată în picioare, îl cuprinse îndoiala dacă nu cumva visează încă. Căci, ducîndu-se la ușa camerei doctorului Manette, văzu că băncuța și uneltele de cizmărie fuseseră date deoparte, iar doctorul ședea în fotoliul de lîngă fereastră, citind. Era îmbrăcat în obișnuitu-i halat de dimineață, iar fața (pe care domnul Lorry i-o putea vedea foarte lămurit), deși încă palidă, avea o expresie de atenție calmă, concentrată.

Chiar cînd se asigură că e treaz de-a binelea, domnul Lorry începu să se îndoiască dacă nu cumva visase povestea cu cizmăritul din ultimele zile ; nu i se înfățișa oare ochilor prietenul său, îmbrăcat ca de obicei, arătînd ca de obicei, și prins în preocupările-i obișnuite ; și exista cel mai mic semn că schimbarea care-l impresionase atît de puternic avusese într-adevăr loc ?

Asemenea întrebare nu putea fi decît rodul unei nedumeriri și uluiri, întrucît răspunsul era evident. Dacă nu fusese vorba decît de o impresie, lipsită de o pricină și o bază reală, atunci ce căuta acolo el, Jarvis Lorry ? De unde pînă unde se lăsase furat de somn, complet îmbrăcat, pe canapeaua din cabinetul doctorului Manette, și cum de se afla dis-de-dimineață în pragul odăii acestuia, punîndu-și atari întrebări ?

Cîteva minute mai tîrziu, domnișoara Pross îi vorbea în șoaptă la ureche. Dacă l-ar mai fi muncit vreo urmă de îndoială, apoi vorbele acesteia i-ar fi risipit-o cu desăvîrșire ; dar în momentele acelea începuse să gîndească limpede și nu se mai îndoia. O sfătui pe domnișoara Pross să nu intervină în nici un fel pînă la ora obișnuită a micului dejun, și atunci să se poarte față de doctor ca și cum nimic nu s-ar fi întîmplat. Dacă doctorul se va dovedi că e în starea lui firească de spirit, atunci domnul Lorry va încerca să obțină unele informații și idei călăuzitoare în acea direcție pe care în tot timpul veghii sale fusese preocupat s-o stabilească.

Domnișoara Pross fu întrutotul de părerea lui și, împreună, ticluiră cu grijă planul. Avînd timp berechet ca să-și pună la punct metodica-i toaletă, domnul Lorry se înfățișă la micul dejun cu obișnuita-i rufărie albă ca neaua și cu ciorapii bine trași pe picior. Doctorul fu chemat ca de obicei la gustare.

Din cît îți puteai da seama de mecanismul gîndirii lui, fără a întreprinde acele mici și treptate tatonări pe care domnul Lorry le socotea singurele avansuri sigure, părea să considere că nunta fiicei lui avusese loc cu o zi înainte. O aluzie întîmplătoare, dar deliberat scăpată, la ziua din săptămînă și data acelei dimineți, îl puse pe gînduri și păru să-și facă unele socoteli, vădit stingherit. Dar în toate celelalte privințe era în asemenea măsură cel de totdeauna, încît domnul Lorry hotărî să obțină de la dînsul ajutorul pe care-l dorea. Un ajutor în propriul interes al doctorului.

De aceea, după ce își luară gustarea și farfuriile fură strînse de pe masă, rămas singur cu doctorul, i se adresă plin de preocupare.

— Dragul meu Manette, aş vrea să-ţi cer un sfat confidenţial într-un caz foarte curios, care mă interesează în mod deosebit ; poate că dumitale, care eşti mai bine informat, cazul n-o să ţi se pară chiar atît de curios.

Privindu-şi mîinile bătătorite de truda ultimelor zile, doctorul păru tulburat şi ascultă cu atenţie. Nu era prima dată în acea dimineaţă că-şi privea mîinile.

— Doctore Manette, începu domnul Lorry punîndu-i cu afecţiune mîna pe braţ. E vorba de cazul unui foarte drag prieten al meu. Te rog să te gîndeşti bine la sfatul pe care mi-l dai, atît de dragul lui cît, mai ales, de dragul fiicei lui — al fiicei lui, scumpul meu Manette.

— Dacă înţeleg bine, răspunse doctorul pe un ton înăbuşit, e vorba de un şoc mintal...

— Exact.

— Fii mai explicit, ceru doctorul. Încearcă să nu omiţi nici un amănunt.

Domnul Lorry îşi dădu seama că se înţeleseseră unul pe celălalt şi continuă :

— Dragul meu Manette, e vorba de un şoc foarte vechi şi prelungit, de mare intensitate şi seriozitate, şi care afectează sentimentele, simţurile... hm... aşa cum te-ai exprimat... mintea pacientului, spiritul. E vorba de un şoc sub imperiul căruia pacientul a trăit în trecut, nu ştiu cîtă vreme, pentru că nici el singur nu poate socoti timpul, şi nu există alte mijloace de a-l delimita. E vorba de un şoc de care pacientul s-a vindecat, printr-un proces de care nu e conştient, aşa cum l-am auzit povestind odată în mod public, într-o manieră uluitoare. E vorba de un şoc de care s-a tămăduit atît de deplin, încît pacientul este astăzi un om cu o inteligenţă foarte vie, apt de vaste speculaţii mintale, de un susţinut efort fizic, de o continuă îmbogăţire a cunoştinţelor şi aşa foarte numeroase. Dar, din nefericire, a avut loc — aici domnul Lorry făcu o pauză şi respiră adînc — o uşoară revenire a şocului.

Pe un glas sugrumat, doctorul întrebă :

— Şi cît a durat ?

— Nouă zile şi nouă nopţi.

— Cum s-a manifestat ? Vreau să spun — şi-şi privi din nou mîinile — printr-o reluare a unei vechi activităţi legate de şoc ?

— Întocmai.

— Spune-mi, te rog, întrebă doctorul foarte deslușit şi cu multă stăpînire de sine, deşi pe acelaşi glas înăbuşit — l-ai văzut şi pe vremuri angajat în această activitate ?

— O singură dată.

— Şi cînd a avut loc revenirea, s-a manifestat la fel ca atunci ?

— Cred că da.

— Mi-ai vorbit de fiica lui. A fost încunoştiinţată de revenirea şocului ?

— Nu. Nu i s-a adus nimic la cunoştinţă şi nădăjduiesc că nici nu i se va aduce vreodată. Faptul nu este cunoscut decît de mine şi de încă o persoană de mare încredere.

Doctorul îi strînse mîna în mîna lui şi murmură :

— Ai dovedit multă bunătate. Ai dovedit multă omenie.

Domnul Lorry îi strînse la rîndul său mîna şi un timp nici unul dintre ei nu mai rosti o vorbă.

— Şi acum, dragul meu Manette, reluă în cele din urmă domnul Lorry, în felul său cel mai afectuos şi mai grijuliu, eu sînt un simplu om de afaceri şi nu mă pricep să fac faţă la asemenea chestiuni complicate şi delicate. Nu deţin informaţiile necesare, nu deţin înţelegerea necesară ; am nevoie de îndrumări. Şi nimeni pe lume nu mi-ar putea da îndrumări mai exacte decît ai putea-o face dumneata. Explică-mi, cum a fost posibilă această revenire ? Există primejdia unei noi reveniri ? Ar putea fi prevenită o eventuală repetare ? Ce anume o provoacă ? Ce pot face pentru prietenul meu ? Nu există om mai doritor decît mine să-şi servească un prieten, numai de-aş şti cum s-o fac. Dar nu mă pricep de unde să pornesc, într-un caz ca ăsta. Dacă înţelepciunea, cunoştinţele şi experienţa dumitale m-ar pune pe calea cea bună, aş putea face multe ; dar neluminat şi neîndrumat, nu-s bun de nimic. Te rog discută lucrurile

astea cu mine ; te rog ajută-mă să le înțeleg mai clar, și învață-mă cum pot fi de mai mare ajutor.

După rostirea acestor cuvinte pline de sinceritate, doctorul Manette rămase un timp pe gînduri, iar domnul Lorry nu-l grăbi de fel.

— Eu cred, spuse după un timp doctorul rupînd, cu un vădit efort tăcerea, că revenirea pe care mi-ai descris-o, dragă prietene, nu l-a luat pe nepregătite pe pacient.

— Adică se temea că i-ar putea reveni șocul ? se hazardă domnul Lorry să întrebe.

— Foarte mult. (Rosti cuvintele cutremurîndu-se fără voie.) Nu-ți poți face idee cît de covîrșitoare este o asemenea teamă pentru mintea pacientului, și cît de greu îi vine — aș spune chiar că-i e cu neputință — să rostească o singură vorbă în legătură cu subiectul care-l apasă.

— S-ar simți mult mai ușurat dacă s-ar lăsa determinat să împărtășească cuiva această tainică povară de gînduri ?

— Cred că da. Însă, așa cum ți-am spus, este aproape o imposibilitate. Ba uneori socotesc că e o imposibilitate absolută.

— Și atunci, spuse domnul Lorry, după o scurtă tăcere de ambele părți, lăsîndu-și din nou ușor mîna pe brațul doctorului, de ce pricină ai putea lega acest acces ?

— Cred că a existat o puternică, o extraordinară reîntoarcere la șuvoiul de gînduri și de aduceri aminte care au constituit prima cauză a bolii. Cred că a fost rechemată la lumină o intensă asociație de idei, de o natură extrem de dureroasă. E probabil că în mintea pacientului mocnea de mult spaima că o asemenea asociație ar putea fi provocată — în anumite împrejurări să zicem — sau cu un anumit prilej. A încercat să se pregătească sufletește, dar în zadar ; poate că însăși strădania de a se pregăti l-a făcut mai puțin apt să-i reziste.

— Ar putea, crezi, să-și aducă aminte de cele ce s-au întîmplat în timpul revenirii șocului ? întrebă domnul Lorry cu o firească șovăială.

Doctorul își plimbă descurajat privirile de jur împrejurul odăii, clătină din cap, și răspunse cu voce scăzută :

— Absolut deloc.

— Și ce trebuie făcut pe viitor ?

— În ce privește viitorul, m-aș arăta foarte optimist, răspunse doctorul cu un glas mai ferm. Dat fiind că a fost voia Domnului să-și revină atît de repede din șoc, m-aș arăta optimist. A cedat sub presiunea a ceva foarte complex, de care se temea de mult, pe care-l prevăzuse de mult în chip nedeslușit, și împotriva căruia luptase ; dar acum, că și-a revenit după ce furtuna a izbucnit și s-a astîmpărat, nădăjduiesc că tot ce-a fost mai rău a trecut.

— Mă rog, mă rog ! Asta e o mare consolare, răspunse domnul Lorry.

— Îți sînt recunoscător, repetă doctorul, înclinîndu-și capul cu un gest de reverență.

— Mai există două puncte ale chestiunii asupra cărora aș dori să fiu îndrumat, urmă domnul Lorry. Pot continua ?

— Nici c-ai putea face un mai mare serviciu prietenului dumitale. Doctorul îi întinse mîna.

— Atunci să începem cu primul. Pacientul e o persoană foarte studioasă și e înzestrat cu o deosebită energie ; se preocupă cu foarte multă rîvnă de îmbogățirea cunoștințelor profesionale, de organizarea unor experiențe, și de alte multe lucruri. Spune-mi, te rog, nu cumva se ostenește prea mult ?

— N-aș crede. Se prea poate ca această permanentă nevoie de ocupație să fie o trăsătură caracteristică a spiritului său. S-ar putea să fie, în parte, o înclinație firească, iar în parte un rezultat al suferințelor prin care a trecut. Cu cît i-ar fi mintea mai puțin preocupată de lucruri sănătoase, cu atît s-ar face mai simțit pericolul de a o lua pe calea gîndurilor nesănătoase. E posibil ca omul să se fi studiat și să fi ajuns la această descoperire.

— Ești convins că nu se supune la un efort intelectual prea puternic ?

— Cred că sînt convins.

— Dragul meu Manette, dacă în clipa de față ar fi surmenat...

— Dragul meu Lorry, mă îndoiesc că s-ar putea întîmpla așa ceva. A existat o încordare prea violentă într-o anumită direcție, ceea ce a făcut necesară o contrapondere.

— Scuză-mă dacă stărui, ca un om de afaceri ce sînt. Presupunînd, pentru o singură clipă, că ar fi surmenat, faptul acesta s-ar putea manifesta printr-o reapariție a tulburărilor ?

— Nu cred. Nu cred, declară doctorul Manette cu tăria convingerii, că tulburările ar putea fi declanșate de o altă cauză în afara acelui șuvoi de asociații. Așadar nu cred că altceva decît atingerea acelei anume coarde le-ar putea determina să reapară. După cele ce s-au petrecut și după revenirea pacientului la normal, e greu să-mi închipui că acea coardă ar putea vibra din nou cu asemenea violență. Sînt încredințat, aș putea spune chiar că sînt pe deplin convins, că împrejurările susceptibile să redeștepte procesul s-au consumat.

Vorbea cu rezervele omului care știe cît de ușor poate fi tulburată gingașa structură a spiritului dar, în același timp, cu încrederea omului care și-a făurit treptat o convingere din suferințele și nefericirile pe care le-a îndurat. Prietenul lui nu i-ar fi clintit pentru nimic în lume această încredere. Se declară mai liniștit și mai încurajat decît se simțea în realitate și abordă cel de-al doilea și ultimul punct care-l interesa. Era o chestiune mai dificilă decît tot ce discutaseră pînă acum dar, aducîndu-și aminte de conversația pe care o avusese cu domnișoara Pross, într-o duminică dimineață, precum și de toate la cîte fusese martor în ultimele nouă zile, știu că va trebui s-o înfrunte.

— În legătură cu acea activitate la care se întoarce pacientul cînd se află sub influența șocului de care din fericire s-a tămăduit — începu domnul Lorry dregîndu-și glasul — activitate pe care, haide s-o numim muncă de fierar... Fierărit. Hai să spunem, ca să ilustrăm faptele cu un exemplu, că în vremurile lui de restriște a deprins meșteșugul fierăritului. Voi sublinia că acum,

pe neașteptate, a fost din nou găsit mînuind uneltele de fierărie. Nu-i un păcat că și le păstrează în apropiere ?

Doctorul își umbri fruntea cu mîna și bătu nervos cu piciorul în podea.

— Și le-a păstrat mereu în apropiere, urmă domnul Lorry aruncîndu-i o privire îngrijorată. Spune-mi, te rog, n-ar fi mai bine să se despartă de ele ?

Doctorul, cu fruntea în palmă, continua să lovească nervos cu piciorul în podea.

— Îți vine greu să-mi dai un sfat ? întrebă domnul Lorry. Înțeleg că-i o chestiune delicată. Și totuși, cred... Dar își curmă vorba, clătinînd din cap.

— Vezi, începu doctorul Manette întorcîndu-se spre el după o tăcere stînjenitoare, e foarte complicat să explici coerent meandrele minții acestui om. Cîndva, pe vremuri, a tînjit cu atîta ardoare după această activitate și a fost o salvare cînd i s-a acordat ; fără îndoială că a însemnat o mare alinare să-și poată înlocui nedumeririle minții cu nedumeririle degetelor și, pe măsur ce devenea mai iscusit, să-și înlocuiască ingeniozitateta torturilor spirituale prin ingeniozitatea mîinilor ; de asta n-a suportat niciodată gîndul de a nu mai avea la îndemînă uneltele. Chiar și acum, cînd, cred eu, e mai optimist în ceea ce îl privește decît a fost vreodată în trecut, și cînd izbutește să vorbească oarecum cu încredere despre el însuși, ideea că s-ar putea cîndva să simtă nevoia vechii lui activități și să nu-și găsească uneltele, îi dă un simțămînt de spaimă, asemănător, bănuiesc, cu cel ce încolțește în inima unui copil care s-a pierdut.

Arăta ca o ilustrare a propriilor sale spuse, și-și înălță privirile spre fața domnului Lorry.

— Dar nu s-ar putea... dă-mi voie ! Eu cer o informație, așa, ca un stîngaci om de afaceri care nu vine în legătură decît cu obiecte materiale de felul guineelor, șilingilor și bancnotelor — nu s-ar putea ca păstrarea acelor unelte să implice și menținerea ideii ? Dacă uneltele ar fi îndepărtate, nu s-ar putea, dragul meu Manette, ca și temerile să se spulbere o dată cu ele ? Pe scurt, păstrarea uneltelor de fierărie nu înseamnă o concesie făcută răului ?

Urmă un alt răstimp de tăcere.

— Știi, mai înseamnă și un vechi tovarăș de suferință, spuse doctorul cu un glas tremurat.

— Eu unul nu le-aș păstra, stărui domnul Lorry scuturînd din cap ; căci, pe măsură ce-l vedea pe doctor descumpănit, el devenea tot mai categoric. I-aș recomanda pacientului să le sacrifice. Voiam numai să-ți obțin încuviințarea, ca un om drag și bun ce ești. De hatîrul fiicei lui, dragul meu Manette !

Era straniu să urmărești lupta care se dădea în el.

— Atunci, fie, de dragul ei ; sînt de acord. Dar eu nu le-aș îndepărta în prezența lui. Să se facă acest lucru cînd va fi plecat ; să simtă, după o absență, lipsa vechiului său tovarăș de suferință.

Domnul Lorry acceptă pe dată această condiție și puse capăt discuției. Petrecură restul zilei la țară și doctorul se simți pe deplin întremat. Următoarele trei zile continuă să se simtă foarte bine și în cea de a paisprezecea zi de la cununie, plecă să se întîlnească cu Lucie și cu soțul ei. Domnul Lorry îl lămurise că se luaseră măsuri pentru ca tăcerea lui să nu o îngrijoreze pe Lucie și că-i scrisese în acest sens, astfel încît fata nu avea nici o bănuială.

În seara zilei în care plecase doctorul, domnul Lorry intră în odaia acestuia, înarmat cu un satîr, un fierăstrău, o daltă și un ciocan, însoțit de domnișoara Pross, care ținea în mînă o lumînare. Și acolo, cu ușile închise, într-o atmosferă de mister și vinovăție, domnul Lorry hăcui băncuța cizmarului, făcînd-o bucăți, în timp ce domnișoara Pross ținea lumînarea de parc-ar fi asistat la un omor— și cu figura ei încrîncenată nici c-ai fi aflat o persoană mai potrivită pentru așa ceva. Fără întîrziere, se procedă la arderea cadavrului (ciopîrțit în vederea acestui scop) în soba din bucătărie ; iar sculele, pantofii și pielea, fură îngropate în grădină. Pentru spiritele cinstite, distrugerea și tăinuirea apar ca niște acțiuni atît de mîrșave, încît domnul Lorry și domnișoara Pross, angajați în treaba pe care o porniseră și în îndepărtarea oricărei urme, aproape că se simțeau și aproape că arătau ca doi complici ai unui asasinat.

Capitolul XX

O rugăminte

CÎND TÎNĂRA PERECHE SE ÎNTOARse acasă, prima persoană care se înfăţişă să-i felicite fu Sydney Carton. Sosiseră abia de cîteva ore, cînd se şi prezentă la ei. Nu părea să fi progresat nici ca deprinderi, nici ca înfăţişare, nici ca fel de a fi ; dar avea un aer de nestrămutată fidelitate, care pînă atunci scăpase observaţiei lui Charles Darnay.

Pîndi prilejul de a-l chema pe Darnay deoparte, în cadrul unei ferestre, şi de a-i vorbi fără a fi auzit de urechi străine.

— Domnule Darnay, aş dori să putem fi prieteni.

— Sper că sîntem prieteni.

— Această amabilă afirmaţie e doar un fel de a vorbi ; dar eu nu mă refer la cuvinte convenţionale ; de altfel, cînd afirm că aş dori să putem fi prieteni, şi eu mă gîndesc de fapt la altceva.

Cum era firesc, Charles Darnay îl întrebă binedispus şi pe un ton de camaraderie, la ce anume se gîndeşte.

— Pe viaţa mea, îi răspunse Carton zîmbind, e mai uşor să clocesc toate astea în mintea mea decît să fac pe un altul să le înţeleagă. Oricum, dă-mi voie să încerc. Îţi aminteşti de un anumit prilej cînd am fost mai băut decît... decît de obicei ?

— Îmi amintesc de un anumit prilej cînd m-ai silit să-ţi mărturisesc că ai băut.

— Şi eu îmi amintesc. Blestemul unor atari prilejuri atîrnă crunt asupră-mi pentru că niciodată nu le pot şterge din minte. Sper că se va ţine seama de acest lucru cîndva, cînd zilele mele vor ajunge la capăt. Nu te alarma ! N-am de gînd să ţin o predică.

— Nu mă alarmez. Sinceritatea dumitale nu poate fi pricină de alarmă pentru mine.

— Ah ! făcu Carton cu o nepăsătoare fluturare a mîinii, de parcă ar fi vrut să înlăture subiectul. Cu acel prilej de beţie (unul dintr-un lung şir, după cum bine

știi), m-am dovedit foarte nesuferit tot agitînd chestiunea dacă îmi placi sau nu-mi placi. Aș dori să uiți acest lucru.

— L-am uitat de mult.

— Așta-i iarăși un fel de a vorbi. Domnule Darnay, pentru mine uitarea nu-i atît de ușoară cum vrei să lași a crede că ar fi pentru dumneata. Eu nu am uitat discuția aceea și un răspuns ușuratic din partea dumitale nu mă va ajuta s-o uit.

— Dacă a fost un răspuns ușuratic, te rog să mă ierți. Nu am avut altă intenție decît aceea de a îndepărta conversația de la un lucru de nimic care, spre surprinderea mea, pare să te tulbure mult. Îți declar pe onoarea mea de gentilom, că de mult am alungat din minte chestiunea de atunci. Dumnezeule mare, dar nici măcar nu am avut ce alunga ! Oare nu existau lucruri mult mai importante de ținut minte, în legătură cu marele serviciu pe care mi-l făcuseși în acea zi ?

— Cît despre marele serviciu, răspunse Carton, mă simt dator să-ți spun, auzindu-te că-l numești astfel, că totul n-a fost decît o capcană avocățească. Cînd ți-am făcut acel serviciu, nu cred că-mi păsa prea mult de soarta dumitale — Dă-mi voie ! Accentuez : atunci cînd ți-am făcut acel serviciu. Vorbesc despre trecut.

— Tratezi cu ușurință îndatorirea pe care o am față de dumneata, dar eu nu mă supăr pentru răspunsul dumitale ușuratic.

— E adevărul gol-goluț, domnule Darnay, crede-mă. Dar m-am îndepărtat de la subiect ; vorbeam despre faptul că aș dori să fim prieteni. Uite ce-i, dumneata mă cunoști ; știi că sînt incapabil de elanuri înaripate. Dacă te îndoiești, întreabă-l pe Stryver și el o să te asigure că așa e.

— Prefer să-mi formez singur părerile, fără ajutorul lui.

— Mă rog. Oricum, știi bine că sînt un individ nevolnic, care n-a fost niciodată bun de nimic și nici nu va fi.

— Nu știu că „nu vei fi".

— Ba eu știu și poți să mă crezi pe cuvînt. Ei bine ! Dacă poți răbda ca un asemenea individ lipsit de orice valoare și cu o reputație deșucheată să-ți intre și să-ți iasă din casă în ceasurile lui libere, ți-aș cere să-mi acorzi

favoarea de a veni și de a pleca oricînd de aici, în chip de persoană privilegiată ; favoarea de a fi privit întocmai ca o mobilă inutilă (aș adăuga și dizgrațioasă dacă n-ar fi acea asemănare pe care am descoperit-o între noi doi), o mobilă pe care o ții pentru că te-a slujit cîndva, dar la care nu te mai uiți. Nu cred că voi abuza de această îngăduință. Pun rămășag pe o sută contra unu că nu mă voi folosi de ea mai mult de patru ori într-un an. Dar pot afirma că mi-ar pricinui o mare mulțumire să pot gîndi c-o am.

— Vrei să încerci a gîndi astfel ?

— Acesta e un fel de a mă anunța că mi s-a acordat ceea ce am cerut. Îți mulțumesc, Darnay. Îmi pot lua libertatea de a-ți spune pe nume ?

— Cred că e și timpul, Carton.

Își strînseră mîinile și Sydney se îndepărtă. Un minut mai tîrziu era, în aparență, la fel de șters ca întotdeauna.

După plecarea lui, în cursul unei seri petrecute în societatea domnișoarei Pross, a doctorului și a domnului Lorry, Charles Darnay se referi în treacăt și în linii generale la discuția avută, și-l caracteriză pe Sidney Carton drept un caz iremediabil de neglijență și nepăsare. Pe scurt, vorbi despre el nu cu răutate sau în chip acuzator, ci așa cum ar fi vorbit oricine l-ar fi judecat după aparențe.

Nici prin cap nu-i trecea că vorbele lui ar putea să se înfigă în gîndurile tinerei și frumoasei sale soții ; dar mai tîrziu, cînd se retrase în apartamentul lor, o găsi așteptîndu-l cu vechea și drăgălașa-i expresie de încruntare pe frunte.

— Sîntem îngîndurată în noaptea asta ! spuse Darnay petrecîndu-și brațul pe după umerii ei.

— Da, iubitul meu Charles, răspunse ea punîndu-și mîinile pe pieptul lui și fixîndu-l cu acea expresie atentă și cercetătoare ; sîntem cam îngîndurată în noaptea asta pentru că ne stă ceva pe inimă.

— Ce anume, Lucie ?

— Dacă îți cer, îmi făgăduiești să nu-mi pui nici o întrebare ?

— Să-ți făgăduiesc ? Ce nu i-aș făgădui iubirii mele ?

Și, într-adevăr, ce i-ar fi putut refuza în timp ce cu o mînă îi îndepărta șuvițele de aur de pe obraz, iar cu cealaltă îi simțea inima care bătea pentru el ?

— Cred, Charles, că sărmanul domn Carton merită mai multă considerație și mai mult respect decît ai arătat tu în seara asta, vorbind despre el.

— Zău, iubirea mea ? Și de ce ?

— Asta-i întrebarea pe care nu trebuie să mi-o pui. Dar cred — mai bine zis știu — că merită.

— Dacă tu o știi, îmi ajunge. Și ce-ai dori să fac, viața mea ?

— Ți-aș cere, iubitule, să te arăți întotdeauna foarte generos cu el și foarte îngăduitor cu păcatele lui, atunci cînd nu e de față. Ți-aș cere să crezi că are o inimă pe care o dezvăluie foarte, foarte rar, dar că această inimă e adînc rănită. Iubitul meu, eu am văzut-o sîngerînd.

— E dureros gîndul că l-am nedreptățit, răspunse Charles Darnay, mirat. Niciodată n-aș fi crezut așa ceva despre el.

— Ăsta-i adevărul, dragul meu soț. Mi-e teamă că nu mai poate fi salvat ; nu cred că mai există vreo speranță ca soarta sau firea lui să se schimbe. Dar sînt convinsă că e capabil de fapte bune, prietenești, chiar de fapte mărețe.

Era atît de frumoasă în puritatea încrederii sale într-un om pierdut, încît soțul ar fi putut s-o privească ceasuri întregi fără să se sature.

— Și, dragostea mea, îl îndemnă mai departe Lucie lipindu-se de el, culcîndu-și capul pe pieptul lui și înălțîndu-și ochii către ochii lui, amintește-ți cît de puternici sîntem noi în iubirea noastră, și cît de slab e dînsul în nefericirea lui !

Rugămintea îi merse la inimă.

— O să-mi amintesc întotdeauna, viața mea ! O să-mi amintesc cîte zile o să am.

Se aplecă peste căpșorul de aur, își lipi buzele de buzele ei trandafirii și o cuprinse în brațe.

Dacă un pribeag bezmetic, străbătînd străzile în beznă, ar fi putut auzi candida ei mărturisire, și ar fi

văzut mărgăritarele milei sorbite de buzele soţului de-a dreptul din dulcii ochi albaştri, atît de iubitori, ar fi plîns în noapte — şi ar fi murmurat cuvintele care nu pentru prima oară i se desprindeau de pe buze :

— Doamne, binecuvînteaz-o pentru dulcea ei compasiune !

Capitolul XXI

Ecouri de paşi

COLŢIŞORUL UNDE LOCUIA DOCtorul era un minunat lăcaş al ecourilor. Răsucind cu sîrg firul de aur care-i lega pe soţul, pe tatăl ei, pe ea însăşi şi pe vechea-i îndrumătoare şi tovarăşă de viaţă într-o tihnită mulţumire, Lucie şedea în căsuţa liniştită din acel colţ al tăcutelor rezonanţe, şi asculta ecoul paşilor timpului.

La început, a fost o vreme cînd, cu toate că era o tînără soţioară pe deplin fericită, se întîmpla ca împletitura să-i lunece din mîini şi ochii să i se umezească de lacrimi. Căci ecourile purtau zvonul a ceva ce avea să vină, ceva încă vag, foarte îndepărtat, care abia se făcea auzit, dar care-i răscolea adînc inima. Fluturări de speranţe şi de îndoieli — speranţele unei iubiri încă necunoscută pentru ea ; îndoieli că avea să rămînă în viaţă pentru a se bucura de această nouă fericire ; şi inima-i era sfîşiată între speranţă şi îndoială. Şi atunci, printre ecouri, deslușea paşi apropiindu-se de propriul ei mormînt ; şi gîndul la soţul care avea să rămînă atît de părăsit, jelind cu atîta durere dispariţia ei, îi ţîşnea din *ochi spărgîndu-se în şiroaie de lacrimi.*

Dar trecu şi acel răstimp şi iat-o pe micuţa Lucie la pieptul ei. De atunci, printre ecourile ce se apropiau, se amestecau şi tropăitul picioruşelor de copil, şi cuvintele gîngurîte. Dar oricît de puternic ar fi răsunat alte ecouri, tînăra mamă aşezată lîngă un leagăn, le putea deslui din nou apropiindu-se.

Și răsucind mereu, cu sîrg, firul de aur care-i lega pe toți laolaltă, împletind binefacerea fericitei ei influențe în însăși urzeala vieților lor, și netezind-o egal și lin, fără nici un nod de părtinire, Lucie nu auzea în ecourile timpului decît rezonanțe prietenoase și mîngîietoare. Pasul soțului ei răsuna viguros printre acestea ; al tatălui ei, ferm și măsurat. Iat-o și pe domnișoara Pross, strunită-n zăbală, stîrnind ecouri ca un cal frînat de biciușcă, sforăind și lovind cu copita pămîntul de sub platanul din grădină.

Și chiar cînd printre ecouri se strecurau tînguiri dureroase, acestea nu erau nici aspre, nici crîncene. Chiar cînd bucle de aur, atît de asemănătoare cu ale ei, zăceau ca un nimb pe albul pernei, în jurul fețișoarei supte a unui băiețaș care șoptea cu un surîs luminos : „Scumpii mei tătic și mămică, mă doare că trebuie să vă părăsesc pe voi și pe drăgălașa mea surioară, dar trebuie să plec !“

Și astfel, printre celelalte ecouri se amesteca și filfîitul unor aripi de înger, ecou nu întrutotul pămîntean, ci păstrînd un suflu divin. Și se contopea cu el suspinul vîntului ce adia peste un micuț mormînt săpat în grădină, ambele prinse de auzul Luciei ca un murmur stins — ca răsuflarea mării adormite într-o zi de vară pe un țărm nisipos — în timp ce mica Lucie, învățînd lecția de dimineață, sau îmbrăcînd o păpușă lîngă scăunelul pe care-și odihnea maică-sa picioarele, ciripea în limbile celor două orașe — Parisul și Londra — ce se împletiseră în viața ei.

Rareori răspundeau ecourile la pașii lui Sydney Carton. Cel mult în șase rînduri pe an făcea el uz de privilegiul de a veni neinvitat în acea casă ; și atunci își petrecea seara printre ei, așa cum făcuse de atîtea ori pe vremuri. Niciodată nu venea acolo înfierbîntat de băutură. Și ecourile mai șopteau ceva în legătură cu el, ceva ce-au șoptit de veacuri și veacuri toate ecourile adevărului :

Orice bărbat care a iubit sincer o femeie și n-a dobîndit-o, dar știind-o soția altuia și mamă, a continuat s-o urmărească cu gînduri la fel de curate și de neschimbate, se bucură de o ciudată simpatie din partea copiilor ei — aceștia îi nutresc o duioșie și o milă instinctive.

Ce sensibilitate ascunsă vibrează într-un asemenea caz, n-o spune nici un ecou ; dar așa se întîmplă, și așa se întîmpla și acum. Carton a fost primul străin spre care micuța Lucie își întinsese mînuțele durdulii, și care și-a păstrat locul în inima ei chiar cînd fetița crescuse. Iar sărmanul băiețaș vorbise de el aproape pînă în ultimele clipe : „Biețul Carton ! Sărutați-l din partea mea !“

Domnul Stryver își făcuse loc cu coatele pe calea avocaturii, asemenea unei ambarcațiuni masive ce-și taie drum prin ape tulburi, tîrîndu-și după el folositorul amic, ca pe o navă remorcată la pupă. Și cum o navă astfel remorcată are de înfruntat condiții potrivnice și plutește mai mult pe sub apă, tot așa și Sydney ducea o viață scufundată. Dar deprinderea, lesnicioasă și puternică, din nefericire la el mult mai lesnicioasă și mai puternică decît orice stimulator simț al zădărniciei și rușinii, făcea din viața lui singura viață pe care o putea duce ; și nu se gîndea să răzbată din situația sa de șacal la dispoziția leului, mai mult decît s-ar gîndi un șacal adevărat să ocupe locul unui leu. Stryver ajunsese bogat ; se căsătorise cu o văduvă prosperă cu proprietăți și cu trei feciori, care nu aveau nimic strălucitor în afară de părul lins de pe capetele aidoma unor gălușți. Mînîndu-i pe acești trei tineri gentilomi ca pe trei oi, domnul Stryver, exalînd prin fiecare por un simț de superioritate de cea mai jignitoare speță, se înființă în liniștitul colțișor din Soho și-i oferi, în chip de discipoli, soțului tinerei Lucie, declarînd plin de delicatețe :

— Helo ! Darnay, iaca ți-am adus trei felii de pîine cu brînză pentru picnicul tău matrimonial !

Refuzînd politicos cele trei felii de pîine cu brînză, Darnay îl făcu pe domnul Stryver să colcăie de o indignare pe care o converti mai tîrziu în învățăminte pentru cei trei gentilomi, povățuindu-i să se păzească de mîndria cerșetorilor de teapa belferului aceluia. Mai obișnuia de asemenea să-i istorisească doamnei Stryver, pe deasupra pocalului cu vin vîrtos, vicleșugurile cu care se străduise odinioară actuala doamnă Darnay ca să-l „prindă în mreje“, și despre vicleșugurile lui — doar cui pe cui se scoate, cucoană — pentru a nu se lăsa prins. Unii dintre cunoscuții lui de la Curtea Supremă, care luau

parte uneori la pocalele cu vin vîrtos și la minciuni, îl scuzau pentru acestea din urmă afirmînd că le repetase de atîtea ori, încît ajunsese el singur să le creadă — ceea ce e de fapt o asemenea agravare a unei greșeli inițiale, încît cel ce săvîrșește atari păcate ar merita să fie dus într-un colțișor retras și spînzurat acolo în tăcere.

Cam acestea erau ecourile pe care le ascultase Lucie, uneori gînditoare, alteori înveselită și surîzătoare, în acel lăcaș al ecourilor, pînă cînd fetița ei împlini șase ani. Nu-i nevoie să spunem cît de cald răsunau în inima ei ecourile pașilor copilitei, cele ale dragului tată, mereu activ și stăpîn pe sine, sau cele ale iubitului soț. Și nici că în urechile ei suna a muzică cel mai vag ecou al căminului lor închegat, diriguit de ea cu atîta înțeleaptă și elegantă dibăcie, încît în casă era mereu mai mult belșug decît risipă. Și nici cum o învăluiau ecourile dulci ale repetatelor cuvinte rostite de tatăl ei care-i mărturisea că o socoate mai devotată lui (dacă asemenea lucru e cu putință), de cînd se măritase decît înainte ; sau ale cuvintelor rostite de soț care-i mărturisea că nu simte niciodată că alte griji sau îndatoriri i-ar împărți în două dragostea sau ajutorul ce i-l dădea lui, sau care o întreba :

— Iubita mea, ce taină vrăjită te face să fii totul pentru noi toți, de parcă fiecare n-am fi decît unul singur, și totuși niciodată nu pari zorită sau copleșită de treburi ?

Dar în tot acest răstimp mai răzbăteau și alte ecouri, de la mari depărtări, care vuiau amenințător spre acel lăcaș. Și acum, în preajma sărbătoririi micuței Lucie, care împlinea șase ani, începură să răsune tot mai înverșunat, de parcă în Franța s-ar fi dezlănțuit o furtună violentă ce răscolea adîncurile mării.

Într-o noapte din miezul lunii iulie, în anul una mie șapte sute optzeci și nouă, domnul Lorry sosi tîrziu de la Banca Tellson, și se așeză pe pervazul ferestrei întunecate, lîngă Lucie și soțul ei. Era o noapte fierbinte, sălbatică, și toți trei își amintiră de acea duminică seară cînd priviseră din același loc dezlănțuirea unei furtuni cu fulgere și trăsnete.

— Începusem să cred, zise domnul Lorry potrivindu-și peruca strîmtă, cînepie, că va trebui să-mi petrec

toată noaptea la Tellson. Am avut atîta de furcă întreaga zi, că pur și simplu nu știam de unde să începem și încotro să ne îndreptăm. S-a stîrnit atîta neliniște la Paris, încît ne-a năpădit un val de încredere în noi. Clienții noștri de acolo nu știu cum să ne încredințeze mai rapid avuțiile lor. Fără doar și poate i-a apucat pe toți mania de a-și expedia bunurile în Anglia.

— Asta nu miroase a bine, comentă Darnay.

— Spui că nu miroase a bine, dragul meu Darnay ? O fi, dar nu știm ce rațiune se ascunde îndărătul acestui fapt. Oamenii sînt atît de iraționali ! Unii dintre cei de la Tellson au cam îmbătrînit și, pur și simplu, nu ne putem îngădui să ne lăsăm abătuți din rutina noastră, fără să existe un motiv serios.

— Și totuși, urmă Darnay, știi bine ce sumbru și amenințător e cerul.

— Sigur că știu, încuviință domnul Lorry, încercînd să se convingă singur că firea lui blajină era acră, știu, dar după toată bătaia de cap de azi, am de gînd să bruftuiesc. Unde-i Manette ?

— Aici ! spuse doctorul intrînd chiar în acea clipă în camera întunecată.

— Mă bucur că ești acasă ; pentru că năvala asta de urgențe și prevestiri care m-a copleșit toată ziua de azi, mi-a creat o stare de nervi fără vreo pricină precisă. Sper că n-ai de gînd să ieși în oraș ?

— Nu ; am de gînd să joc o partidă de cărți cu dumneata, dacă ți-e pe plac, zise doctorul.

— Ca să fiu sincer, nu cred că mi-e pe plac. Nu mă simt în formă să-ți țin piept în seara asta. Măsuța de ceai e încă aici, Lucie ? Nu văd nimic.

— Desigur. Am păstrat-o pentru dumneata.

— Mulțumesc, draga mea. Copilița scumpă e în pat, în siguranță ?

— Doarme liniștită.

— Asta-i bine ; totu-i în siguranță și în ordine. Nici nu știu de ce n-ar fi totul în siguranță și în ordine aici, slavă Domnului ; dar m-a întors pe dos ziua de azi, și nu mai sînt nici eu atît de tînăr ! Ăsta-i ceaiul meu, scumpo ? Îți

mulţumesc. Aşa, acum aşezaţi-vă în jur şi haide să stăm tăcuţi şi să ascultăm ecourile despre care tu aveai o teorie...

— Nu era o teorie ; o simplă închipuire.

— Atunci o închipuire, comoara mea de înţelepciune, răspunse domnul Lorry, dezmierdîndu-i mîna.

Şi în timp ce micul grup şedea lîngă întunecata fereastră londoneză, paşi năvalnici, paşi nebuni, paşi primejdioşi pentru oricine în a cărui viaţă ar fi dat buzna, paşi care nu şi-ar fi putut şterge lesne urma roşie, bîntuiau departe, în Saint Antoine.

În acea dimineaţă, Saint Antoine fusese o imensă şi întunecoasă mare de sperietori, care se ridicau ici şi colo, cu dese scăpărări de lumină deasupra talazurilor de capete, cînd lamele de oţel şi baionetele licăreau în soare. Un muget înfiorător se înălţa din gîtlejul mahalalei şi o pădure de braţe goale se zbuciuma în aer, asemenea ramurilor desfrunzite în bătaia crivăţului ; şi toate degetele se încleştau convulsiv pe orice armă sau simulacru de armă care le era zvîrlită din adîncurile de dedesubt, oricît ar fi fost ele de departe.

Cine le zvîrlea, de unde veneau, unde îşi avuseseră începutul, prin a cui mijlocire vibrau şi săltau demonic, cu zecile deodată peste capetele mulţimii, iluminînd asemenea unui fulger, nici un ochi din puhoi n-ar fi putut deslusi ; şi totuşi se împărţeau muschetele — la fel şi cartuşele, pulberea şi ghiulelele, drugii de fier şi de lemn, jungherele, securile, lăncile, orice armă pe care o zănatică inventivitate o putea descoperi sau născoci. Cei ce nu puteau apuca nimic, se căzneau, cu mîini sîngerînde, să desprindă pietre şi cărămizi din ziduri. Fiecare inimă, fiecare suflare din Saint Antoine vibra la cea mai înaltă tensiune. Fiecare făptură vie de acolo îşi nesocotea propria viaţă şi era cuprinsă de furia smintită de a şi-o jertfi.

Aşa cum un vîrtej de ape clocotitoare are un punct central, tot astfel valurile turbate se învîrtejeau în jurul vinăriei lui Defarge şi fiecare strop din cazanul acela uman se scurgea spre inima vîltorii în care Defarge în persoană, mînjit de praf de puşcă şi de sudoare, împărţea ordine, împărţea arme, trimetea un om în rîndurile din spate, scotea

pe altul mai în față, dezarma pe unul pentru a înarma pe altul, trudea și se căznea în chiar miezul tumultului.

— Ține-te pe lîngă mine, Jacques Trei, răcnea Defarge, iar voi, Jacques Unu și Doi, despărțiți-vă și puneți-vă în fruntea a cît mai mulți dintre acești patrioți. Unde e soția mea ?

— Ei bine, iată-mă ! spuse Madame mai calmă ca oricînd, dar de astă dată fără să împletească. Mîna ei fermă ținea acum o secure în locul igliței, iar la cingătoare purta un pistol și un pumnal.

— Încotro mergi, nevastă ?

— Deocamdată merg alături de tine, răspunse Madame. Ai să mă zărești din cînd în cînd în fruntea femeilor.

— Atunci vino ! strigă Defarge cu o voce tunătoare. Patrioți și prieteni, sîntem gata. Bastilia !

Cu un răcnet care vuia de parcă întreaga suflare a Franței articula doar acest cuvînt plin de ură, marea cea vie se înălță, val după val, adînc după adînc, și se revărsă inundînd orașul către acel punct. Clopotele de alarmă băteau, tobele bubuiau, iar marea vîjîia și tuna spre noua-i plajă : astfel începu atacul.

Șanțuri adînci, dublu pod basculant, ziduri grele de piatră, opt turnuri masive, tun, muschete, foc și fum. Prin foc și prin fum — în foc și în fum, fiindcă talazurile mării îl zvîrliseră lîngă un tun și pe dată devenise tunar — Defarge de la vinărie luptă ca un brav ostaș, două ceasuri crîncene.

Un singur șanț adînc, un singur pod basculant, ziduri grele de piatră, opt turnuri masive, tun, muschete, foc și fum. Un pod a căzut ! „La treabă, camarazi, la treabă ! La treabă, Jacques Unu, Jacques Doi, Jacques O mie, Jacques Două mii, Jacques Douăzeci și cinci de mii, în numele tuturor îngerilor sau diavolilor — la alegerea voastră — la treabă !“ Acesta era Defarge de la vinărie, la post lîngă *tunul lui, care se încinsese.*

— După mine, femei ! striga Madame, soția lui. Ce mai ! Și noi putem ucide ca și bărbații cînd o să cadă fortăreața !

Și-n urma ei, cu strigăte ascuțite și setoase, mărșăluiau femeile cu arme în fel și chip, dar deopotrivă înarmate cu foame și răzbunare.

Tun, muschete, foc şi fum ; dar acelaşi şanţ adînc, pod basculant, ziduri grele de piatră, opt turnuri masive. Uşoare strămutări ale valurilor turbate, pricinuite de căderea răniţilor. Arme scînteietoare, torţe aprinse, căruţe cu paie ude, fumegînde, luptă grea la baricadele vecine, urlete, grindină de gloanţe, blesteme, vitejie neînfrîntă, trosnete, detunături şi răpăială, şi vuietul înfuriat al mării vii ; dar, încă în acelaşi loc, şanţul adînc, podul basculant, zidurile grele de piatră, cele opt turnuri masive, precum şi Defarge de la vinărie lîngă tunul lui, de două ori mai încins după patru ceasuri de vajnică luptă.

Un steag alb înălţat din fortăreaţă şi un purtător de cuvînt — făcîndu-se foarte puţin auzit în tumultuoasa vijelie, aproape neauzit — şi deodată marea se umflă fără măsură în înalturi şi în larguri, îl mătură pe Defarge de la vinărie peste podul coborît, se sparse peste zidurile grele de piatră, şi se vărsă în clocot peste cele opt masive turnuri înfrînte !

Atît de impetuoasă era forţa oceanului care-l purta, încît Defarge nu se simţea în stare să-şi tragă nici răsuflarea sau să-şi mişte capul, de parc-ar fi luptat într-adevăr împotriva curenţilor Mării Sudului ; pînă cînd valul îl depuse în curtea exterioară a Bastiliei. Acolo, rezemat de colţul unui zid, se luptă să poată arunca o privire în jur. Jacques Trei se afla lîngă el ; Madame Defarge, tot în fruntea cîtorva dintre femeile ei, putea fi văzută cu pumnalul în mînă. Pretutindeni tumult, triumf, uluire asurzitoare şi demenţă, vacarm ameţitor.

— Prizonierii !

— Dosarele !

— Celulele secrete !

— Instrumentele de tortură !

— Prizonierii !

Cînd primele viituri se rostogoliră pe lîngă el, purtînd slujbaşii închisorii, şi ameninţîndu-i pe toţi cu omorîrea pe loc dacă mai rămîne vreo taină nedezvăluită, Defarge îşi lăsă mîna grea în pieptul unuia — un om cu păr cărunt, care ţinea o făclie aprinsă în mînă — îl desprinse de ceilalţi şi-l înghesui în zid.

— Arată-mi Turnul de Nord ! îi ceru Defarge. Iute !

— O să vă arăt cu supunere, dacă binevoiţi să mă însoţiţi. Dar nu mai e nimeni acolo.

— Ce înseamnă O sută cinci, Turnul de Nord ? întrebă Defarge. Spune iute !

— Ce înseamnă, domnule ?

— Înseamnă numărul unui prizonier sau al unei celule ? Sau vrei să-ţi crăp ţeasta pe loc ?

— Omoară-l ! cîrîi Jacques Trei, care venise după dînşii.

— Domnule, e o celulă.

— Arată-mi-o !

— Atunci veniţi pe aici !

Jacques Trei, cu acelaşi aer de poftă neostoită, evident dezamăgit de faptul că dialogul luase o întorsătură care nu promitea vărsare de sînge, se ţinea pe lîngă Defarge, aşa cum acesta se ţinea pe lîngă temnicer. În timpul scurtei convorbiri de mai sus, capetele celor trei se apropiaseră foarte mult, şi acesta era singurul lucru pe care-l puteau face pentru a se auzi unul pe celălalt : atît de cutremurător era mugetul oceanului viu, în fortăreaţă, înecînd curţile, coridoarele, scările. Afară, de jur împrejur, talazurile uriaşe izbeau zidurile cu un vuiet adînc, răguşit, din care, din cînd în cînd, izbucneau frînturi de ţipete şi strigăte, sărind în aer şi împroşcînd asemenea stropilor din spuma valurilor.

Pe sub bolţi tenebroase unde lumina zilei nu licărise nicicînd, pe lîngă porţile de groază ale unor grote şi vizuine negre, coborînd trepte cavernoase, şi apoi din nou urcînd coaste pieptişe de piatră şi cărămidă, semănînd mai curînd a cascade împietrite decît a scări, Defarge, temnicerul şi Jacques Trei, ţinîndu-se de braţ, înaintau cu toată graba. Ici, colo, mai ales la început, viitura umană dădea peste ei şi-i mătura din cale ; dar cînd isprăviră de coborît şi începură să se caţăre pe scara în melc a unui turn, nu-i mai ajunse nimeni. Strivită aici de grosimea apăsătoare a zidurilor şi a bolţilor, vijelia care pustia fortăreaţa şi împrejurimile ei, nu răzbea decît ca un vaier surd, înăbuşit, de parcă vuietul din care veneau le nimicise auzul. Temnicerul se opri la o uşă scundă, vîrî o cheie într-un lacăt zăn-

gănitor, împinse cu greutate ușa și spuse, în timp ce pătrundeau cu toții înăuntru îndoindu-și spinarea :

— O sută cinci, Turnul de Nord.

Cocoțată foarte sus în zid, era o ferestruică zăbrelită, fără geam, astupată cu o piatră; astfel încît, ca să poți zări o dîră de cer, trebuia să te apleci sub ea și să privești în sus. Mai în fund, era și o mică vatră, cu deschiderea bătută în bîrne. În vatră, jos, se vedea o grămăjoară de cenușă fulguită. În bîrlog se găsea un scăunaș, o măsuță și un pat de paie. Pereții erau negri ca smoala, și pe unul atîrna un inel de fier ruginit.

— Plimbă încet lumina torței pe ziduri, așa ca să le pot vedea, porunci Defarge temnicerului.

Omul se supuse și Defarge urmări îndeaproape mișcarea petei de lumină.

— Oprește-te ! Uite aici, Jacques !

— A. M. ! cîrîi Jacques Trei, citind parcă cu lăcomie.

— Alexandre Manette, îi șopti Defarge la ureche, trasînd conturul literelor cu arătătorul lui tuciuriu, adînc însămînțat de pulberea de pușcă. Și uite ce-a mai scris aici : „Un biet medic". Și, fără îndoială, tot el a scrijelit și calendarul ăsta pe piatră. Ce ții în mînă ? O rangă ? Ia dă-o-ncoa !

Defarge avea încă în mînă aprinzătorul tunului. Făcu pe loc schimb de unelte și, răsucindu-se spre scăunașul și măsuța mîncate de cari, le făcu țăndări din cîteva izbituri.

— Ține lumina mai sus ! strigă mînios către temnicer. Jacques, caută cu atenție printre cioturile astea. Uite, ia cuțitul meu, îi spuse aruncîndu-i-l ; spintecă patul ăsta și caută printre paie. Hei, tu de colo, ține lumina mai sus !

Aruncîndu-i temnicerului o privire amenințătoare, se lăsă pe brînci în fața căminului și, uitîndu-se pe horn în sus, izbi cu ranga de-o parte și de alta, și o folosi în chip de pîrghie, ca să desprindă grătarul de fier ce astupa vatra. După cîteva minute, începu să plouă cu praf și moloz, astfel încît trebui să-și ferească fața ; scormoni cu mare grijă în moloz, și-n grămăjoara de cenușă, și într-o crăpătură din vatră în care-i lunecase sau în care i se prinsese ranga.

— N-ai aflat nimic nici în lemn și nici în paie, Jacques ?

— Nimic.

— Hai să le adunăm la un loc în mijlocul celulei. Așa ! Hei, tu de colo, dă-le foc !

Temnicerul dădu foc micului morman care se aprinse cu o pară înaltă și fierbinte. Îndoindu-se din nou din șale ca să poată ieși din bîrlogul scund, lăsară focul să ardă și făcură cale-ntoarsă spre curtea închisorii ; pe măsură ce coborau, păreau să-și recapete simțul auzului, pînă ce se pomeniră din nou în mijlocul puhoiului pustiitor.

Valurile se ridicau și se sugeau, în căutarea chiar a lui Defarge. Mahalaua Saint Antoine voia să-și aibă în frunte vinarul în chip de gardă a guvernatorului care apărase Bastilia și trăsese în mulțime. Altminteri, guvernatorul n-ar fi fost condus la Primărie spre a fi judecat. Altminteri, guvernatorul ar fi dat bir cu fugiții, și sîngele poporului (ajuns brusc la preț, după ani și ani în care nu avusese nici-o valoare), ar fi rămas nerăzbunat.

În urlătorul univers de patimi și gîlcevi care părea să-l împresoare pe acel vechi și crunt slujbaș, bătător la ochi în mantaua-i cenușie cu vipuști roșii, nu exista decît o singură siluetă neclintită, și aceasta era a unei femei.

— Iată-l pe soțul meu, strigă femeia arătînd cu mîna. Iată-l pe Defarge !

Stătea nemișcată, lîngă cruntul slujbaș, și nemișcată rămase ; rămase nemișcată alături de el, în timp ce Defarge și ceilalți îl purtară de-a lungul străzilor ; rămase nemișcată alături de el cînd ajunseră aproape la destinație și mulțimea din spate începu să-l înghiontească ; rămase nemișcată alături de el cînd ploaia de lovituri de cuțit și de pumn — cu greu stăvilită pînă atunci — începu să se reverse ; era atît de aproape de el, încît, atunci cînd căzu mort sub junghere, femeia, brusc însuflețită, își puse talpa piciorului pe grumazul lui și, cu crîncenu-i pumnal de mult pregătit, îi reteză capul.

Sunase ceasul cînd cei din Saint Antoine aveau să-și realizeze hidoasa inspirație de a spînzura oameni în locul felinarelor, pentru a arăta omenirii cine sînt ei și ce-s în stare să facă. Li se urcase sîngele la cap, în timp ce sîngele tiraniei și al dominației era la picioarele lor — împrăștiat pe trepte la Primărie unde zăcea cadavrul guvernatoru-

lui — mînjind talpa pantofului cu care Madame Defarge călcase peste grumazul destinat mutilării.

— Coborîți felinarul acela ! strigau oamenii, după ce se zgîiau în jur căutînd un nou mijloc de a semăna moartea ; uite unul dintre ostașii guvernatorului care trebuia să-i stea de pază !

Sentinela se înălța bălăbănindu-se, iar fluxul mării se prăvălea mai departe.

O mare cu ape cernite și amenințătoare, cu valuri care se încălecau zdrobitor unul peste celălalt, cu adîncuri încă nesondate și cu puteri încă necunoscute. Marea necruțătoare, umflîndu-se în contururi tulburi, în glasuri de răzbunare, în chipuri călite-n cuptorul suferinței pînă ce mila nu mai putea lăsa nici o urmă asupră-le.

Dar în acest ocean de chipuri pe care pulsa cu însuflețire tot ce înseamnă mînie și cruzime, existau două grupuri de fețe — cîte șapte în fiecare grup — contrastînd atît de puternic cu toate celelalte, încît niciodată valurile mării, în rostogolirea lor, n-au purtat epave mai de neuitat. Șapte fețe de pușcăriași, eliberați pe neașteptate de vijelia ce se abătuse peste mormintele lor, fuseseră deodată înălțate deasupra mării de capete : șapte fețe înspăimîntate, pierdute, uimite și înmărmurite, de parcă venise ziua Judecății de Apoi, iar cei ce se veseleau în juru-le ar fi fost doar duhuri rătăcitoare. Celelalte șapte fețe înălțate deasupra capetelor, erau șapte chipuri de morți, ai căror ochi pe jumătate orbi, pe sub pleoapele lăsate, așteptau într-adevăr Judecata de Apoi. Fețe împietrite în așteptare ; fețe aflate mai curînd într-un înfricoșător repaos, după care vor fi nevoite să-și înalțe pleoapele și, cu buze livide, să rostească mărturia : „Tu ești de vină !“

Șapte prizonieri eliberați, șapte capete însîngerate înfipte în pari, legătura de chei a blestematei fortărețe cu opt turnuri, cîteva scrisori și alte documente ale captivilor întemnițați în trecut, și care de mult muriseră de inimă rea — acestea, sau cam acestea, erau trofeele pe care le escortau pașii cu prelung ecou ai celor din Saint Antoine, pe străzile Parisului, în miez de iulie a anului una mie șapte sute optzeci și nouă.

Capitolul XXII

Marea continuă să crească

TRECUSE ABIA O SĂPTĂMÎNĂ DE frenezie de cînd Saint Antoine își îndulcise, atîta cît se pricepuse, dramul de pîine neagră și amară cu deliciul îmbrățișărilor și felicitărilor frățești, cînd Madame Defarge se și găsea, ca de obicei, la tejghea, prezidînd asupra mușteriilor. Madame Defarge nu mai purta un trandafir în păr, pentru că marea frăție a iscoadelor devenise, chiar în această singură săptămînă, foarte prevăzătoare, și-și pusese nădejdea în mila Celui de Sus. Felinarele străzii li se legănau cu prevestiri sinistre deasupra capetelor.

Madame Defarge, cu brațele la piept, ședea în lumina și-n arșița dimineții contemplînd vinăria și strada. Și-n una și-n cealaltă tîndăleau cîteva cete de oameni, jegoși și jigăriți, emanînd însă un vizibil simț al puterii, întronat deasupra mizeriei. Cea mai zdrențăroasă scufie de noapte, tuflită strîmb pe cel mai nenorocit dintre capete, părea să poarte aceeași diabolică semnificație : „Știu cît de greu e pentru mine, purtătorul acestei bonete ; dar tu știi cît de ușor e pentru mine, purtătorul acestei bonete, să nimicesc viața din tine ?“ Fiecare braț despuiat și scheletic, care zăcuse pînă atunci fără lucru, avea acum în față perspectiva unei ocupații : aceea de a lovi. Degetele femeilor care împleteau fuseseră viciate de experiența că puteau sfîșia. În înfățișarea lui Saint Antoine se ivise o schimbare ; de sute de ani se dăltuise, pe îndelete, această nouă imagine, dar ultimele lovituri de ciocan îi fixaseră cu fermitate expresia.

Madame Defarge o studia cu o reținută aprobare, așa cum numai conducătoarei femeilor din Saint Antoine i se cuvenea. Alături de ea, ședea, împletind, nevasta scundă, durdulie, a unui băcan hămesit, avînd și doi copii pe deasupra ; acest agliotant își și cîștigase porecla de *Răzbunarea*.

— Sst ! făcu Răzbunarea. Ia-n ascultă ! Cine vine ?

Ca și cum s-ar fi dat brusc foc unei trîmbe de praf de pușcă stîrnită la marginea cartierului Saint Antoine și

mînată pînă-n ușa vinăriei, așa izbucni deodată un murmur de voci care se propagă rapid pe tot parcursul.

— E Defarge, spuse Madame. Liniște, patrioți !

Defarge dădu buzna înăuntru cu răsuflarea tăiată, își smulse din cap scufia roșie și-și plimbă privirile de jur împrejur.

— Ascultați cu toții ! vorbi din nou Madame. Ascultați la ce spune !

Defarge stătea în picioare gîfiind, proiectat pe un fundal de ochi scăpărători și de buze întredeschise, care se alcătuise în afara ușii ; toți cei dinăuntru se ridicaseră în picioare.

— Vorbește, bărbate ! Ce este ?

— Vești de pe lumea cealaltă !

— Cum așa ? strigă Madame cu dispreț. De pe lumea cealaltă ?

— Vă amintiți cu toții de bătrînul Foulon, care a spus poporului flămînd că n-are decît să mănînce iarbă, și care a murit ajungînd în iad ?

— Cu toții, izbucni un glas din toate gîtlejurile.

— Veștile sînt în legătură cu el. E printre noi.

— Printre noi ? izbucniră iarăși într-un glas. Nu-i mort ?

— Nu-i mort ! Se temea atît de tare de noi — și pe bună dreptate — încît s-a prefăcut mort și și-a ticluit o falsă și pompoasă înmormîntare. Dar l-au descoperit viu, într-o ascunzătoare la țară, și l-au adus aici. L-am văzut cu ochii mei mai adineauri, în drum spre Primărie, în chip de prizonier. Am spus că avea dreptate să se teamă de noi. Răspundeți cu toții. Avea sau nu ?

Acel mizerabil păcătos bătrîn, avînd mai bine de trei ori douăzeci de ani plus zece, dacă n-ar fi știut răspunsul pînă atunci, ar fi trebuit să audă răcnetul ce-a urmat.

Veni apoi un moment de tăcere adîncă. Defarge și nevasta lui se uitară, fără a clinti, unul la celălalt. Răzbunarea se aplecă și îndată se auzi duruitul unei tobe pe care o ridica de jos, de sub tejghea.

— Patrioți, strigă Defarge cu glas hotărît, sîntem gata ?

Pe dată, pumnalul se ivi în cingătoarea doamnei Defarge ; toba bubui în stradă, de parcă zburase, ca prin far-

mec, o dată cu toboşarul ; iar Răzbunarea, scoţînd strigăte înspăimîntătoare, fîlfîindu-şi braţele în jurul capului de parc-ar fi fost toate cele patruzeci de Furii la un loc, detună din casă-n casă, stîrnind femeile.

Bărbaţii erau cumpliţi în furia sîngeroasă cu care priveau pe geam, înşfăcau orice armă le cădea în mînă şi se alăturau puhoiului din stradă ; dar femeile ofereau o privelişte menită să-ţi îngheţe sîngele în vine. Se smulgeau de la amărîtele de treburi casnice pe care le îngăduie sărăcia lucie, se smulgeau de lîngă copii, de lîngă bătrînii şi bolnavii ghemuiţi pe podeaua neacoperită, lihniţi şi goi, şi alergau cu părul despletit, îmboldindu-se una pe cealaltă, şi fiecare pe ea însăşi, în marea nebunie, cu cele mai sălbatice ţipete şi gesturi. „Blestematul de Foulon a fost prins, soru-mea ! L-au prins pe bătrînul Foulon, fii-mea !“ Şi alte zeci de femei năvăleau peste ele, bătîndu-se cu pumnii în piept, smulgîndu-şi părul din cap şi zbierînd : „Foulon e în viaţă ! Foulon care a spus poporului înfometat că n-are decît să mănînce iarbă ! Foulon care i-a spus bătrînului meu tată că n-are decît să mănînce iarbă, cînd n-am avut un codru de pîine să-i astîmpăr foamea ! Foulon care a spus pruncului meu că n-are decît să mănînce iarbă cînd ţîţele mi-au secat de-atîtea nevoi ! Oh, Preasfîntă Maică a Domnului ! Foulon ! Oh, Cerule, cît am mai îndurat ! Auziţi-mă, voi, pruncul meu mort şi tatăl meu pe moarte : jur în genunchi, îngenuncheată pe aceste pietre, jur că am să vă răzbun ! Soţi şi fraţi, şi voi flăcăi tineri, daţi-ne sîngele lui Foulon, daţi-ne capul lui Foulon, daţi-ne inima lui Foulon, daţi-ne trupul şi sufletul lui Foulon, sfîrtecaţi-l pe Foulon în bucăţi, şi îngropaţi bucăţile în pămînt ca să crească iarbă din el !“

Cu asemenea strigăte, zeci de femei, biciuite de o furie oarbă se lăsau tîrîte în vîrtej, lovind şi sfîşiind carnea semenelor lor, pînă cădeau într-un soi de leşin al urii, şi numai bărbaţii le salvau să nu fie călcate în picioare de mulţime.

Cu toate astea, nu se pierdu nici un moment ; nici un moment ! Foulon se găsea la Primărie şi s-ar fi putut să le scape. Şi aşa ceva nu trebuia să se întîmple ! Nu, dacă Saint Antoine îşi cunoştea propriile-i amaruri, şi insulte, şi nedreptăţi. Bărbaţi şi femei înarmate se adunară în pîlc

și străbătură cartierul cu atîta grabă, trăgînd după ei întreaga drojdie cu asemenea putere de absorbție, încît un sfert de oră mai tîrziu Saint Antoine nu mai oploșea la sîn decît niște babe și cîțiva țînci miorlăiți.

Nu ! Se înghesuiră cu toții pînă la asfixiere în sala de judecată unde se afla bătrînul acela hîd și corupt, și se revărsară în spațiile libere din jur și în străzile vecine. Familia Defarge, soț și soție, Răzbunarea și Jacques Trei se înfipseseră în primul rînd, nu departe de cel judecat.

— Ia te uită ! strigă Madame, arătînd cu vîrful pumnalului. Ia te uită la ticălosul bătrîn legat în funii. Bună idee a avut cine i-a legat un smoc de iarbă la spate. Ha, ha ! Bună idee ! N-are decît s-o mănînce !

Madame își vîrî pumnalul la subțioară și bătu din palme ca la teatru.

Oamenii care se aflau în spatele ei, explicară celor din spatele lor pricina veseliei, și aceștia explicară altora din spate, pînă cînd străzile învecinate răsunară de ropotul bătăilor din palme. Tot așa, în timpul celor două sau trei ceasuri de vorbă lungă, cît se vînturară baniță întregi de cuvinte, semnele dese de nerăbdare pe care le dădea Madame Defarge fură preluate, cu mare repeziciune, de cei din depărtare : cu atît mai ușor cu cît unii din cei ce se cățăraseră pe ornamentele arhitecturale ale zidurilor exterioare, ca să poată privi pe fereastră, o cunoșteau bine pe Madame Defarge și acționau în chip de telegrafie fără fir între ea și gloata din stradă.

În cele din urmă, soarele se ridică în cumpăna cerului și aruncă o rază blîndă, ca un simbol de speranță sau de ocrotire, drept pe creștetul bătrînului prizonier. Asemenea favoare nu mai putea fi îndurată ; într-o secundă, bariera de praf și de pleavă care rezistase surprinzător de multă vreme, se spulberă în cele patru vînturi și Saint Antoine tăbărî pe el !

Faptul fu cunoscut pe dată, pînă la cea mai îndepărtată graniță a mulțimii. Defarge n-avusese decît să sară peste o bară și peste o masă, ca să înșface mizerabila epavă într-o îmbrățișare mortală — Madame Defarge îl urmase și-și înfipsese mîna într-una din funiile cu care era legat — Răzbunarea și Jacques Trei nu-i ajunseseră încă din urmă, iar cei de la ferestre nu apucaseră să tabere în sală, ca

păsările de pradă ce se năpustesc de pe ramurile de sus — cînd întreg orașul păru să reverbereze strigătul : „Scoate-ți-l afară ! Aduceți-l la felinar !“

Jos, sus, cu capul înainte pe treptele edificiului ; ba în genunchi, ba în picioare ; ba pe spate ; tîrît, izbit, sufocat de ghemotoacele de iarbă și de paie pe care i le zvîrleau sute de mîini în față ; sfîrtecat, stîlcit, gîfîind, sîngerînd, dar necontenind să implore și să cerșească îndurare ; ba vehement însufleţit de agonia de a acționa, înconjurat de un mic spațiu liber cînd gloata se trăgea îndărăt ca să vadă mai bine ; ba ca o buturugă moartă, tîrșită printr-o pădure de picioare ; fu ridicat la primul colț de stradă unde atîrna unul dintre fatalele felinare, și abia acolo Madame Defarge îi dădu drumul — asemenea pisicii care lasă șoarecele din gheară — și-l privi cu calm, în tăcere, în timp ce oamenii făceau pregătirile, iar bătrînul o implora ; în timp ce femeile îl zgîriau cu furie, iar bărbații cereau neînduplecați să fie omorît cu iarbă în gură. Îl ridicară o dată, funia se rupse și-l culeseră de pe jos, cu zbierete ; îl ridicară a doua oară, funia se rupse și-l culeseră de pe jos, cu răcnete ; a treia oară, funia se îndură de el și-l ținu ; curînd, capul îi fu înfipt într-un par, cu destulă iarbă în gură ca întreg cartierul Saint Antoine să poată dansa de bucurie la vederea lui.

Dar treburile crude ale acestei zile încă nu ajunseseră la capăt, fiindcă Saint Antoine atîta urlă și se înfurie, încît sîngele porni să-i clocotească din nou în vine cînd auzi, pe înserat, că ginerele răposatului, alt dușman și despot al poporului, urma să fie adus la Paris, sub escorta a cinci sute de călăreți. Saint Antoine înscrise crimele acestuia pe coșcogea bucăți de hîrtie, puse mîna pe el — l-ar fi smuls și din sînul unei armate ca să-i țină tovărășie lui Foulon — îi proțăpi capul și inima în pari, apoi, într-un convoi — haită de lupi, plimbă pe străzi cele trei trofee ale zilei.

Înainte de a se fi lăsat întunericul nopții bărbații și femeile se întoarseră la țîncii care scîncean de foame. Și atunci, mizerele brutării fură asediate de șiruri lungi de oameni ce așteptau cu răbdare să cumpere pîinea rea ; și în timp ce așteptau cu stomacuri goale și leșinate, amăgeau timpul îmbrățișîndu-se ca să celebreze triumfurile zilei, pe care le încununau acum cu sporovăieli. Treptat, șiragurile

de zdrenţăroşi se scurtară şi se împrăştiară ; şi atunci luminiţele firave porniră să licărească în ferestruicile înalte, iar în stradă fură aprinse focuri firave, la care vecinii găteau în comun, înfulecîndu-şi apoi bucatele în prag.

Cină puţintică şi neîndestulătoare, lipsită de carne sau de vreo zeamă care să moaie pîinea proastă. Şi totuşi, frăţia umană infuza vigoare în merindele uscate, şi scăpăra scîntei de voie bună. Taţi şi mame care-şi dăduseră greu obol la grozăviile zilei, se jucau acum blajin cu copilaşii costelivi ; şi îndrăgostiţii, avînd asemenea lume în jurul lor şi în faţa lor, se iubeau şi sperau.

Se crăpa de ziuă cînd ultimul grup de muşterii părăsi vinăria lui Defarge, iar acesta se adresă consoartei sale :

— În cele din urmă, scumpa mea, o văzurăm şi pe asta !

— O văzurăm ! replică Madame. Sau aproape.

Saint Antoine dormea, cei doi Defarge dormeau ; pînă şi Răzbunarea dormea alături de băcanul ei hămesit, iar toba se odihnea. Glasul tobei era singurul din Saint Antoine pe care sîngele şi pripa nu-l schimbaseră. Răzbunarea, păzitoarea tobei, ar fi putut s-o deştepte şi s-o facă să grăiască pe acelaşi glas, ca şi mai înainte de a fi căzut Bastilia sau de a fi fost prins Foulon ; dar nu la fel se petreceau lucrurile cu glasurile bărbaţilor şi femeilor din mahalaua Saint Antoine.

Capitolul XXIII

Se înalţă focul

SE PETRECUSE O SCHIMBARE ÎN satul în care şopotea fîntîna şi unde reparatorul de drumuri o pornea zi de zi să ciocănească bolovanii, din care storcea doar atîta fărîmă de pîine cît să nu moară. Închisoarea de pe măgură nu mai părea atît de impunătoare ca odinioară ; o păzeau ostaşi, dar nu prea mulţi ; iar pe ostaşi îi păzeau ofiţerii, dar nici unul dintre aceştia n-ar fi pus mîna în foc pentru ce-aveau să facă oamenii lui —

știau doar un lucru : că, probabil, n-au să facă ceea ce li se va ordona.

Departe, se așternea un ținut pustiit, unde nu se mai vedea nimic decît amărăciune. Fiecare frunză, fiecare fir de iarbă, fiecare spic de grîu erau tot atît de închircite ca și sărmanul și necăjitul popor. Toate erau la pămînt, abătute, apăsate, strivite. Case, garduri, dobitoace, bărbați, femei, copii, și pămîntul care-i purta — toate măcinate pînă-n măduvă.

Monseniorii (adeseori gentilomi de valoare luați ca indivizi) dăduseră un lustru cavaleresc tuturor lucrurilor, constituiseră o galantă pildă a unei vieți de lux și strălucire, pusă în slujba unor scopuri și mai strălucitoare ; monseniorii, luați însă ca o clasă, aduseseră lucrurile, într-un fel sau altul, la starea în care se găseau. Ciudat că Natura, concepută anume pentru monseniori, se putea vesteji și slei atît de repede ! Se vede treaba că exista pe undeva o lipsă de prevedere în aranjamentele eternității ! Dar asta era situația ; și după ce supseseră și ultimul strop de sînge din piatră seacă, după ce ultimul șurub al roții de tortură fusese atît de des răsucit încît prada dinăuntru se năruise la pămînt, iar acum roata se învîrtea în gol, nemaiavînd ce să sfîrtece, monseniorii începuseră să fugă din fața unui fenomen atît de vulgar și de inexplicabil.

Dar nu acestui fapt se datora schimbarea ivită în satul ăsta și în altele ca el. Timp de zeci și zeci de ani monseniorul tescuise și storsese satul, dar rareori îl fericise cu prezența sa, cu excepția distractivelor vînători — ba vînînd poporul, ba vînînd lighioane pentru a căror prezervare monseniorul îngrădea domenii speciale de o sălbăticie barbară și crudă. Nu. Schimbarea consta mai curînd în apariția unor chipuri ciudate din straturile de jos, decît în dispariția chipurilor de înaltă distincție, cizelate, sanctificate ale monseniorilor.

Căci în acele timpuri, pe cînd reparatorul de drumuri trudea singuratic în țărînă, gîndurile învîrtindu-i-se, în cea mai mare parte a timpului, în jurul faptului că avea tot atît de puțină merinde pentru cină pe cît de mare i-ar fi fost pofta, în acele timpuri, zic, cînd își înălță ochii de la munca lui singuratică și cuprinse priveliștea, văzu apropiindu-se o siluetă grosolană, venind pe jos, de felul celor

care odinioară se iveau foarte rar pe-acele meleaguri. Pe măsură ce străinul se apropia, reparatorul de drumuri deslușea, fără să se mire, că era un om hirsut, cu o înfățișare ca de barbar, înalt, încălțat cu saboți greoi de lemn urîți chiar și pentru ochii reparatorului de drumuri, încruntat, aspru, tuciuriu, smolit de praful și noroiul zbicit al multor drumuri, jilav de umezeala pămînturilor mocirloase, zdrelit de ghimpii și frunzele și mușchiul multor scurtături prin pădure.

Asemenea om venea acum spre el, ca o arătare, în amiaza unei zile de iulie, în timp ce reparatorul ședea pe un morman de pietre sub un terasament, adăpostindu-se pe cît putea de o ploaie cu grindină.

Omul se uită la el, se uită la satul pitit în vale, la moară, și la închisoarea de pe măgură. După ce identifică toate acestea în mintea lui încețoșată, vorbi într-un dialect de abia inteligibil :

— Cum mai merge, Jacques ?

— Toate-s bune, Jacques.

— Atunci bate palma !

Își strînseră mîinile, și omul se așeză alături de el, pe grămada de pietre.

— Ai prînzit ?

— Acu nu se mai mănîncă decît la cină, răspunse reparatorul de drumuri cu o față lihnită.

— Așa-i moda, mormăi omul. Peste tot unde-am fost, nicăieri n-am văzut să se mai prînzească.

Scoase o pipă înnegrită, o umplu, o aprinse cu o cremene și-un amnar, și trase din ea cu sete ; apoi o îndepărtă de buze și pică în ea ceva ce ţinea între degetul mare și arătător, și care scoase o flacără vioaie, mistuindu-se apoi într-o pufnire de fum.

— Bate palma !

Era rîndul reparatorului de drumuri să rostească aceste cuvinte, după ce observase operaţia de mai sus. Își strînseră din nou mîinile.

— La noapte ? întrebă reparatorul.

— La noapte, răspunse omul vîrîndu-și din nou pipa între buze.

— Unde ?

— Aici.

Omul și reparatorul de drumuri rămaseră așezați pe movila de pietriș, uitîndu-se în tăcere unul la celălalt, în timp ce grindina cădea între ei ca o miniaturală șarjă de gloanțe, pînă cînd cerul începu să se limpezească peste sat.

— Arată-mi, zise drumețul urcînd pe sprînceana dealului.

— Uite colo, răspunse reparatorul de drumuri întinzînd degetul. Cobori în sat, o iei înainte pe uliță, treci de fîntînă...

— Pe dracu ! îi reteză celălalt vorba, plimbîndu-și ochii peste priveliște. N-o iau pe nici o uliță și nu trec de nici o fîntînă. Ei ?

— Ei ! La vreo două leghe sub coama dealului ăstuia de peste sat...

— Bun. Cînd isprăvești lucrul ?

— La asfințit.

— Vrei să mă trezești înainte de-a pleca ? Am umblat două nopți la rînd fără să închid un ochi. După ce-mi termin pipa, o să adorm ca un prunc. Vrei să mă trezești ?

— De bună seamă.

Drumețul își fumă pipa pînă la capăt, și-o vîrî în sîn, își scoase saboții grei de lemn și se întinse pe spate, peste grămada de pietre. Nu trecu mult și adormi buștean.

Pe măsură ce reparatorul de drumuri trudea la munca lui, iar norii de grindină, lopătînd mai departe, dezgoleau dîre și frînturi de cer luminos ce răsfrîngeau sticliri de argint peste priveliște, omulețul (care purta acum o bonetă roșie în locul șepcii lui albastre) părea fascinat de silueta ce se odihnea pe bolovani. Privirile i se întorceau atît de des spre drumeț, încît își folosea uneltele mecanic și, s-ar fi zis, cu foarte puțin spor. Fața arămie, părul și barba negre și hirsute, boneta grosolană de lînă roșie, îmbrăcămintea pestriță, cîrpită, din stofă țesută în casă și piei păroase de animale, trupul bine clădit, dar slăbit de mizerie, îl umpleau, pe reparator, de un respect amestecat cu groază. Drumețul venea de departe, și picioarele-i erau ostenite, tălpile însîngerate ; saboții mari, îndesați cu frunze și iarbă, îl împovăraseră la atîtea leghe de drum, iar îmbrăcămintea îi era numai zdrențe. Aplecîndu-se

deasupra celui adormit, reparatorul de drumuri încercă să zărească arme secrete ascunse în sîn, sau cine știe unde ; dar nu fu chip, pentru că omul dormea cu brațele încrucișate peste piept, tot atît de strîns pe cît de strînse îi erau și buzele. Orașele întărite, cu baricadele lor, gărzi, porți, tranșee, punți mobile i se păreau reparatorului lesne de pătruns pe lîngă acest cetățean. Și cînd își înălță ochii dinspre cel adormit către orizont, văzu, în închipuire, figuri asemănătoare, ce nu cunoșteau piedică în cale, îndreptîndu-se spre orașele de pe întreg cuprinsul Franței.

Omul dormi adînc, nepăsător la ropotele de grindină și la răstimpurile de înseninare, la peticele de soare ce-i jucau pe față și la cele de umbră, la dansul, pe trupul lui, al cristalelor de gheață pe care asfințitul le prefăcea în diamante, pînă cînd soarele coborî adînc înspre apus, iar cerul se încinse în văpăi. Atunci, reparatorul de drumuri, după ce-și adună uneltele și boarfele, pregătindu-se să coboare în sat, îl trezi :

— Bun ! făcu drumețul ridicîndu-se într-un cot. Va să zică două leghe sub coama dealului ?

— Cam așa.

— Cam așa. Bun !

Reparatorul de drumuri o porni spre casă, cu praful săltîndu-i în față pentru că dintr-acolo bătea vîntul, și curînd ajunse la fîntînă, strecurîndu-se printre vitele sfrijite, aduse la adăpat și părînd să șușotească și către acestea așa cum șușotea către întreg satul. După ce satul își luă sărăcăcioasa cină, nu se vîrî în pat, așa cum se întîmpla de obicei, ci ieși din nou în prag și rămase acolo. Îl cotropise o ciudată dorință de cercetare a cerului, dar numai într-o singură direcție. Monsieur Gabelle, mai mare peste slujbașii satului, începu să fie stînjenit ; se cocoță de unul singur pe acoperișul casei și se zgîi și el în aceeași direcție ; pitindu-se pe după horn, privi în jos la fețele cuprinse de întuneric de pe lîngă fîntînă, și trimise apoi vorbă paracliserului, care ținea cheile bisericii, că în scurt timp s-ar putea să fie nevoie să tragă clopotul de alarmă.

Întunericul se îndesea. Arborii din jurul vechiului castel, care-i străjuiau singuratica izolare, se înfiorară în

vîntul care se stîrni, ca și cum ar fi amenințat masiva și întunecata clădire. Ploaia șiroia sălbatic pe cele două rînduri de trepte ale terasei, și ciocănea în ușa din față, ca un vestitor grăbit ce-ar fi vrut să-i deștepte pe cei dinăuntru ; sinistre răbufniri de vînt se strecurau în sala cea mare, printre vechile suliți și pumnale, și-o porneau, văitîndu-se, în sus pe scări, zbuciumînd draperiile patului în care dormise ultimul marchiz. Dinspre răsărit, apus, miazănoapte și miazăzi, prin desișul pădurilor, patru figuri hirsute, cu călcătura grea, striveau iarba înaltă și frîngeau ramurile, înaintînd cu luare aminte pentru a se întîlni în curtea castelului. Și patru lumini țîșniră aici, apoi se îndepărtară fiecare în altă direcție, și totul fu iar înghițit de întuneric.

Dar nu pentru multă vreme. Peste puțin, în chip straniu, castelul începu să se contureze într-un soi de radiație a sa proprie, de parcă devenea luminiscent. Apoi o fulgerare scînteietoare șerpui dincolo de arhitectura fațadei, alegînd porțiunile transparente și reliefînd balustradele, arcadele și ferestrele. După care se avîntă în sus, se lăți și se înteți. Curînd, pe ferestre țîșniră limbi de foc, iar chipurile de piatră, deșteptate, se holbară prin pălălaie.

Un murmur slab se iscă în jurul castelului, venind de la puținii oameni care mai sălășluiau pe acolo, și curînd se auzi zgomot de cal înșeuat și de galop. Pinteni dați calului, și galopat prin întuneric, hățurile zvîrlite în aer, lîngă fîntîna satului, și animalul înspumat oprit drept în ușa domnului Gabelle.

— Ajutor, Gabelle ! Ajutor, voi toți !

Clopotul de alarmă bătu nerăbdător, dar nici un alt ajutor (de-ar fi fost cu putință vreunul) nu se ivi. Reparatorul de drumuri și două sute cincizeci de prieteni ai săi stăteau lîngă fîntînă, cu brațele încrucișate la piept, privind coloana de foc de pe cer. „Are vreo patruzeci de picioare înălțime", ziceau posaci ; dar nu se mișcau din loc.

Călărețul de la castel și calul înspumat tropăiră din nou prin sat, luînd-o pe povîrnișul pietros, spre închisoarea de pe măgură. În poartă, un grup de ofițeri priveau la foc ; ceva mai departe, o ceată de soldați.

— Ajutor, domnilor ofiţeri ! Castelul e în flăcări ; lucruri de valoare ar mai putea fi salvate printr-un ajutor dat la timp. Ajutor ! Ajutor !

Ofiţerii se uitară către soldaţii care priveau la foc ; nu dădură nici un ordin ; şi răspunsul exprimat prin înălţări din umeri şi buze muşcate cu obidă însemna : „Trebuie să ardă !“

Cînd călăreţul ropoti iar pe deal în jos şi de-a lungul uliţei, satul era scăldat în lumină. Reparatorul de drumuri şi cei două sute cincizeci de prieteni ai săi, inspiraţi toţi ca unul de ideea iluminatului, dăduseră buzna în case şi puseseră lumînări aprinse în fiecare ochi de geam. Marea şi deplina sărăcie îi făcură să împrumute lumînările, în chip cam aspru, de la domnul Gabelle ; şi cînd slujbaşul avu o clipă de reţinere şi de şovăială, reparatorul de drumuri, pe vremuri atît de docil în faţa autorităţii, făcu observaţia că trăsurile sînt foarte potrivite pentru focuri de cîmp, iar caii de poştă s-ar prăji de minune.

Castelul fu lăsat să scapere şi să ardă în legea lui. În vuietul şi urletul vîltorii, un vînt fierbinte, stîrnit de-a dreptul din pîrjolul iadului, păru să sufle clădirea cu totul de pe faţa pămîntului. Pe măsură ce vîlvătaia se umfla sau se subţia, chipurile de piatră păreau să se zvîrcolească în spasme. Cînd mormane de piatră şi de lemn se năruiră, chipul cu cele două crestături pe nări se întunecă brusc ; curînd însă se ivi din nou din perdeaua de fum, de parc-ar fi fost faţa crudului marchiz, aflat în mare primejdie, luptîndu-se cu focul.

Castelul arse pînă-n temelie ; arborii cei mai apropiaţi, muşcaţi de foc, se uscară şi se scorojiră ; arborii mai depărtaţi, luînd foc şi ei, împrejmuiră edificiul cu o nouă pădure de fum. În bazinul de marmoră al havuzului clocoteau plumbul şi oţelul topit, iar apa secase ; vîrfurile conice, în formă de stingătoare de lumînări, ale turnurilor, se topiseră ca gheaţa la fierbinţeală şi se prelingeau în patru pîrîiaşe de flăcări. Crăpături şi plesnituri adînci se căscau pe ziduri, ca într-un proces de cristalizare ; păsări năucite se roteau în jur şi picau în cuptor ; patru făpturi aprige îşi croiau cale spre răsărit, apus, miazănoapte şi miazăzi, de-a lungul drumurilor înfăşurate în zăbranicul

nopții, călăuzite de farul pe care-l aprinseseră, îndreptîndu-se către o altă destinație. Satul iluminat puse mîna pe clopotul de alarmă și-l făcură să sune de bucurie.

Dar nu numai atît ; satul, înfierbîntat de foamete, de foc, de dangătul clopotului, și chibzuind că domnul Gabelle avea ce avea cu strîngerea chiriilor și a birurilor — deși în ultima vreme Gabelle adunase puține biruri și nici o para din chirie — deveni nerăbdător să aibă o întrevedere cu el și, împresurîndu-i casa, îl somă să se prezinte în persoană la o discuție. Drept care, Gabelle își baricadă zdravăn ușa și se retrase să țină sfat cu sine însuși. Rezultatul acestei conferințe fu că Gabelle se piti pe acoperișul casei în dosul clăii de coșuri ; hotărît ca, în caz, că gloata va sparge ușa (era un meridional mic de stat, cu o fire răzbunătoare), să sară peste parapet, cu capul înainte, și să zdrobească un om sau doi din cei de jos.

Probabil că domnul Gabelle a petrecut o noapte lungă acolo sus, cu castelul îndepărtat în chip de lumînare, și cu bătăile în ușa lui, îmbinate cu clopotul vesel, în chip de muzică. Grea încercare, să petreci o întreagă noapte de vară pe marginea unui ocean de smoală, gata să execuți plonjonul pentru care se hotărîse domnul Gabelle. Dar zorii prietenoși ivindu-se în cele din urmă, și lumînările pripite ale satului scurgîndu-se în țurțuri de ceară, mulțimea, din fericire, se împrăștie, iar Gabelle putu în sfîrșit să coboare.

Pe o rază de o sută de mile de acolo, și în lumina altor focuri, existaseră slujbași mai puțin norocoși în acea noapte, și în alte nopți, pe care răsăritul soarelui îi prinsese spînzurînd deasupra străzilor odinioară pașnice, unde se născuseră și crescuseră ; și mai existau, de asemenea, săteni și orășeni mai puțin norocoși decît reparatorul de drumuri și prietenii lui, cetățeni pe care slujbașii și militarii îi înfrînseseră și pe care-i înălțau acum în ștreang. Dar, orice-ar fi fost, cele patru figuri aprige își croiau neobosit drum spre răsărit, apus, miazănoapte și miazăzi ; și, oricine-ar fi atîrnat în ștreang, focul pîrjolea. Și nici unul dintre slujbași, oricît de tare ar fi fost la matematică, n-ar fi putut calcula înălțimea spînzurătorii care să se poată preface în apă și să stingă focul.

Capitolul XXIV

Atras către Stînca de Magnet

TREI ANI DE FURTUNĂ SE SCURSERĂ astfel, între focul care creştea şi marea care se umfla — pămîntul fiind cutremurat de izbirea apelor unui ocean înfuriat ce nu cunoştea reflux ci doar un flux tot mai năvalnic, spre spaima şi uimirea privitorilor de pe ţărm. De trei ori, ziua de naştere a micuţei Lucie fusese ţesută, cu firul de aur, în paşnica urzeală a vieţii din căminul ei.

Multe nopţi şi multe zile locatarii casei ascultaseră ecourile străzii, şi inimile li se strînseseră cînd auziseră vălmăşagul de picioare. Căci în mintea lor, paşii care li se năzăreau, erau tropotul unui popor impetuos, înaintînd sub un drapel roşu în ţara lor. Clasa monseniorilor se dizolvase prin fenomenalul fapt că nimeni nu-i mai preţuia ; că erau atît de puţin doriţi în Franţa, încît îşi puneau viaţa în primejdie pentru a o putea părăsi. Asemenea ţărănoiului din poveste, care s-a dat peste cap ca să-l facă pe Aghiuţă să i se înfăţişeze, dar cînd a pus ochii pe el atîta s-a înspăimîntat încît nu numai că nu i-a putut pune Necuratului vreo întrebare, dar a luat-o la sănătoasa, tot aşa şi monseniorii, după ce ani de-a rîndul au citit rugăciuni de la coadă la cap şi au folosit tot felul de farmece ca să stîrnească diavolul, de cum l-au văzut, în toată grozăvia lui, şi-au şi luat picioarele la spinare.

Strălucitoarea orbită a Curţii s-a făcut nevăzută, altminteri ar fi devenit ţinta unui uragan naţional. Nu fusese niciodată orbita unui ochi sănătos — ochiul avusese de mult bîrna trufiei lui Lucifer, a dezmăţului lui Sardanapal şi a orbirii de cîrtiţă — dar, oricum, căzuse şi pierise. Curtea, începînd cu nucleul ei cel mai închistat şi pînă la cele mai îndepărtate cercuri putrede ale intrigii, corupţiei şi disimulării, se dizolvase. Monarhia se spulberase ; fusese asediată în propriu-i palat şi „suspendată".

Venise luna august a anului una mie şapte sute nouăzeci şi doi, iar clasa monseniorilor se împrăştiase în cele patru vînturi.

După cum era firesc, la Londra, cartierul general al monseniorilor şi forul întrunirilor era Banca Tellson. Se spune că duhurile bîntuie locurile pe care le frecventau mai des în viaţă ; aşa şi monseniorii, fără o lescaie, bîntuiau locul pe unde obişnuiau să se afle guineele lor. Mai mult, Banca era locul unde răzbeau cel mai iute veşti sigure din Franţa. Şi mai mult, Tellson era o instituţie mărinimoasă, şi acorda multe libertăţi vechilor săi clienţi care decăzuseră din rang. Şi mai mult : acei nobili care prevăzuseră apropierea urgiei şi, temîndu-se de jafuri sau confiscări făcuseră prudente transferuri la Banca Tellson, puteau fi întîlniţi acolo de către fraţii lor în nevoie. La care trebuie adăugat faptul că orice nou-venit din Franţa dădea un raport despre persoana sa şi despre ultimele noutăţi, la Banca Tellson, aproape ca un lucru firesc. Din această multitudine de pricini, Banca Tellson ajunsese la vremea aceea un fel de Bursă a ştirilor pentru nobilimea franceză ; acest lucru era atît de binecunoscut tuturor şi, prin urmare, informaţiile solicitate erau atît de numeroase, încît firma Tellson scria uneori, pe o bucată de hîrtie, ultimele noutăţi şi le afişa în ferestrele băncii, pentru a putea fi citite de toţi cei care aveau drum pe lîngă Temple Bar.

Într-o după-amiază fumegoasă şi ceţoasă, domnul Lorry şedea la masa lui, avîndu-l în faţă pe Charles Darnay, înclinat peste birou şi vorbindu-i cu voce scăzută. Celula de penitenţă în care odinioară aveau loc întîlnirile cu „firma", fusese transformată acum în Bursă de ştiri şi era înţesată pînă la refuz. Scena se petrecea cam cu o jumătate de oră înainte de închidere.

— Cu toate că eşti cel mai tînăr om din lume, îi spunea Charles Darnay cu oarecare şovăială, totuşi trebuie să-ţi spun că...

— Înţeleg. Că sînt prea bătrîn ? întrebă domnul Lorry.

— Vremea nestatornică, o călătorie lungă, mijloace de transport nesigure, o țară dezorganizată, un oraș în care chiar și dumneata ai putea să nu fii în siguranță...

— Dragul meu Charles, răspunse domnul Lorry cu jovială încredere, înșiri tocmai unele dintre rațiunile în favoarea plecării mele ; nicidecum în defavoarea ei. Voi fi în destulă siguranță ; nimeni n-o să-și bată capul cu un moșneag de aproape optzeci de ani, cînd au atîția alții mult mai vrednici să-și bată capul cu ei. Cît despre faptul că Parisul e un oraș dezorganizat, dacă n-ar fi fost așa, nici n-ar fi fost nevoie să plece cineva de la firma noastră de aici la firma noastră de acolo, și anume cineva care a cunoscut înainte orașul și afacerile, și care-i om de încredere la Tellson. Iar în legătură cu drumul nesigur, cu călătoria lungă și vremea de iarnă, păi dacă n-aș fi gata eu, după atîția ani de serviciu, să îndur cîteva inconveniente de dragul Băncii Tellson, atunci cine altul s-o facă ?

— Aș vrea să pot pleca eu, spuse Charles Darnay cu oarecare neastîmpăr, de parc-ar fi gîndit cu glas tare.

— Nu zău ! Ia uite cine se găsește să se împotrivească și să dea sfaturi ! exclamă domnul Lorry. Ai vrea să poți pleca tu ? Tu, care ești francez ? Bună idee, n-am ce zice !

— Dragul meu domn Lorry, tocmai pentru că sînt francez mi-a trecut adeseori gîndul ăsta prin cap (și, oricum, n-aș fi vrut să-l rostesc aici, cu glas tare). Nu te poți împiedica să gîndești, atunci cînd ai nutrit simpatie pentru bietul popor, și cînd de bună voie ți-ai părăsit averea, nu te poți împiedica să-ți spui — de astă dată vorbi din nou îngîndurat, ca și mai înainte — că poate ți-ar da ascultare, poate ai avea puterea să-i convingi... Chiar aseară, după plecarea dumitale, stăteam de vorbă cu Lucie...

— Stăteai de vorbă cu Lucie, repetă domnul Lorry. Da. Mă mir că nu ți-e rușine să pomenești numele Luciei. La ora cînd ai dori să pleci în Franța !

— Oricum, nu plec, spuse Charles Darnay cu un zîmbet. Mai curînd văd că dumneata susții că pleci.

— Și chiar plec. Realitatea e, dragul meu Charles — domnul Lorry aruncă o privire către îndepărtata

„firmă“ și-și înmuie glasul — că nici nu-ți poți imagina dificultatea cu care ne încheiem tranzacțiile și primejdia în care se află dosarele și documentele noastre de acolo. Numai Dumnezeu din cer știe ce urmări compromițătoare ar putea avea pentru numeroși clienți dacă unele dintre documentele noastre ar fi confiscate sau distruse ; și știi bine că așa ceva s-ar putea petrece în orice moment, căci cine poate garanta că Parisul nu va fi incendiat azi sau devastat mîine ? Or, o selectare judicioasă a acestor acte, făcută fără cea mai mică întîrziere, și îngroparea lor, sau punerea lor în siguranță (și aceasta fără să se mai piardă nici un minut prețios) nu stă decît în puterea mea. Și eu să dau înapoi, cînd Tellson cunoaște acest lucru și afirmă acest lucru — Tellson, a cărui pîine o mănînc de șaizeci de ani încoace — să dau înapoi pentru că mi-s cam țepene încheieturile ? Vai de mine, domnule, dar eu sînt un băiețandru pe lîngă vreo alte șase dintre antichitățile de aici !

— De-ai ști cum admir curajul și spiritul dumitale tinerești, domnule Lorry !

— Țț, țț, fleacuri, domnule ! Și, dragul meu Charles, urmă domnul Lorry privind din nou spre „firmă“, trebuie să ții seama că a scoate ceva din Paris în vremurile astea, indiferent ce, este aproape o imposibilitate. În aceste zile ne-au fost aduse documente și lucruri de preț (ți-o mărturisesc strict confidențial ; nu-i onest să șoptesc asemenea lucruri, nici măcar față de tine) ; ne-au fost aduse de către cei mai ciudați purtători pe care ți i-ai putea imagina, și fiecăruia dintre aceștia. cînd a trecut granița, îi atîrna capul de un fir de păr. Pe vremuri, coletele noastre veneau și plecau cu aceeași ușurință cu care se întîmplă acest lucru azi în interiorul Angliei ; acum însă, totul e blocat...

— Și, într-adevăr, pleci la noapte ?

— Într-adevăr, plec la noapte pentru că treburile au devenit prea presante pentru a mai suferi amînare.

— Și nu iei pe nimeni să te însoțească ?

— Mi-au fost propuși tot felul de oameni, dar n-aș putea schimba un cuvînt cu nici unul dintre ei. Mă gîndesc să-l iau pe Jerry. Jerry a fost paznicul meu, în

serile de duminică, de multă vreme încoace și sînt deprins cu el. Nimeni nu l-ar putea suspecta pe Jerry că ar fi altceva decît un dulău englezesc, sau că ar avea alt plan decît să se repeadă la oricine i-ar atinge stăpînul.

— Trebuie să repet iar că-ți admir din inimă curajul și tinerețea.

— Și eu trebuie să repet iar : fleacuri, fleacuri ! După ce-am să îndeplinesc această mică misiune, poate că am să accept propunerea Băncii Tellson de a mă retrage și a trăi în tihnă. Atunci o să am timp berechet să-mi spun că îmbătrînesc.

Dialogul de mai sus avea loc la biroul domnului Lorry, în timp ce monseniorii mișunau la un metru sau doi depărtare, grozăvindu-se cu tot ce aveau să facă, nu peste mult, pentru a se răzbuna pe „nemernicul" popor. Stătea în firea monseniorilor, în postura lor de refugiați, și cu atît mai mult în firea dogmatismului englez, să vorbească despre această teribilă revoluție ca și cum ar fi fost unica recoltă de pe fața pămîntului care răsărise fără să fi fost însămînțată — ca și cum nimeni, niciodată, nu făcuse nimic, sau nu omisese să facă ceva, ducînd prin aceasta la cauzele ei — ca și cum cei ce observaseră milioanele de nenorociți din Franța, și bogățiile rău folosite de cei mari, care le-ar fi putut asigura o viață prosperă, nu ar fi prevăzut cu ani în urmă că revoluția vine, în chip inevitabil, și nu ar fi concretizat, prin cuvinte simple, ceea ce vedeau.

Asemenea fanfaronadă, combinată cu uneltirile fanteziste ale monseniorilor de a restaura o stare de lucruri pe deplin consumată, care dărîmase cerul și pămîntul așa cum se dărîmase și pe sine, nu putea fi înghițită în tăcere de nici un om teafăr la minte, care cunoștea adevărul. Și o asemenea beție de cuvinte, bîzîindu-i pe la urechi, unită cu o nemulțumire latentă, cuibărită în mintea lui, creaseră neastîmpărul care îl stăpînea pe Charles Darnay.

Printre vorbitori se afla și Stryver acum apărător la Curtea Supremă, mult avansat pe calea onorabilei chivernisiri și, deci, foarte gălăgios în legătură cu subiectul ; dezvăluind monseriorilor proiectele lui de a des-

ființa poporul, de a-l stîrpi de pe fața pămîntului și de a se descurca fără el, precum și de a realiza multe obiective similare, înrudite, prin natura lor, cu încercarea de a stîrpi vulturii presărîndu-le sare pe coadă. Pe el, Darnay îl asculta cu o aversiune de un fel mai deosebit ; și tocmai se simțea sfîșiat între dorința de a pleca, pentru ca să nu-l mai audă, și cea de a rămîne, pentru a-și spune părerea, cînd ceea ce urma să se întîmple se alcătui de la sine.

„Firma" se apropie de domnul Lorry și, punîndu-i în față o scrisoare soioasă, îl întrebă dacă dăduse de vreo urmă a persoanei căreia îi era adresată. „Firma" depuse scrisoarea atît de aproape, încît Darnay îi putu citi adresa — cu atît mai ușor cu cît purta numele lui adevărat. Pe adresă scria :

Foarte urgent. Fostului marchiz St. Evrémonde din Franța, încredințată grijii domnilor Tellson et Co, bancheri, Londra, Anglia.

În dimineața căsătoriei sale cu Lucie, doctorul Manette îi ceruse în mod special lui Darnay ca — pînă în momentul cînd el, doctorul, l-ar dezlega de făgăduială — numele lui să rămînă o taină între ei doi. Nimeni altcineva nu-i cunoștea adevăratul nume ; soția lui nu bănuia nimic ; domnul Lorry n-avea cum să bănuiască.

— Nu, îi răspunse domnul Lorry „firmei" ; am întrebat, cred, pe fiecare dintre cei de aici și nimeni nu mi-a putut spune unde e de găsit acest domn.

Acele orologiului convergînd spre ora de închidere a Băncii, pe lîngă biroul domnului Lorry se dezlănțui un adevărat curent al vorbitorilor. El ținu scrisoarea în sus, cu un aer întrebător ; și monseniorii, întruchipați în acești refugiați complotiști și indignați, o priviră ; Acesta, Acela și Celălalt, toți avură ceva defăimător de spus, în franceză sau în engleză, la adresa marchizului ce nu putea fi găsit.

— Nepot, cred — în orice caz un urmaș degenerat — al rafinatului marchiz care a fost asasinat, spuse unul. Din fericire, nu l-am cunoscut.

— Un laș care și-a abandonat postul acum cîțiva ani, spuse un altul — și anume un monsenior care fugise din

Paris cu picioarele înainte, pe jumătate sufocat într-o căruță cu fîn.

— Infectat de noile doctrine, spuse un al treilea, privind în treacăt la scrisoare prin lornion ; s-a opus marchizului, și-a abandonat domeniile cînd le-a moștenit, și le-a lăsat hoardei de barbari. Sper că acum ăștia or să-l răsplătească după merit.

— Ei nu zău ? strigă zgomotosul Stryver. Așa a făcut ? Ăsta-i genul de individ ? Ia să-i vedem infamul nume. Naiba să-l ia !

Darnay, nemaiputînd să se rețină, îl atinse pe Stryver pe umăr și-i zise :

— Știi, eu îl cunosc.

— Nu zău ? Îmi pare rău.

— De ce ?

— Cum de ce, domnule Darnay ? N-ai auzit ce-a făcut ? Mă mai întrebi „de ce ?“

— Te întreb:

— Atunci o să-ți spun din nou, domnule Darnay, că-mi pare rău. Îmi pare rău să te aud punînd asemenea întrebări. Iată un individ care, infectat de cel mai blestemat cod diavolesc cunoscut vreodată, își abandonează proprietatea în mîna ultimelor lepădături, ucigași cu toptanul, și dumneata mă întrebi de ce-mi pare rău că un om care instruiește tineretul, îl cunoaște ? Ei bine, am să-ți răspund. Îmi pare rău pentru că socotesc că un pezevenghi ca ăsta e molipsitor.

Grijuliu să nu trădeze taina, Darnay se înfrînă cu mare greutate și zise doar atît :

— S-ar putea să nu-l înțelegi pe acest gentilom.

— Dar înțeleg cum să te pun pe dumneata cu botul pe labe, și am s-o fac, răspunse Stryver. Dacă individul acela e un gentilom, chiar că nu-l înțeleg. Poți să-i transmiți asta, odată cu complimentele mele. Poți să-i mai spui din partea mea că, după ce și-a abandonat bunurile lumești și poziția în mîna gloatei ăsteia sîngeroase, mă mir că nu-i în fruntea lor. Dar nu, domnilor, declamă Stryver privind de jur împrejur și pocnindu-și degetele, eu mă pricep la firea oamenilor și pot să vă spun că n-o să găsiți niciodată un ins de teapa ăstuia care să se pună

la dispoziția prețioșilor săi *protégés*. Nu, domnilor ; tot ce-o să le arate vor fi călcîiele, și de îndată ce se încing spiritele o să șteargă putina.

Cu aceste cuvinte și cu o pocnire spectaculoasă din degete, domnul Stryver își croi drum pe Fleet-street, însoțit de aprobarea unanimă a auditoriului. După golirea băncii, domnul Lorry și Charles Darnay rămaseră singuri la birou.

— Vrei să iei scrisoarea ? întrebă domnul Lorry. Știi cui trebuie predată ?

— Știu !

— Vrei să explici persoanei presupunerea noastră că scrisoarea ne-a fost adresată aici în eventualitatea că l-am cunoaște pe destinatar, și că a zăcut la noi de cîtăva vreme ?

— Așa voi face. Pleci la Paris direct de aici ?

— De aici, la ora opt.

— Mă voi întoarce ca să te conduc.

Iritat pe el însuși, pe Stryver și aproape pe întreaga omenire, Darnay se grăbi să se piardă în liniștea din Temple, unde deschise scrisoarea și o citi. Iată-i cuprinsul :

Închisoarea Abbaye, Paris
21 iunie, 1792

Domnule fost marchiz,

După ce am fost multă vreme în primejdia de a fi omorît de săteni, m-am pomenit ridicat, cu multe violențe și umilințe, și mînat pe jos tot drumul pînă la Paris. Pe drum am suferit cumplit. Dar nici asta nu e tot ; casa mi-a fost nimicită — rasă de pe fața pămîntului.

Crima pentru care sînt închis, domnule fost marchiz, și pentru care voi fi chemat în fața tribunalului și voi plăti cu viața (dacă nu-mi veți acorda generosul vostru ajutor) este, mi se spune, trădare a majestății sale Poporul ; și anume, sînt acuzat că am acționat împotriva intereselor poporului în favoarea unui emigrant. Degeaba susțin că am acționat în favoarea și nu împotriva lor, în concordanță cu dispozițiile dumneavoastră. Degeaba

susţin că înainte de a se fi sechestrat proprietăţile emigrantului, i-am absolvit pe oameni de impozitele pe care încetaseră să le mai plătească; degeaba le spun că nu am strîns chiriile; că n-am recurs la nici o dare în judecată. Nu mi se răspunde decît că am acţionat în favoarea unui emigrant şi unde este acel emigrant?

Ah! milostivule domn fost marchiz, unde este acel emigrant! Strig în somn întrebînd unde e. Implor Cerul, să vină să mă elibereze! Dar nici un răspuns. Ah, domnule fost marchiz, îmi lansez strigătul peste mări, nădăjduind că poate va ajunge la urechile dumneavoastră prin marea Bancă Tellson, cunoscută la Paris!

În numele Cerului, al dreptăţii, al generozităţii, al onoarei nobilului dumneavoastră nume, vă conjur, domnule fost marchiz să veniţi şi să mă salvaţi. Vina mea este că v-am slujit cu lealitate. O, domnule fost marchiz, vă implor să fiţi şi dumneavoastră acum leal faţă de mine!

Din această temniţă a groazei, în care mă apropii, pe ceas ce trece, de pieire, vă trimit, domnule fost marchiz, asigurarea devotamentului meu îndurerat şi nefericit.

Al dumneavoastră disperat
Gabelle.

Neliniştea din mintea lui Darnay se accentuă. Primejdia în care se găsea un vechi slujbaş, şi încă unul bun, a cărui singură crimă fusese fidelitatea faţă de el şi de familia lui, părea să-l izbească drept în inimă.

Ştia foarte bine că, îmboldit de scîrba pe care i-o inspirase ticăloşia ce încununa toate mîrşăviile şi hidoasa reputaţie a familiei sale, de bănuielile pline de reproş cu care-l privea pe unchiul său, de aversiunea pe care conştiinţa lui o avea pentru întregul sistem gata să se năruie, şi pe care el ar fi trebuit să-l susţină, acţionase imperfect. Ştia foarte bine că, sub impulsul dragostei pentru Lucie, renunţarea la poziţia sa socială — deşi de multă vreme deliberată — avusese un caracter pripit. Ştia că ar fi trebuit să o pregătească într-un chip sistematic şi că ar fi trebuit să supravegheze desfăşurarea lucrurilor, că avusese de gînd să procedeze astfel, dar că n-o făcuse.

Fericirea căminului englez pe care-l alesese de bună voie, nevoia de a fi mereu activ și prins de muncă, prefacerile rapide și tulburările care se succedaseră atît de precipitat, încît evenimentele săptămînii în curs anihilau proiectele premature ale săptămînii trecute, în timp ce evenimentele săptămînii viitoare le reactualizau ; cedase forței tuturor acestor împrejurări, nu fără neliniști, dar fără să depună o rezistență continuă și crescîndă.

Știa foarte bine, la fel ca oricare dintre noile autorități din Franța care i-ar fi putut imputa acest fapt, că pîndise momentul să acționeze, dar că vremurile atîta se schimbaseră și se frămîntaseră, pînă cînd momentul potrivit îi scăpase, iar nobilimea începuse să năvălească din Franța pe fiecare drum de acces principal și secundar, în timp ce proprietățile le erau confiscate sau distruse.

Dar el, personal, nu exploatase pe nimeni, nu băgase în temniță pe nimeni ; nu numai că nu reclamase plata birurilor, dar mersese pînă acolo încît renunțase la ele de bunăvoie, și se avîntase într-o lume aspră, în care-și dobîndise un loc prin propriile-i puteri și în care-și cîștiga pîinea prin muncă. Domnul Gabelle administrase respectivul domeniu secătuit, pe baza instrucțiunilor scrise pe care i le trimisese și în care i se cerea să cruțe poporul, să le dea puținul care le putea fi dat — anume lemnele ce puteau fi smulse de la creditori iarna, produsele agricole ce puteau fi salvate din gheara lor vara — și, fără îndoială, Gabelle tradusese instrucțiunile în fapt, ca să-și salveze propria-i piele, așa încît acum totul avea să iasă la lumină.

În mintea lui Charles Darnay începu să încolțească hotărîrea desperată de a pleca la Paris.

Da. Asemenea marinarului din poveste, vîntul și curenții îl împinseseră în raza de înrîurire a Stîncii de Magnet care acum îl atrăgea inevitabil spre ea, așa încît trebuia să-i urmeze chemarea. Tot ce-i trecea prin minte nu făcea decît să-l împingă tot mai repede, tot mai hotărît, către faimoasa stîncă. Pînă acum, neliniștea lui se datorase gîndului că, în nefericita-i patrie, unele unelte ale răului mijloceau făurirea răului, și că un om ca el, care se știa mai bun decît dînșii, nu se afla acolo pentru

a încerca să stăvilească vărsarea de sînge, pentru a acționa în numele îndurării și umanitarismului. Cu această nemulțumire, pe jumătate înnăbușită, dar pe jumătate vie în mustrările lui de cuget, ajunsese să se compare cu bătrînul domn Lorry în care simțul datoriei era atît de viguros ; tocmai cînd făcuse această comparație (defavorabilă lui), fusese împroșcat de disprețul monseniorilor, care-l usturase amarnic, și de cel al lui Stryver care, pe deasupra, mai era și grosolan și exasperant. Colac peste pupăză, venise scrisoarea lui Gabelle : un captiv nevinovat, aflat în primejdie de moarte, făcea apel la simțul lui de dreptate, de onoare, și la bunul lui renume.

Se hotărî pe loc. Trebuia să plece la Paris.

Da. Stînca de Magnet îl atrăgea implacabil, iar el trebuia să navigheze într-acolo, pînă avea să se ciocnească de ea. Darnay însă, nu era conștient de nici o stîncă ; nu vedea aproape nici o primejdie. Intenția cu care făcuse ceea ce făcuse, chiar dacă lăsase lucrurile neterminate, i se înfățișa lui sub o lumină care urma să fie recunoscută cu gratitudine în Franța, de îndată ce-o să se prezinte acolo să-și facă declarația. Și atunci, îi răsărea în minte glorioasa viziune a binelui pe care l-ar putea face, și care constituie adeseori mirajul optimismului multor spirite bine intenționate, ba chiar se văzu, în aura iluziei, influențînd conducerea vijelioasei revoluții ce se desfășura cu atîta sălbăticie.

În timp ce se plimba încoace și încolo cu hotărîrea gata luată, își spuse că nici Lucie și nici tatăl ei nu trebuiau să știe nimic pînă după plecarea lui. În felul acesta Lucie va fi cruțată de durerea despărțirii ; iar tatăl ei, care se ferea întotdeauna, cu groază, să-și întoarcă gîndul spre zona periculoasă a trecutului, va lua cunoștință de pasul lui ca de un fapt împlinit, fără să fi suferit chinul de a cumpăni, de a șovăi, de a se îndoi. Nu se întreba cît cunoștea doctorul din caracterul nedefinit al situației lui, dat fiind că el evitase întotdeauna cu grijă să-i deștepte în minte vechi asociații cu Franța. Dar și această împrejurare își avea influența în hotărîrea lui. Se plimba încoace și încolo, meditînd concentrat, pînă

cînd sosi timpul să se întoarcă la Tellson, ca să-şi ia rămas bun de la domnul Lorry. De îndată ce va sosi şi el la Paris, se va prezenta la acest vechi prieten, dar acum nu trebuia să-i sufle o vorbă despre intenţia sa.

O trăsură cu cai de poştă aştepta pregătită în faţa Băncii, iar Jerry era încălţat cu cizme şi bine echipat.

— Am predat scrisoarea, îi spuse Charles Darnay domnului Lorry. N-aş accepta să vă pun în pericol încredinţîndu-vă un răspuns scris, dar poate că aţi consimţi să preluaţi un răspuns verbal ?

— Da, şi cu dragă inimă, dacă nu-i primejdios.

— Deloc. Deşi se adresează unui prizonier din închisoarea Abbaye.

— Cum se numeşte ? întrebă domnul Lorry, cu carneţelul deschis în mînă.

— Gabelle.

— Gabelle. Şi care-i mesajul pentru nefericitul Gabelle aflat în închisoare ?

— Simplu : că a primit scrisoarea şi că va veni.

— Se menţionează cînd ?

— Va porni la drum mîine noapte.

— Se menţionează vreo persoană ?

— Nu.

Îl ajută pe domnul Lorry să se înfofolească în numeroasele-i veste şi mantale, apoi ieşi împreună cu el din atmosfera caldă a băncii, în aerul pîclos din Fleet-street.

— Transmite-le dragostea mea Luciei şi micuţei Lucie şi ai mare grijă de ele pînă cînd mă întorc, spuse domnul Lorry la despărţire.

Charles Darnay dădu din cap şi zîmbi cam îndoielnic, cînd trăsura se puse în mişcare.

În noaptea aceea — era în paisprezece August — se duse tîrziu la culcare, după ce aşternu două scrisori înflăcărate ; una îi era adresată Luciei, căreia îi explica *marea îndatorire ce-l obliga* să plece la Paris, dezvăluindu-i, în sfîrşit, raţiunile pentru care era încredinţat că nu-l ameninţă nici o primejdie. Cea de a doua scrisoare era adresată doctorului, în grija căruia o lăsa pe Lucie şi pe draga lor fetiţă, expunîndu-i în continuare aceleaşi raţiuni şi încredinţări. Amîndurora le făgădui să le scrie,

pentru a le dovedi că e în siguranță, de îndată ce va sosi la destinație.

Fu o zi grea aceea pe care trebui s-o petreacă printre ei, aducînd pentru prima oară o rezervă în viețile lor. Era greu să menții nevinovata înșelăciune pe care ei n-o bănuiau nicidecum. Dar, o drăgăstoasă privire aruncată soției lui, atît de fericită și de preocupată, îl întări în hotărîrea de a nu-i dezvălui nimic (fusese cît pe-aci s-o facă, atît de neobișnuit i se părea să pornească la o acțiune fără a avea calmul ei ajutor), iar ziua trecu repede. Seara, devreme, o îmbrățișă pe ea și pe nu mai puțin îndrăgita purtătoare a aceluiași nume, pretinzînd că avea să revină în curînd (ieși sub pretextul unui angajament fictiv, după ce-și pusese la adăpost o valiză cu haine) și se pierdu în ceața grea, a străzilor grele, cu o inimă și mai grea.

Forța nevăzută îl atrăgea cu tărie spre ea și toți curenții și brizele îl mînau drept într-acolo. Dădu scrisorile unui mesager de încredere, pentru a fi predate cu o jumătate de oră înainte de miezul nopții, și nu mai devreme ; luă poștalionul de Dover, și-și începu călătoria. *„În numele Cerului, al dreptății, al generozității, al onoarei nobilului dumneavoastră nume !“*, așa sunase strigătul sărmanului prizonier, cu care încerca acum să-și îmbărbăteze inima mereu mai cernită pe măsură ce lăsa în urmă tot ce avea mai drag pe lume, și naviga către Stînca de Magnet.

CARTEA A TREIA

CALEA FURTUNII

Capitolul I

La „Secret".

CĂLĂTORUL ÎNAINTA ÎNCET PE drumul care ducea din Anglia la Paris, în acea toamnă a anului una mie șapte sute nouăzeci și doi. Chiar și pe vremea cînd nefericitul rege al Franței se lăfăia încă pe tronul său, în plină glorie, călătorul nostru ar fi avut de furcă cu drumuri desfundate, echipaje proaste și gloabe amărîte, care i-ar fi întîrziat sosirea ; dar împrejurările noi îi scoteau în cale și alte obstacole, în afara celor de mai sus. Fiecare poartă de oraș, fiecare stație de poștă din orice sat își avea echipa sa de cetățeni-patrioți, înarmați cu muschetele naționale, gata parcă să ia foc, care opreau pe toți cei ce veneau sau plecau, supunîndu-i la interogatoriu, cercetîndu-le actele, confruntîndu-le numele cu cele aflate pe niște liste ale lor, întorcîndu-i înapoi sau trimițîndu-i mai departe, sau oprindu-i pe loc și reținîndu-i, așa cum socoteau judecata arbitrară sau

fantezia lor, că e mai bine pentru Republică, Una și Indivizibilă, a Libertății, Egalității și Fraternității.

Charles Darnay parcursese puține leghe din călătoria lui pe pămîntul Franței, cînd începu să-și dea seama că pentru el nu exista nădejde de întoarcere pînă cînd nu avea să fie declarat, la Paris, cetățean dezirabil. Orice avea să se întîmple de-acum înainte, el trebuia să-și urmeze calea pînă la capăt. Fiece cătun mizer care se închidea în urmă-i, fiece barieră obișnuită care cădea în spatele lui nu însemna — știa prea bine — decît încă o poartă de fier din șirul lung al celor ce-i închideau drumul dintre el și Anglia. Supravegherea universală îl încercuia atît de strîns, încît dacă ar fi fost prins într-o plasă, sau ar fi fost purtat spre destinație într-o cușcă, nu și-ar fi simțit libertatea mai deplin spulberată.

Supravegherea universală nu numai că-l oprea din drum de douăzeci de ori între o etapă și alta, dar îi împiedica înaintarea de douăzeci de ori pe zi, trimițînd călăreți pe urmele lui și aducîndu-l înapoi, trimițînd călăreți înaintea lui și oprindu-l cu anticipație, trimițînd călăreți care-l însoțeau și-l țineau sub pază. Se scurseseră nu știu cîte zile de la începutul călătoriei sale numai pe pămîntul Franței, cînd, ostenit de moarte, înnoptă într-un orășel aflat încă la mare depărtare de Paris. Dacă n-ar fi arătat mereu scrisoarea îndureratului Gabelle, trimisă din temnița Abbaye, n-ar fi putut să răzbească pînă aici. La postul de pază din acest orășel i se făcuseră asemenea greutăți, încît simțea că ajunsese la un punct de criză în călătoria lui. De aceea nu fu deloc surprins cînd se pomeni deșteptat în toiul nopții în odaia micului han la care trăsese. Fu deșteptat de un funcționar local, sfielnic, și de trei patrioți înarmați, cu bonete roșii pe cap și cu pipe în gură, care se așezară pe pat.

— Emigrantule, *i se adresă* funcționarul, *te* vom expedia la Paris sub escortă.

— Cetățene, nici nu doresc altceva decît să ajung la Paris, deși m-aș putea dispensa de escortă.

— Gura ! mîrîi una dintre bonetele roșii, izbind cu patul muschetei în cuvertură. Liniște, aristocratule !

— E așa cum spune bunul patriot, adăugă funcționarul cel sfielnic. Ești un aristocrat, deci trebuie să fii pus sub escortă și trebuie să plătești pentru ea.

— N-am de ales ! exclamă Charles Darnay.

— De ales ! Ia-n auzi-l ! strigă aceeași „bonetă roșie“ oțărîtă. Ca și cum nu i-am face o favoare că-l apărăm de felinarele de fier !

— Întotdeauna e așa cum spune bunul patriot, adăugă funcționarul. Scoală-te și îmbracă-te, emigrantule !

Darnay se supuse, și fu transportat îndărăt la postul de pază, unde alți patrioți cu bonete roșii fumau, beau sau moțăiau în jurul unui foc de tabără. Aici, Darnay plăti un preț piperat pentru escortă și la ceasurile trei dimineața o porniră laolaltă pe drumurile ude.

Escorta era alcătuită din doi patrioți călări, cu bonete roșii și cocarde tricolore, înarmați cu săbii și muschete și care mergeau călare în dreapta și-n stînga lui. Cel escortat își călărea singur calul, dar de căpăstrul acestuia era legată o funie al cărei capăt se încolăcea în jurul mîinii unuia dintre patrioți. Înaintau în felul acesta, sub ploaia care le biciuia obrajii ; copitele cailor răpăiau într-un trap ostășesc, pe străzile prost pavate ale orașelor și prin hîrtoapele noroioase ale drumurilor de țară. În felul acesta străbătură, schimbînd doar caii și pasul, toate leghele de glod care se așterneau între ei și capitală.

Călătoreau noaptea, oprindu-se numai la un ceas sau două după revărsatul zorilor, și zăcînd locului pînă la căderea serii. Patrioții din escortă erau atît de zdrențăros îmbrăcați, încît își legau paie în jurul picioarelor goale și-și căptușeau cu paie umerii flenduroși ai hainei pentru a se apăra de umezeală. În afara neplăcerii de a fi astfel escortat și în afară de grijile pericolului imediat pe care-l constituia faptul că unul dintre patrioți, beat într-una, își mînuia fără nici o băgare de seamă pușca, Charles Darnay nu-și îngăduia să se lase copleșit de temeri iscate de vremelnica lui constrîngere ; căci, își argumenta el singur, ceea ce se întîmpla acum era un lucru independent de cazul lui individual, care nu fusese încă limpezit, și de declarațiile sale, încă nefă-

cute, care urmau să fie confirmate de prizonierul din închisoarea Abbaye.

Dar cînd intrară în orașul Beauvais — ceea ce se întîmplă pe înserate, cînd străzile mișunau de oameni — nu putu să nu-și spună că situația luase un aspect alarmant. O gloată amenințătoare se adună să-l vadă descălecînd la postul de pază și numeroase glasuri se înălțară strigînd : „Jos cu emigrantul !“

Dădu să coboare din șa, dar se opri, socotindu-se mai în siguranță, și spuse :

— Emigrant, oameni buni ? Nu mă vedeți aici, în Franța, întors de bunăvoie ?

— Ești un afurisit de emigrant, strigă un potcovar, dînd să se repeadă la el prin mulțime, cu ciocanul în mînă ; un afurisit de aristocrat !

Căpitanul de poștă se așeză între acest om și călărețul (spre care se îndrepta, fără îndoială, celălalt) și spuse împăciuitor :

— Lasă-l în pace ; lasă-l în pace ! Va fi judecat la Paris.

— Judecat ! repetă potcovarul legănîndu-și ciocanul. Da ! Și osîndit ca trădător !

La aceste cuvinte, gloata aprobă.

Oprindu-l pe căpitanul de poștă care dădea să mîne calul spre curte, Darnay vorbi de îndată ce-și putu face auzit glasul :

— Prieteni, vă înșelați, sau vă lăsați înșelați. Eu nu sînt un trădător !

— Minte ! răcni potcovarul. De cînd a apărut decretul, e trădător. Viața lui aparține poporului. Afurisita lui de viață nu-i mai aparține.

În clipa cînd Darnay își dete seama de mulțimea care într-o clipă ar fi tăbărît asupră-i, căpitanul de poștă îi întoarse calul spre curte, escorta îl urmă lipită de coapsele animalului, iar căpitanul încuie și baricadă poarta dublă. Potcovarul izbi o dată cu ciocanul în poartă și mulțimea gemu ; dar nimic alta nu se mai întîmplă.

— Despre ce decret vorbea ? îl întrebă Darnay pe căpitanul de poștă, după ce-i mulțumise și descălecase alături de el, în curte.

— Adevărat, un decret pentru scoaterea în vînzare a proprietăților emigranților.

— Emis cînd ?

— În paisprezece ale lunii.

— Ziua cînd am părăsit Anglia.

— Toată lumea zice că nu-i decît unu dintr-o serie, și c-or să mai vină și altele — dacă n-or fi și ieșit — prin care toți emigranții-s surghiuniți, și oricare se-ntoarce e osîndit la moarte. Asta voia să spună cînd zicea că viața nu-ți mai aparține.

— Dar încă n-au fost emise aceste decrete ?

— Ce știu eu ? zise căpitanul de poștă ridicînd din umeri ; s-ar putea să fie, s-ar putea să nu fie. E totuna. Ce mai tura-vura !

Se odihniră într-un pod, pe niște paie, pînă la miezul nopții și, la acel ceas, cînd orașul era cufundat în somn, porniră iar la drum. Printre numeroasele prefaceri brutale, lesne de observat la lucrurile familiare, și care făceau ca această cursă sălbatică să i se pară ireală, una dintre cele mai importante era evidenta lipsă de somn a oamenilor. După o lungă și singuratică galopadă pe drumuri mohorîte, ajungeau la cîte un pîlc de bordeie care, în loc să fie înecate în întuneric, licăreau peste tot de lumini, și acolo găseau oameni, ca niște apariții fantomatice în cumpăna nopții, prinși în horă, mînă-n mînă, în jurul unui arbore ofilit sau îngrămădiți laolaltă și cîntînd un cîntec al libertății. Din fericire, în noaptea aceea somnul se înstăpînise peste Beauvais, astfel încît putură să părăsească orașul și să se piardă din nou în solitudine și în pustietate ; tropăind prin frigul și umezeala timpurie, printre ogoarele secătuite, care în acest an nu dăduseră roadele pămîntului, monotonia era întreruptă ici, colo, de rămășițele cătrănite ale caselor arse, de ivirea bruscă a ambuscadelor sau de patrulele de patrioți, de veghe pe toate drumurile, și care le tăiau brusc calea.

În cele din urmă, zorii îi aflară în fața zidului Parisului. Bariera era închisă și puternic păzită cînd ajunseră la ea.

— Unde sînt documentele acestui prizonier ? întrebă un personaj oficial, cu o înfățișare hotărîtă, care fu chemat afară de către gardian.

Izbit de cuvîntul neplăcut, de prizonier, Charles Darnay ceru vorbitorului să ia aminte că era un călător liber și cetățean francez, în paza unei escorte pe care i-o impusese situația tulbure a țării, și pentru care plătise.

— Unde sînt documentele acestui prizonier ? își repetă personajul oficial întrebarea, fără să-i acorde nici o atenție.

Patriotul cel beat le purta în bonetă și le scoase încet la iveală. Aruncîndu-și ochii peste scrisoarea lui Gabelle, personajul oficial manifestă oarecare tulburare și surpriză și-l privi pe Darnay cu atenție.

Părăsi escorta și pe escortat fără să rostească o vorbă și intră în camera de gardă ; în acest timp, călăreții ședeau în șa, în afara porții. Aruncîndu-și privirile în jur, cît timp stătu în această stare de suspensie, Charles Darnay observă că poarta era păzită de o gardă mixtă, alcătuită din ostași și patrioți, aceștia din urmă mult mai numeroși decît primii ; și că în timp ce intrarea în oraș a căruțelor țărănești, cu provizii de piață, era destul de simplă, ieșirea din oraș, chiar pentru oamenii cei mai obișnuiți, era extrem de dificilă. Un vălmășag pestriț de bărbați și femei, ca să nu mai vorbim de animale și de vehicule de toate soiurile, aștepta ieșirea din oraș ; dar identificarea prealabilă era atît de severă, încît se cerneau cu mare încetineală prin barieră. Unii dintre oameni știau că le va veni atît de tîrziu rîndul la cercetare, încît se întindeau pe pămînt ca să tragă un pui de somn sau să fumeze, în timp ce alții ședeau la taclale sau tîndăleau prin jur. Boneta roșie și cocarda tricoloră erau pretutindeni, atît printre femei cît și printre bărbați.

După ce stătuse vreo jumătate de oră țeapăn în șa, înregistrînd toate aceste amănunte, Charles Darnay se pomeni față-n față cu același personaj oficial, care dădu gărzii dispoziții să deschidă bariera. După care înmînă celor din escortă o recipisă de primire a străinului și-i ceru acestuia să descalece. Darnay se supuse, iar ceilalți

doi, apucînd dîrlogii calului său frînt de oboseală, făcură cale întoarsă fără să fi intrat în oraș.

Darnay își însoți călăuza în camera de gardă, care duhnea a vin ieftin și a tutun, unde fu luat în primire de un ofițer tuciuriu la față și grosolan. (...)

— Cetățene Defarge, se adresă el călăuzei lui Darnay, în timp ce-și pregătea o foaie de scris, acesta e emigrantul Evrémonde ?

— Acesta-i.

— Vîrsta, Evrémonde ?

— Treizeci și șapte.

— Căsătorit, Evrémonde ?

— Da.

— Căsătorit unde ?

— În Anglia.

— Bineînțeles. Unde ți-e soția, Evrémonde ?

— În Anglia.

— Bineînțeles. Vei fi închis, Evrémonde, în închisoarea La Force.

— Dumnezeule, exclamă Darnay. Conform cărei legi, și pentru ce vină ?

Ofițerul își ridică o clipă ochii de pe foaia de hîrtie.

— De cînd n-ai mai fost pe aici, Evrémonde, au apărut legi noi și vini noi.

Rosti aceste cuvinte cu un zîmbet dur și continuă să scrie.

— Vă solicit să țineți seama că eu am venit aici de bunăvoie, ca răspuns la apelul scris al unui concetățean, apel care se găsește în fața dumneavoastră. Am venit aici ca să clarific situația lui și situația mea. Nu cer nimic altceva decît să mi se ofere prilejul de a o face fără întîrziere. Nu este oare dreptul meu ?

— Emigranții n-au nici un fel de drept, Evrémonde, sună răspunsul impasibil.

Ofițerul continuă să scrie pînă isprăvi, reciți ceea ce scrisese, presără nisip peste foaie și i-o înmînă cetățeanului Defarge, accentuînd :

— La „Secret".

Cetățeanul Defarge îi făcu prizonierului semn cu foaia de hîrtie să-l urmeze. Prizonierul se supuse, și o gardă alcătuită din doi patrioți înarmați, porni după ei.

— Dumneata ești cel care s-a căsătorit cu fiica doctorului Manette, fost prizonier la Bastilia care nu mai există ? întrebă Defarge pe o voce joasă, în timp ce coborau scările postului de pază îndreptîndu-se spre oraș.

— Da, răspunse Darnay, privindu-l cu surprindere.

— Numele meu este Defarge și țin o vinărie în cartierul Saint Antoine. Poate că ai auzit de mine.

— Soția mea a venit la dumneata ca să-și ia tatăl ? Da, așa este !

Cuvîntul „soție" păru să-i deștepte lui Defarge o sumbră asociație de idei, pentru că i se adresă cu o subită enervare :

— De ce te-ai întors în Franța ?

— Ai auzit acum un minut ce m-a făcut să vin. Nu crezi că spun adevărul ?

— Un adevăr care-ți prinde foarte rău, răspunse Defarge cu sprîncenele încruntate și cu privirea ațintită drept înainte.

— Într-adevăr, mă simt cu totul rătăcit. Totul aici este atît de neobișnuit, atît de schimbat, atît de neașteptat și de nedrept, că mă simt cu desăvîrșire rătăcit. Vrei să-mi acorzi un mic ajutor ?

— Nici unul.

Cetățeanul Defarge vorbea ținîndu-și într-una privirea ațintită drept în față.

— Dar la o singură întrebare vrei să-mi răspunzi ?

— Poate. Depinde de natura întrebării. Ce e ?

— În închisoarea asta, unde sînt aruncat cu atîta nedreptate, voi putea avea vreun mijloc de comunicare cu lumea dinafară ?

— *Ai să vezi.*

— Doar n-am să fiu îngropat acolo de viu, fără să fiu judecat și fără vreo posibilitate de a-mi susține cazul ?

— Ai să vezi. Și-apoi ce mare lucru ar fi ? Pe vremuri, alții au fost îngropați la fel, în temnițe și mai rele.

— Dar nu de mine, cetățene Defarge !

Cetățeanul Defarge îi aruncă o privire întunecată în chip de răspuns, și continuă să meargă înainte, păstrînd o tăcere îndărătnică. Cu cît se afunda în această tăcere, cu atît mai slabă era speranța — sau cel puțin așa i se părea lui Darnay — de a-l înmuia cîtuși de puțin. De aceea se grăbi să spună :

— E de cea mai mare importanță pentru mine (și dumneata, cetățene, o știi chiar mai bine decît o știu eu) să pot transmite un mesaj domnului Lorry de la Banca Tellson — un domn din Anglia care se află acum la Paris — un mesaj prin care să-i comunic doar că am fost închis în temnița La Force. Vei fi de acord să faci aceasta pentru mine ?

— Nu voi face nimic pentru dumneata, răspunse Defarge cu aceeași încăpățînare. Eu am o datorie față de Țară și de Popor, și m-am legat să-i slujesc împotriva dumitale. Nu voi face nimic pentru dumneata !

Charles Darnay socoti că era zadarnic să continue a-l ruga, mai ales că-și simțea și mîndria rănită. În timp ce înaintau în tăcere, nu putu decît să-și dea seama cît de obișnuiți erau oamenii cu spectacolul prizonierilor trecînd pe străzi. Nici măcar copiii nu-l băgau în seamă. Ici-colo, un trecător răzleț întorcea capul, și cîțiva îl amenințară cu degetul, pentru că era aristocrat ; altminteri, faptul că un om bine îmbrăcat era dus la închisoare, nu părea cu nimic mai ieșit din comun decît faptul că un muncitor în straie de lucru se ducea la treburile lui. Într-o străduță strîmtă, întunecoasă și murdară, prin care treceau, un orator exaltat, cocoțat pe un scăunaș, perora în fața unui public exaltat, vestejind crimele făcute de rege și de familia regală împotriva poporului. Din cele cîteva vorbe desprinse din cuvîntul oratorului, Darnay află că regele era la închisoare și că ambasadorii străini părăsiseră Franța pînă la unul. Pe drum, cu excepția popasului din Beauvais, nu putuse afla absolut nimic. Escorta și supravegherea îl izolaseră total. [...]

Darnay presimțea sumbru probabilitatea sau chiar certitudinea tratamentului nedrept și a durității întemnițării, precum și cruda despărțire de soția și copilul său ; dar în afară de aceasta, nu se temea de nimic lămurit.

Cu mintea împovărată de asemenea gînduri, destule pentru a fi purtate de-a lungul mohorîtei curți a unei închisori, sosi la temnița La Force.

Un om cu o față buhăită deschise ferestruica plumbuită a unui ghișeu, iar Defarge îi spuse :

— Emigrantul Evrémonde.

— Ce naiba ! Da ' cîți mai sînt ! exclamă omul cu fața buhăită.

Defarge luă recipisa fără să dea atenție exclamației și se retrase împreună cu ceilalți doi patrioți.

— Ce naiba, zic ! își vărsă temnicerul necazul către nevastă-sa. Cîți or mai fi ?

Cum nevasta temnicerului nu avea răspuns la această întrebare, se mulțumi să-l consoleze :

— Trebuie să avem răbdare, dragul meu !

Trei paznici purtători de chei, care intrară cînd nevasta scutură un clopot, îi ținură isonul, iar unul adăugă : „De dragul Libertății !“ ceea ce, în acel loc, suna ca o concluzie nu tocmai adecvată.

Închisoarea La Force era posomorîtă, întunecoasă și împuțită, îmbîcsită de duhoarea grețoasă a somnului rău mirositor. E nemaipomenit cît de repede se răspîndește în asemenea locuri, prost îngrijite, miasma respingătoare a somnului întemnițat.

— Și încă „la Secret“, bombăni temnicerul privind foaia scrisă. De parcă n-ar fi și-acolo ticsit de stă să plesnească.

Îmbufnat, vîrî hîrtia într-un dosar, iar Charles Darnay mai avu de așteptat pînă la viitoarea „plăcere“ o jumătate de oră, pe care și-o petrecu ba plimbîndu-se încolo și-ncoace prin încăperea cu bolți fortificate, ba așezîndu-se pe o bancă de piatră ; era reținut însă acolo, pentru ca figura lui să se imprime în memoria șefului și a subordonaților săi.

— *Haide ! i se adresă șeful*, scoțînd, în cele din urmă, legătura de chei. Vino cu mine, emigrantule !

Prin dezolanta semiobscuritate a închisorii, noul său paznic îl însoți prin coridoare și pe numeroase trepte, în timp ce în urmă-le o sumedenie de uși erau încuiate cu zgomot, pînă ajunseră într-o încăpere mare, joasă, bol-

tită, înțesată de captivi de ambele sexe. Femeile erau așezate în jurul unei mese lungi, unde citeau, scriau, împleteau, coseau sau brodau ; bărbații, în cea mai mare parte, stăteau în spatele femeilor, sau străbăteau încăperea în sus și-n jos.

Irealitatea irealei sale călătorii fu încununată de faptul că toți cei de față se ridicară în picioare pentru a-i face onorurile primirii, cu întreaga eleganță a manierelor vremii, cu grația și curtoazia vieții rafinate.

Atît de ciudate erau aceste rafinamente în posomorala și climatul închisorii, atît de spectrale păreau în atmosfera sordidă și în mizeria prin care erau contemplate, încît Charles Darnay avu senzația că se găsește în tovărășia unor morți. Stafii ! Stafia frumuseții, stafia măreției, stafia elegantei, stafia mîndriei, a frivolității, a spiritului scăpărător, stafia tinereții, a bătrîneții, așteptînd cu toatele eliberarea de pe acest țărm al dezolării, fixîndu-l toate cu ochi schimbați de moartea pe care o trăiseră venind aici. [...]

— În numele tuturor celor reuniți aici întru nefericire, spuse un gentilom cu înfățișarea și vorba curtenitoare, înaintînd spre el, am onoarea să vă urez bun-sosit în temnița La Force și să deplîng, alături de dumneavoastră, calamitatea care v-a adus printre noi. Fie să se termine cît mai repede și cît mai bine. Ar fi o impertinență în orice alt loc, dar nu și aici, dacă v-am întreba de numele și rangul dumneavoastră ?

Charles Darnay se ridică în picioare și oferi informația solicitată, în cuvintele cele mai potrivite pe care le putu găsi.

— Nădăjduiesc, urmă gentilomul urmărindu-l din ochi pe temnicerul șef care se mișca prin sală, că nu ați fost dat „la Secret“ ?

— Nu înțeleg semnificația acestui termen. dar așa i-am auzit spunînd.

— Ah, ce păcat ! Cît de rău ne pare ! Dar nu descurajați ; mulți membri ai comunității noastre au fost închiși inițial „la Secret“, dar numai pentru scurtă durată.

Urmă un murmur de compătimire în timp ce Charles Darnay străbătu încăperea îndreptîndu-se spre poarta

zăbrelită unde-l aştepta temnicerul; numeroase glasuri — printre care se distingeau limpede vocile calde, vibrînd de milă, ale femeilor — îi făcură urări şi-i rostiră cuvinte de îmbărbătare. În faţa porţii zăbrelite, se întoarse pentru a le mulţumi tuturor din inimă; poarta se închise sub mîna temnicerului; şi vedeniile pieriră pentru totdeauna din faţa ochilor săi.

Portiţa se deschidea spre o scară de piatră. După ce urcă patruzeci de trepte (captivul de numai o jumătate de oră şi începuse să le numere), temnicerul descuie o uşă scundă, neagră, şi intrară într-o celulă singuratică. Era rece şi umedă, dar nu întunecată.

— Asta-i, zise temnicerul.

— De ce sînt închis singur?

— De unde vrei să ştiu?

— Pot să cumpăr toc, cerneală şi hîrtie?

— N-am primit asemenea dispoziţii. Vei primi vizite şi le vei putea cere. Deocamdată, îţi poţi cumpăra hrana şi nimic mai mult.

În celulă se găseau un scaun, o masă şi o saltea de paie. În timp ce temnicerul, înainte de a ieşi, făcea o inspecţie generală a acestor obiecte şi a celor patru pereţi, prin mintea captivului, care stătea rezemat de zidul din faţa gardianului, trecu gîndul fugar că omul arăta atît de buhăit, şi la faţă şi la trup, încît ai fi zis că fusese înecat şi se ghiftuise de apă. După plecarea temnicerului, Darnay gîndi în acelaşi chip fugar: „Acum sînt părăsit de parc-aş fi mort!“ [...]

Capitolul II

Piatra de tocilă

BANCA TELLSON, INSTALATĂ ÎN cartierul Saint-Germain din Paris, ocupa o aripă a unui imobil vast, împrejmuit de o curte şi izolat de stradă printr-un zid înalt şi o poartă masivă. Imobilul aparţinuse unui mare nobil care-l locuise pînă cînd întorsese

spatele necazurilor și trecuse granița deghizat în hainele propriului său bucătar. O fiară sălbatică gonită de hăitași, asta era, din moment ce acest nobil nu fusese altul decît monseniorul căruia i se servea șocolata de către patru slugi deodată.

Monseniorul făcîndu-se nevăzut, iar cei trei vlăjgani izbăvindu-se de păcatul de a fi stors de la el simbrii pipărate, prin faptul că se arătaseră gata să-i taie beregata, casa monseniorului fusese întîi sechestrată, apoi confiscată. Evenimentele se desfășurau atît de precipitat, și decretele urmau unul după altul în asemenea ritm năvalnic, încît acum, în cea de a treia noapte a lunii septembrie, patrioții-emisari ai legii se aflau în posesia casei monseniorului, pe care o însemnaseră cu un tricolor, și beau rachiu în fastuoasele-i apartamente.

La Londra, un local destinat afacerilor asemănător cu cel al Băncii Tellson din Paris, i-ar fi făcut pur și simplu pe funcționari să-și iasă din minți. Căci ce-ar fi spus cumpănita responsabilitate și respectabilitate britanică dacă ar fi văzut în curtea unei bănci portocali în ciubere, și un Cupidon deasupra tejghelelor ? Și totuși, asemenea lucruri existau. Tellson trecuse cu bidineaua peste Cupidon, dar acesta putea fi văzut pe tavan, foarte sumar îmbrăcat, îndreptîndu-și săgeata (cum procedează foarte des) spre bani, din zori și pînă-n noapte. În Lombard-street, la Londra, prezența acestui june păgîn ar fi dus neapărat la faliment, ca și prezența unui alcov îmbrăcat în draperii grele și aflat înapoia junelui nemuritor, precum și a unei oglinzi încastrate în perete și a unor funcționari deloc bătrîni, care țopăiau în public cînd nu te așteptai. Și totuși, Banca Tellson franceză se descurca de minune în ciuda tuturor acestor frivolități și, atîta timp cît vremurile fuseseră normale, nimeni nu se speriase și nu-și retrăsese banii din pricina lor.

Cîți bani vor fi retrași de la Banca Tellson de aici înainte și cîți vor rămîne acolo, îngropați și uitați ? Cîtă argintărie și giuvaericale se vor înnegri în ascunzătorile Băncii Tellson, în timp ce depunătorii lor vor mucegăi în temniță sau vor pieri de moarte violentă ? Cîte conturi cu Banca Tellson, care nu vor mai putea fi soldate pe lumea asta, vor trebui transferate pe lumea cealaltă ?

Nici un om n-ar fi putut răspunde în acea noapte la asemenea întrebări, nici chiar domnul Jarvis Lorry, deşi îşi frămînta mintea cu ele. Şedea lîngă un foc de lemne de curînd aprins (în anul acela mănat şi sterp se răcise de timpuriu), iar pe faţa lui cinstită şi curajoasă se lăsase o umbră mai adîncă decît cea pe care o arunca lampa atîrnată în tavan sau pe care o răsfrîngeau, deformată, obiectele din încăpere — se lăsase umbra groazei.

Locuia chiar la Bancă. Întîmplător, ocuparea patriotică a imobilului principal îi oferea oarecare securitate, dar în inima lui curată, bătrînul domn nu calculase nici un moment acest lucru. Împrejurări de asemenea natură îi erau absolut indiferente, aşa încît el nu-şi făcea decît datoria. În partea opusă a curţii, sub o colonadă, se afla un spaţiu întins de depozitare a trăsurilor — unde, într-adevăr, se mai aflau şi acum cîteva din caleştile monseniorului. Două făclii mari fuseseră fixate pe două coloane şi, luminată de acestea, în aer liber, se afla o uriaşă piatră de tocilă : o piatră grosolan montată, care părea să fi fost adusă în grabă de pe la vreun fierar din vecinătate, sau de la vreun alt atelier. Ridicîndu-se de pe scaun şi privind pe fereastră la obiectele acestea inofensive, domnul Lorry se cutremură şi se retrase din nou pe scaunul său de lîngă foc. Deschisese nu numai geamul, dar şi oblonul de şipci dinafară, şi acum le închise pe amîndouă, tremurînd din toate mădularele.

Din străzile de dincolo de zidul înalt şi de poarta masivă, răzbătea obişnuitul zumzet al oraşului, străpuns din cînd în cînd de cîte un sunet de nedescris, ciudat şi nepămîntean.

„Slavă Domnului, îşi zise domnul Lorry, împreunîndu-şi mîinile, că nici unul dintre cei dragi mie nu se află în noaptea asta în acest cumplit oraş. Aibă-i Domnul în paza sa pe toţi cei aflaţi în primejdie !“

Curînd după aceea, se auzi clopotul porţii masive şi domnul Lorry gîndi : „S-au întors !“ Rămase locului trăgînd cu urechea. Dar, împotriva aşteptărilor lui, nu auzi iureşul sălbatic în curte, ci doar poarta închizîndu-se din nou, şi apoi linişte.

Nervozitatea şi spaima care-l copleşiseră îl făceau să fie îngrijorat în ce priveşte securitatea băncii, îngrijorare

inerentă atunci cînd porți o mare răspundere și ești înconjurat de spirite aţîţate. Banca era însă bine păzită și domnul Lorry se ridică de pe scaun cu gîndul de a trece pe la oamenii de încredere care o supravegheau, cînd ușa se deschise brusc și înăuntru năvăliră două persoane la vederea cărora, bătrînul se prăbuși uluit pe scaun.

Lucie și tatăl ei ! Lucie cu brațele întinse spre el, și cu acea veche expresie gravă, atît de concentrată și de intensă, încît părea că-i fusese pecetluită pe față pentru a-i da forță și rezistență în această anume pasă a vieții ei.

— Ce înseamnă asta ! strigă domnul Lorry fîstîcit și cu respirația tăiată. Ce s-a întîmplat ? Lucie ! Manette ! Ce s-a întîmplat ? Ce v-a adus aici ? Ce este ?

În paloarea și-n disperarea ei, cu ochii pironiți asupra lui, Lucie gîfîi cu implorare în glas, aruncîndu-i-se în brațe :

— O, scump prieten ! Soțul meu !

— Soțul tău, Lucie ?

— Charles.

— Ce-i cu Charles ?

— E aici.

— Aici, în Paris ?

— E aici, de cîteva zile — trei sau patru — nu mai știu cîte — nu pot să-mi adun gîndurile. O pornire generoasă l-a adus aici fără știrea noastră ; a fost oprit la barieră și zvîrlit în închisoare.

Bătrînul domn nu-și putu reține un strigăt. Aproape în aceeași clipă, clopotul masivei porți zdrăngăni din nou, și o larmă teribilă de tropăieli și de glasuri se revărsă în curte.

— Ce-i acest zgomot ? întrebă doctorul îndreptîndu-se spre fereastră.

— Nu te uita ! strigă domnul Lorry. Nu privi afară ! Manette, pentru nimic în lume să nu atingi oblonul !

Doctorul se întoarse, cu mîna pe ivărul ferestrei și spuse cu un zîmbet rece, curajos :

— Dragul meu prieten, în acest oraș viața mea e fermecată. Am fost prizonier la Bastilia. Nu există patriot

în Paris — ce spun în Paris ? În întreaga Franță — care, știind că am fost prizonier la Bastilia, să nu mă îmbrățișeze și să nu mă poarte în triumf. Vechile mele suferințe mi-au împrumutat o putere care ne-a ajutat să trecem bariera, să aflăm veşti despre Charles şi să ajungem pînă aici. Ştiam că aşa se va întîmpla ; ştiam că îl pot salva pe Charles din primejdie ; i-am spus toate acestea şi Luciei. Ce-i acest zgomot ?

Mîna lui era din nou pe ivărul ferestrei.

— Nu privi ! strigă domnul Lorry cu disperare. Nu, Lucie, scumpa mea, nici tu ! Îşi petrecu braţul pe după umerii ei şi o susţinu. Nu fi atît de îngrozită, draga mea. Îţi jur solemn că nu ştiu să i se fi întîmplat ceva rău lui Charles ; că n-am avut nici cea mai mică bănuială că s-ar afla în acest oraş fatal. În ce închisoare e ?

— La Force.

— La Force ! Lucie, fetiţa mea, dacă ai fost vreodată în viaţa ta viteză — şi ştiu că ai fost mereu — trebuie să te stăpîneşti şi să faci întocmai ce-am să-ţi cer eu ; căci de acest lucru depinde mai mult decît îţi poţi tu închipui sau decît îţi pot eu spune. În această noapte nu-ţi poate fi de ajutor nici un fel de acţiune ; în nici un caz nu poţi ieşi din casă. Îţi spun toate acestea, pentru că ceea ce-ţi voi cere eu să faci, de dragul lui Charles, este lucrul cel mai greu dintre toate. Trebuie să fii supusă, liniştită, tăcută. Trebuie să-mi dai voie să te duc într-o cameră din spatele casei. Trebuie să ne laşi singuri două minute pe tatăl tău şi pe mine, şi asta, în numele Vieţii şi al Morţii, fără nici o întîrziere.

— Pe dumneata te voi asculta. Citesc pe faţa dumitale că ştii prea bine că nu pot face nimic altceva. Ştiu că spui adevărul.

Bătrînul o sărută, o conduse în grabă în camera lui şi răsuci cheia în broască ; apoi se întoarse repede la doctor, deschise fereastra şi crăpă oblonul, îşi lăsă mîna pe braţul lui Manette şi priviră împreună în curte.

Văzură un puhoi de bărbaţi şi femei ; dar nu destui ca să umple curtea ; patruzeci sau cincizeci în total. Ocupanţii casei le dăduseră drumul pe poartă, ei se năpusti-

seră, iar acum trudeau la piatra de tocilă ; fără îndoială, fusese instalată acolo pentru folosința lor, locul fiind retras și la îndemînă.

Dar cît de cumplit arătau acești oameni și cît de cumplită le era munca !

Piatra de tocilă avea două mînere, pe care le învîrteau nebunește doi bărbați ale căror chipuri, în momentul cînd mișcările roții îi făcea să-și ridice capetele și să-și arunce părul lung pe spate, arătau mai aprige și mai crude decît chipurile celor mai crînceni sălbatici, sub cea mai barbară deghizare. Își lipiseră sprîncene false și mustăți false, iar figurile hidoase le erau însîngerate și asudate, schimonosite de atîtea răcnete, și cu priviri fixe și sticloase de atîțare și de nesomn. [...] Cei doi se retraseră de la fereastră, și doctorul privi la fața pămîntie a prietenului său, căutînd o explicație.

— Își ucid prizonierii, șopti domnul Lorry privind cu teamă de jur împrejur în camera încuiată. Dacă ești convins de cele ce spui ; dacă într-adevăr ai puterea pe care gîndești c-o deții — așa cum de altfel gîndesc și eu — fă-te cunoscut acestor oameni și roagă-i să te ducă la închisoarea La Force. S-ar putea să fie prea tîrziu, nu știu, dar nu mai pierde nici un minut !

Doctorul Manette îi strînse mîna, se năpusti, cu capul descoperit, afară din odaie și, cînd domnul Lorry se apropie din nou de oblon, el se și afla în curte.

Cascada lui de păr argintiu, fața-i de neuitat, impetuozitatea și încrederea gesturilor cu care dădea la o parte armele din cale de parcă și-ar fi croit drum prin apă, îl aduseră într-o clipă chiar în inima mulțimii de la piatra de tocilă. Urmară cîteva clipe de tăcere, apoi o pripeală, un murmur, și sunetul nedeslușit al vocii lui ; pe urmă domnul Lorry îl văzu înconjurat de toți cei din curte, apoi prins în mijlocul unui șir de douăzeci de bărbați, toți legați umăr la umăr și fiecare cu brațul pe umărul celuilalt, grăbindu-se să iasă și strigînd de zor : „Trăiască prizonierul de la Bastilia !“ „Ajutor pentru ruda prizonierului de la Bastilia întemnițată la închisoarea

La Force !“ Faceți loc, acolo în față, pentru prizonierul de la Bastilia !“ „Să-l salvăm pe prizonierul Evrémonde din La Force !“ Acestora le urmară nenumărate strigăte de răspuns.

Domnul Lorry închise din nou oblonul, trase perdeaua și se grăbi spre Lucie, anunțînd-o că doctorul era ajutat de popor, și că plecase în căutarea soțului ei. O găsi împreună cu fetița și cu domnișoara Pross ; dar mult mai tîrziu, în timp ce le veghea în atîta liniște cîtă le putea oferi acea noapte, îi trăsni domnului Lorry prin cap să se mire de prezența lor acolo.

La acel ceas, Lucie căzuse într-un soi de toropeală, pe podea, la picioarele domnului Lorry, agățată de mîna acestuia. Domnișoara Pross culcase copilul pe patul bătrînului, iar capul ei lunecase încetul cu încetul pe pernă, alături de drăgălașa-i comoară. Ah, acea lungă noapte întretăiată de gemetele sărmanei soții ! Ah, acea lungă, lungă noapte în care tatăl ei nu se întoarse și nici o veste nu răzbi pînă la dînșii !

Încă în două rînduri clopotul porții masive zdrăngăni în beznă, iureșul se repetă, iar piatra de tocilă se învîrti cu sîrg.

— Ce este ? strigă Lucie înspăimîntată.

— Sst ! Soldații își ascut săbiile. Locul acesta este acum proprietate națională, și-i folosit ca un fel de armurărie, scumpa mea.

În două rînduri, doar atît ; dar ultima oară scrîșnetul fu slab și inegal. Curînd după aceea, zorii începură să se limpezească, iar domnul Lorry se desprinse ușurel din încleștarea mîinii Luciei, și privi prudent pe fereastră. Un bărbat, atît de mînjit de sînge încît l-ai fi putut lua drept un ostaș grav rănit ce se redeșteaptă, încet, la viață pe cîmpul unui măcel, se ridica alene de pe pavaj, lîngă piatra de tocilă, privind în jur cu un aer buimac. Curînd, ucigașul vlăguit descoperi în lumina tulbure una dintre caleștile monseniorului și, împleticindu-se pînă la superbul vehicul, se căță înăuntru și închise portiera, pentru a se odihni pe somptuoasele-i perne.

Capitolul III

Umbra

UNUL DINTRE PRIMELE GÎNDURI care încolțiră în mintea de om de afaceri a domnului Lorry, cînd sosi ceasul la care-și reluă treburile, a fost următorul : nu avea dreptul să pună în primejdie siguranța Băncii Tellson adăpostind sub acoperișul firmei pe soția unui prizonier emigrant. Dac-ar fi fost vorba de el, și-ar fi pus în joc, fără să pregete o clipă, tot ce avea, propria-i siguranță și propria-i viață, de dragul Luciei și al fetiței ei ; dar purta o mare răspundere, iar în ce privește misiunea lui de serviciu, domnul Lorry judeca strict, ca un om de afaceri.

La început, gîndul îl purtă spre Defarge și-și spuse că ar trebui să regăsească vinăria și să se sfătuiască cu patronul în privința unui adăpost sigur în acest oraș răvășit. Dar același gînd, care-i sugerase soluția de mai sus o și respinse ; Defarge locuia în cartierul cel mai revoluționar și, de bună seamă, avea un rol influent acolo și era vîrît adînc în acțiunile-i primejdioase.

La ora amiezii, cum doctorul încă nu se arătase și cum fiecare minut de zăbavă putea compromite siguranța Băncii Tellson, domnul Lorry se sfătui cu Lucie. Aceasta îl informă că tatăl ei îi vorbise de închirierea, pe termen scurt, a unui mic apartament prin preajma Băncii. Cum la asemenea hotărîre nu putea exista nici o obiecție și cum domnul Lorry prevedea că și în cazul în care situația lui Charles s-ar fi soluționat cum e mai bine și el ar fi fost eliberat, tot n-ar fi putut nădăjdui să părăsească orașul, porni în căutarea unei locuințe și descoperi una potrivită, în capătul de sus al unei străduțe lăturalnice și retrase.

Le mută grabnic pe Lucie, fetița și domnișoara Pross, în această locuință ; dîndu-le cîtă speranță putu, și mult mai multă decît avea el. Îl lăsă pe Jerry cu ele, în chip de matahală care putea umple cadrul unei uși și putea

rezista la o serie de lovituri în scăfîrlie, iar domnul Lorry se întoarse la treburile lui.

Ziua se mistui, mistuindu-l și pe el, pînă la ceasul de închidere a Băncii. Se găsea din nou singur în odaia lui unde l-am aflat cu o noapte în urmă, și tocmai se gîndea la ce-ar mai urma să facă acum, cînd auzi pași pe scară. Cîteva clipe mai tîrziu, se găsi în prezența unui bărbat care-l măsura cu o privire iscoditoare și care i se adresă rostindu-i numele.

— La dispoziția dumneavoastră, răspunse domnul Lorry. Mă cunoașteți ?

Era un om bine legat, cu păr negru, creț, în vîrstă de vreo patruzeci și cinci sau cincizeci de ani. Drept răspuns, repetă și el, fără nici o schimbare de ton, aceleași vorbe :

— V-am mai văzut pe undeva.

— Poate că la vinăria mea ?

Cu interesul brusc stîrnit, și foarte agitat, domnul Lorry îl întrebă :

— Veniți din partea doctorului Manette ?

— Da. Vin din partea doctorului Manette.

— Și ce-mi comunică ? Ce mesaj îmi trimite ?

Defarge îi înmînă un petic de hîrtie despăturit. Conținea următoarele rînduri, scrise de mîna doctorului :

Charles e în siguranță, dar eu încă nu pot părăsi, cu inima împăcată, acest loc. Am obținut favoarea ca purtătorul biletului să-i ducă și Luciei unul din partea lui Charles. Dă-i voie purtătorului s-o vadă pe Lucie.

Fusese scris cu o oră în urmă, în temnița La Force.

— Vrei să mă însoțești la locuința soției ? spuse domnul Lorry bucuros și ușurat în urma lecturii, cu glas tare, a biletului.

— Da, răspunse Defarge.

Fără să-și dea încă bine seama cu cîtă ciudată rezervă și cît de mecanic vorbea Defarge, domnul Lorry își puse pălăria și ieșiră împreună în curte. Acolo găsiră două femei ; una dintre ele împletind de zor.

— Fără îndoială, doamna Defarge ! spuse domnul Lorry care o lăsase, cu ani în urmă, exact în aceeaşi atitudine.

— Ea e, observă soţul.

— Vine şi doamna Defarge cu noi ? se interesă domnul Lorry, văzînd-o că pornea în aceeaşi direcţie.

— Da. Ca să poată recunoaşte figurile şi vedea persoanele. Spre siguranţa lor.

Începînd abia acum să fie izbit de comportarea lui Defarge, domnul Lorry îl privi bănuitor, dar merse mai departe.

Erau urmaţi de ambele femei ; cea de a doua era Răzbunarea.

Străbătură repede străzile pînă la noul domiciliu, urcară treptele, fură întîmpinaţi de Jerry, şi o găsiră pe Lucie plîngînd de una singură. La veştile pe care i le dădu domnul Lorry în legătură cu soţul ei, fu transportată de fericire şi strînse cu putere mîna care-i dăduse biletul, fără să se gîndească la ce înfăptuise acea mînă peste noapte şi la ce i-ar fi putut face chiar soţului ei.

Scumpa mea, fii curajoasă. Sînt bine şi tatăl tău are mare influenţă pe aici. Nu-mi poţi trimite nici un răspuns. Sărută copilul din partea mea.

Acesta era tot conţinutul biletului. Totuşi, pentru cea care-l primise însemna foarte mult, din moment ce se întoarse de la Defarge către soţia lui, şi sărută una dintre mîinile care împleteau. Era un gest pasionat, iubitor, plin de recunoştinţă, feminin, dar mîna sărutată nu răspunse în nici un fel — se lasă o clipă în jos, rece şi grea, apoi îşi reluă împletitura.

În atingerea acestei mîini a fost ceva care o făcu pe Lucie să se înfrîneze. Dădu să-şi vîre biletul în sîn, şi se opri la mijlocul gestului, ducîndu-şi mîinile la gît şi privind îngrozită la doamna Defarge.

Aceasta întîmpină fruntea şi sprîncenele ei înălţate cu o căutătură rece, impasibilă.

— Draga mea, interveni domnul Lorry cu intenţia de a o linişti ; pe străzi sînt ciocniri dese ; şi cu toate că-i

foarte puțin probabil ca cineva să se lege de tine, doamna Defarge dorește să-i vadă personal pe cei pe care are puterea de a-i ocroti în aceste timpuri, pentru a-i putea recunoaște... pentru a-i putea identifica. Cred, urmă domnul Lorry cu tot mai multă șovăială în glasul liniștitor pe măsură ce îl izbea felul împietrit al celor trei, cred, cetățene Defarge, că expun corect lucrurile ?

Defarge privi posomorît către nevastă-sa și nu dădu alt răspuns în afara unei îmbufnate mormăieli de încuviințare.

— Așa că, Lucie, ai face mai bine, continuă domnul Lorry străduindu-se să adopte un ton și un fel de a fi cît mai împăciuitoare, să le aduci aici pe fetiță și pe buna noastră Pross. Defarge, buna noastră Pross e o doamnă din Anglia, care nu pricepe boabă franțuzește.

Doamna în chestiune, a cărei înrădăcinată convingere că poate face față cu succes oricărui străin nu se lăsase clătinată de nenorocire și primejdie, își făcu apariția, cu brațele la piept și se adresă în englezește Răzbunării, ai cărei ochi îi întîlni mai întîi :

— Hei, Mutră înțepată ! Ce mai faci ? Sper că faci bine !

O gratifică și pe doamna Defarge cu o tuse specific britanică ; dar nici una dintre cele două femei nu-i acordară cea mai mică atenție.

— Acesta-i copilul ? întrebă doamna Defarge oprindu-se pentru prima dată din lucru și arătînd cu andreaua spre mica Lucie, de parc-ar fi îndreptat spre ea un deget al Soartei.

— Da, doamnă, răspunse domnul Lorry ; aceasta este scumpa fetiță a prizonierului nostru și unicul său copil.

Umbra ce părea a fi emanată de doamna Defarge și de însoțitorii ei căzu deodată atît de sumbru și de amenințător asupra copilului, încît mama îngenunche instinctiv și-și strînse fetița la piept. Umbra ce părea a fi emanată de doamna Defarge și de însoțitorii ei păru atunci să cadă, sumbru și amenințător, asupra micului grup alcătuit din mamă și copil.

— E de ajuns, bărbate, grăi doamna Defarge. I-am văzut. Putem pleca.

Dar în această comportare potolită mocnea destulă ameninţare — nu vizibilă şi concretă, ci nedesluşită şi reţinută — pentru ca Lucie să se simtă alarmată şi, lăsîndu-şi mîna plină de implorare pe rochia doamnei Defarge, să spună :

— Să fiţi bună cu sărmanul meu soţ. Să nu-i faceţi nici un rău ! Dacă va fi posibil, mă veţi ajuta să-l pot vedea ?

— Misiunea mea nu-l priveşte pe soţul dumitale, răspunse doamna Defarge, măsurînd-o de sus în jos, cu un calm desăvîrşit. Misiunea mea se extinde numai asupra fiicei tatălui dumitale.

— Atunci, de hatîrul meu, fie-ţi milă şi de soţul meu. De dragul copilului ! Îşi va împreuna mînuţele şi se va ruga de dumneata să ai milă. Dumneata ne inspiri mai multă teamă decît toţi ceilalţi.

Doamna Defarge primi aceste cuvinte ca pe un compliment şi privi către soţul ei. Defarge, care în tot acest timp îşi muşcase stingherit, unghia degetului mare, uitîndu-se la nevastă-sa, îşi controlă acum expresia feţei arborînd un aer sever.

— Ce spune soţul dumitale în biletul acela ? întrebă doamna Defarge cu un zîmbet întunecat. Influenţă ? Parcă zice ceva despre influenţă ?

— În legătură cu tatăl meu, răspunse Lucie scoţînd cu grabă hîrtia din sîn, dar cu ochii aţintiţi asupra celei ce-i punea întrebarea şi nu asupra scrisorii. Tatăl meu are mare influenţă acolo.

— Sigur c-o să-l elibereze ! spuse doamna Defarge. N-are decît s-o facă !

— Ca soţie şi ca mamă, strigă Lucie din adîncul inimii, te implor să-ţi fie milă de mine şi să nu foloseşti puterea pe care o deţii împotriva nevinovatului meu soţ, ci în favoarea lui. O, femeie-soră, gîndeşte-te la mine ! La mine ca soţie şi ca mamă !

Doamna Defarge privi, cu eterna ei răceală, spre cea care o implora şi, întorcîndu-se către prietena ei, Răzbunarea, grăi :

— De soţiile şi de mamele pe care le-am cunoscut noi, de cînd eram de-o şchioapă, ca fetiţa asta, sau poate chiar mai mici, nu s-a ţinut prea mult seama. Ştiam că soţii

lor şi taţii copiilor lor putrezesc în închisoare, departe de ele. Întreaga noastră viaţă le-am văzut pe surorile noastre femei suferind, ele şi copiii lor, şi chinuindu-se de sărăcie, de lipsă de îmbrăcăminte, de foame, sete, boală, mizerie, şi tot felul de lipsuri.

— Altceva nici c-am văzut, răspunse Răzbunarea.

— Am răbdat această suferinţă amar de vreme, urmă doamna Defarge întorcîndu-şi din nou ochii spre Lucie. Judecă şi dumneata ! Îţi închipui că suferinţa unei singure soţii şi mame poate însemna mare lucru pentru noi ?

Îşi reluă împletitura şi ieşi din încăpere. Răzbunarea o urmă. Defarge ieşi ultimul şi închise uşa în urmă-i.

— Curaj, draga mea Lucie, îi spuse domnul Lorry ridicîndu-se de jos. Curaj, şi iar curaj ! Pînă acum, lucrurile merg destul de bine în ce ne priveşte — mult, mult mai bine decît au mers în ultima vreme pentru multe suflete în suferinţă. Capul sus şi în inima ta, fii recunoscătoare.

— Sper că nu sînt nerecunoscătoare, dar femeia asta cumplită pare să arunce o umbră asupra mea şi asupra tuturor speranţelor mele.

— Ţţţ, ţţţ, făcu domnul Lorry ; ce-i cu disperarea asta în inima ta vitează ? Într-adevăr, doar o umbră ! Fără nici un fel de consistenţă, Lucie.

Dar umbra acestor Defarge îl învăluia şi pe el, în pofida asigurărilor pe care le dădea, şi adînc, în inima lui, se simţea foarte tulburat.

Capitolul IV

Calm în furtună

DOCTORUL MANETTE NU SE ÎNtoarse acasă pînă-n dimineaţa celei de-a patra zile de absenţă. Ascunse atît de bine de Lucie cea mai mare parte a faptelor întîmplate în acest răstimp, încît numai la multă vreme după ce între ea şi Franţa se aşternuse întreaga depărtare ce le despărţea, află fiica lui că poporul răz-

vrătit omorîse unsprezece mii de prizonieri, femei și bărbați, de toate vîrstele ; că patru zile și patru nopți la rînd fuseseră înroșite de isprăvi sîngeroase ; că pînă și aerul pe care-l respirase fusese îmbibat de măcel. Lucie nu știu altceva decît că avusese loc un asalt asupra închisorilor, că toți prizonierii politici se aflaseră în pericol, iar unii dintre aceștia fuseseră smulși de mulțime și uciși..

Domnului Lorry însă, doctorul îi povesti — cerîndu-i să păstreze secretul, cerere asupra căreia n-a fost nevoie să stăruie — că, în seara plecării, mulțimea îl purtase pînă la închisoarea La Force. Că la închisoare dăduse peste un tribunal care se constituise singur, și în fața căruia prizonierii erau aduși unul cîte unul, fiind judecați în grabă și, sau osîndiți să fie zvîrliți în măcel, sau eliberați, sau (în cazuri rare) trimiși înapoi în temniță. Că, fiind înfățișat de către însoțitorii săi acestui tribunal, doctorul își declinase numele și profesia, precum și faptul că zăcuse optsprezece ani la Bastilia, necunoscut și nejudecat ; că, în acel moment, un membru al corpului de judecată se ridicase în picioare și-l recunoscuse, și acesta fusese Defarge.

Pe urmă, se asigurase pe loc, datorită dosarelor aflate pe masă, că ginerele lui figura încă printre prizonierii aflați în viață, și atunci începuse să-i pledeze cu tărie cauza în fața Tribunalului — ai cărui membrii unii adormiseră, iar alții vegheau, unii erau mînjiți de sîngele vărsat, iar alții neîntinați, unii beți, iar alții nu ; pledase pentru viața și libertatea ginerelui său. Povesti mai departe că, în primul impuls frenetic al ovațiilor cu care fusese copleșit în calitate de victimă a regimului răsturnat, i se acordase favoarea ca Charles Darnay să fie chemat în fața Curții și examinat. Că fusese pe punctul de a fi eliberat pe loc, cînd curentul de opinii în favoarea lui fu stăvilit de un inexplicabil obstacol (de neînțeles pentru doctor), care provocă o foarte scurtă consfătuire secretă. Că omul care acționa în calitate de președinte îl informase atunci pe doctorul Manette că prizonierul trebuia să rămînă sub pază, dar că, de hatîrul lui, va fi ținut sub pază sigură și inviolabilă. Și că, pe loc, la un semnal, prizonierul fusese din nou condus în temniță ; dar că dînsul, doctorul,

solicitase cu atîta ardoare îngăduința de a rămîne acolo, pentru a se încredința că ginerele lui nu va fi zvîrlit, prin cine știe ce rea-voință sau nefericită întîmplare, în iadul de afară ale cărui răcnete de moarte înăbușiseră de multe ori glasul procedurilor judecătorești, încît obținuse această permisiune, și rămăsese în acea Sală a Sîngelui pînă cînd primejdia se potolise.

Priveliștile de care avusese parte acolo, cu scurte întreruperi, pentru hrană și somn, e mai bine să rămînă neistorisite. Bucuria demențială cu care erau primiți, de mulțime prizonierii eliberați, îl uluise aproape tot atît de mult ca și ferocitatea demențială cu care erau sfîșiați în bucăți ceilalți. Povesti despre un prizonier care fusese achitat și pornise liber pe stradă, pentru ca un barbar, greșit informat, să-și înfigă sulița în el. Fiind rugat să îngrijească de rănit, doctorul ieși pe aceeași poartă și găsi victima în brațele unor buni samariteni, așezați pe cadavrele victimelor căsăpite. Cu o inconsecvență la fel de monstruoasă ca tot ce se întîmpla în acea noapte de coșmar, îl ajutară pe doctor și-l îngrijiră pe rănit cu cea mai duioasă solicitudine — încropiră o targă și-l transportară cu mare grijă — pentru ca după aceea să-și înșface din nou armele și să se avînte într-un măcel atît de crîncen, încît doctorul trebuise să-și acopere ochii cu mîinile și fusese cuprins de un leșin.

În timp ce domnul Lorry asculta toate aceste mărturisiri și privea la fața prietenului său, acum în vîrstă de șaizeci și doi de ani, încolți în el teama ca nu cumva aceste oribile experiențe să redeștepte în el vechiul pericol. Dar niciodată nu văzuse la prietenul său asemenea înfățișare ; prima dată în viață, doctorul simțea că toate caznele lui se prefăcuseră în forță și vigoare. Pentru prima dată simțea că în focul torturilor sale, făurise, încetul cu încetul, drugul de oțel care putea sparge poarta închisorii unde zăcea soțul fiicei lui, redîndu-i libertatea.

— Toată suferința mea a slujit unui țel folositor, prietene ; nu a fost numai irosire și distrugere. Așa cum copila mea iubită m-a ajutat să-mi revin, tot astfel o voi ajuta și eu, redîndu-i cea mai scumpă parte din ea însăși.

Aşa gîndea doctorul Manette. Şi cînd Jarvis Lorry văzu ochii scăpărători, faţa hotărîtă, expresia de calm şi stăpînirea de sine a acestui om a cărui viaţă i se păruse întotdeauna că fusese oprită în loc, asemenea unui ceasornic, preţ de ani şi ani, şi că fusese apoi din nou pornită cu o energie care dormitase latent cît timp nu putuse acţiona, Jarvis Lorry îl crezu.

Lucruri mai mari decît cele pe care le avea de înfruntat doctorul în acel moment, aveau să se supună dîrzeniei hotărîrii sale. Cît timp fu la locul lui, adică un medic care în munca sa nu face deosebiri între oameni, încătuşaţi sau liberi, bogaţi sau săraci, buni sau răi, îşi folosi atît de înţelept influenţa personală, încît în scurt timp deveni inspector medical peste trei închisori, printre care şi La Force. Acum, o putu asigura pe Lucie că soţul ei nu mai era închis singur în celulă, ci cu alţi prizonieri ; îl vedea pe Charles săptămînal, şi-i aducea Luciei mesaje dragi direct de pe buzele lui ; uneori soţul ei îi trimitea cîte o scrisorică (dar niciodată prin doctor) ; însă Lucie nu avea voie să-i scrie ; căci printre numeroasele bănuieli aprige, privind uneltirile care se urzeau în închisori, cele mai grele cădeau asupa emigranţilor, despre care se ştia că-şi făcuseră prieteni sau relaţii permanente în străinătate.

Această nouă viaţă a doctorului nu era, fără îndoială, scutită de griji ; totuşi, înţeleptul domn Lorry îşi dădea seama că îi insufla o anumită mîndrie ce-l susţinea. O mîndrie neîntinată de nimic josnic ; o mîndrie firească şi meritată ; dar domnul Lorry o observa ca pe o curiozitate. Doctorul ştia prea bine că, pînă în acel moment, în mintea fiicei şi a prietenului său întemniţarea lui fusese asociată cu suferinţă, lipsuri şi decrepitudine. Acum valorile fuseseră răsturnate şi, datorită vechii încercări prin care trecuse, se ştia învestit cu puteri de la care amîndoi aşteptau eliberarea şi siguranţa lui Charles ; această transformare îl exaltă pînă-ntr-atît, încît luă dînsul frînele, considerîndu-i pe ei drept cei slabi, cei care depindeau de el, cel puternic [...]

Dar, cu toate că doctorul se străduia într-una şi nu contenea cu încercările de a-l elibera pe Charles Darnay, sau cel puţin, de a-l face să apară într-un proces, curentul

noilor evenimente era prea năvalnic și prea puternic pentru ca el să-i poată ține piept.

Începuse Era nouă ; regele fusese judecat, condamnat și decapitat ; Republica Libertății, Egalității, Fraternității se declarase pentru victorie sau moarte împotriva întregii omeniri înarmate ; steagul negru fîlfîia zi și noapte pe turlele catedralei Notre Dame ; trei sute de mii de oameni, chemați la luptă împotriva tiranilor de pe toată fața pămîntului, se ridicaseră de pe felurite plaiuri ale Franței.

Un tribunal revoluționar în capitală, și patruzeci sau cincizeci de mii de comitete revoluționare în întreaga țară ; o lege privitoare la suspecți, care spulbera orice rest de siguranță a libertății și a vieții, și lăsa pe orice cetățean bun și cinstit la discreția oricărui cetățean rău și necinstit ; închisori ticsite de oameni lipsiți de orice vină, care nu puteau obține ascultare ; se plăteau polițe vechi, socoteli uitate, răbufneau uri și răzbunări ascunse. Ghilotina ajunsese la mare cinste. [...] Reteza atîtea capete, încît atît ea cît și pămîntul din jur se coloraseră într-un roșu putred. Se putea demonta în bucăți, ca o jucărie drăcească, și apoi se împreuna la loc acolo unde era nevoie de ea. Îl amuțea pe cel bun de gură, îl dobora pe cel puternic, îl nimicea pe cel frumos. Într-o singură dimineață scurtase de capete douăzeci și doi de prieteni de rang înalt — în tot atîtea minute. Călăul-șef, care o mînuia, căpătase porecla de Samson.

Printre toate aceste grozăvii, cu prăsila lor cu tot, doctorul înainta cu capul sus ; încrezător în puterea lui, perseverent în țelul său, fără să se îndoiască o clipă că pînă la urmă îl va salva pe soțul Luciei. Și totuși, torentul timpului se rostogolea pe lîngă el, vijelios și scormonitor, și smulgea cu atîta furie zilele din loc, încît trecuse un an și trei luni de cînd Charles zăcea în închisoare. Revoluția ajunsese atît de crudă în acea lună decembrie, încît rîurile din Sud erau umflate de cadavrele celor înecați în chip samavolnic, peste noapte. Și totuși, doctorul pășea cu capul sus printre aceste grozăvii. Nimeni nu era pe atunci mai cunoscut în Paris ca el ; și nimeni nu se afla într-o situație mai bizară. Tăcut, omenos, de neînlocuit la spital și la închisoare, folosindu-și meșteșugul deopo-

trivă printre ucigaşi şi printre victime, era o personalitate cu totul deosebită. În timp ce-şi îndeplinea meseria, înfăţişarea lui şi povestea despre captivitatea la Bastilia îl situau pe alt plan faţă de toţi ceilalţi.

Capitolul V

Tăietorul de lemne

UN AN ŞI TREI LUNI. ŞI ÎN TOT acest răstimp Lucie nu era sigură de la un ceas la altul că a doua zi ghilotina n-avea să reteze şi capul soţului ei. Zi de zi, pe caldarîmul bolovănos se hurducau greoi faetoanele înţesate cu osîndiţii la decapitare. Fete drăgălaşe ; femei strălucitoare, cu păr castaniu, negru, cărunt ; tineri ; bărbaţi în putere şi bătrîni ; oameni cu obîrşie nobilă sau ţărani ; zilnic scoşi cu toţii la lumină din beciurile întunecoase ale cumplitelor închisori.

Dacă neaşteptata grozăvie a nefericirii şi vîrtejul ameţitor al roţilor timpului ar fi împietrit-o pe fiica doctorului, făcînd-o să aştepte desfăşurarea într-o letargică disperare, am fi spus că s-a întîmplat şi cu ea ceea ce s-a întîmplat cu numeroşi alţii. Dar din clipa cînd, în podul din Saint Antoine, strînsese la pieptul ei capul nins al doctorului, se dedicase cu nestrămutat devotament îndatoririlor ei. Şi a rămas la fel de devotată în tot timpul grelelor încercări, aşa cum rămîn întotdeauna cei ce sînt leali şi buni fără să facă paradă.

De îndată ce se stabiliră în noua locuinţă şi tatăl ei îşi reluă deprinderile, Lucie aranjă micul cămin întocmai ca şi cum soţul ei ar fi fost acolo.

Îi preda lecţiile micuţei Lucie la fel de ordonat de parc-ar fi fost cu toţii uniţi în căminul lor londonez. Micile tertipuri prin care se amăgea singură pentru a manifesta încrederea că în curînd vor fi iarăşi reuniţi — şi anume mărunţele preparative pentru întoarcerea grabnică a soţului, pregătirea scaunului şi a cărţilor lui — alcătuiau singurele exteriorizări ale unei inimi zdrobite.

Ca înfăţişare, nu se schimbase prea mult. Rochiile simple şi mohorîte, înrudite cu veşmintele de doliu, pe care le purtau ea şi fetiţa ei, erau la fel de curate şi de îngrijite ca şi toaletele luminoase din zilele fericite ; obrajii îi păliseră şi vechea ei expresie de concentrare devenise acum statornică şi nu întîmplătoare ; altminteri, era la fel de frumuşică şi de graţioasă. Uneori, seara, cînd îşi săruta tatăl, ţîşnea din ea amarul pe care-l strunise întreaga zi şi-i mărturisea că toată nădejdea ei pe acest pămînt era la el. Şi de fiecare dată, doctorul îi răspundea cu hotărîre :

— Lucie, nimic nu i se poate întîmpla fără ştirea mea, şi sînt încredinţat că-l voi putea salva.

Trecuseră doar cîteva săptămîni, din momentul în care viaţa lor schimbată îşi începuse cursul, cînd într-o seară, venind acasă, taică-su îi spuse :

— Scumpa mea, există la închisoare o ferestruică foarte înaltă, pînă la care Charles reuşeşte uneori să se caţere, pe la trei după-masă. Cînd izbuteşte să ajungă la ea — ceea ce depinde de felurite împrejurări şi întîmplări pe care nu te poţi întotdeauna bizui — te-ar putea zări în stradă, aşa crede el, dacă te-ai aşeza într-un anume loc, pe care am să ţi-l arăt eu. Dar tu, sărmana mea fetiţă, nu vei putea să-l vezi, şi chiar dacă ai reuşi, ar fi foarte imprudent să-i faci vreun semn de recunoaştere.

— Oh, tată, arată-mi locul, şi mă voi afla acolo în fiecare zi.

De atunci, pe orice fel de vreme, Lucie aştepta două ceasuri încheiate în acel anume loc. Cînd ceasornicele băteau ora două, ea se găsea acolo, iar la patru se întorcea resemnată acasă. Cînd vremea nu era prea umedă sau prea friguroasă ca să-şi ia şi fetiţa, se duceau amîndouă ; alteori mergea singură ; dar nu a lipsit din acel loc nici o singură zi.

Era un colţ întunecos şi murdar dintr-o străduţă întortocheată. Bojdeuca unui tăietor de lemne era unica locuinţă din preajmă ; încolo, de jur împrejur nu vedeai decît zid orb. În cea de a treia zi a prezenţei ei acolo, omul o observă.

— Bună ziua, cetăţeană.

— Bună ziua, cetăţene.

Acest mod de adresare fusese statornicit printr-un decret. Cu un timp în urmă, fusese folosit de bunăvoie de către patrioţi ; acum, însă, devenise lege pentru toţi.

— Ai venit din nou aici, cetăţeană ?

— După cum vezi, cetăţene.

Tăietorul de lemne, un om scund care vorbea ajutîndu-se mult de gesturi (fusese cîndva reparator de drumuri), aruncă o privire spre închisoare, arătă cu degetul într-acolo şi, împletindu-şi apoi degetele în faţa ochilor, astfel încît să închipuie gratiile, privi şugubăţ printre ele.

— Da' asta nu-i treaba mea, zise el şi se duse să taie lemne.

A doua zi, o căută şi, de cum apăru, se apropie de ea.

— Cum aşa ! Iar ai venit, cetăţeană ?

— Da, cetăţene.

— Ah ! Şi cu un copil. E maică-ta, nu-i aşa, micuţa mea cetăţeană ?

— Să spun da, mămico ? şopti mica Lucie apropiindu-se de ea.

— Da, scumpo.

— Da, cetăţene.

— Ah ! Da' asta nu-i treaba mea. Treaba mea e să muncesc. Ia te uită la securea mea. Am botezat-o Mica Ghilotină. Tai lemne cu ea ! [...]

Sub toate urgiile vremii, sub zăpada şi gerul iernii, sub vînturile tăioase ale primăverii, sub arşiţa soarelui de vară, sub ploile toamnei, şi din nou sub zăpada şi gerul iernii. Lucie petrecea negreşit două ceasuri în acel loc ; şi, în fiecare zi, la plecare, depunea un sărut pe zidul închisorii. Soţul ei o vedea (aflase de la doctor) uneori o dată la cinci, şase zile ; uneori două, trei zile la rînd ; uneori după o săptămînă sau două. Dar îi era de ajuns că o putea vedea măcar atunci cînd împrejurările se arătau prielnice şi această posibilitate o aştepta ea întreaga săptămînă, zi de zi.

Cu aceste preocupări îşi trecu Lucia vremea pînă sosi luna decembrie, în timp ce tatăl ei păşea, cu capul sus, printre grozăvii. Într-o după-masă cu ninsoare domoală, Lucie ajunse la locul obişnuit. Era o zi de veselie, cînd se

sărbătorea ceva. Văzuse, pe drum, casele împodobite cu ţepuşe în care fuseseră înfipte bonete roşii, cu panglici tricolore, şi cu lozinca (scrisă de predilecţie cu litere tricolore) : *„Republica Una şi Indivizibilă. Libertate, Egalitate, Fraternitate sau Moarte !*

Bojdeuca tăietorului de lemne era închisă şi el plecat, ceea ce însemnă o uşurare pentru Lucie.

Dar se vede treaba că omul se afla prin apropiere, pentru că Lucie auzi brusc o forfotă agitată şi un strigăt care o umplu de groază. O clipă mai tîrziu, un puhoi de oameni năvăli de după colţul zidului închisorii, şi-n mijlocul lor era tăietorul de lemne mînă-n mînă cu Răzbunarea. [...]

Jucau toţi *Carmagnola*. Cînd puhoiul trecu mai departe, lăsînd-o pe Lucie înspăimîntată şi înmărmurită în pragul bordeiului tăietorului de lemne, fulgii pufoşi continuară să cadă la fel de domol şi să se aştearnă la fel de moi şi de albi, ca şi cum nimic nu s-ar fi întîmplat.

— Oh, tată ! strigă Lucie, căci în clipa cînd îşi înălţă ochii pe care şi-i acoperise cu palma îl văzu pe doctor în faţa ei : oh, tată, ce privelişte crudă !

— Ştiu, draga mea, ştiu. Am văzut-o de multe ori. Dar să nu-ţi fie teamă. Nici unul dintre ei nu s-ar atinge de un fir de păr din capul tău.

— Nu pentru mine mi-e teamă, tată. Dar cînd mă gîndesc la soţul meu, şi la mila pe care i-o vor arăta aceşti oameni...

— Curînd, se va afla deasupra milei lor. L-am lăsat în timp ce se căţăra la ferestruică, şi am venit să-ţi spun. Acum nu e nimeni care te-ar putea vedea. Poţi să-i trimiţi o sărutare ; priveşte înspre partea cea mai înaltă şi mai povîrnită a acoperişului...

— Aşa fac, tată, şi-i trimit şi sufletul meu o dată cu sărutarea.

— Nu-l poţi vedea, scumpa mea ?

— Nu, tată, răspunse Lucie tînjind să-l vadă şi plîngînd în timp ce-şi săruta degetele. Nu !

Un pas pe zăpadă. Doamna Defarge.

— Te salut, cetăţeană, spuse doctorul.

— Te salut, cetăţene.

Cuvintele fură rostite din mers. Nici unul în plus. Doamna Defarge trecu asemenea unei umbre pe caldarîmul alb.

— Oferă-mi braţul, dragostea mea. Ieşi de aici cu un aer vesel şi curajos, de dragul lui. Ce-a fost, a fost, urmă doctorul cînd părăsiră acel loc ; Charles e convocat pentru mîine.

— Mîine !

— Nu avem timp de pierdut. Eu sînt pregătit, dar mai sînt necesare măsuri de precauţie, care nu puteau fi luate înainte ca el să fi fost chemat în faţa Tribunalului. Charles încă n-a primit somaţia, dar ştiu că e convocat pentru mîine şi că va fi mutat la Conciergerie ; am fost informat din timp. Nu eşti speriată, nu-i aşa ?

Lucie abia putu răspunde :

— Mă încred în dumneata.

— Aşa să faci. Aşteptarea ta chinuitoare se apropie de sfîrşit, draga mea ; peste cîteva ceasuri, va fi din nou al tău ; l-am înconjurat cu toate protecţiile posibile. Trebuie să-l văd pe Lorry !

Se opri locului. Se auzea un uruit greoi de roţi. Amîndoi ştiau prea bine ce înseamnă. Faetoanele, cu încărcătura lor de morţi, prin zăpada care vătuia zgomotele.

— Trebuie să-l văd pe Lorry, repetă doctorul, făcînd-o pe Lucie să-şi schimbe direcţia.

Neclintitul domn era încă la treaba sa : nu o părăsise nici un moment. El şi dosarele lui erau în permanentă solicitare cu privire la proprietăţile confiscate şi naţionalizate. Atît cît putea să salveze, în interesul clienţilor, salva. Nu ar fi existat om pe lume care să păstreze mai în siguranţă ce avea Banca Tellson de păstrat.

Un purpuriu opac, un cer galben şi o pînză de ceaţă ridicîndu-se dinspre Sena indicau apropierea întunericului. Cînd sosiră la bancă, se înserase aproape cu totul. Fastuoasa reşedinţă a monseniorului, fusese pustiită şi părăsită. Într-un morman de praf şi de cenuşă, în curte, fuseseră înfipte cuvintele : *Proprietate Naţională. Republica Una şi Indivizibilă. Libertate, Egalitate, Fraternitate sau Moarte.*

Cine să fi fost oare cu domnul Lorry — posesorul unei mantale de drum aruncată pe un scaun — şi care nu trebuia să fie văzut ? De cine se despărţise bătrînul, ieşind

afară, tulburat şi surprins, pentru a-şi strînge favorita în braţe ? Către cine repetă el cuvintele tremurate ale Luciei, cînd ridică glasul şi-şi întoarse capul spre uşa pe care tocmai ieşise, spunînd :

— Mutat la Conciergerie şi convocat pe mîine ?

Capitolul VI

Triumf

TRIBUNALUL ALCĂTUIT DIN CINCI judecători, un acuzator public, şi un juriu fix se întrunea zilnic. Listele emise în fiecare seară de Tribunal, erau citite prizonierilor de către temnicerii diferitelor închisori. Temnicerii aveau o glumă neschimbată : „Hei, voi de colo, veniţi să ascultaţi gazeta de seară !“

— Charles Evrémonde, zis Darnay !

Aşa începu, în cele din urmă, „gazeta de seară“ la închisoarea La Force.

Ori de cîte ori era strigat un nume, cel chemat se retrăgea într-un colţ special, rezervat celor înregistraţi pe listele fatale. Charles Evrémonde zis Darnay avea toate motivele să cunoască obiceiul ; văzuse sute de oameni procedînd astfel.

Temnicerul cel cu faţa buhăită, care purta ochelari la citit, se uită peste ramele acestora, pentru a se asigura că prizonierul trecuse la locul cuvenit, şi continuă să înşire lista, făcînd cîte o scurtă pauză după rostirea fiecărui nume. Lista cuprindea douăzeci şi trei de persoane, dar de răspuns răspunseseră numai douăzeci ; căci unul dintre prizonierii strigaţi murise în închisoare şi uitaseră cu totul de el, iar alţi doi fuseseră ghilotinaţi şi de asemenea uitaseră de ei. Lectura listei avea loc în încăperea boltită unde Darnay îi văzuse prima oară pe captivii reuniţi, în seara sosirii sale. Toţi cei de atunci pieriseră. Fiecare făptură de care se apropiase, sau de la care îşi luase rămas bun, pierise pe eşafod. [...]

A doua zi, cincisprezece prizonieri se perindară prin fața Tribunalului, înainte ca numele lui Charles Darnay să fie strigat. Toți cei cincisprezece fură condamnați la moarte și judecarea lor nu ținu mai mult de un ceas și jumătate.

— Charles Evrémonde, zis Darnay ! se auzi în cele din urmă.

Judecătorii erau înșiruiți pe o bancă și purtau pălării cu pene ; în rest însă, precumpănea boneta roșie și cocarda tricoloră. [...]

Charles Evrémonde zis Darnay fu învinuit de acuzatorul public că e aristocrat și emigrant, în virtutea decretului ce-i surghiunise pe toți emigranții. Faptul că decretul fusese emis la o dată ulterioară revenirii sale în Franța, nu avea nici o importanță. El era acolo, și decretul exista ; fusese prins în Franța, și i se cerea capul.

— Tăiați-i capul ! striga mulțimea. E un dușman al Republicii !

Președintele scutură clopoțelul pentru a potoli strigătele și-i adresă acuzatului întrebarea dacă e adevărat că petrecuse mulți ani în Anglia.

Era adevărat.

Și atunci nu e un emigrant ? El cum se definește ?

Nu un emigrant în sensul și în spiritul legii.

De ce nu ? dori președintele să știe.

Din pricină că renunțase de bunăvoie la un titlu care-i era odios, și la o poziție care-i era odioasă, și-și părăsise țara preferînd să trăiască în Anglia, din propria lui muncă, decît în Franța, din munca poporului împilat.

Ce dovadă avea ?

Rosti numele a doi martori : Theophile Gabelle și Alexandre Manette.

Se căsătorise în Anglia ? îl întrebă președintele.

Da, dar nu cu o englezoaică.

Cu o cetățeană franceză ?

Da, prin origine.

Numele ei și familia ?

Lucie Manette, unica fiică a doctorului Manette, bunul medic aici de față.

Acest răspuns avu o fericită influență asupra publicului. Strigăte de ovaționare a binecunoscutului medic sfîșiară liniștea sălii. Atît de schimbătoare erau sentimentele oamenilor, încît pe unele chipuri — care cu un moment înainte se zgîiseră la prizonier cu nerăbdare, gata parcă să-l tîrască în stradă — șiroiau acum lacrimile.

Charles Darnay urcase aceste cîteva trepte ale primejdiosului său drum, după instrucțiunile repetate ale doctorului Manette. Același grijuliu povățuitor îi călăuzise fiecare pas pe care avea să-l facă de aici înainte și-i netezise fiece palmă de drum.

Președintele îi puse întrebarea de ce se reîntorsese în Franța atunci cînd a făcut-o și nu mai curînd.

Nu s-a întors mai curînd, răspunse Charles Darnay, pur și simplu pentru că în Franța nu avea nici un mijloc de existență, în afara acelora pe care le repudiase ; în timp ce în Anglia trăia din predarea limbii și literaturii franceze. S-a întors în urma rugăminții exprese, trimisă în scris de către un cetățean francez, care i-a comunicat că prin absența sa îi pune viața în pericol. A venit înapoi ca să salveze viața unui cetățean și ca să-și depună mărturia, cu orice risc pentru persoana sa, în sprijinul adevărului. Oare acest act era socotit criminal în ochii Republicii ?

Publicul răcni cu entuziasm : „Nu“ ! și președintele își scuturâ clopoțelul pentru a potoli spiritele. Ceea ce nu izbuti, pentru că oamenii continuară să strige „Nu !“

Președintele ceru să i se spună numele acelui cetățean. Acuzatul lămuri că-i vorba de primul dintre martorii săi. De asemenea, se referi cu încredere la scrisoarea acestui cetățean, care-i fusese oprită la barieră, dar despre care nu se îndoia că se găsește printre hîrtiile din fața președintelui.

Doctorul avusese grijă să se găsească acolo și, la acest stadiu al procedurilor, scrisoarea fu scoasă și citită. Cetățeanul Gabelle fu chemat spre a o confirma. Cetățeanul Gabelle făcu o aluzie, de o infinită delicatețe și politețe, că în vălmășagul de treburi urgente impuse Tribunalului de către marele număr de dușmani ai Republicii cu care avea de furcă, el personal fusese uitat în temnița Abbaye

— mai bine zis, ieşise din memoria patriotică a Tribunalului — pînă cu trei zile în urmă.

Următorul interogat fu doctorul Manette. Marea popularitate de care se bucura şi limpezimea răspunsurilor sale produseră o puternică impresie ; şi, pe măsură ce-şi expunea argumentele arătînd că acuzatul fusese primul său prieten după eliberarea din lunga-i întemniţare ; că în Anglia acuzatul a rămas tot timpul fidel şi devotat lui şi fiicei sale în exilul lor ; că departe de a se fi aflat în graţia aristocraţiei de acolo, aceasta îl condamnase efectiv la moarte, sub acuzaţia de a fi duşman al Angliei şi prieten al Statelor Unite — pe măsură ce scotea la iveală toate aceste fapte, cu maximă discreţie, dar cu forţa directă a adevărului şi a sincerităţii, juriul şi publicul deveniră toţi o apă şi-un pămînt. În cele din urmă, cînd doctorul făcu apel la domnul Lorry, un domn englez aflat acolo, de faţă, care, ca şi dînsul, fusese martor la acel proces din Anglia şi-i putea deci confirma declaraţiile, juriul declară că nu-i nevoie de nici o mărturie în plus, şi că e gata să voteze dacă preşedintele e de acord.

La fiecare vot (juraţii votau individual şi cu glas tare), publicul izbucnea în ropote de aplauze. Toate voturile fură în favoarea acuzatului şi preşedintele îl declară liber. [...]

La ieşirea din închisoare lumea se îmbulzi, plîngînd, îmbrăţişîndu-l, urlînd, fiecare în parte şi toţi laolaltă, pînă cînd chiar şi rîul, pe malul căruia se petrecea această scenă nebună, păru să înnebunească la rîndu-i, asemenea oamenilor de pe ţărm.

Într-o procesiune fantasmagorică, îmbrăţişînd pe oricine întîlneau în cale şi arătîndu-l cu degetul, oamenii îl purtară pînă în curtea casei unde locuia. Doctorul sosise înainte, ca s-o pregătească pe Lucie, care cînd îşi văzu soţul stînd în picioare în faţa ei, îi căzu leşinată în braţe.

În timp ce o strîngea la piept, pentru ca lacrimile lui şi buzele ei să se poată împreuna nevăzute de nimeni, cîţiva dintre oameni porniră să danseze. Pe loc, se dezlănţuiră şi ceilalţi, iar *Carmagnola* năpădi curtea.

După ce strînse cu putere mîna doctorului care stătea victorios şi mîndru în faţa lui ; după ce strînse cu putere mîna domnului Lorry care sosise gîfîind, fără suflare, în

urma înfruntării viiturilor Carmagnolei, după ce o sărută pe mica Lucie, care fusese ridicată pentru a-i putea încolăci gîtul cu braţele ; după ce o îmbrăţişă pe etern zeloasa şi credincioasa Pross care o ridicase pe fetiţă, Charles îşi luă soţia în braţe şi o purtă în casă.

— Lucie a mea ! Sînt în siguranţă !

— O, scumpul meu Charles, dă-mi voie să-i mulţumesc pentru aceasta Domnului, în genunchi, aşa cum m-am rugat într-una.

Cu toţii îşi înclinară o clipă, solemn, capetele şi inimile.

Cînd Lucie se află din nou în braţele lui, Charles îi spuse :

— Şi acum, dragostea mea, mulţumeşte tatălui tău. Nici un om în toată această Franţă nu ar fi putut face ceea ce a făcut el pentru mine.

Lucie îşi culcă fruntea pe pieptul tatălui ei, aşa cum demult de tot îi culcase sărmana lui frunte pe pieptul ei. Doctorul era fericit pentru binele cu care răspunsese binelui ei, era răsplătit pentru toate suferinţele sale, era mîndru de puterea lui.

— Nu trebuie să te arăţi slabă, drăguţa mea, o dojeni el ; de ce tremuri ? L-am salvat !

Capitolul VII

O bătaie în uşă

„L-AM SALVAT". DE ASTĂ DATĂ NU mai era unul dintre visurile cu care se întorcea adeseori seara acasă ; acum Charles era într-adevăr acolo. Şi totuşi soţia lui tremura, şi era stăpînită de o teamă vagă, dar apăsătoare.

Atmosfera în jur era atît de densă şi de sumbră ; poporul era atît de pătimaş şi atît de capricios ; atîţia nevinovaţi erau duşi la moarte pe temeiul celei mai slabe bănuieli sau a răutăţii altora ; era imposibil să uiţi că

mulți bărbați, la fel de inocenți ca și soțul ei, și la fel de dragi altor femei cum și el îi era ei, împărtășeau zi de zi soarta din ghearele căreia fusese smuls Charles ; așa încît inima Luciei nu se putea despovăra, cum simțea că ar fi trebuit să se întîmple.

Tatăl ei, căutînd s-o înveselească, vădea o superioritate plină de milă față de această slăbiciune femeiască ce-l făcea să se minuneze. Gata, se isprăvise cu podul, cu cizmăria, cu o sută cinci, cu Turnul de Nord ! Îndeplinise misiunea pe care o avusese de îndeplinit, îl salvase pe Charles. Acum n-aveau decît să se bizuie cu toții pe el.

Gospodăria lor era foarte sumară : nu numai pentru că modul de existență cel mai sănătos era acela care bătea mai puțin oamenilor la ochi, ci și din pricină că nu erau bogați, iar Charles, pe întreg parcursul întemnițării trebuise să plătească din greu pentru hrana proastă, și pentru gardian, și pentru întreținerea prizonierilor mai săraci. În parte, din această pricină, în parte, pentru a evita o iscoadă în casă, nu țineau servitoare ; cetățeanul și cetățeana care erau portarii imobilului, le făceau din cînd în cînd cîte un serviciu ; iar Jerry (pe care domnul Lorry îl mutase aproape cu totul la ei) devenise omul de încredere, și-și avea culcușul de noapte în casa lor.

O ordonanță a Republicii prevedea ca pe ușa sau pe stîlpul ușii fiecărei case să fie scrise citeț numele fiecărui locatar, cu litere de o anumită mărime, și la o anumită înălțime de la prag, care să îngăduie a fi deslușite cu ușurință. Drept care numele domnului Jerry Cruncher împodobea cuminte stîlpul ușii de jos ; și, cînd umbrele înserării se furișară, purtătorul acestui nume își făcu apariția, după ce supraveghease un zugrav tocmit de doctorul Manette să adauge la listă numele de Charles Evrémonde, zis Darnay.

În teama și neîncrederea generală care întunecau acele timpuri, deprinderile de viață obișnuită se schimbaseră. În mica gospodărie a doctorului, ca și în multe altele, proviziile de consum zilnic erau cumpărate în fiecare seară, în cantități mici și mereu din alte dughene. Dorința tuturor era de a atrage cît mai puțin atenția și de a stîrni cît mai puțin invidia și clevetelile.

În ultimele cîteva luni, domnişoara Pross şi domnul Cruncher se achitaseră de sarcina aprovizionării ; cea dintîi ţinea banii, cel de-al doilea, coşul. În fiecare după-masă, cam la ora cînd se aprindeau felinarele, cei doi porneau în misiune şi aduceau acasă cumpărăturile necesare. Deşi în urma îndelungii sale asociaţii cu o familie franceză s-ar fi cuvenit ca domnişoara Pross să cunoască limba acestora la fel de bine ca şi limba ei — dacă şi-ar fi pus în minte s-o înveţe — mintea ei nu înclinase niciodată în asemenea direcţie, şi deci nu cunoştea din „aiureala asta“ (cum îi plăcea s-o numească) mai mult decît cunoştea domnul Cruncher. Aşadar, tîrguiala ei consta în a zvîrli în nasul negustorului cîte un substantiv, fără a-l preceda de vreun articol oarecare şi, dacă se întîmpla ca substantivul să nu desemneze ceea ce voia ea să cumpere, se uita după obiectul dorit, punea mîna pe el şi nu-i dădea drumul pînă nu se încheia tocmeala. Se tocmea întotdeauna, ţinînd sistematic în sus un deget mai puţin decît cele pe care le ţinea negustorul spre a indica preţul — indiferent cît ar fi fost acesta.

— Ei, domnule Cruncher, zise domnişoara Pross ai cărei ochi sticleau de bucurie, dacă dumneata eşti gata, sînt şi eu.

Jerry se declară, răguşit, la dispoziţia domnişoarei Pross.

— Azi avem nevoie de tot felul de lucruri, adăugă domnişoara Pross, şi o să ne ia o mulţime de timp. Printre altele trebuie să luăm şi vin. Ce fel de toasturi or fi înălţînd bonetele astea roşii acolo de unde-om cumpăra vinul ?

— Da' dumneata, domnişoară, tot atîta ai să înţelegi chiar dac-or bea în sănătatea dumitale sau a bătrînului, replică Jerry.

— Care bătrîn ?

Domnul Cruncher dădu explicaţia cu oarecare şovăială :

— Împielităţu ăla bătrîn !

— Ha ! făcu domnişoara Pross. Nu-i nevoie de un tălmaci ca să-ţi lămurească ce clocesc în minte creaturile astea. N-au decît un gînd : omorul.

— Ssst, dragă ! Te rog. te rog, fii prudentă, strigă Lucie.

— Da, da da, o să fiu prudentă, o liniști domnișoara Pross. Și acum, puișorule, să nu te miști de lîngă foc pînă nu mă întorc eu. Ai grijă de soțul pe care l-ai redobîndit și nu-ți clinti căpșorul de pe umărul lui ; rămîi așa cum stai acuma pînă vin eu înapoi. Domnule doctor Manette, înainte de a pleca pot să pun o întrebare ?

— Cred că ai toată libertatea s-o faci, răspunse doctorul zîmbind.

— Pentru numele lui Dumnezeu, să nu mai aud de libertate ! M-am săturat de ea pînă-n gît...

— Sst, dragă. Iar începi ? o mustră Lucie.

— Uite ce-i, scumpa mea, făcu domnișoara Pross dînd din cap cu emfază ; pe scurt chestiunea e următoarea : eu sînt o supusă a majestății sale regale George al III-lea (rostind numele, domnișoara Pross făcu o reverență). Și acum, întrebarea, domnule doctor Manette. Există oare vreo perspectivă — buna femeie avea obiceiul de a se preface că ia foarte ușor lucrurile care-i îngrijorau pe toți și de a discuta despre ele ca din întîmplare — există vreo perspectivă să plecăm de aici ?

— Mi-e teamă că deocamdată nu. Ar fi periculos pentru Charles.

— Ha ! făcu domnișoara Pross înăbușind sub o mină veselă un oftat, în timp ce privea la părul de aur al puișorului ei, strălucind în bătaia focului — atunci înseamnă că trebuie să avem răbdare și să așteptăm ; asta-i tot. Trebuie să ne ținem capul sus și să luptăm pe ascuns, cum obișnuia să spună fratele meu Solomon. Hai, domnule Cruncher !

Plecară lăsîndu-i pe Lucie, pe soțul ei, pe tatăl ei și pe fetiță în fața unui foc luminos. Îl așteptau pe domnul Lorry să se întoarcă de la Bancă. Domnișoara Pross aprinsese lampa, dar o așezase într-un colț retras, ca să-i lase să se bucure netulburați de dogoarea focului. Mica Lucie stătea lîngă bunicul ei, strîngîndu-l cu amîndouă mîinile de braț ; iar el îi povestea în șoaptă un basm despre o zînă mare și plină de putere, care frînsese zidul unei închisori și dăruise libertatea unui captiv ce-i făcuse cîndva

zînei un bine. Totul se desfăşura calm şi domol, iar Lucie începuse să se simtă mai liniştită.

— Ce-a fost asta ? strigă ea deodată.

— Draga mea, o mustră tatăl oprindu-se din povestit şi lăsîndu-şi mîna pe mîna ei, stăpîneşte-te ! În ce hal de nervi eşti ! Tresari la cel mai mic fleac. Tocmai tu, fiica tatălui tău ?

— Mi s-a părut, tată, se scuză Lucie albă la faţă şi cu vocea tremurătoare, că am auzit paşi străini pe scară.

— Scumpa mea, pe scară e o linişte ca-n mormînt.

Şi cum rosti aceste cuvinte, se auzi o bătaie puternică în uşă.

— O, tată, tată ! Ce poate fi ? Charles, ascunde-te ! Salvează-l !

— Copila mea, răspunse doctorul ridicîndu-şi mîna şi lăsîndu-şi-o pe umărul ei. L-am salvat. Cîtă slăbiciune, draga mea ! Lasă-mă să deschid eu uşa.

Luă lampa, şi străbătu cele două camere care-i despărţeau de uşa de la intrare, pe care apoi o deschise. Un tropăit grosolan pe podele ; patru bărbaţi, cu bonete roşii, înarmaţi cu săbii şi pistoale, îşi făcură apariţia în odaia lor.

— Cetăţeanul Evrémonde, zise Darnay, rosti primul dintre ei.

— Cine-l caută ? întrebă Darnay.

— Eu îl caut. Noi îl căutăm. Te cunosc, Evrémonde ; te-am văzut azi în faţa tribunalului. Eşti din nou prizonierul Republicii.

Cei patru îl înconjurară, în timp ce Charles stătea în mijlocul lor, cu soţia şi fetiţa agăţate de el.

— Spune-mi în ce fel şi din ce pricină sînt din nou prizonier ?

— E de ajuns că te întorci de-a dreptul la Conciergerie şi că vei afla acolo. Eşti citat mîine în faţa Tribunalului.

Doctorul Manette, pe care această vizită îl împietrise în asemenea măsură, încît rămăsese cu lampa în mîna ridicată, de parcă era o statuie făcută anume să susţină o lampă, se mişcă în sfîrşit la auzul cuvintelor de mai sus, aşeză lampa pe masă şi, adresîndu-se vorbitorului şi apu-

cîndu-l cu blîndețe de reverul bluzei de lînă roșie, întrebă :

— Ai spus că-l cunoşti pe dînsul. Dar pe mine mă cunoşti ?

— Da. Vă cunosc, cetățene doctor.

— Cu toții vă cunoaştem, cetățene doctor, răspunseră şi ceilalți trei.

Doctorul privi absent de la unul la celălalt şi, după o pauză, adăugă cu voce joasă :

— Vrei să-mi răspunzi mie la întrebarea pe care ți-a pus-o el ? Ce s-a întîmplat ?

— Cetățene doctor, începu primul om, cam în silă ; prizonierul a fost denunțat la Sectorul din cartierul Saint Antoine. Cetățeanul ăsta, urmă el arătînd spre omul care intrase al doilea după el în cameră, face parte din mahalaua Saint Antoine.

Cetățeanul indicat încuviință din cap şi adăugă :

— Este acuzat de cei din Saint Antoine.

— Acuzat de ce anume ? stărui doctorul.

— Cetățene doctor, reluă primul tot fără tragere de inimă, nu mai puneți atîtea întrebări. Dacă Republica vă cere un sacrificiu, fără îndoială că dumneavoastră, în calitate de bun patriot, veți fi fericit să-l faceți. Republica e mai presus de orice. Hai, Evrémonde, sîntem grăbiți...

— Încă un cuvînt, se rugă doctorul. Vreți să-mi spuneți cine l-a denunțat ?

— E împotriva regulamentului, răspunse cel dintîi ; dar îl puteți întreba pe cetățeanul din Saint Antoine.

Doctorul îşi întoarse privirile spre cel în cauză, care se foi stingherit, se trase uşor de barbă şi, în cele din urmă, răspunse :

— Ei bine ! Adevărat că-i împotriva regulamentului. Dar a fost denunțat — şi încă pentru o vină gravă — de cetățeanul şi cetățeana Defarge. Şi încă de cineva...

— Cine-i acest cineva ?

— Dumneavoastră întrebați, cetățene doctor ?

— Da !

— Atunci, răspunse cel din Saint Antoine cu o privire bizară, veți primi răspunsul mîine. Acuma sînt mut !

Capitolul VIII

Un partener la jocul de cărți

FĂRĂ SĂ AIBĂ, DIN FERICIRE, HAbar de noua nenorocire petrecută acasă, domnișoara Pross își făcu drum prin străduțele strîmte și traversă Sena pe Pont-Neuf, calculînd în minte tot ce era neapărată nevoie să cumpere. Domnul Cruncher mergea alături, ducînd coșul. Amîndoi se uitau în dreapta și-n stînga supraveghind cu un ochi atent orice grup mai animat, și întorcîndu-se din drum pentru a ocoli orice ceată de vorbitori întărîtați. [...]

După ce cumpără cîteva articole de băcănie și o măsură de ulei pentru lampă, domnișoara Pross își aminti de vin. Trase cu ochiul în mai multe cîrciumi și, în cele din urmă se opri la cea care purta firma : „*La viteazul republican Brutus din antichitate*“, aflată nu departe de Palatul Național care a fost o dată (și chiar de două ori) Tuileries ; aspectul acestei cîrciumi i se păruse mai îmbietor. Părea mai liniștită decît alte asemenea instituții alături de care trecuseră. Consultîndu-l pe domnul Cruncher și constatînd că era de aceeași părere, domnișoara Pross poposi la „*Viteazul republican Brutus din antichitate*“, însoțită de cavalerul ei.

Observînd în treacăt luminile afumate, bărbații cu pipe în gură, jucînd cărți sau domino, muncitorul cu pieptul dezgolit, brațele despuiate și fața mînjită de funingine, care citea cu glas tare un ziar, pe toți ceilalți din jur care-l ascultau, armele purtate la brîu sau lăsate deoparte, gata a fi înșfăcate, pe cei doi sau trei mușterii adormiți, și care, în bluzoanele lor negre, jerpelite, cu umeri lați — foarte populare pe atunci — arătau, în acea atitudine, ca niște urși ori niște dulăi toropiți de somn, cei doi clienți se apropiară de tejghea și cerură niște vin.

În timp ce cîrciumarul le măsura vinul, un bărbat se despărți de un altul dintr-un colț și se ridică să plece. Ca să poată ieși, trebuia să dea cu ochii de domnișoara Pross. Și de cum se întîmplă acest lucru, domnișoara Pross

scoase un strigăt pătrunzător și-și izbi palmele una de alta.

Într-o secundă toată societatea sări în picioare. Ca cineva să fie asasinat de altcineva cu care avea o discuție în contradictoriu, era lucrul cel mai plauzibil din lume. Așadar, fiecare așteptă să vadă un cadavru căzînd, dar nu văzură decît o femeie și un bărbat zgîindu-se unul la celălalt ; bărbatul avea înfățișarea unui francez și a unui republican desăvîrșit ; femeia era, evident, englezoaică.

Cele exprimate, în dezamăgita lor dezumflare, de discipolii *„Viteazului republican Brutus din antichitate“* — cu excepția faptului că se arătară foarte volubili și gălăgioși — fură pentru domnișoara Pross și pentru însoțitorul ei asemenea limbii ebraice sau caldeene, deși cei doi erau numai ochi și urechi. Dar în surpriza lor nu mai luau acum aminte la nimic. Căci, trebuie ținut seama că nu numai domnișoara Pross era pierdută de uimire și tulburare ; dar și domnul Cruncher — deși s-ar fi zis că din motive deosebite și personale — se găsea la rîndul său într-o stare de totală uluire.

— Ce te-a apucat ? zise omul care o făcuse pe domnișoara Pross să țipe ; vorbea cu o voce tăioasă și indignată (deși pe un ton scăzut) și în engleză.

— Oh, Solomon, scumpul meu Solomon ! izbucni domnișoara Pross pocnindu-și din nou palmele. După ce nu te-am văzut și n-am mai auzit de tine de atîta amar de vreme, să te găsesc aici !

— Nu-mi spune Solomon ! Vrei să mă împingi la moarte ? întrebă omul aruncînd o privire furișă și părînd să se ascundă.

— Frate, frate ! țipă domnișoara Pross izbucnind în lacrimi. Am fost vreodată atît de crudă cu tine încît să-mi poți pune asemenea întrebare ?

— Atunci ține-ți gura aia băgăcioasă, și vino afară dacă vrei să-mi vorbești. Plătește-ți vinul și ieși afară. Cine-i omul ăsta ?

Domnișoara Pross, scuturînd din capu-i iubitor și nefericit către nu mai puțin îndrăgitul ei frate, grăi printre lacrimi :

— Domnul Cruncher.

— Să iasă şi el ! spuse Solomon. Ce, mă ia drept o stafie ?

Judecînd după expresia domnului Cruncher, aşa-l şi lua. Totuşi nu scoase o vorbă, iar domnişoara Pross, în lacrimi, scotoci cu mare dificultate în adîncurile pungii şi plăti vinul. În acest timp, Solomon se întoarse spre urmaşii *„Viteazului republican Brutus din antichitate“* şi le oferi cîteva cuvinte de lămurire în limba franceză, ceea ce-i făcu să se întoarcă la locurile şi la activităţile lor.

— Şi acum, zise Solomon oprindu-se în colţul străzii întunecate, ce doreşti ?

— Ce îngrozitor de urît din partea unui frate, pentru care dragostea mea a rămas la fel de neştirbită, să mă întîmpine în felul ăsta şi să nu-mi arate nici un semn de afecţiune ! strigă domnişoara Pross.

— Iaca ! Fir-ar să fie ! Iaca, zise Solomon repezindu-se cu buzele lui la buzele domnişoarei Pross. Acuma eşti mulţumită ?

Domnişoara Pross se mulţumi să scuture din cap şi să plîngă în tăcere.

— Dacă te aştepţi să fiu surprins, nu sînt surprins deloc, urmă fratele ei Solomon. Nu sînt surprins ; ştiam că eşti aici ; îi ştiu aproape pe toţi cei care sosesc. Dacă într-adevăr nu doreşti să-mi pui existenţa în primejdie — şi bănuiesc că nu doreşti — vezi-ţi de drumul tău cît mai repede cu putinţă, şi lasă-mă şi pe mine să-mi văd de drumul meu. Sînt funcţionar public.

— Fratele meu Solomon, din Anglia, se văită domnişoara Pross înălţîndu-şi spre ceruri ochii plini de lacrimi, fratele meu care ar fi putut să ajungă unul dintre cei mai buni şi cei mai mari oameni în patria lui, să fie funcţionar la străini, şi încă la ce străini ! Aş fi preferat să-l văd zăcînd în...

— Am spus eu ! îi curmă fratele ei vorba. Am ştiut-o ! Vrei să mă împingi la moarte. Voi fi declarat „suspect“ din cauza propriei mele surori. Tocmai acum cînd am reuşit să mă descurc...

— Ferească Sfîntul cel bun şi milostiv ! strigă domnişoara Pross. Mai curînd aş vrea să nu te mai văd nici-

odată, scumpul meu Solomon, deşi te-am iubit sincer şi te voi iubi întotdeauna. Spune-mi doar o singură vorbă bună, şi mai spune-mi că nu există supărare şi înstrăinare între noi, şi n-o să te mai reţin.

Biata domnişoară Pross ! Ca şi cum înstrăinarea ar fi provenit dintr-o vină a ei ! Ca şi cum domnul Lorry n-ar fi aflat cu certitudine, în urmă cu ani, în colţişorul liniştit din Soho, că acest preţios frate îi tocase banii şi o părăsise !

Tocmai rostea acea vorbă bună, mai morocănos şi cu mai multă disprețuitoare superioritate decît dacă meritele şi rolurile lor ar fi fost inversate (ceea ce se întîmplă întotdeauna pretutindeni în lume), cînd domnul Cruncher, atingîndu-l pe umăr, îi puse, răguşit şi neaşteptat, următoarea ciudată întrebare :

— Ia zi ! Pot să-ţi cer o favoare ? Vreau să ştiu dacă te cheamă John Solomon, sau Solomon John ?

Funcţionarul public se întoarse brusc spre el, cu vădită neîncredere. Pînă atunci, domnul Cruncher nu scosese o vorbă.

— Haide ! îl îndemnă el. Vorbeşte, că doar ştii. (Ceea ce, pentru moment, nu s-ar fi putut spune şi despre domnul Cruncher.) John Solomon sau Solomon John ? Dînsa îţi spune Solomon, şi se vede că ştie din moment ce ţi-e soră. Şi eu te ştiu de John. Care din două vine mai întîi ? Şi unde vine numele Pross ? Nu ăsta ţi-era numele dincolo, peste apă.

— Ce vrei să spui ?

— Nu prea ştiu tot ce vreau să spun, pentru că nu-mi pot aduce aminte cum ţi se spunea acolo, peste apă.

— Nu ? rînji Solomon.

— Nu. Dar pui rămăşag că era un nume din două silabe.

— Zău ?

— Da. Cel'lalt avea un nume dintr-o singură silabă. Te ştiu, erai martor — spion la Bailey. În numele părintelui tuturor mincinoşilor, care ţi-a fost tată şi ţie, cum ţi se spunea ?

— Barsad, interveni o voce străină.

— Ăsta-i numele, pui rămăşag p-o mie de lire !

Vorbitorul care intervenise nu era altul decît Sydney Carton. Își ținea mîinile la spate, pe sub mantaua de călătorie, și stătea lîngă domnul Cruncher, la fel de neglijent cum ar fi stat și la Old Bailey.

— Nu te speria, scumpă domnișoară Pross. Am sosit ieri seară la domnul Lorry, spre surpriza acestuia ; m-am înțeles cu el să nu mă arăt nicăieri pînă ce lucrurile nu se aranjează sau pînă ce n-aș putea fi de oarecare folos ; m-am arătat acum aici, ca să solicit o mică întrevedere fratelui dumitale. Aș fi dorit să ai un frate mai merituos decît domnul Barsad. Aș fi dorit, de dragul dumitale, ca domnul Barsad să nu fi fost „fluieraș“ la închisori.

Acesta era termenul confidențial folosit pe atunci între temniceri pentru a numi un spion. Spionul, alb la față, păli și mai mult și-l întrebă cum îndrăznește...

— Am să-ți spun, răspunse Sydney. Te-am văzut, domnule Barsad, în urmă cu un ceas, în timp ce ieșeai din închisoarea Conciergerie, iar eu îi contemplam zidurile. Ai o față care nu se uită ușor și eu am memoria figurilor. Văzîndu-te în acea ambianță, interesul mi-a fost stîrnit, și cum mai aveam un motiv — de care nu ești străin — de a te asocia cu nefericirile unui prieten acum aflat la mare ananghie, te-am urmărit. Am intrat imediat după dumneata în cîrciuma asta, și m-am așezat în apropierea dumitale. Din felul liber în care discutai și din vorbele fățișe ale admiratorilor dumitale nu mi-a fost greu să deduc natura slujbei pe care o ai. Și, încetul cu încetul, ceea ce făcusem la întîmplare, păru să se închege în mintea mea într-un scop precis, domnule Barsad.

— Ce scop ? întrebă spionul.

— Ar fi supărător și poate chiar primejdios să-ți explic în stradă. Ai putea să-mi acorzi favoarea cîtorva minute în birourile Băncii Tellson, de pildă ?

— Sub amenințare ?

— O ! Am spus eu așa ceva ?

— Atunci de ce-aș merge acolo ?

— Zău așa, domnule Barsad, dacă dumneata nu poți spune de ce, cum aș putea spune eu ?

— Adică nu vreți să spuneți, domnule ? întrebă spionul cu o voce nehotărîtă.

— M-ai înțeles foarte limpede, domnule Barsad. Nu voi spune.

Nepăsarea neglijentă a lui Carton venea fericit în ajutorul repeziciunii și iscusinței sale cînd era vorba de o chestiune ca aceea care-i încolțise în minte și de un om ca acela cu care avea acum de a face. Ochiul lui experimentat întrezărise acest lucru, și profita de el cît putea.

— Atîta-ți spun, vorbi spionul aruncînd o privire plină de mustrare către soră-sa ; dacă iese vreo belea din treaba asta, tu porți vina.

— Haide, haide, domnule Barsad, exclamă Sydney. De ce ești nerecunoscător ? Dacă n-ar fi respectul pe care-l port surorii dumitale, poate că nu ți-aș fi făcut, cu atîta politețe, o propunere care sper să ne satisfacă pe amîndoi. Vii cu mine la Bancă ?

— Voi asculta ce aveți să-mi spuneți. Vin.

— Propun să o conducem întîi pe sora dumitale, pînă în colțul străzii pe care locuiește. Dați-mi voie să vă ofer brațul, domnișoară Pross. Asta nu-i un oraș în care să puteți circula neocrotită, la asemenea oră ; și cum însoțitorul dumneavoastră îl cunoaște pe domnul Barsad, o să-l invit și pe el cu noi la domnul Lorry. Sîntem gata ? Porftiți.

Domnișoara Pross avea să-și amintească ceva mai tîrziu, și toată viața ei după aceea, că în timp ce strîngea cu ambele mîini brațul lui Sydney și-l privea în față implorîndu-l să nu-i facă vreun rău lui Solomon, simțise în mușchii lui o încordare a voinței și întrezărise în ochii lui un soi de revelație care nu numai că contraziceau felul lui ușuratic de a fi, dar îl transformau și-l înălțau. Numai că în momentele acelea era prea preocupată de frate-său care-i merita atît de puțin afecțiunea, și de asigurările prietenești pe care i le dădea Sydney, pentru a acorda vreo atenție celor ce vedea.

O părăsiră la colțul străzii și Carton îi conduse pe ceilalți spre birourile domnului Lorry, aflate la cîteva minute de drum. John Barsad, sau Solomon Pross, mergea lîngă el.

Domnul Lorry tocmai își isprăvise cina și ședea la gura sobei, lîngă un foc vesel în care ardea o buturugă sau două. Cînd intrară vizitatorii își întoarse capul și-și manifestă surpriza la vederea unui străin.

— Fratele domnișoarei Pross, Sir. Domnul Barsad.

— Barsad ? repetă bătrînul domn, Barsad ? Numele îmi amintește ceva — de altfel și fața...

— Ți-am spus că ai o față care nu se uită ușor, domnule Barsad, observă Carton cu răceală. Te rog ia loc.

În timp ce-și trăgea și el un scaun, completa veriga ce lipsea din lanțul amintirilor domnului Lorry, lămurindu-l cu o încruntare :

— A fost martor la procesul acela...

Domnul Lorry își aduse aminte pe dată și-și privi oaspetele cu o scîrbă neprefăcută.

— Domnul Barsad a fost recunoscut de domnișoara Pross drept fratele drag de care ați auzit, iar dînsul a admis rudenia, începu Sydney. Trec acum la știri mai rele. Darnay a fost din nou arestat.

Înlemnit de consternare, bătrînul domn exclamă :

— Ce-mi tot spui ? L-am părăsit teafăr și liber acum două ceasuri, și peste puțin mă duc din nou la el.

— Cu toate acestea e arestat. Cînd s-a întîmplat, domnule Barsad ?

— Cu foarte puțin în urmă.

— Domnul Barsad e autoritatea cea mai bine informată, Sir, urmă Sydney ; eu însumi am aflat că arestarea a avut loc, din comunicarea pe care domnul Barsad a făcut-o unui confrate fluieraș, în fața unei sticle de vin. El personal i-a condus pe mesageri la poartă și-a stat acolo pînă cînd portarul le-a dat drumul înăuntru. Nu există nici o îndoială că Darnay a fost din nou arestat.

Ochiul de om de afaceri al domnului Lorry citi pe fața vorbitorului că ar fi fost timp pierdut să mai stăruie asupra acestui punct. Buimăcit, dar conștient că ceva important ar putea să depindă de prezența lui de spirit, căută să se stăpînească și urmări totul în tăcere.

— Mă rog, eu am încredere, continuă Sydney adresîndu-se domnului Lorry, că numele şi influenţa doctorului Manette îi vor servi drept chezăşie şi mîine — ai spus că mîine se înfăţişează din nou în faţa Tribunalului, domnule Barsad ?

— Da, aşa cred.

— ...îi vor servi drept chezăşie şi mîine ca şi azi. Dar s-ar putea să nu fie aşa. Vă mărturisesc, domnule Lorry, că sînt impresionat de faptul că doctorul Manette nu a avut puterea de a preveni această arestare.

— Poate că nu a ştiut nimic de ea, răspunse domnul Lorry.

— Da, dar însăşi această împrejurare este alarmantă dacă ne gîndim cît de mult a fost identificat doctorul Manette cu ginerele său.

— Asta aşa e, recunoscu domnul Lorry, frecîndu-şi cu mîna agitată bărbia şi pironindu-şi ochii asupra lui Carton.

— Pe scurt, reluă Sydney, trăim timpuri disperate cînd se joacă jocuri disperate, pe mize disperate. Să dea Domnul ca doctorul să fie cîştigător ; eu voi intra în joc numai dacă pierde. Aici, viaţa nici unui om nu are vreo valoare. Oricine e purtat azi de popor în triumf, poate mîine să fie osîndit la moarte. Miza pe care am hotărît eu să joc, în caz că lucrurile vor lua întorsătura cea mai rea, e un prieten de la Conciergerie. Şi prietenul pe care-mi propun să-l cîştig e domnul Barsad.

— Ar trebui să aveţi cărţi foarte bune, domnule.

— O să le filez. Să văd ce am... Domnule Lorry, dumneavoastră ştiţi ce brută sînt ; aş dori să-mi daţi puţin coniac...

Sticla îi fu aşezată în faţă, şi Carton dădu pe gît un pahar plin — apoi mai bău unul —şi, cu un aer îngîndurat, împinse sticla într-o parte.

— Domnul Barsad, continuă el cu tonul unuia care într-adevăr îşi trece în revistă cărţile din mînă ; fluieraş la închisori ; emisar al Comitetului Republican, ba temnicer, ba prizonier, întotdeauna spion şi agent secret — cu atît mai valoros aici, pentru originea sa engleză, cu cît un englez e mai puţin bănuit de corupere decît un francez — se înfăţişează celor ce-l folosesc, sub un nume

fals. Asta e o carte foarte bună la mînă. Domnul Barsad, aflat actualmente în slujba guvernului republican francez, a fost odinioară în slujba guvernului aristocrat englez, inamicul Franței și al libertății. Asta-i a doua carte excelentă la mînă. În această zonă a suspiciunii, concluzia care se desprinde e limpede ca lumina zilei : domnul Barsad, aflat încă în solda guvernului aristocrat englez, este spionul lui William Pitt, deci șarpele înșelător cuibărit la sînul Republicii, trădătorul și agentul multor ticăloșii, despre care se vorbește atîta și care e atît de greu de descoperit. Asta-i o carte mai tare ca toate. Mi-ai urmărit cărțile, domnule Barsad ?

— Dar nu v-am înțeles jocul, răspunse spionul oarecum descumpănit.

— Iată atuul meu : denunțarea domnului Barsad la cel mai apropiat comitet revoluționar. Privește acum la cărțile din mîna dumitale, domnule Barsad, și spune-mi ce ai. Nu te grăbi...

Își trase din nou sticla de coniac alături, umplu încă un pahar și-l dădu pe gît. Văzu că spionul se temea ca nu cumva să se îmbete pînă la punctul de a-l denunța pe loc. Dîndu-și seama de acest lucru, Sydney își umplu încă un pahar și-l turnă pe gît.

— Privește-ți cărțile cu atenție, domnule Barsad. Nu te pripi.

Erau cărți mai proaste decît bănuise Carton. Domnul Barsad văzu în mîna sa cărți pierzătoare, de care Sydney Carton nu știa nimic. Fusese dat afară din onorabila-i slujbă din Anglia, pentru numeroasele insuccese în calitatea lui de spion, și nu pentru că n-ar fi fost nevoie de el acolo. Traversase Canalul și intrase în slujbă în Franța : întîi ca agent provocator și turnător printre compatrioții lui ; apoi, treptat, ca agent provocator și turnător printre francezi. Sub vechiul regim fusese spion în cartierul Saint Antoine și în vinăria lui Defarge ; poliția vigilentă îi furnizase o serie de informații despre întemnițarea, eliberarea și istoria doctorului Manette, menite să-i slujească drept introducere într-o discuție mai intimă cu familia Defarge ; își încercase șansele cu Madame Defarge și dăduse greș, în mod evident. Își amintea într-una, cu teamă

și fiori, că femeia aceea aprigă împletise tot timpul cît stătuse de vorbă cu el, și-i aruncase priviri prevestitoare de rău în timp ce degetele i se mișcau de zor. O revăzuse de atunci în cartierul Saint Antoine denunțînd oameni ale căror vieți avea să le înghită negreșit ghilotina. Știa prea bine, așa cum știau toți cei de-o meserie cu el, că niciodată nu era în deplină siguranță, că fuga era imposibilă ; că era legat de mîini și de picioare în umbra securii ; că în ciuda prelungirii trădării și a convertirii ei în slujba Teroarei, era de ajuns un singur cuvînt pentru ca tăișul să cadă asupră-i. Odată denunțat, și mai ales sub asemenea învinuiri grave ca acelea ce-i fuseseră înșirate, prevedea că înspăimîntătoarea femeie despre al cărei caracter neîmblînzit avusese multe dovezi, va da la iveală fatalul ei registru și va zdrobi ultima lui șansă de viață. În afară de faptul că toți spionii sînt oameni care se sperie ușor, de astă dată Barsad avea la mînă destule cărți negre pentru ca obrazul să-i devină livid ca moartea cînd le dădu pe față.

— Nu pari prea mulțumit de cărțile dumitale, îi spuse Sydney cu mult calm. Joci ?

— Cred, Sir, spuse spionul în felul cel mai umil cu putință, întorcîndu-se spre domnul Lorry, că pot face apel la un gentleman de vîrsta și cu bunăvoința dumneavoastră pentru a explica acestui domn, mult mai tînăr decît dumneavoastră, că nu-i de demnitatea rangului său să folosească acest atu de care a vorbit. Recunosc că sînt spion, poziție considerată drept înjositoare — deși cineva trebuie să îndeplinească și această muncă ; dar acest domn nu e spion, așa încît de ce trebuie să se înjosească pînă la a deveni ?

— Domnule Barsad, mă voi folosi de atuul meu, răspunse Carton în locul domnului Lorry și uitîndu-se la ceas, mă voi folosi de el fără nici un scrupul și în foarte scurt timp.

— Aș fi crezut, domnii mei, urmă spionul străduindu-se într-una să-l antreneze pe domnul Lorry în discuție, că respectul pe care i-l purtați surorii mele...

— Nu mi-aș putea dovedi în chip mai fericit respectul pe care-l port surorii dumitale, decît scăpînd-o de un asemenea frate, îi tăie Carton vorba.

— Doar nu vă gîndiți la așa ceva, Sir ?

— Hotărîrea mea e luată.

Comportarea mieroasă a iscoadei, contrastînd ciudat cu îmbrăcămintea lui ostentativ aspră și, de bună seamă, cu felul lui obișnuit de a fi, se lovi atît de crunt de inscrutabilitatea lui Carton — care era o enigmă și pentru oameni mai luminați și mai onești decît Barsad — încît glasul îi șovăi și se stinse. În timp ce-și căuta, descumpănit, cuvintele, Carton urmă, reluîndu-și aerul de jucător care-și studiază cărțile :

— Și zău așa, acum că stau să mă gîndesc, am impresia că am mai descoperit o carte, pe care încă n-am enumerat-o. Prietenul acela, al dumitale, și confrate-fluieraș, care spunea despre el că fluieră prin închisorile de la țară, cine e ?

— Francez. Nu-l cunoașteți, replică spionul cu grabă.

— Francez ? Da ? spuse Carton dus pe gînduri, și părînd a nu-l auzi, deși îi repetase cuvintele. Mă rog, s-ar putea...

— Este, vă asigur, întări spionul ; deși n-are nici o importanță.

— Deși n-are nici o importanță, repetă Carton în același fel — deși n-are nici o importanță. Nu, n-are importanță. Nu. Și totuși i-am mai văzut fața.

— Nu cred. Sînt sigur că nu. Nu-i posibil, îl asigură spionul.

— Nu... se... poate, mormăi Sydney Carton cufundat în trecut și umplîndu-și din nou paharul (care, din fericire, era mic). Nu se poate. Vorbea bine franțuzește. Și totuși, cu accent străin.

— Provincial, lămuri spionul.

— Nu. Străin ! strigă Carton izbind cu palma în masă în clipa cînd o scînteie i se aprinse limpede în memorie. Cly ! Deghizat, dar același. L-am avut pe omul ăsta în față la Old Bailey.

— Ei, aici vă cam pripiți, domnule, ripostă Barsad cu un zîmbet care-i făcu nasul acvilin să pară și mai strîmb ; aici chiar că-mi prilejuiți un avantaj asupra dumneavoastră. Cly (despre care, după atîta vreme, pot să recunosc fără rezervă că era într-adevăr prietenul meu), e mort

de cîțiva ani. L-am îngrijit în timpul bolii care l-a dus la pierzanie. A fost îngropat la Londra, la cimitirul Saint Pancras-in-the-Fields. Antipatia pe care i-o purta plebea, m-a împiedicat să-l pot conduce pe ultimul drum, dar eu însumi am dat o mînă de ajutor la așezarea lui în cosciug.

În acest moment, domnul Lorry, din locul unde ședea, își dădu seama de apariția, pe perete, a unei umbre. Urmărind-o pînă la sursă, descoperi că era pricinuită de o subită și extraordinară zbîrlire și înțepenire a întregului păr de pe căpățîna domnului Cruncher.

— Haide să judecăm drept, și să fim cinstiți, continuă spionul. Ca să vă dovedesc cît de greșită e pista pe care porniți, și cît de neîntemeiată e presupunerea dumneavoastră, o să vă arăt certificatul de înmormîntare a lui Cly, pe care, întîmplător, l-am purtat de-atunci într-una în buzunar. Scoase cu grabă o hîrtie și o despături. Priviți-l poftim, priviți-l ! Îl puteți lua în mînă, nu-i fals !

În acest moment, domnul Lorry observă că bizara umbră de pe zid se alungește, iar domnul Cruncher se ridică în picioare și vine în față.

Fără ca spionul să-l vadă, domnul Cruncher se apropie de el și-l atinse pe umăr, asemenea unui judecător-fantomă.

— Maestre, pe Roger Cly, va să zică dumneata l-ai băgat în cosciug ? întrebă domnul Cruncher cu o mutră inexpresivă și dură ca oțelul.

— Eu.

— Și cine l-a sços de acolo ?

Barsad se lăsă să cadă pe spătarul scaunului și bîigui :

— Ce vrei să spui ?

— Vreau să spui că nici nu i-a călcat picioru-n coșciug. Nu ! Nici urmă de el ! Să-mi taie mie capu, dac-a fost ăla-n coșciug...

Spionul își întoarse privirile spre cei doi domni. Amîndoi se uitau muți de uimire la Jerry.

— Îți spui eu, că în coșciugul ăla ai îngropat bolovani și țărînă. Să nu-mi cînți mie că l-ai îngropat pe Cly. A fost o înscenare. Și asta știu eu și cu încă doi...

— De unde știi ?

— Ce-ți pasă ? mîrîi domnul Cruncher. Da cu dumneata am eu o veche răfuială pentru renghiurile rușinoase

pe care le joci la niște negustori cinstiți. Te-aș prinde de beregată și te-aș sugruma în doi timpi și trei mișcări !

Sydney Carton care, ca și domnul Lorry, rămăsese uluit de această întorsătură a lucrurilor, îi ceru domnului Cruncher să se potolească și să se explice.

— Cu altă ocazie, domnule, fu răspunsul în doi peri, acuma nu-i momentul adicuat pentru esplecații. Da' ce susțin eu e că el știe foarte bine că Cly n-a fost în viața lui în coșciugu ăla... Să îndrăznească numai să spuie c-a fost, să rostească numai o singură vorbuliță și sau îl strîng de gît cît ai zice pește, sau mă duc pe loc și-l denunț !

Domnul Cruncher înfățișă alternativa ca pe o ofertă la alegere.

— Hop ! Eu văd un singur lucru, zise Carton. Că dețin încă o carte împotriva dumitale, domnule Barsad. Ar fi o imposibilitate, în acest Paris turbat, în care aerul e impregnat de suspiciune, să supraviețuiești unei denunțări, cînd te afli în relații cu un alt spion al aristocrației, avînd aceleași antecedente ca și dumneata, ba mai mult, înconjurat de misterul unei morți și a unei învieri ! Un complot în închisori, al unor străini, împotriva Republicii. Asta-i o carte tare — o carte bună pentru ghilotină ! Mai joci ?

— Nu, răspunse spionul. Mă predau. Mărturisesc că eram atît de urîți de păcătoasa de mulțime, încît eu am șters-o din Anglia cu riscul de a fi zvîrlit în apă, iar Cly era așa de hăituit, că n-ar fi putut să scape decît printr-o înșelătorie. Dar cum a ajuns omul ăsta să știe c-a fost înșelătorie, să mă bată Dumnezeu dacă înțeleg !

— Nu-ți mai bate capu cu omu ăsta, interveni arțăgosul domn Cruncher ; ai și așa destulă bătaie de cap ca să ții piept acestui domn. Da uită-te la mine ! Încă o dată — domnul Cruncher nu putea fi oprit să facă puțină paradă de mărinimia sa — te-aș înșfăca de beregată și te-aș lăsa lat cît ai zice pește !

Fluierașul închisorilor se întoarse spre Sydney Carton și declară cu mai multă fermitate :

— Am ajuns la o limită. Curînd va trebui să mă întorc la slujbă și nu pot să întîrzii. Mi-ați spus că vreți să-mi faceți o propunere ; despre ce e vorba ? Să știți că

n-are nici un rost să-mi cereți ceva ce nu pot face. Dacă-mi cereți să fac ceva ce ține de slujba mea, să-mi pun pielea în și mai mare pericol, atunci prefer să-mi expun viața riscului de a refuza decît riscului de a accepta. Pe scurt, voi avea de făcut o asemenea alegere. Ați vorbit de disperare. Aici, sîntem cu toții niște disperați. Țineți minte ! Dacă o să găsesc de cuviință, vă denunț, și jur că mințiți pînă-n pînzele albe. Și la fel ar putea face și alții. Așadar, ce vreți de la mine ?

— Nu prea mult. Ești temnicer la Conciergerie ?

— Să fie clar odată pentru totdeauna că nu poate fi vorba de o evadare, răspunse spionul, categoric.

— De ce-i nevoie să-mi spui ceva ce nu te-am întrebat ? Ești temnicer la Conciergerie ?

— Uneori.

— Poți fi oricînd dorești ?

— Pot să intru și să ies de acolo oricînd doresc.

Sydney Carton umplu din nou paharul cu coniac, apoi îl vărsă încetișor în sobă. Cînd se scurse și ultima picătură, se ridică în picioare și spuse :

— Pînă acum am discutat de față cu acești doi domni, pentru că era mai bine ca atuurile mele să fie cunoscute de cît mai mulți. Acum însă, vino în cămăruța întunecoasă de alături să discutăm între patru ochi.

Capitolul IX

Jocurile sînt făcute

ÎN TIMP CE SYDNEY CARTON ȘI fluieraşul închisorilor se aflau în camera alăturată, cufundată în întuneric, discutînd atît de înăbuşit încît nu răzbea nici o şoaptă, domnul Lorry îl certa pe Jerry cu multă îndoială și neîncredere. Felul în care „negustorul cinstit“ reacționa la privirile lui nu era nici el menit să inspire deosebită încredere ; își muta atît de des greutatea corpului de pe un picior pe altul, de parc-ar fi avut cincizeci de picioare și și-ar fi pus în minte să le încerce pe

toate ; își examina unghiile cu o atenție foarte suspectă ; și ori de cîte ori privirile lui le întîlneau pe ale domnului Lorry, era brusc apucat de acel ciudat acces de tuse care necesită ducerea mîinii în chip de paravan la gură, gest care arareori — sau poate niciodată — nu se potrivește cu o fire deschisă.

— Jerry, ia vino aici, zise domnul Lorry.

Domnul Cruncher înaintă cam într-o parte, cu un umăr împins înainte.

— Ce-ai mai învîrtit tu în afară de munca de curier ?

După un oarecare răstimp de cugetare, însoțit de o privire intensă ațintită asupra patronului său, domnul Cruncher avu fericita inspirație de a răspunde :

— Un fel de agrecoltură.

— Îmi zice mie inima, replică domnul Lorry scuturîndu-și mîniat arătătorul în fața lui, că te-ai folosit de respectabila și marea firmă Tellson ca de un soi de camuflaj pentru o ocupație clandestină și abjectă. Dacă-i așa, să nu te aștepți să te acopăr la întoarcerea în Anglia. Dacă-i așa, să nu te aștepți să-ți păstrez taina. Banca Tellson nu poate fi indusă în eroare.

— Sper, Sir, pledă stingheritul domn Cruncher, că un gentleman ca dumneavoastră, pe care am avut onoarea să-l slujesc în fel și chip pînă cînd mi-au dat perii albi, ar sta să se gîndească de două ori înainte să-mi facă un rău, chiar dacă ar fi să fie așa — ceea ce nu zic că e, da chiar dac-ar fi. Și trebe să să ia aminte că chiar dac-ar fi așa, n-ar fi toată vina numai d-o singură parte. Ezigstă două părți. Poate că la ora asta ezigstă unii doctori care scot bani cu ghiotura de-acolo de unde un negustor cinstit abia de scoate un gologan — un gologan ! Da, ce zic eu, o juma de gologan — o juma ! Ba nici atîta — nici măcar un sfert — și cît ai clipi din ochi ăia duce bănetul la Tellson, și numai ce-i face negustorului cinstit semn din ochi, și numai ce intră și se întorc iar la trăsurile lor — toate astea cît ai zice pește ! Asta, mă rog, nu înseamnă să duci firma Tellson în iroare ? Că ce mi-e una, ce mi-e alta ? Și p'ormă-i doamna Cruncher — sau așa era în zilele bune în Anglia, și o să mai fie din nou dacă mi-o fi dat — care numai ce îngenunche contra afacerilor pînă le ruinează — le duce de rîpă. În timp ce ne-

vestele doctorilor nu îngenunchează — îmi tai capu. Sau dacă îngenunchează se închină pentru mai mulți pacienți — și cum poți să ai una făr-de alta ? Și unde mai pui cioclii, și paracliserii, și groparii, și paznicii particulari (toți calici și vîrîți în afaceri), așa că un om nu scoate mare lucru din treaba asta — chiar dac-ar fi așa. Și puținu pe care-l scoate nu-i tihnește, dom Lorry. Nu s-alege niciodată cu nimic din el ; și nu vrea decît să se lase o dată de afaceri, dac-ar ști cum, din monent ce s-a vîrît în ele — asta, dac-ar fi așa.

— Uf ! făcu domnul Lorry mai înmuiat. Numai cît te văd și mă cutremur !

— Acu, ce v-aș oferi eu, cu umilință, domnule, chiar dac-ar fi așa, ceea ce nu zic că e...

— Nu bate apa-n piuă, i-o curmă domnul Lorry.

— Nu, domnule, n-am s-o bat, răspunse domnul Cruncher pe un ton de parcă nimic nu era mai departe de gîndurile și de obiceiurile lui... Ce v-aș oferi eu domnule, cu umilință, e următoarele : pe scăunașul acela, de lîngă Temple Bar, șade acuma feciorul meu, crescut și iducat a fi un om întreg și care o să vă ducă comisioanele și mesajele și o să vă lumineze drumu cu lampa, pînă cînd picioarele o să vă stea la o înălțime cu capu. Dacă ar fi așa, ceea ce nu zic că e (căci cu dumneavoastră n-am să bat apa în piuă, Sir), atunci să rămînă băiatu ăsta în locul tatălui și să aibă grijă de maică-sa ; nu-l rispingeți pe fiul acestui tată — nu faceți una ca asta, Sir — și lăsați-l pe tată să se apuce de treaba îngropatului, ca să se pocăiască pentru cît a dezgropat atîția. Asta-i ce v-aș oferi eu, cu respect, dom Lorry, zise Jerry ștergîndu-și fruntea cu mîneca în semn că ajunsese la punctul culminant al discursului său. Un om nu poate vedea tot prăpădul ăsta care se întîmplă aici, în juru lui, adicătelea cu cetățenii ăștia fără cap, vai de capul meu, destul cît să facă viața să nu mai aibă nici un preț. Și chiar dac-ar fi așa, v-aș ruga să-mi recunoașteți și mie și să vă gîndiți că cele ce-am spus eu mai adineauri, am spus pentru o cauză bună, cînd de fapt puteam să tac.

— Asta, cel puțin, așa e, recunoscu domnul Jerry. Acuma termină ! S-ar putea să te sprijin, dac-ai s-o me-

riți și dac-ai să te căiești în faptă, nu în vorbă. Acuma gata cu vorbele!

Domnul Cruncher se ciocăni cu încheieturile degetelor în frunte și chiar în clipa aceea Sydney Carton și spionul reveniră din cămăruța întunecată.

— *Adieu*, domnule Barsad, spuse cel dintîi; acum, că ne-am învoit, nu mai ai de ce să te temi de mine.

Se așeză din nou pe scaunul de lîngă sobă, în fața domnului Lorry. Cînd rămaseră singuri, bătrînul domn îl întrebă ce obținuse.

— Nu mare lucru. Dacă situația o să se înrăutățească, mi-am asigurat posibilitatea să pătrund la Darnay, o singură dată.

Fața domnului Lorry se lungi.

— E tot ce-am putut să obțin, urmă Carton. Dacă i-aș fi cerut mai mult, însemna să-i pun capul sub secure și, așa cum a arătat și el, chiar dacă-l denunțam ceva mai rău tot nu i se putea întîmpla. Evident, ăsta e punctul nevralgic al poziției noastre. N-ai ce-i face.

— Dar dacă lucrurile merg rău, faptul că ai acces la el nu-l poate salva.

— Nici n-am spus că-l va salva.

Ochii domnului Lorry se întoarseră încet spre foc; mila față de protejata lui, și dezamăgirea grea pe care i-o pricinuise această a doua arestare îi împăienjeniseră privirile; era un om bătrîn, istovit de griji, și lacrimile începură să-i picure pe obraji.

— Sînteți un om bun și un prieten adevărat, spuse Carton cu o voce schimbată. Iertați-mă dacă observ cît sînteți de afectat. N-aș răbda să-l văd pe tatăl meu plîngînd și să stau lîngă el nepăsător. Și n-aș putea să respect mai mult durerea dumneavoastră, nici dacă mi-ați fi tată. Oricum, ați fost scutit de o asemenea nefericire.

Deși rostind aceste din urmă cuvinte păru să lunece *din nou în vechiul său fel de a vorbi, totuși, în tonul* și în atingerea mîinii sale erau atîta simțire sinceră și atîta respect, încît domnul Lorry, care nu izbutise niciodată să vadă partea mai bună din Sydney Carton, rămase surprins. Îi întinse mîna și Carton i-o strînse ușor.

— Ca să revenim la bietul Darnay, zise Carton. Vă rog să nu-i spuneți nimic Luciei despre întrevederea sau

despre aranjamentul făcut. Ea nu va avea posibilitatea să-l vadă pe Darnay. Ar putea crede, dacă lucrurile ar lua întorsătura cea mai rea, că planul a fost pus la cale pentru a-i anticipa sentința.

Domnul Lorry nu se gîndise la așa ceva și-i aruncă o privire rapidă lui Carton pentru a constata dacă se gîndea într-adevăr la asemenea lucru. Se părea că da ; îi întoarse privirea și, fără îndoială, îi pricepu gîndul.

— S-ar putea gîndi la o mie de lucruri, continuă Carton, care n-ar face decît să-i sporească suferința. Nu-i vorbiți despre mine. Așa cum v-am spus din primul moment al sosirii mele, e mai bine să n-o văd. Chiar și fără s-o văd pot să-i ofer orice fel de ajutor pe care aș fi în stare să i-l dau. Vă duceți la ea, sper. Trebuie să fie doborîtă în seara asta...

— Mă duc chiar acum...

— Mă bucur. E atît de atașată de dumneavoastră și are atîta încredere în dumneavoastră... Cum arată ?

— Îngrijorată și nefericită, dar foarte frumoasă.

— Ah !

Fusese un sunet prelung, ca un suspin — aproape ca un vaier. Îl făcu pe domnul Lorry să-și întoarcă ochii spre fața lui Carton, care privea la foc. O lumină, sau o umbră (bătrînul domn n-ar fi putut spune care din două), trecu o clipă peste această față tot atît de iute ca o fîlfîire de aripă întunecată pe coasta unui deal într-o zi însorită ; Carton ridică un picior și împinse o buturugă încinsă care dădea să se prăvălească. Purta mantaua albă de călătorie și cizmele cu carîmb înalt, la modă pe vremea aceea, iar dogoarea focului, răsfrîngîndu-se în suprafețele lucii, îl făcea să arate extrem de palid, cu pletele-i lungi, castanii și neîngrijite, încadrîndu-i chipul. Nepăsarea față de foc era destul de ciudată ca să-i atragă o dojană din partea domnului Lorry ; talpa cizmei întîrziase pe buturuga aprinsă, care se sparse sub greutatea ei într-o cascadă de jar.

— Am uitat, răspunse Carton.

Ochii domnului Lorry fură din nou atrași de fața lui. Observînd expresia pierdută care-i adumbrea trăsăturile frumoase, și avînd proaspete în minte chipurile atîtor

captivi, domnul Lorry nu putu să nu facă o puternică asociere.

— Îndatoririle dumneavoastră de aici au luat sfîrşit, domnule ? întrebă Carton întorcîndu-se spre el.

— Da. După cum îţi spuneam aseară, cînd Lucie a dat buzna peste noi pe neaşteptate. În sfîrşit, am terminat tot ce s-a putut face pe aici. Speram să-i las pe ei în deplină siguranţă, iar eu să părăsesc Parisul. Am obţinut viza de trecere. Eram gata de plecare.

Amîndoi rămaseră un timp tăcuţi.

— Dumneavoastră aveţi o viaţă lungă în urmă, domnule, spuse la un moment dat Carton, dus pe gînduri.

— Mă aflu în cel de-al şaptezeci şi optulea an de viaţă.

— Şi aţi fost util întreaga dumneavoastră existenţă : mereu activ, fără preget ; v-aţi bucurat de încredere, de respect, de ascultare.

— Din clipa în care m-am putut numi om, am fost şi om de afaceri. Într-adevăr, pot spune că am fost om de afaceri încă de pe cînd eram doar un băieţandru.

— Păi e de ajuns să ne gîndim ce loc important ocupaţi la şaptezeci şi opt de ani. Şi cîţi or să vă plîngă cînd nu veţi mai ocupa acest loc.

— Nu-s decît un holtei singuratic, răspunse domnul Lorry clătinînd din cap. Nu e nimeni care să mă plîngă.

— Cum puteţi spune una ca asta ? N-o să vă plîngă Lucie ? Fetiţa ei n-o să vă plîngă ?

— Ba da, ba da, slavă Celui de Sus. De fapt, am vorbit fără să mă gîndesc.

— E un lucru pentru care trebuie să fiţi mulţumit, nu-i aşa ?

— Sigur că da, sigur că da.

— Spuneţi-mi, dacă în seara asta ar trebui să gîndiţi în sinea dumneavoastră : „Nu am dobîndit iubirea şi devotamentul, recunoştinţa şi respectul nimănui pe lumea asta ; nu mi-am putut cuceri un locşor în gîndurile nimănui ; nu am făurit în viaţa mea nimic bun sau folositor care să facă pe cineva să-şi aducă aminte de mine !“, în cazul ăsta, nu-i aşa că cei şaptezeci şi opt de ani ai dumneavoastră ar fi şaptezeci şi opt de blesteme ? Nu-i aşa ?

— Asta-i adevărul, domnule Carton, cred că așa ar fi.

Sydney își întoarse din nou ochii către foc și, după cîteva minute de tăcere, spuse :

— Aș vrea să vă pun o întrebare : spuneți-mi, copilăria dumneavoastră vi se pare foarte îndepărtată ? Zilele cînd vă țineați de poala mamei vi se par foarte departe ?

Răspunzînd la fel de domol, domnul Lorry zise :

— Dacă mă gîndesc la ceva petrecut acum douăzeci de ani, mi se pare departe ; dar copilăria, nu. Căci, pe măsură ce înaintez spre capătul vieții, mă mișc în cerc și mă apropiu de începuturile ei. Se pare că acesta este unul dintre mijloacele care-ți îndulcesc și-ți netezesc drumul. Inima îmi este adeseori înduioșată de amintiri de multă vreme adormite, legate de tînăra și frumoasa mea mamă (și cînd te gîndești ce bătrîn sînt eu !) și de multe evocări ale acelor zile în care ceea ce numim Lume nu devenise încă o realitate pentru mine, iar cusururile mele încă nu-mi fuseseră confirmate.

— Înțeleg acest simțămînt ! exclamă Carton cu o bruscă iluminare. Și toate acestea vă fac mai bun ?

— Așa nădăjduiesc.

Carton puse aici capăt discuției, ridicîndu-se ca să-l ajute să-și îmbrace paltonul.

— Dar dumneata, reluă domnul Lorry subiectul, dumneata ești tînăr...

— Da, adevărat că nu sînt bătrîn, dar drumul tinereții mele nu a fost niciodată drumul care duce spre bătrînețe. Cred că am trăit destul !

— Și eu cred c-am trăit destul. Ieși în oraș ?

— Vă însoțesc pînă la poarta Luciei. Dumneavoastră îmi cunoașteți deprinderile de hoinar și de om frămîntat de neliniști. Dacă o să cutreier străzile pînă noaptea tîrziu, nu vă îngrijorați ; dimineața o să reapar. Vă duceți mîine la Tribunal ?

— Din nefericire, da.

— Voi fi și eu acolo, dar numai ca spectator pierdut în mulțime. Spionul meu o să-mi găsească un loc. Vă rog să vă sprijiniți de brațul meu, Sir.

Domnul Lorry se supuse și coborîră împreună scara, după care ieșiră în stradă. Cîteva minute mai tîrziu, ajunseră la destinație. Carton îl părăsi acolo ; dar după ce făcu

cîţiva paşi rămase locului şi, cînd auzi poarta închizîndu-se, se întoarse îndărăt şi o atinse cu mîna. Auzise că Lucie se dusese în fiecare zi la închisoare. „Ieşea pe aici, îşi spuse Carton privind în jur, apoi cotea pe aici ; probabil că a călcat adesea pe aceste pietre. Vreau să merg pe urmele paşilor ei.“

Se făcuse ceasul zece cînd ajunse în faţa închisorii La Force, în locul unde adăstase Lucie de sute de ori. Un tăietor de lemne, mic de stat, care tocmai îşi închisese magazia, şedea în prag fumînd.

— Bună seara, cetăţene, i se adresă Sydney Carton oprindu-se ; căci omul îl privea iscoditor.

— Bună seara, cetăţene.

— Cum mai merge Republica ?

— Vrei să spui ghilotina ? Nu prea rău. Numai azi au fost şaizeştrei. Curînd o să urce la o sută. Samson şi oamenii lui se mai plîng cîteodată că-s istoviţi. Ha, ha ! ha ! Ce hazliu e şi Samson ăsta ! Ce mai bărbier !

— Te duci deseori să-l vezi...

— Cum îi rade ? Întotdeauna. În fiecare zi. Ce mai bărbier ! L-ai văzut la lucru ?

— Niciodată.

— Du-te să-l vezi cînd o avea cuptorul plin. Zi şi dumneata cetăţene, numai azi a ras şaizeştrei în cît timp ai fuma două pipe. Ba chiar în mai puţin. P-onoarea mea !

În timp ce omuleţul îşi întindea, rînjind, pipa, ca să marcheze timpii execuţiei, Carton se simţi năpădit de o atare dorinţă de a-l pocni în cap, încît îi întoarse spatele.

— Da’ nu eşti englez, cu toate că porţi straie englezeşti, strigă după el tăietorul de lemne.

— Da, răspunse Carton oprindu-se iar din drum, şi vorbindu-i peste umăr.

— Vorbeşti ca un francez.

— Am studiat pe vremuri aici !

— *Aha*, un francez desăvîrşit ! Noapte bună, englezule !

— Noapte bună, cetăţene.

— Du-te numaidecît să-l vezi pe caraghiosul ăla de Samson, stărui omuleţul strigînd după el. Şi ia-ţi o pipă cu dumneata, ca să măsori timpul.

Sydney nu se îndepărtase prea mult, cînd se opri în mijlocul drumului sub un felinar chior, şi scrise ceva pe un petic de hîrtie. Apoi, traversînd strada cu pasul hotărît al omului care-şi aminteşte foarte bine un vechi drum, şi străbătînd cîteva uliţe întunecoase şi murdare — mult mai murdare ca de obicei pentru că în acele vremuri de teroare chiar şi cele mai importante artere de circulaţie rămîneau necurăţate — se opri în faţa uşii unui farmacist care tocmai dădea să-şi închidă prăvălia. O dugheană scundă, obscură şi gheboşată, pe o stradă întortocheată şi povîrnită, ţinută de un om scund, obscur şi gheboşat.

Urîndu-i şi acestui cetăţean bună seara, cînd se postă în faţa lui la tejghea, îi puse peticul de hîrtie dinainte.

— Pfiii, fluieră farmacistul printre dinţi, în timp ce-l citea. Hi, hi, hi !

Sydney Carton nu luă aminte şi farmacistul întrebă :

— Pentru dumneata, cetăţene ?

— Pentru mine.

— Să ai grijă să le ţii separat, cetăţene. Ştii ce se întîmplă dacă le amesteci ?

— Perfect.

Farmacistul făcu nişte pacheţele şi i le înmînă. Sydney le vîrî, unul cîte unul, în buzunarul de la piept al mantalei, apoi numără banii şi ieşi din farmacie cu pas măsurat.

„Pînă mîine nu mai am nimic de făcut, vorbi Carton cu sine însuşi, privind la lună. Şi nu pot să dorm."

Tonul pe care rosti cuvintele de mai sus, sub norii care se fugăreau cu iuţeală, nu-ţi evoca nepăsare, nici neglijenţă ori sfidare. Era mai curînd glasul unui om frînt, care se abătuse din drum, şi se zbătuse, şi se pierduse, dar care, în cele din urmă, regăsise drumul şi-i întrezărea capătul.

Demult de tot, pe cînd îi mergea vestea printre rivalii de meserie că ar fi un tînăr foarte promiţător, îşi condusese tatăl la groapă. Maică-sa murise cu ani înainte. Şi în timp ce rătăcea prin bezna străzilor şi printre umbrele bizare iscate de lună şi de norii ce navigau sus, în înalţuri, îi răsăriră în minte cuvintele solemne rostite la groapa tatălui său.

În acest oraș de sub domnia securii, hoinărind singur în noapte, cu inima mușcată de mîhnire pentru cei șaizeci și trei de oameni dăruiți morții în aceeași zi, pentru victimele zilei de mîine care-și așteptau în închisori osînda, pentru cele ale altui mîine și ale altuia, era lesne de urmărit lanțul de asociații care împinseseră aceste cuvinte din uitare la lumină, așa cum lesne ar fi fost de descoperit în adîncuri ancora mîncată de rugină a unei vechi corăbii. Dar Carton nu-și bătu capul să le descopere izvoarele, ci repetă cuvintele și-și văzu mai departe de drum.

Adîncit în meditații grave privind ferestrele iluminate, îndărătul cărora oamenii se pregăteau pentru odihna nopții ce-i făcea să uite, preț de cîteva ceasuri tihnite, de prăpădul din jur ; turlele bisericilor în care nu se mai înălța nici o rugă, căci răsturnările merseseră pînă la o rupere deplină de anii imposturilor preoțești, ai jafului și dezmățului clerical ; cimitirele îndepărtate, sortite, așa cum scria pe poartă, somnului de veci ; închisorile întesate ; străzile pe care grupuri de cîte șaizeci de oameni erau purtați spre o moarte devenită atît de comună și de banală, încît nici măcar șoapta despre vreun strigoi stîrnit de isprăvile ghilotinei nu se răspîndise printre privitori ; adîncit în meditații grave privind întreaga viață și moarte a orașului ce se pregătea febril pentru scurtu-i răgaz de noapte, Sydney Carton străbătu din nou podul peste Sena, în căutarea străzilor mai luminoase.

Puține trăsuri erau la vedere, pentru că cei ce foloseau trăsuri ar fi putut deveni suspecți, iar nobilimea își ascundea capul în bonete roșii, încălța ghete grosolane și-și tîrșea picioarele pe jos. Totuși teatrele erau ticsite, iar spectatorii se revărsau veseli pe lîngă el și se îndreptau spre casele lor sporovăind cu însuflețire. La ușa unui teatru, o mamă cu o fetiță de mînă scrutau drumul noroios căutînd o cărare. Sydney luă fetița în brațe, o trecu peste drum și, înainte ca brațele sfioase să i se desfacă de pe grumaz, îi ceru o sărutare. [...]

Noaptea se mistuia în propriile-i rămășițe și, în timp ce Carton adăsta pe pod ascultînd clipocitul apei care plesnea cheiul de piatră al Insulei Parisului, acolo unde pito-

reasca îngrămădire a caselor și catedralei sclipea luminos în bătaia lunii, ziua se ivi rece, arătînd ca o față de mort apărută pe cer. Și atunci, noaptea, cu luna și cu toate stelele ei păliră puternic și muriră și, pentru un scurt răstimp, întreaga fire păru cotropită de stăpînirea Morții.

Dar soarele, urcînd triumfal, împunse cu razele-i lungi întreaga povară a nopții. Și, urmărind cu raza privirii raza de soare, Carton, adumbrindu-și ochii, văzu o punte de lumină străpungînd văzduhul între el și astru, peste rîul ce scînteia dedesubt.

În tăcerea dimineții, clocotul apei, repede, adînc, și statornic, i se părea de o voioșie prietenoasă. Mai făcu cîțiva pași pe malul rîului, departe de locuințe, și pînă la urmă adormi pe chei în blajina mîngîiere a soarelui. Cînd se deșteptă și se sculă în picioare, mai zăbovi un timp locului, urmărind o bulboană care se învolbura și se învîrtejea fără rost, pînă ce fluxul apei o înghiți purtînd-o mai departe, către mare. „Ca și pe mine!“ își zise în gînd.

O navă comercială, cu pînze de culoarea frunzei veștede, lunecă pe lîngă el și se topi în depărtare.

Cînd se întoarse acasă, constată că domnul Lorry plecase ; nu era greu de presupus unde se dusese bunul bătrîn. Sydney Carton nu bău nimic în afară de puțină cafea, mîncă o felie de pîine și, după ce se spălă și se învioră, se îndreptă spre locul judecății.

Sala Tribunalului era toată numai freamăt și zumzet cînd fluierașul — din fața căruia mulți se dădeau în lături, înspăimîntați — se strecură într-un colțișor obscur din mulțime. Domnul Lorry se afla acolo, la fel și doctorul Manette. Lucie era și ea acolo, așezată lîngă doctor.

Cînd soțul ei fu adus în sală, Lucie îi aruncă o privire atît de plină de îmbărbătare, atît de încurajatoare, atît de încărcată de iubire, admirație și duioșie compătimitoare, încît sîngele sănătos îmbujoră obrajii deținutului, îi ilumină privirea și-i întări inima. Dacă vreun ochi curios ar fi urmărit influența privirii ei și asupra lui Sydney Carton, ar fi constatat același efect.

În fața Tribunalului, nu se găseau sau se găseau prea puține regulamente de procedură, care să asigure unui

acuzat o judecată chibzuită. O răsturnare de asemenea amploare nu ar fi putut avea loc dacă toate legile și formalitățile existente nu ar fi fost atît de des încălcate și de răstălmăcite în trecut, încît, în chip de răzbunare, Revoluția ajunsese să desființeze toate legile.

Ochii mulțimii erau ațintiți asupra juriului. Aceiași dîrji patrioți și buni republicani ca și ieri, ca și alaltăieri ; ca mîine și ca poimîine. În juriu, plin de neastîmpăr, un om cu o privire hămesită, cu degete rătăcind într-una pe lîngă buzele-i însetate, un om a cărui prezență părea să inspire mare mulțumire printre spectatori. Un jurat flămînd, lacom de viețile altora, cu o înfățișare crudă : era Jacques Trei din Saint Antoine. Întregul juriu părea o haită de cîini gata să judece căprioara încolțită.

Pe urmă, toți ochii se întoarseră spre cei cinci judecători și spre acuzatorul public. Greu de întrezărit vreo înclinație spre îngăduință ! Apoi ochii se întoarseră spre alți ochi din mulțime, și privirile se încrucișară aprobator ; iar capetele se mișcară în semn de încuviințare înainte de a se repezi înainte, încordate de atenție.

Charles Evrémonde zis Darnay. Eliberat cu o zi în urmă. Reacuzat și rearestat cu o zi în urmă. Înștiințat în timpul nopții de acuzarea care i se aduce. Suspectat și denunțat ca dușman al Republicii, aristocrat, membru al unei familii de tirani, membru al unei seminții proscrise pentru felul în care și-a folosit apusele privilegii în slujba împilării infame a poporului. Charles Evrémonde zis Darnay, în virtutea menționatei proscrieri, era mort în ochii Legii.

Aceasta fu esența celor expuse în tot atît de puține cuvinte, dacă nu chiar în mai puține, de către acuzatorul public.

Președintele întrebă dacă acuzatul fusese denunțat făți sau anonim.

— *Făți.*

— De cine ?

— De trei persoane. Ernest Defarge, negustător de vinuri din Saint Antoine.

— Bine.

— Thérèse Defarge, soția sa.

— Bine.

— Alexandre Manette, medic.

O puternică rumoare cuprinse întregul Tribunal și, în mijlocul vacarmului, doctorul Manette, palid și tremurînd, fu văzut în picioare chiar în locul unde șezuse pînă atunci.

— Cetățene președinte, protestez cu indignare și afirm că acesta este un fals și o înșelătorie. Știți prea bine că acuzatul este soțul fiicei mele. Fiica mea și cei dragi ei îmi sînt mai scumpi decît propria-mi viață. Cine și unde este falsul conspirator care afirmă că eu l-am denunțat pe soțul fiicei mele ?

— Cetățene Manette, păstrează liniștea. Lipsa de supunere față de autoritatea Tribunalului ar putea să te pună și pe dumneata în afara legii. Cît despre ceea ce îți este mai scump decît propria viață, unui bun cetățean nimic nu-i poate fi mai scump decît Republica.

Aclamații zgomotoase salutară această mustrare. Președintele își scutură clopoțelul și își reluă, cu ardoare, discursul.

— Dacă Republica ți-ar cere să-ți jertfești propriul copil, dumneata n-ai avea altă datorie decît să-l jertfești. Ascultă la cele ce vor urma. Și pînă atunci, păstrează liniștea !

Din nou aclamații frenetice. Doctorul Manette se așeză cu buzele tremurînde, rotindu-și ochii de jur împrejur ; fiica lui se lipi și mai tare de dînsul. Juratul Jacques Trei își frecă mîinile, apoi își plimbă, ca de obicei, degetele în jurul buzelor.

Cînd curtea se calmă îndeajuns pentru ca martorii să poată fi auziți, se înfățișă Defarge care expuse pe scurt istoria întemnițării doctorului Manette, faptul că el, ca băiat, fusese în serviciul acestuia, apoi povestea eliberării și a stării în care se găsise prizonierul cînd fusese pus în libertate și predat lui. Urmă un scurt interogatoriu, pentru că Tribunalul era foarte operativ.

— Cetățene, ai adus valoroase servicii la luarea Bastiliei ?

— Așa cred.

Un glas de femeie aţîţată strigă din mulţime :

— Ai fost unul dintre cei mai bravi patrioţi la Bastilia ! De ce să nu recunoşti deschis ? În ziua aceea ai luptat ca tunar sub zidurile Bastiliei şi ai fost printre cei dintîi care au intrat cînd a căzut blestemata de fortăreaţă ! Patrioţi, vă spun adevărul !

Era Răzbunarea, care sprijinea în acest chip procedura, în mijlocul caldelor ovaţii ale publicului. Preşedintele îşi scutură clopoţelul ; dar Răzbunarea, înfierbîntată de încurajările celorlalţi, strigă : „Nu-mi pasă de clopotul ăsta !“, exclamaţie care fu susţinută prin ovaţii.

— Cetăţene, informează Tribunalul asupra isprăvilor dumitale din acea zi, la Bastilia.

— Ştiam, începu Defarge privind în jos, spre soţia sa aflată la piciorul scării pe care stătea el, şi ţinîndu-şi ochii aţintiţi asupră-i ; ştiam că acest captiv, despre care vă vorbesc, fusese închis într-o celulă cu numele de „O sută cinci, Turnul de Nord“. O ştiam chiar de la dînsul. Pe vremea cînd lucra pantofi, sub supravegherea mea, el însuşi nu se cunoştea sub alt nume decît „O sută cinci, Turnul de Nord“. În timp ce serveam la tun, în acea zi, mi-am pus în gînd ca după căderea fortăreţei să cercetez această celulă. Fortăreaţa cade. Urc în celulă, împreună cu alt cetăţean care face acum parte din juriu, amîndoi călăuziţi de un temnicer. O cercetez cu mare grijă. Într-o gaură făcută în cămin, acolo unde lipsea o cărămidă, găsesc o hîrtie scrisă. Iată această hîrtie. Am avut grijă să cercetez scrisul doctorului Manette. Este scrisul lui. Încredinţez această hîrtie, scrisă de doctorul Manette, preşedintelui.

— Să fie citită !

Într-o tăcere şi o încremenire de moarte — în care acuzatul nu-şi dezlipea ochii de la soţia sa, aceasta nu-şi muta privirile de la el decît ca să se uite, plină de solicitudine, la tatăl ei, doctorul Manette privea ţintă la cel ce urma să citească, doamna Defarge se uita fix la acuzat, Defarge nu-şi urnea căutătura de la nevasta lui, iar ochii tuturor celorlalţi erau pironiţi asupra doctorului care nu vedea nimic — se dădu citire documentului, după cum urmează.

Capitolul X

Umbra capătă consistenţă

„EU, ALEXANDRE MANETTE, MEdic nefericit, născut la Beauvais şi locuind ulterior la Paris, scriu acest îndurerat mesaj în chinuitoarea mea celulă din Bastilia, în ultima lună a anului 1767. Scriu cu întreruperi, înfruntînd mari greutăţi. Am de gînd să pitesc hîrtia în zidul hornului, unde am pregătit, încet şi cu trudă, o ascunzătoare. Poate cîndva, cînd praful se va aşterne peste mine şi peste durerile mele, o mînă miloasă o va descoperi în acel loc.

Slovele mele sînt zgîriate cu un vîrf de fier ruginit cu care răzui funinginea şi cărbunii din sobă, amestecîndu-le cu sînge, şi sînt aşternute cu mare cazną în ultima lună a celui de-al zecelea an al meu de captivitate. Speranţa mi-a părăsit cu desăvîrşire inima. Ştiu, din cumplite semne pe care le-am observat la mine însumi, că în curînd judecata nu-mi va mai rămîne întreagă, dar declar solemn că în aceste momente sînt în deplina posesiune a facultăţilor mele mintale — că memoria îmi funcţionează exact şi reţine toate amănuntele — că scriu adevărul, aşa cum voi răspunde pentru aceste rînduri ale mele, fie că vor cădea vreodată sub ochi omeneşti sau nu, în faţa Judecăţii Supreme.

Într-o noapte în care luna se lupta pe cer cu norii, în cea de a treia săptămînă a lunii decembrie (cred că era în seara de douăzeci şi doi ale lunii), în anul 1757, mă plimbam pe o porţiune mai retrasă a cheiului Senei, la o depărtare cam de un ceas de locuinţa mea aflată pe strada Şcolii de Medicină, cînd o trăsură, mînată în mare viteză, mă ajunse din urmă. M-am ferit în lături, lăsînd trăsura să treacă, de teamă că altminteri m-ar fi putut doborî, cînd apăru un cap pe fereastră, şi un glas îi strigă vizitiului să oprească.

Trăsura se opri de îndată ce vizitiul putu frîna caii, şi acelaşi glas mă strigă pe nume. Am răspuns. Trăsura oprise la asemenea distanţă de mine, încît pînă să mă pot

apropia, doi domni avură timp să deschidă portiera şi să coboare. Am observat că amîndoi erau înfăşuraţi în mantii şi păreau să-şi ascundă figurile. Aşa cum stăteau unul lîngă celălalt, alături de trăsură, am mai observat că amîndoi păreau cam de vîrsta mea, sau poate ceva mai tineri, şi că semănau leit atît ca statură, ţinută, glas şi, din cît îmi puteam da seama, chiar şi la faţă.

— Sînteţi doctorul Manette? mă întrebă unul dintre ei.

— Da.

— Doctorul Manette, originar din Beauvais, urmă celălalt, tînăr medic, chirurg foarte iscusit, care în ultimii doi ani se bucură de o faimă mereu crescîndă la Paris?

— Domnilor, am răspuns, eu sînt doctorul Manette de care vorbiţi cu atîta bunăvoinţă.

— V-am căutat la locuinţa dumneavoastră, reluă cel care mi se adresase prima oară, şi neavînd fericirea de a vă găsi acasă, dar fiind informaţi că vă plimbaţi, probabil, în această direcţie, v-am urmărit, în speranţa că o să vă ajungem din urmă. Sînteţi bun să vă urcaţi în trăsură?

Amîndoi vorbeau pe un ton poruncitor şi, în timp ce rostiră vorbele de mai sus, mă înghesuiră între ei şi portieră. Erau înarmaţi, eu nu.

— Domnilor, să-mi fie cu iertare, am spus eu, dar de obicei întreb cine-mi face onoarea de a-mi solicita asistenţa şi care-i natura cazului pentru care sînt chemat.

Răspunsul mi-l dădu cel ce vorbise al doilea.

— Doctore, clienţii dumneavoastră de acum sînt oameni de vază. Cît despre natura cazului, încrederea noastră în dibăcia dumneavoastră ne inspiră siguranţa că o să vă daţi seama singur mai bine decît dacă l-am descrie noi. Destul! Vreţi să vă urcaţi în trăsură?

N-am putut face alta decît să mă supun, şi m-am urcat fără să scot o vorbă. Amîndoi urcară după mine — ultimul sărind înăuntru după ce ridicase scărita. Trăsura întoarse în direcţia opusă şi o porni cu aceeaşi viteză ca şi înainte de a se fi oprit.

Am repetat discuția întocmai cum a avut loc. N-am nici o îndoială că am reprodus-o aidoma, cuvînt cu cuvînt. Voi descrie totul întocmai cum s-a petrecut, silindu-mi mintea să nu se îndepărteze de la această misiune. Acolo unde voi face semnele de întrerupere : xxx, înseamnă că m-am oprit un timp din scris, ascunzînd hîrtia în locul tainic ; x x x .

Trăsura părăsi în grabă străzile orașului, trecu de Bariera de Nord și ieși pe un drum de țară. La trei sferturi de leghe de la Barieră — atunci, pe moment, n-am putut aprecia distanța, ci mai tîrziu, la întoarcere, mi-am dat seama de ea — trăsura a cotit de pe șoseaua principală și, după un timp, s-a oprit în fața unei case solitare. Am coborît toți trei și am luat-o pe o cărare umedă și năclăită dintr-o grădină în care un havuz lăsat în părăsire se revărsase, inundînd pajiștea pînă-n pragul casei. Traseră clopotul și cum ușa fu deschisă cu oarecare întîrziere, unul dintre însoțitorii mei plesni cu mănușa groasă, de călărie, fața omului care ne veni în întîmpinare.

În acest gest nu era nimic deosebit care să-mi atragă atenția, pentru că am văzut deseori cum oamenii de rînd sînt loviți mai aprig decît cîinii de pripas. Dar celălalt însoțitor, la fel de mîniat, îl lovi în același chip pe om, cu mîna; înfățișarea și comportarea fraților era atît de identică, încît atunci mi-am dat pentru prima oară seama că erau gemeni.

Din clipa în care coborîsem la poarta grădinii (pe care o găsisem încuiată și pe care unul dintre frați o descuiase, zăvorînd-o apoi la loc) auzul îmi fusese izbit de niște țipete care veneau dintr-o încăpere de sus. Am fost condus direct în această cameră ; pe măsură ce urcam scările, țipetele deveneau tot mai puternice ; intrînd, am dat peste o persoană zăcînd în pat pradă unui puternic acces de febră cerebrală.

Persoana era o femeie tînără de o rară frumusețe ; de bună seamă, nu avea mai mult de douăzeci de ani. Părul îi era răvășit, brațele îi erau legate de trup cu fîșii de pînză și cu batiste. Am observat că toate aceste bandaje fuseseră rupte din îmbrăcămintea unui gentilom. Pe

unul dintre ele — o eşarfă cu franjuri pentru ţinuta de ceremonie — am văzut un blazon nobiliar şi litera „E".

Toate acestea mi-au sărit în ochi în primele secunde cît am examinat pacienta ; căci în zbaterile ei convulsive, se întorsese cu faţa-n jos, pe muchea patului, şi îşi vîrîse capătul eşarfei în gură, gata să se sufoce. Prima mea reacţie a fost să-i scot acest căluş ; şi dînd eşarfa la o parte, am zărit colţul brodat.

Am răsucit uşor femeia cu faţa-n sus, şi mi-am apăsat palmele pe pieptul ei, ca s-o liniştesc şi s-o ţin nemişcată, pentru a-i putea privi faţa. Ochii îi erau înnebuniţi, cu pupilele foarte dilatate, şi scotea într-una ţipete stridente, repetînd cuvintele : „Soţul meu, tatăl meu şi fratele meu !", după aceea număra pînă la doisprezece şi rostea : „Ssst !" O clipă, nu mai mult, se oprea parcă să asculte, şi apoi strigătele pătrunzătoare începeau iar, repeta : „Soţul meu, tatăl meu şi fratele meu !", număra pînă la doisprezece şi rostea „Ssst !" Nu exista nici o variaţie în ordinea exclamaţiilor sau în comportarea ei. Nici o întrerupere în articularea acestor sunete, în afară de acea pauză de o clipă.

— De cînd ţine accesul ăsta ? am întrebat.

Pentru a-i deosebi pe cei doi fraţi, îi voi numi „cel mai vîrstnic" şi „cel mai tînăr" ; prin cel mai vîrstnic îl desemnez pe acela care exercita mai multă autoritate. Răspunsul mi--l dădu cel mai vîrstnic :

— De ieri seara, cam de pe vremea asta.

— Are un soţ, un tată şi un frate ?

— Un frate..

— Nu mă adresez fratelui ei ?

Răspunsul veni încărcat de dispreţ :

— Nu !

— Se poate face vreo asociaţie recentă cu cifra doisprezece ?

Cel mai tînăr interveni iritat :

— Cu ora douăsprezece.

— Iată, domnilor, am spus eu continuînd să-mi ţin mîinile pe pieptul femeii, cît sînt de inutil aşa cum m-aţi adus. Dac-aş fi ştiut la ce fel de caz vin, m-aş fi echipat cu toate cele necesare. Pe cînd aşa, va trebui să irosim

timp. În locul acesta izolat, nu putem face rost de doctorii.

Fratele mai vîrstnic aruncă o privire celui mai tînăr, care îmi răspunse semeț :

— Avem aci o cutie cu doctorii.

O scoase dintr-un scrin și o așează pe masă ; x x x.

Am deschis cîteva sticluțe, le-am mirosit și am atins dopurile cu vîrful limbii. Dacă aș fi vrut să folosesc orice altceva în afară de narcotice, care sînt otrăvuri în sine, n-aș fi putut administra nici unul din acele. medicamente.

— N-aveți încredere ? întrebă fratele mai tînăr ?

— După cum vedeți, domnule, sînt gata să le folosesc, am răspuns și apoi nu am mai adăugat nimic.

Am silit-o pe pacientă să înghită, cu mare dificultate și după numeroase eforturi, doza pe care doream să i-o dau. Cum intenționam să o repet după un timp și cum era nevoie să urmăresc efectul, m-am așezat pe marginea patului. În cameră mai era o îngrijitoare sfioasă și speriată (soția omului care ne deschisese ușa) și care se retrăsese într-un colțișor. Casa era umedă și părăginită, mobilată la întîmplare — evident ocupată de scurtă vreme și folosită vremelnic. La ferestre fuseseră spînzurate niște draperii vechi și groase, menite să înăbușe strigătele. Acestea continuau în aceeași succesiune : „Soțul meu, tatăl meu și fratele meu !“ numărătoarea pînă la doisprezece și apoi „Ssst !“. Agitația bolnavei era atît de violentă, încît nu mă încumetasem să desfac bandajele care-i țineau brațele legate ; le-am controlat numai spre a mă asigura că nu erau dureroase. Singura licărire de speranță în acest caz o constituia faptul că mîna mea, apăsată pe pieptul bolnavei, avea o influență atît de liniștitoare, încît îi calma, minute la rînd, convulsiile trupului. Dar nu avea nici un efect asupra strigătelor ; nici un ceasornic nu ar fi putut bate mai regulat.

Din pricină că mîna mea avea acest efect calmant (așa presupun), am rămas o jumătate de oră așezat pe marginea patului, supravegheat de cei doi frați, cînd cel mai vîrstnic dintre ei spuse :

— Mai este încă un pacient.

Am tresărit mirat și am întrebat :

— E un caz urgent ?

— Ar fi mai bine să vedeți singur, îmi răspunse cu nepăsare și luă o lampă ; x x x.

Celălalt pacient zăcea într-o cămăruță dosnică, la care se ajungea pe o a doua scară și care era de fapt un soi de pod, deasupra unui grajd. O parte din încăpere era acoperită de un tavan scund, tencuit ; restul era fără acoperiș. În această porțiune descoperită, fuseseră depozitate fîn, paie, surcele de aprins focul și niște mere îngropate în nisip. A trebuit să străbat această parte ca să ajung la cealaltă. Memoria mea reține toate amănuntele și e neștirbită. Evoc toate aceste detalii și-i revăd pe toți, în această celulă a mea de la Bastilia, aproape de sfîrșitul celui de-al zecelea an de captivitate, îi revăd așa cum i-am văzut în acea noapte.

Pe jos, pe o mînă de paie, cu o pernă zvîrlită sub cap, zăcea un băiat de țăran, tînăr și chipeș — să fi avut cel mult șaptesprezece ani. Zăcea pe spate, cu dinții încleștați, cu palma dreaptă strînsă pumn pe piept, cu ochii holbați, ațintiți în tavan. Lăsîndu-mă într-un genunchi lîngă el, nu am putut vedea unde era rănit, dar mi-am putut da seama că murea de pe urma unei răni făcută cu o armă ascuțită.

— Sînt medic, sărmane tînăr, i-am spus. Dă-mi voie să te examinez.

— Nu vreau să fiu examinat, a răspuns ; lăsați-mă în pace !

Rana era în piept, ascunsă de pumn, și l-am convins cu blîndețe să mă lase să-i îndepărtez mîna. Îl răpusese o tăietură de sabie, făcută cu douăzeci sau douăzeci și patru de ore în urmă, dar nici cea mai mare dibăcie nu l-ar fi putut salva, chiar dacă ar fi fost tratat fără zăbavă. Acum se stingea văzînd cu ochii. Cînd mi-am întors privirile spre fratele mai vîrstnic, l-am văzut uitîndu-se în jos la acest băiat chipeș, a cărui viață își trăia ultimele pîlpîiri, așa cum s-ar fi uitat la o pasăre rănită, sau la

un iepure de cîmp orî de casă ; nicidecum însă ca la un semen al lui.

— Cum s-a întîmplat aceasta, domnule ? am întrebat.

— Un cîine smintit ! Un rob ! L-a silit pe fratele meu să se repeadă la el și a fost doborît de sabia lui — ca un gentilom.

Nici un strop de milă, de tristețe, de solidaritate umană în acest răspuns. Vorbitorul părea să sugereze că era neplăcut ca această vietate, aparținînd unei specii diferite, să moară acolo, în loc să-și dea duhul, după deprinderile neamului său. Era cu totul incapabil de orice simțămînt uman față de băiat sau de soarta lui.

În timp ce vorbise, ochii băiatului se întorseseră încet spre dînsul, și acum reveneau spre mine.

— Domnule doctor, sînt foarte trufași aceşti nobili ; dar, uneori, și noi, cîinii de pripas, sîntem trufași. Ne jefuiesc, ne calcă în picioare, ne lovesc, ne ucid ; dar uneori ne rămîne și nouă o brumă de mîndrie. Ea — pe ea ați văzut-o, domnule doctor ?

Țipetele și strigătele răzbăteau pînă acolo.

I-am răspuns :

— Am văzut-o.

— E sora mea, domnule doctor. Ani de-a rîndul nobilii ăștia au avut dreptul să siluiască modestia și virtutea surorilor noastre, dar și printre noi sînt multe fete cuminți, domnule doctor. O știu, și l-am auzit de multe ori pe tatăl meu vorbind astfel. Ea a fost o fată cuminte. Și era și logodită cu un tînăr de ispravă ; un arendaș al acestui nobil. Cu toții am fost arendașii lui — ai omului ăstuia care-i de față. Și celălalt e frate-su — cel mai ticălos dintr-o spiță ticăloasă...

Băiatul își aduna cu mare greutate forța de a vorbi ; dar spiritul lui se exprima cu o cruntă elocință :

— Am fost atît de prădați de omul ăsta care stă aici, așa cum sîntem de obicei prădați noi, cîinii de pripas, de către făpturile acestea superioare — supuși la biruri necruțătoare, siliți să muncim pentru el fără plată, siliți să ne măcinăm grîul la moara lui, siliți să-i hrănim păsările de casă din recolta noastră șubredă, în timp ce nouă ne era oprit să ținem o singură pasăre de casă ; eram jefuiți

și tîlhăriți în asemenea măsură, încît atunci cînd se nimerea să avem și noi o bucată de carne, o mîncam cu teamă, după ce zăvoram ușile și ferecam obloanele, ca nu cumva să ne vadă oamenii lui și să ne-o ia — spuneam dar că eram atît de obidiți și de hăituiți, și de aduși la sapă de lemn, încît taică-meu zicea că e o năpastă să mai aduci un copil pe lume și că ar trebui să ne rugăm ca toate femeile noastre să devină sterpe și rasa noastră să sece...

Niciodată pînă atunci nu văzusem revolta împilării țîșnind asemenea unei flăcări. Bănuiam că trebuie să zacă pe undeva prin sufletele oamenilor, dar n-o văzusem niciodată izbucnind, pînă nu l-am întîlnit pe băiatul acela muribund.

— Cu toate astea, domnule doctor, soră-mea s-a măritat. Pe vremea aceea dînsul bolea, bietul flăcău, și l-a luat de bărbat ca să-l poată îngriji și alina în căsuța noastră — în cotețul nostru de cîini, cum l-ar numi omul ăsta. Abia se măritase de cîteva săptămîni, cînd fratele omului ăstuia a văzut-o și a plăcut-o, și i-a cerut stăpînului nostru să i-o împrumute — căci ce înseamnă un soț la oamenii de teapa noastră ! Fratele lui era doritor să-l satisfacă, dar soră-mea era bună și virtuoasă și-i ura fratele cu o ură la fel de aprigă ca și a mea. Și ce-au făcut atunci cei doi ca să-l convingă pe soțul ei s-o hotărască ?

Ochii băiatului, care fuseseră ațintiți asupra mea, se întoarseră încet spre privitor și atunci am văzut pe chipurile lor că tot ce spunea era adevărat. Cele două soluri potrivnice de mîndrie, care se înfruntau una pe cealaltă, le pot vedea și acum, la Bastilia ; cea a gentilomului exprimată printr-o neglijentă nepăsare ; a țăranului, prin simțire călcată-n picioare și răzbunare înverșunată.

— Știți, domnule doctor, printre privilegiile acestor nobili se număra și acela de a ne înhăma pe noi, cîinii de pripas, la trăsură și de a ne mîna. L-au înhămat pe soțul ei și l-au mînat cu biciul. Știți că printre privilegiile nobililor se număra și acela de a ne ține toată noaptea treji pe teritoriul lor, pentru a astîmpăra orăcăitul broaștelor, ca

nobilul lor somn să nu fie tulburat. Îl țineau treaz toată noaptea, în pîcla nesănătoasă, și a doua zi îl înhămau iar la jug. Și totuși nu l-au convins. Nu-! Într-o zi, la prînz, cînd i-au dat drumul din ham ca să se hrănească — dacă putea găsi niscaiva hrană — a sughițat de douăsprezece ori — cîte un sughiț la fiecare bătaie a ceasului, și și-a dat sufletul în brațele soției lui.

Nici o putere omenească n-ar fi putut reține viața în trupul băiatului, în afară de înverșunarea lui de a dezvălui toate nedreptățile pe care le îndurase. Ținea piept umbrelor tot mai apăsătoare ale morții, cu tăria cu care își ținea mîna dreaptă încleștată pe piept, ca să-și acopere rana.

— Și atunci, cu îngăduința și chiar cu ajutorul omului acestuia, fratele lui a luat-o ; în pofida a tot ce știu că trebuie să-i fi spus ea — și ce i-a spus nu va mai rămîne multă vreme necunoscut de dumneavoastră, domnule doctor — în pofida tuturor acestora, fratele lui a luat-o cu sila — ca să-și facă un timp cheful cu ea. Am văzut-o cînd a trecut pe lîngă mine pe drum. Cînd am dus vestea acasă, tatălui meu i-a plesnit inima de amar ; n-a scos o vorbă din toate cele cîte îi umpleau sufletul. Am luat-o pe soră-mea mai mică (pentru că mai am o soră) și am dus-o într-un loc unde n-o putea ajunge omul ăsta și unde, cel puțin, n-avea să fie niciodată roaba lui. Apoi am ținut urma fratelui pînă aici, și noaptea trecută m-am cățărat la el — un cîine de pripas, dar cu sabia în mînă... Unde-i fereastra podului ? Parcă era o fereastră ?

În văzul lui, încăperea era tot mai cuprinsă de întuneric ; lumea se strîmta în juru-i. Am privit în spate și am văzut că fînul și paiele de pe podea erau răscolite, de parcă avusese loc o luptă.

— Ea m-a auzit și a alergat aici la mine. Am povățuit-o să nu se apropie pînă ce nu-l ucid. A venit și el și la început mi-a zvîrlit cîteva monezi ; apoi m-a plesnit cu biciul. Dar eu, cîinele de pripas, m-am repezit la dînsul silindu-l să dea îndărăt. N-are decît să-și sfărîme în bucăți sabia pe care a spurcat-o cu sîngele meu josnic ! S-a dat îndărăt ca să se apere de mine, și apoi s-a

năpustit cu toată iscusința omului care luptă pe viață și pe moarte.

Numai cu cîteva momente în urmă, privirea îmi căzuse pe o spadă frîntă, care zăcea în fîn. Era arma unui gentilom. În alt loc, zăcea o sabie veche, care părea să fi aparținut unui ostaș.

— Ridicați-mă, domnule doctor ; ridicați-mă. Unde e el ?

— Nu-i aici, am răspuns, sprijinind băiatul și gîndindu-mă că se referă la frate.

— El ! Trufaș, cum sînt toți nobilii ăștia, totuși se teme să dea ochi cu mine. Unde-i celălalt care era aici ? Răsuciți-mi fața către el !

— L-am ascultat, ridicîndu-i capul și sprijinindu-i-l de genunchiul meu. Dar, însuflețit o clipă de o extraordinară vigoare, se ridică în picioare silindu-mă să mă ridic și eu, ca să-l pot susține.

— Domnule marchiz, spuse băiatul întorcîndu-se spre dînsul cu ochii larg deschiși și cu mîna înălțată, te chem pe dumneata și pe toți cei din neamul dumitale mișel, pînă la ultimul urmaș, să răspundeți pentru toate cîte le-ați săvîrșit, atunci cînd va veni ziua tuturor judecăților. Ca semn al provocării mele, te stigmatizez cu această cruce de sînge. Pentru ziua tuturor judecăților îl chem și pe fratele dumitale, cel mai ticălos dintr-un neam ticălos, ca să răspundă la rîndul lui pentru toate cîte le-a săvîrșit. Îl stigmatizez și pe el cu această cruce de sînge, ca semn al provocării mele.

În două rînduri își duse mîna la rana din piept, și descrise, cu arătătorul însîngerat, o cruce în aer. O clipă rămase cu degetul înălțat și, cînd mîna îi căzu în jos, se prăbuși și el, mort ; xxx.

Cînd am revenit la patul tinerei femei, delirul continua *aidoma ca la început. Știam că starea aceasta mai putea* ține ceasuri întregi și că, probabil, va sfîrși în tăcerea mormîntului.

Am repetat doza de doctorie pe care i-o dădusem și am rămas nemișcat la căpătîiul ei, pînă tîrziu în noapte. Stridența țipetelor nu a slăbit nici un moment, și nici

ordinea în care se urmau cuvintele n-a suferit cea mai mică schimbare. Mereu aceleași : „Soțul meu, tatăl meu și fratele meu ! Unu, doi, trei, patru, cinci, șase, șapte, opt, nouă, zece, unsprezece, doisprezece. Ssst !“

Trecuseră douăzeci și șase de ore de cînd o văzusem prima dată. În acest răstimp, plecasem și mă reîntorsesem de două ori ; mă găseam din nou la căpătîiul ei cînd puterile începură s-o părăsească. Am făcut tot ce mi-a stat în putință ca să profit de această împrejurare și, încetul cu încetul, a căzut într-un soi de amorțire, în care a zăcut ca și moartă.

Era ca atunci cînd, după o lungă și zbuciumată vijelie, vîntul și ploaia contenesc. I-am eliberat brațele, și am chemat-o pe îngrijitoare să-mi ajute să-i pun în ordine înfățișarea și îmbrăcămintea. Abia atunci mi-am dat seama că femeia era pe cale de a deveni mamă ; și tot atunci am pierdut orice speranță de a o mai salva.

— A murit ? întrebă marchizul, pe care voi continua să-l numesc fratele mai vîrstnic ; intrase în odaie încălțat cu cizmele de călărie.

— Încă nu, dar e pe moarte.

— Ce putere de viață au cîinii ăștia ! spuse el privind-o cu oarecare curiozitate.

— Durerea și disperarea dau o putere miraculoasă, i-am răspuns.

La început a rîs la auzul cuvintelor mele, apoi s-a încruntat. Și-a împins cu piciorul un scaun aproape de mine, i-a poruncit îngrijitoarei să iasă din cameră, și apoi mi s-a adresat pe un ton înăbușit.

— Doctore, aflînd că fratele meu a intrat într-o încurcătură cu țopîrlanii ăștia, l-am sfătuit să-ți ceară ajutorul. Te bucuri de mare faimă și, ca tînăr la începutul unei cariere, probabil că îți cunoști foarte bine interesele. Lucrurile pe care le vezi aici sînt lucruri care trebuie să rămînă numai văzute și cu nici un chip discutate.

Am ascultat respirația pacientei, evitînd să răspund.

— Mă onorezi cu atenția dumitale, doctore ?

— Domnule, i-am răspuns, în profesiunea mea, toate mărturisirile bolnavilor sînt considerate întotdeauna confidențiale.

Am dat un răspuns reticent, pentru că eram tulburat de toate cele auzite și văzute. Răsuflarea femeii era atît de stinsă, încît i-am controlat cu grijă pulsul și inima. Mai pîlpîia încă un fir de viață, dar nimic mai mult. Cînd m-am întors la scaunul meu, i-am văzut pe ambii frați privindu-mă încordați ; xxx.

Scriu cu atîta chin, frigul este atît de usturător, sînt atît de speriat ca nu cumva să fiu descoperit și vîrît într-o celulă subterană, complet neluminată, încît trebuie să-mi scurtez povestirea. Nu există nici o confuzie, nici o fisură în memoria mea ; pot să reconstitui, în amănunțime, fiecare cuvînt care a fost rostit acolo între mine și cei doi frați.

Bolnava a mai zăcut o săptămînă. Către sfîrșit, lipindu-mi urechea de buzele ei, am izbutit să deslușesc cîte ceva din ceea ce-mi spunea. M-a întrebat unde se află, și am lămurit-o ; cine sînt, și i-am răspuns. I-am cerut zadarnic să-mi dezvăluie numele ei de familie. Își clătina slab, capul pe pernă, și-și păstra taina întocmai cum făcuse și fratele ei.

N-am avut prilejul să-i pun vreo întrebare pînă cînd nu i-am vestit pe cei doi frați că femeia se stingea repede și că poate nu avea să mai apuce ziua de mîine. Pînă atunci, deși la patul bolnavei nu apărea nimeni în afară de mine și de îngrijitoare, unul dintre frați era totuși prezent ori de cîte ori mă aflam acolo, pîndindu-mă gelos de după perdcaua de la capul patului. Dar cînd sfîrșitul se apropie inevitabil, păru să nu le mai pese de discuțiile pe care le-aș fi putut avea cu ea ; ca și cum — îmi trecu prin minte gîndul — mă pregăteam și eu să mor.

Am observat mereu că mîndria le fusese amarnic atinsă de faptul că fratele mai tînăr (cum îl numesc eu) încrucișase sabia cu un țărănoi, ba încă cu un băiețandru. Singurul gînd care părea într-adevăr să le afecteze amîndurora spiritul, era acela că un atare fapt era degradant pentru familie și ridicol. Ori de cîte ori întîlneam privirile fratelui mai tînăr, ochii lui îmi spuneau că mă antipatizează puternic, pentru că știa ce aflasem de la

băiat. În aparență, se purta mai mieros și mai politicos cu mine decît celălalt frate ; dar îmi dădeam seama de adevăr. Îmi mai dădeam seama că eram o pricină de îngrijorare și pentru fratele mai vîrstnic.

Pacienta mea și-a dat sufletul cu două ceasuri înainte de miezul nopții — la o oră care, după ceasornicul meu, corespundea întocmai celei cînd o văzusem prima oară. Mă aflam singur cu ea cînd sărmanu-i cap tînăr a alunecat ușor într-o parte, și toate necazurile și durerile eî pămîntești au luat sfîrșit.

Frații așteptau într-o încăpere de la parter, nerăbdători să pornească la drum, călări. Îi auzisem, în timp ce vegheam la căpătîiul bolnavei. pocnindu-și cizmele cu cravașa de călărie, și foindu-se în sus și-n jos.

— În sfîrșit și-a dat duhul ? întrebă cel mai vîrstnic cînd m-a văzut intrînd la ei.

— A murit, am răspuns eu.

— Te felicit, frate, fură cuvintele cu care se întoarse spre celălalt.

Îmi oferise și mai înainte bani, a căror primire o amînasem. Acum îmi întinse un fișic de monezi de aur. L-am luat din mîna lui și l-am pus pe masă. Dezbătusem această chestiune cu mine însumi și hotărîsem să nu accept nimic.

— Vă rog să mă scuzați, am spus. În împrejurările de față nu pot primi.

Schimbară priviri între ei și-și înclinară capetele spre mine, așa cum și eu îmi înclinasem capul spre ei ; ne-am despărțit fără nici un alt cuvînt ; xxx.

Sînt istovit, istovit, istovit... sleit de mizerie. Nu pot reciti ce-am așternut cu această mînă de schelet.

A doua zi de dimineață, fișicul cu monezi de aur fu lăsat în fața ușii casei mele, într-o cutie pe care era scris numele meu. La început m-am gîndit, îngrijorat, ce trebuie să fac. M-am hotărît să-i scriu o misivă particulară ministrului, dezvăluindu-i natura celor două cazuri

la care fusesem chemat și adresa locului unde se petrecuseră : adică, hotărîsem să-i dezvălui totul. Știam prea bine ce influență are Curtea și pînă unde merge imunitatea nobililor, așa încît nu mă așteptam ca această poveste să aibă vreun ecou ; dar doream să-mi descarc propria-mi conștiință. Ținusem totul în mare taină chiar și față de soția mea ; și hotărîsem ca în scrisoare să atrag atenția și asupra acestui lucru. Nu mă temeam că pe mine m-ar paște vreo primejdie serioasă ; dar eram conștient că aș putea pune pe alții în pericol dacă i-aș compromite împărtășindu-le ceea ce știam eu.

Am fost foarte prins de treburi în acea zi și nu mi-am putut termina scrisoarea. Dimineața m-am deșteptat mult mai devreme ca de obicei, pentru a o isprăvi. Era ultima zi a anului. Scrisoarea se afla înaintea mea, încheiată, cînd mi se vesti că a sosit o doamnă care dorește să mă vadă ; xxx.

Misiunea pe care mi-am luat-o îmi depășește tot mai mult puterile. E atît de frig, atît de întuneric, simțurile îmi sînt atît de amorțite, și amarul care mă copleșește e atît de cumplit !

Doamna era tînără, atrăgătoare, frumoasă, dar părea să nu fi fost sortită pentru o viață lungă. Părea cuprinsă de o vie agitație. Mi se prezentă drept soția marchizului de St. Evrémonde. Am făcut legătura între titlul cu care băiatul se adresase fratelui mai vîrstnic, și inițiala brodată în colțul eșarfei, și am tras cu ușurință concluzia că îl întîlnisem nu de mult pe acest nobil.

Memoria mea este încă foarte exactă, dar nu pot reda cuvintele discuției noastre. Am bănuieli că sînt pîndit mai strict decît am fost pînă acum, și s-ar putea oricînd să mă aflu sub supraveghere. Doamna în parte bănuise, în parte descoperise faptele mai importante ale acelei istorii, precum și rolul jucat de soțul ei și apelul făcut la mine. Nu știa că fata murise. Nutrise speranța, mi-a mărturisit cu mîhnire, că-i va putea aduce, în taină, puțină

mîngîiere. Dorea să abată mînia Cerurilor de la o familie cumplit de urîtă de cei mulți, care sufereau de pe urma ei.

Avea motive să creadă că mai există o tînără soră în viață, și cea mai mare dorință a ei era să ajute această soră. Nu i-am putut oferi altă informație decît că într-adevăr exista o soră ; mai mult nu știam nici eu. Hotărîrea ei de a veni la mine, bizuindu-se pe discreția mea, fusese luată sub impulsul speranței că i-aș putea revela numele și locul unde fusese adăpostită sora. În timp ce eu nu le știu nici pînă la acest ceas nefericit ; xxx.

Peticele astea de hîrtie se împuținează din ce în ce. Ieri mi s-a luat unul, dîndu-mi-se un avertisment. Azi trebuie să-mi termin istorisirea.

Era o doamnă inimoasă, miloasă și nefericită în căsnicie. Cum altfel ar fi putut fi ? Fratele soțului nu avea încredere în ea și-i purta pică, iar influența lui îi era cu totul potrivnică ; se temea de dînsul, așa cum se temea și de soțul ei. Cînd am petrecut-o la ușă, am văzut că în trăsură o aștepta un copil, un băiețaș drăguț de vreo doi sau trei ani.

— De dragul lui, domnule doctor, îmi spuse ea cu ochii în lacrimi, arătînd spre copil, de dragul lui aș vrea să mai repar cîte ceva, atîta cît stă în bietele mele puteri. Altminteri, această moștenire n-o să-i poarte niciodată noroc. Am o presimțire că dacă nimeni nu ispășește pentru toate aceste păcate, într-o bună zi va fi tras el la răspundere. Eu n-am nimic care să pot zice că-i al meu — în afară de cîteva giuvaeruri — dar îi voi sădi gîndul că prima datorie a vieții lui este aceea de a le dărui familiei văduvite, odată cu compasiunea și îndurerarea mamei lui moarte, de îndată ce sora va putea fi descoperită.

Apoi a sărutat băiețașul și a adăugat, dezmierdîndu-l :

— De dragul tău, iubitule. Mă vei asculta, micul meu Charles ?

Copilul îi răspunse cuminte : «Da».

I-am sărutat doamnei mîna, iar dînsa a luat copilul în brațe și a plecat, continuînd să-l dezmierde. De atunci n-am mai văzut-o.

Cum îmi pomenise numele soțului convinsă fiind că eu îl cunosc, nu am mai adăugat nici o mențiune în acest sens la scrisoarea mea.

Am pecetluit-o și, fiindcă nu aveam încredere în nimeni altcineva, am dus-o eu însumi, în aceeași zi.

În acea noapte, ultima noapte a anului, pe la ceasurile nouă, un om îmbrăcat în negru a sunat la ușa mea, a cerut să mă vadă, și l-a urmat pe furiș pe băiatul meu de serviciu, Ernest Defarge. Cînd tînărul slujitor a intrat în camera unde ședeam cu soția mea — o, soția mea, iubita inimii mele! Frumoasa și tînăra mea soție englezoaică! — l-am văzut pe acel bărbat, care ar fi trebuit să aștepte jos, la ușă, stînd tăcut în spatele băiatului.

«Un caz urgent în Rue St. Honoré», mi-a spus. Nu-mi va lua mult timp, a adăugat, pentru că are jos o trăsură care mă așteaptă.

Și m-a adus aici, m-a adus în mormînt. Cum am ieșit din casă, cineva mi-a legat pe la spate o eșarfă neagră peste gură, iar la mîini mi s-au pus cătușe. Dintr-un colț de stradă întunecat, se iviră cei doi frați, care mă identificară cu un simplu gest. Marchizul scoase din buzunar scrisoarea trimisă de mine, mi-o arătă, o arse la flacăra feștilei pe care o ținea cineva, și strivi cenușa sub picior. Nimeni nu rosti o vorbă. Am fost adus aici, am fost îngropat de viu.

Dacă Dumnezeu s-ar fi îndurat, în toți acești ani înspăimîntători, să inspire unuia dintre frați bunăvoința de *a-mi aduce cea mai mică veste despre soția mea — doar* atît cît să știu dacă trăiește sau a murit — aș fi putut crede că mila Lui nu i-a părăsit cu desăvîrșire. Cred însă că stigmatul crucii de sînge le-a fost fatal și că nu mai au parte de mila Domnului.

Și eu, Alexandre Manette, captiv nefericit, în această ultimă noapte a anului 1767, aici, în mijlocul agoniei mele

de neîndurat, îi denunț pe ei și pe urmașii lor pînă la ultimul vlăstar, îi denunț vremurilor în care vor avea de plătit pentru toate acestea. Îi denunț cerurilor și pămîntului !“

După ce se dădu citire acestui document, un vacarm cumplit zgîlțîi sala. Povestirea stîrnise cele mai aprinse patimi de răzbunare ale acelor vremi, în fața cărora nu exista cap să nu fi fost răpus.

În prezența acelui Tribunal și a acelui public, nu era nevoie să se arate pentru ce soții Defarge nu dăduseră publicității documentul, o dată cu celelalte hîrtii capturate la Bastilia, și de ce îl țînuseră secret, pîndind momentul potrivit. Nu era nevoie să se arate că acea blestemată familie fusese de multă vreme anatemizată de către cartierul Saint Antoine, și că numele ei fusese împletit în fatalul registru. Nu se născuse încă omul ale cărui virtuți și merite l-ar fi putut susține în acel loc și în acea zi împotriva unei atari denunțări.

Și cu atît mai nefast pentru osîndit, cu cît denunțătorul era un cetățean binecunoscut, propriul lui prieten devotat, tatăl soției sale. Una dintre aspirațiile cele mai frenetice ale populației răsculate era aceea de a imita îndoielnicele virtuți publice ale antichității, și anume jertfirile pe altarul poporului. De aceea, cînd președintele se pronunță (și dacă n-ar fi vorbit astfel, propriul lui cap i s-ar fi clătinat pe umeri) că bunul medic al Republicii va binemerita și mai mult de la patrie dacă va dezrădăcina o veninoasă familie de aristocrați și, fără îndoială, va încerca o sacră bucurie și satisfacție în a-și lăsa fiica văduvă și pe copilul acesteia orfan, publicul fu zguduit de o agitație sălbatică, de o fervoare patriotică, lipsită de orice urmă de milă umană.

— Se bucură de mare influență doctorul, da ? murmură doamna Defarge zîmbind către Răzbunare. Să te văd cum îl salvezi, doctore, mai salvează-l și acum dacă poți !

Fiecare vot al juraților fu urmat de explozii de răcnete. Încă un vot și încă un vot. Încă un răcnet și încă un răcnet.

Vot unanim. Aristocrat prin simțire și prin obîrșie, dușman al Republicii, notoriu împilator al Poporului. Îndărăt la Conciergerie, și moartea în următoarele douăzeci și patru de ore!

Capitolul XI

Înserare

NĂPĂSTUITA SOȚIE A NEVINOVATULUI osîndit, se prăbuși de parcă primise o lovitură mortală. Dar nu scoase nici un sunet; și atît de puternic era glasul lăuntric care-i spunea că ea, din întreaga omenire, era cea căreia îi revenea datoria de a-l susține în nenorocirea lui, fără măcar să crîcnească, încît o trezi pînă și din șoc.

Întrucît judecătorii trebuiau să ia parte la o demonstrație publică în stradă, Tribunalul își amînă ședința. Zgomotul de pași și forfota sălii care se golea prin numeroasele coridoare încă nu se stinsese, cînd Lucie se pomeni stînd în picioare cu brațele întinse spre soțul ei, și cu chipul care nu oglindea decît iubire și alinare.

— De-aș putea să-l ating! De-aș putea să-l strîng măcar o singură dată în brațe! O, bunii mei cetățeni, fie-vă puțină milă de noi!

Nu mai rămăseseră în sală decît un gardian, doi dintre cei patru bărbați care-l ridicaseră pe Darnay cu o noapte înainte, și Barsad. Restul lumii se scursese în stradă, la spectacol. Barsad le propuse celorlalți:

— Lăsați-o să-l îmbrățișeze; nu durează decît o clipă.

Admiseră în tăcere și o conduseră sus, deasupra băncilor, spre un loc mai înălțat, unde Darnay, aplecîndu-se peste marginea boxei, o putea strînge în brațe.

— Rămîi cu bine, iubita sufletului meu. Te binecuvîntez la despărțire. Ne vom reîntîlni, acolo unde neliniștiții își regăsesc liniștea.

Acestea au fost cuvintele soțului ei, în timp ce o strînse la piept.

— Mă voi strădui să îndur, Charles. Nu suferi pentru mine. Dă-mi binecuvîntarea de despărțire pentru fetița noastră.

— I-o dau prin tine. O sărut prin tine. Îi spun bun rămas prin tine.

— Soțul meu ! Nu ! Încă o clipă (Charles încercase să se smulgă de lîngă ea). Despărțirea noastră nu va fi de lungă durată. Simt cum inima din mine va seca încetul cu încetul ; dar atîta cît voi trăi, îmi voi face datoria față de fetiță, iar cînd o voi părăsi, Domnul o să-i găsească prieteni, așa cum a găsit și pentru mine.

Doctorul venise după ea, și era gata să cadă în genunchi în fața amîndurora, cînd Darnay întinse mîna și îl apucă de braț, strigînd :

— Nu, nu ! Cu ce te-ai făcut vinovat, cu ce te-ai făcut vinovat, ca să îngenunchezi în fața noastră ? Înțelegem acum, amîndoi, cît te-ai frămîntat în trecut. Înțelegem acum, amîndoi, ce-ai simțit cînd ai bănuit cine sînt, și apoi cînd ai aflat cu certitudine. Înțelegem acum, amîndoi, antipatia firească cu care a trebuit să lupți, și pe care ai înfrînt-o, de dragul ei. Îți mulțumim din adîncul inimilor noastre, a dragostei noastre, a datoriei noastre !

Unicul răspuns al tatălui ei fu să-și înfigă mîinile în păru-i alb, și să și-l smulgă cu un strigăt de disperare.

— Lucrurile n-ar fi putut să se petreacă altminteri, spuse deținutul. Toate împrejurările s-au unit pentru a pregăti acest deznodămînt. Zadarnica strădanie a mamei mele de a mă izbăvi de vină, a adus prima dată fatala

mea prezență în apropierea dumitale. Nimic bun nu putea să încolțească, din atîta rău, și un început atît de nefericit nu poate avea un sfîrșit fericit. Fii tare, și iartă-mă ! Domnul să te binecuvînteze !

Cînd fu luat de lîngă ei, soția se dezlipi de dînsul și rămase cu mîinile împreunate ca pentru rugăciune și cu o expresie luminoasă zugrăvită pe față, în care se înfiripa chiar un zîmbet de încurajare. Cînd osînditul ieși pe ușa deținuților, Lucie se întoarse, își culcă, iubitoare, capul pe pieptul tatălui ei, încercă să-i vorbească, apoi se prăbuși la picioarele lui.

Atunci, desprinzîndu-se din colțul întunecat din care nu se urnise pînă în acea clipă, Sydney Carton se apropie de ea și o ridică. Numai doctorul și domnul Lorry mai erau de față. Brațul lui Sydney tremură cînd o ridică și-i sprijini capul. Și totuși, fața lui avea un aer care nu exprima numai milă — ci și o undă de mîndrie.

— Să o duc pînă la trăsură ? N-am să-i simt nici o clipă greutatea.

O purtă ușurel, în brațe, pînă la ușă, și o depuse cu gingășie într-o trăsură. Tatăl ei și vechiul lor prieten se urcară alături, iar Sydney se așeză lîngă vizitiu.

Cînd sosiră la poarta în fața căreia zăbovise în noapte, nu cu multe ceasuri în urmă, încercînd să-și închipuie pe care dintre bolovanii ascuțiți călcaseră picioarele ei, Sydney o ridică din nou și o purtă în brațe pe scară, pînă în odaia ei. Acolo o întinse pe o canapea, iar fetița și domnișoara Pross se apropiară și plînseră asupră-i.

— N-o redeștepta, îi spuse el încetișor acesteia din urmă ; îi e mai bine așa ; atîta timp cît nu-i vorba decît de un leșin, *las-o să-și recapete singură cunoștința.*

— O, Carton, Carton, iubitule Carton ! strigă micuța Lucie sărindu-i de gît și încolăcindu-l strîns cu brațele, într-o izbucnire de durere. Acum c-ai venit, nu-i așa c-ai să faci ceva s-o ajuți pe mămica și să-l salvezi pe tăticu ? Tu, care o iubești, n-ai să rabzi s-o vezi în halul ăsta !

Carton se aplecă deasupra copilei și-i lipi feţișoara de floare de obrazul lui. Apoi o îndepărtă ușurel și privi la nefericita-i mamă căzută în nesimțire.

— Înainte să plec... spuse el și apoi se opri, pot... pot s-o sărut ?

Mai tîrziu, aveau să-și amintească cu toții că atunci cînd se aplecase deasupra Lucici și-i atinsese fața cu buzele, murmurase cîteva vorbe. Copila, care stătuse cel mai aproape de el, le-a povestit mai tîrziu, și a povestit și nepoților ei cînd a ajuns o frumoasă doamnă în vîrstă, că l-a auzit murmurînd : „O viață care ți-e dragă !“

Cînd intră în încăperea alăturată, se răsuci brusc către domnul Lorry și către tatăl ei, care-l urmaseră, și se adresă acestuia din urmă :

— Pînă ieri, domnule doctor Manette, v-ați bucurat de mare influență ; haideți, cel puțin, s-o mai punem o dată la încercare. Judecătorii aceștia, și toți cei ce dețin puterea sînt foarte prietenoși cu dumneavoastră și vă sînt foarte recunoscători pentru serviciile pe care le-ați adus, nu-i așa ?

— Nu mi s-a ascuns nimic din ce avea vreo legătură cu Charles. Mi s-au dat cele mai puternice încredințări că-l voi salva ; și la început chiar l-am salvat.

Rosti răspunsul cu mare tulburare și cu mare încetineală.

— Atunci mai încercați-i o dată. Mai sînt puține și scurte ceasuri între azi și mîine după-masă, dar încercați.

— Am de gînd să încerc. Nu-mi voi îngădui nici o clipă de răgaz.

— Așa trebuie. Am văzut în trecut că o energie ca a dumneavoastră poate făuri lucruri mari, deși — adăugă el cu un surîș amestecat cu un suspin — nu chiar atît de mari ca acesta. Dar încercați ! Oricît de puțină valoare ar avea o viață prost croită, totuși atîta efort merită ! Altfel moartea n-ar avea nici un preț.

— Mă voi duce direct la acuzatorul public și la președinte, și apoi mă voi duce la ceilalți pe care-i mai bine

să nu-i numesc. De asemenea, am să scriu și... dar, stai! Azi e sărbătoare și nimeni nu va fi de găsit pînă nu se întunecă.

— Adevărat! Atunci să așteptăm pînă se întunecă. Acum luați aminte! Cînd credeți c-o să-i puteți vedea pe cei temuți, domnule doctor Manette?

— Îndată ce se întunecă, așa sper. Peste un ceas sau două.

— Întunericul se lasă curînd după ora patru. Să mai lăsăm o marje de un ceas sau două. Dacă îl vizitez pe domnul Lorry la ora nouă, credeți că voi putea afla ce-ați obținut, fie prin prietenul dumneavoastră, fie direct de la dumneavoastră?

— Da!

— Facă Domnul să aveți noroc!

Domnul Lorry îl petrecu pe Sydney pînă la ușa de afară, și acolo, atingîndu-l pe umăr, îl făcu să se întoarcă.

— Eu n-am nici o nădejde, îi spuse într-o șoaptă înăbușită și întristată.

— Nici eu, dar să încercăm.

— Chiar dacă vreunul dintre oamenii de acolo, sau din toți oamenii ăștia, ar fi fost dispus să-l cruțe — ceea ce mă îndoiesc, pentru că ce contează la el viața lui sau a oricui altcuiva — nu cred că ar cuteza s-o mai facă după demonstrația de azi de la Tribunal.

— Așa gîndesc și eu. În țipetele lor am auzit zgomotul securii care cade.

Domnul Lorry își rezemă brațul de stîlpul porții și își culcă fruntea pe braț.

— Nu descurajați, îi spuse Carton cu blîndețe; nu vă lăsați copleșit de amărăciune. L-am încurajat pe doctorul Manette în intenția lui, pentru că am simțit că într-o bună zi aceasta va însemna o consolare pentru Lucie. Altminteri, ar fi putut gîndi: „Viața lui a fost lăsată la voia întîmplării și irosită", și gîndul acesta s-ar putea să nu-i dea pace.

— Da, da, da, zise domnul Lorry ștergîndu-și ochii, ai dreptate. Dar va fi răpus ; nu există nici o speranță.

— Da. Va fi răpus ; nu există nici o speranță, răspunse Carton ca un ecou.

Și coborî, cu pas măsurat, scările.

Capitolul XII

Întuneric

SYDNEY CARTON SE OPRI LOCULUI în stradă, nehotărît încotro s-o apuce. „Deci la Banca Tellson la orele nouă“ își spuse cu un aer meditativ. „Oare între timp ar fi mai înțelept să mă arăt ? Cred că da. E mai bine ca toți de aici să știe că se află în oraș un om cu înfățișarea mea ; e o precauție sănătoasă, și ar putea fi una dintre pregătirile necesare. Dar, atenție, atenție, atenție ! Să ticluiesc lucrurile cu grijă !“

Strunindu-și pașii care porniseră să se îndrepte către un anume punct, dădu un ocol sau două străzii cuprinsă de înserare, și-și urmări gîndul, încercînd să prevadă toate consecințele. Prima lui impresie se adeveri. „Cel mai bine, își spuse cu categorică hotărîre, este ca oamenii de aici să știe că în oraș se află un om cu înfățișarea mea.“ Și-și întoarse pașii spre Saint Antoine.

Defarge afirmase, în ziua procesului, că ține o vinărie în suburbia Saint Antoine. Pentru cineva care cunoștea bine orașul, nu era mare lucru să-i descopere casa, fără să pună întrebări. După ce se asigură unde venea exact, Carton o porni iar pe ulicioarele învecinate, cină la un birt și după-masă căzu într-un somn adînc. Pentru prima dată, după ani și ani, nu bău nici o licoare tare. De noaptea trecută nu mai pusese în gură decît un vin ușor și subțire ; cu o seară înainte, vărsase paharul cu coniac, picătură cu

picătură, în vatra domnului Lorry, ca omul care încheia cu această deprindere.

Erau ceasurile șapte cînd se deșteptă înviorat și ieși din nou în stradă. Cînd străbătu Saint Antoine, se opri la oglinda unei vitrine, și-și potrivi ținuta dezordonată a cravatei și a gulerului, precum și părul răvășit. Acestea terminate, se îndreptă glonț spre vinăria lui Defarge și intră.

Din întîmplare, în dugheană nu se aflau mușterii, ci numai Jacques Trei, cel cu degete neastîmpărate și glas cîrîit. Omul ăsta, pe care-l observase în juriu, stătea în fața tejghelei, tăifăsuind cu cei doi Defarge, soț și soție. Răzbunarea era și ea de față, în chip de membru nelipsit al familiei.

Carton intră, se așeză și ceru (într-o franceză stricată) o sticluță de vin. Doamna Defarge îi aruncă o privire nepăsătoare, apoi se uită încă o dată mai atent, după care urmă o a treia privire și mai pătrunzătoare și, în sfîrșit, veni în persoană pînă la el, întrebîndu-l ce anume comandase.

Își repetă comanda.

— Englez ? se interesă doamna Defarge înălțîndu-și iscoditor sprîncenele.

După ce o măsură cu privirea, de parcă pînă și un singur cuvînt franțuzesc își făcea cu greutate loc în înțelegerea lui, Carton răspunse cu același puternic accent străin :

— Da, *Madame*, da. Sînt englez.

Doamna Defarge se întoarse la tejghea ca să-i aducă vinul și, în timp ce Carton luă gazeta iacobină prefăcîndu-se a o scruta concentrat, pentru a-i pătrunde înțelesul, o auzi exclamînd :

— Vă jur, *leit Evrémonde*.

Defarge îi aduse vinul și-i ură seară bună.

— Poftim ?

— Bună seara.

— A ! Bună seara, cetățene, făcu Carton umplîndu-și paharul. Ah, și ce vin bun ! Beau pentru Republică !

Defarge se întoarse la tejghea, și zise :

— Da, seamănă un pic.

Madame i-o trînti cu gravitate :

— Îți spun că seamănă ca două picături de apă.

Jacques Trei interveni împăciuitor :

— Îl ai atît de mult în minte, cucoană, că a ajuns să te urmărească.

Blînda Răzbunare adăugă rîzînd :

— Da, p-onoarea mea ! Și aștepți cu atîta nerăbdare să-l mai vezi o dată, mîine !

Carton buchisea rîndurile și slovele ziarului, urmărindu-le cu un deget împiedicat și cu o față studioasă și concentrată. Cei patru discutau între ei cu voce scăzută, rezemîndu-și brațele de tejghea. După cîteva clipe de tăcere, în care toți îl cercetară din priviri, dar fără să-i clintească aparent atenția de la gazeta iacobină, își reluară discuția.

— E drept ce spune cucoana, observă Jacques Trei. De ce să ne oprim ? La ce bun să ne oprim ?

— Mă rog, mă rog, zise Defarge ; dar undeva tot trebuie să ne oprim. Întrebarea e : unde ?

— La stîrpirea totală, răspunse doamna Defarge.

— Minunat ! cîrîi Jacques Trei.

Răzbunarea păru de asemenea să adere cu entuziasm.

— Stîrpirea este o doctrină înțeleaptă, nevastă, rosti Defarge cu un glas cam tulburat : în general, n-am nimic de zis împotrivă. Dar doctorul ăsta a avut atîta de suferit ; l-ai văzut cum arăta azi ; i-ai observat fața în timp ce se citea documentul ?

— I-am observat fața, replică nevastă-sa cu furie și dispreț. Da, i-am observat fața și tot ce pot spune e că nu era fața unui prieten adevărat al Republicii. Să fie foarte atent cu fața asta a lui !

— Și ai mai observat, nevastă, continuă Defarge pe un ton dezaprobator, chinul fiicei lui, care trebuie să fie un chin cumplit și pentru el.

— Am observat-o și pe fiică-sa ! repetă ea ; da, am observat-o și pe fiică-sa și nu o singură dată. Am obser-

vat-o azi, și am observat-o și altă dată. Am observat-o la Tribunal, și am observat-o pe stradă, lîngă închisoare. Dac-aș ridica un singur deget...

Păru să-l fi ridicat (ochii ascultătorului rămăseseră nedezlipiți de ziar) și apoi să-l fi lăsat să cadă pe mucheа de lemn din fața ei, cu pocnetul sec al securii care cade.

— Cetățeana e magnifică ! cîrîi juratul.

— E un înger ! întări Răzbunarea, repezindu-se s-o sărute.

— Cît despre tine, adăugă doamna Defarge adresîndu-se, neînduplecată, soțului ei, dacă ar atîrna numai de tine — ceea ce, din fericire, nu e cazul — tu l-ai salva pe omul acela chiar și acum.

— Nu ! se apără Defarge. Nu ; chiar dacă așa putea-o face numai ridicînd acest pahar. Dar eu aș pune punct aici. Îți spun, oprește-te aici.

— Am să-ți arăt cum stau lucrurile, Jacques, spuse doamna Defarge, mîniată foc ; și am să-ți arăt și ție cum stau lucrurile, mica mea Răzbunare ; am să vă arăt la amîndoi. Luați aminte ! Neamul ăsta a fost de multă vreme trecut în registrul meu și osîndit la ruină și stîrpire, și pentru alte crime decît cele ale tiraniei și împilării. Întrebați-l pe bărbatul meu dacă e așa sau nu.

— Așa e, afirmă Defarge fără să fi fost întrebat.

— În mărețele zile ale căderii Bastiliei, el găsește hîrtia ce-a fost citită astăzi și-o aduce acasă ; în cumpăna nopții, după ce au plecat toți mușteriii și localul s-a închis, stăm noi doi și-o citim chiar aici, pe locul unde ne aflăm acum, și la lumina chiar a acestei lămpi. Întrebați-l dacă e așa sau nu.

— Așa e, afirmă Defarge.

— În noaptea aceea, după ce am citit documentul de la un capăt la altul, și după ce lumina lămpii a pălit și ziua s-a furișat peste obloane și s-a prizărit printre drugii de fier, îi spun eu lui că am o taină de împărtășit. Întrebați-l dacă e așa sau nu.

— Așa e, afirmă Defarge din nou.

— Și îi împărtășesc taina. Îmi izbesc pieptul cu astea două mîini, așa cum îl izbesc și acum, și-i spun : „Defarge,

eu am fost crescută printre pescarii de pe malul mării, dar acea familie de țărani, atît de oropsită de cei doi frați Evrémonde, de care vorbește hîrtia asta găsită la Bastilia, este familia mea. Defarge, acea soră a băiatului rănit de moarte care zăcea pe jos era sora mea, acel soț era soțul surorii mele, pruncul nenăscut era copilul lor, fratele era fratele meu, tatăl era tatăl meu, morții aceia sînt morții mei, iar acea chemare de a răspunde pentru faptele lor, îmi revine mie. Întrebați-l dacă e așa sau nu.

— Așa e, afirmă încă o dată Defarge.

— Atunci, spune Vîntului și Focului unde să se oprească, dar nu-mi spune mie, declară doamna Defarge.

Amîndoi ascultătorii se bucurau crunt de natura înverșunării ei — Carton simțea, fără s-o vadă, că era albă ca varul la față — și amîndoi o încurajau de zor.

Defarge, minoritate neînsemnată, strecură cîteva vorbe în memoria inimoasei soții a marchizului, dar nu obținu decît o repetare a ultimei replici a soției lui :

— Spune Vîntului și Focului unde să se oprească, dar nu-mi spune mie !

Intrară cîțiva mușterii și grupul se răzleți. Englezul plăti pentru băutură, își numără, descurcîndu-se greu, restul, și ceru, ca un străin de oraș ce era, să fie îndrumat spre Palatul Națiunii. Madame Defarge îl petrecu pînă la ușă și, arătîndu-i drumul, își puse brațul pe brațul lui. Pe misteriosul englez îl fulgeră în clipa aceea gîndul că ar fi o mare binefacere să apuce brațul acela, să-l ridice, și să împlînte o lovitură puternică și profundă sub el.

Dar își văzu de drum, și curînd se pierdu în umbra zidului închisorii. La ora fixată, se desprinse din umbră pentru a se înfățișa din nou la reședința domnului Lorry, unde-l găsi pe bătrînul domn străbătînd încăperea în sus și-n jos, pradă neastîmpărului și îngrijorării. Îi povesti că stătuse pînă mai atunci alături de Lucie, și că o părăsise doar pentru scurtă vreme, ca să vină la întîlnirea fixată. De la orele patru, de cînd părăsise clădirea băncii, tatăl ei nu se mai arătase. Lucie avea unele vagi speranțe că în-

terveniile doctorului l-ar mai putea salva pe Charles, dar acestea erau lipsite de consistență. Trecuseră mai bine de cinci ceasuri de cînd doctorul plecase ; unde ar putea să fie ?

Domnul Lorry așteptă pînă se făcură ceasurile zece ; dar, cum doctorul Manette nu revenise, și cum nu-l trăgea inima s-o mai lase singură pe Lucie, hotărîră să se întoarcă la ea, urmînd să revină la bancă pe la miezul nopții ; între timp, Carton va rămîne lîngă sobă, așteptîndu-l pe doctor.

Așteptă și tot așteptă pînă cînd pendula bătu miezul nopții, dar doctorul Manette tot nu se întoarse. Domnul Lorry reveni, dar nu aduse nici o veste despre doctor. Unde ar fi putut să fie ?

Tocmai își puneau această întrebare și încercau să construiască pe absența-i prelungită un șubred eșafodaj de speranță, cînd îi auziră pașii pe scări. În clipa cînd intră în încăpere, văzură că totul era pierdut.

Dacă fusese într-adevăr pe la cineva, sau dacă rătăcise întreaga noapte pe străzi nu se va ști niciodată. Cum stătea uitîndu-se pierdut la ei, nu-i puseră nici o întrebare pentru că fața lui le spunea totul.

— Nu pot să-l găsesc, începu doctorul și am nevoie de el. Unde-i ?

Capul și gîtul îi erau descoperite și, în timp ce vorbea, privirea îi rătăcea neputincioasă de jur împrejur ; își scoase paltonul lăsîndu-l să cadă pe podea.

— Unde mi-e bancul de cizmărie ? L-am căutat peste tot și nu dau de el. Ce-au făcut cu munca mea ? Nu mai am timp ; trebuie să isprăvesc odată pantofii aceia.

Cei doi schimbară o privire și-și simțiră inimile înghețînd.

— Haide, haide, adăugă doctorul cu glas tînguitor ; lăsați-mă să mă apuc de lucru. Dați-mi lucrurile mele !

Cum nu primi nici un răspuns, începu să-și smulgă părul din cap, și să bată cu piciorul în podea ca un copil necăjit.

— Nu chinuiți un biet amărît, îi imploră el, cu un glas jalnic ; dați-mi lucrul meu ! Ce-o să se întîmple cu noi dacă nu dau gata pînă deseară perechea aceea de pantofi ?

Pierdut, cu desăvîrşire pierdut !

Ar fi fost atît de lipsit de speranţă să discute raţional cu dînsul, ori să încerce să-l facă să-şi vină în fire, încît — printr-o înţelegere mută — amîndoi îi puseră cîte o mînă pe umăr şi, aşezîndu-l la gura sobei, îl potoliră făgăduindu-i că-şi va recăpăta uneltele de muncă. Bătrînul se prăbuşi pe scaun, şi rămase cu ochii la jeratic, în timp ce lacrimile i se prelingeau pe obraji. Ca şi cum tot ce se întîmplase de pe vremea muncii lui în pod şi pînă acum n-ar fi fost decît o amăgire, o himeră, domnul Lorry îl văzu reluîndu-şi aidoma aceeaşi atitudine ca atunci cînd fusese lăsat în seama lui Defarge.

Deşi amîndoi erau impresionaţi şi zguduiţi de groază la spectacolul acestei năruiri, totuşi nu era momentul să-şi dea frîu liber emoţiilor. Biata lui fiică rămasă singură, văduvită de ultima-i speranţă şi de ultimu-i sprijin, era prea puternic prezentă în minţile lor. Din nou, ca printr-o înţelegere, se priviră unul pe celălalt, cu o hotărîre comună. Carton fu cel dintîi care rupse tăcerea :

— S-a dus şi ultima speranţă deşi nu era ea prea mare. Ar fi mai bine să-l transportăm la Lucie. Dar, înainte să plecaţi, vreţi să-mi acordaţi o clipă de atentă ascultare ? Să nu mă întrebaţi de ce pun condiţiile pe care le voi pune şi de ce vă cer făgăduielile pe care vi le voi cere ; am un motiv... şi încă unul foarte temeinic.

— Nu mă îndoiesc, răspunse domnul Lorry. Vorbeşte !

Silueta prăbuşită-n scaun şi aflată între ei se legăna monoton într-o parte şi-n alta şi gemea. Cei doi vorbeau pe tonul pe care l-ar fi folosit de-ar fi vegheat noaptea la căpătîiul unui bolnav.

Carton se aplecă să ridice paltonul doctorului, în care aproape că i se împleticiseră picioarele. Cînd îl luă de jos, o punguţă mică în care doctorul obişnuia să ţină lista sarcinilor lui zilnice, căzu pe podea. Carton o ridică şi scoase din ea o hîrtie împăturită.

— Ne putem uita la hîrtia asta ? îl întrebă pe domnul Lorry.

Acesta încuviinţă din cap. Carton o despături şi exclamă :

— Slavă Domnului !

— Ce e ? întrebă domnul Lorry cu înfrigurare.

— O clipă ! O să vorbesc despre acest lucru cînd i-o veni rîndul. Înainte de toate, zise Carton vîrîndu-și o mînă în buzunar și scoțînd o altă hîrtie, iată documentul care-mi îngăduie să ies liber din acest oraș. Priviți-l. Vedeți bine... Sydney Carton, cetățean englez.

Domnul Lorry ținea în mînă hîrtia desfăcută, privind la fața gravă a lui Carton.

— Vă rog să o țineți dumneavoastră în păstrare pînă mîine. După cum vă aduceți aminte, mîine îl vizitez pe Darnay și e mai bine să nu iau cu mine, în închisoare, acest act.

— De ce ?

— Nu știu ; prefer să nu-l iau. Așa, acum priviți și documentul pe care-l avea doctorul Manette asupră-i. E un act similar, care-i îngăduie lui, fiicei sale, și copilului acesteia să treacă bariera și frontiera oricînd doresc. Vedeți ?

— Da !

— Poate că l-a obținut ieri, ca o ultimă și supremă prevedere împotriva dezastrului. De cînd e datat ? Dar n-are importanță ; nu vă mai pierdeți vremea să vă uitați; puneți-l bine la un loc cu al meu și cu al dumneavoastră. Acum, luați aminte. Cu un ceas sau două în urmă n-aș fi crezut că doctorul are sau ar putea avea asemenea act. E valabil, atîta timp cît nu e revocat. Dar s-ar putea să fie curînd revocat și am temeiuri să cred că va fi.

— Nu cumva se află în primejdie ?

— Se află amîndoi în mare primejdie. În primejdia de a fi denunțați de doamna Defarge. Am auzit-o chiar din gura ei. Am auzit în astă-seară anumite cuvinte ale acestei femei, care mi-au înfățișat, în culori sumbre, primejdia care-i pîndește. N-am pierdut timpul și m-am dus de îndată să-l văd pe spionul meu. Mi-a confirmat temerile. Anume, știe că un tăietor de lemne care locuiește în vecinătatea închisorii și care se află sub controlul soților Defarge a fost pus de Madame Defarge să repete cum că a

văzut-o pe Lucie „făcînd semne și semnale deținuților". E simplu de ghicit că pretextul va fi unul foarte banal, adică un complot al deținuților, și că va fi pusă în joc viața ei — poate că și cea a copilului — poate că și cea a tatălui — căci amîndoi au fost văzuți împreună cu ea la zidul închisorii. Nu-i nevoie să fiți atît de îngrozit ! Dumneavoastră îi veți salva pe toți.

— Facă Domnul să pot, Carton ! Dar cum ?

— Vă voi spune îndată cum. Totul va depinde de dumneavoastră, și nici c-ar fi putut depinde de un om mai nimerit. Această nouă denunțare nu va avea loc, cu siguranță, decît după ziua de mîine ; probabil că nu mai înainte de două sau trei zile. Știți că a jeli sau a compătimi o victimă a ghilotinei constituie o crimă capitală. Nu încape îndoială că Lucie și tatăl ei se vor face vinovați de această crimă și femeia aceea (a cărei înverșunare în urmărirea țintei nu poate fi descrisă), va aștepta, ca să-și întărească denunțul și cu aceste noi dovezi, pentru a fi și mai sigură de rezultat. Mă urmăriți ?

— Atît de concentrat și cu atîta încredere în tot ce spui, încît pentru moment am pierdut din vedere pînă și acest dezastru, spuse domnul Lorry atingînd spătarul scaunului pe care ședea doctorul.

— Aveți bani și puteți asigura mijloacele de transport pînă la țărm, de îndată ce călătoria va putea fi întreprinsă. Pregătirile dumneavoastră de a vă reîntoarce la Londra sînt încheiate de cîteva zile. Mîine de dimineață tocmiți-vă caii, astfel ca la două după-amiază să fie gata de drum.

— Așa voi face !

Carton era atît de înflăcărat și de însuflețit, încît domnul Lorry se aprinsese de la flacăra lui și simțea în sînge pulsul iute al tinereții.

— Sînteți un suflet nobil. N-am spus eu că lucrurile nici c-ar fi putut depinde de un om mai nimerit ? Repetați-i Luciei cînd o veți vedea, tot ce știți despre primejdia care-i pîndește pe copilul și pe tatăl ei. Accentuați asupra

acestora, căci ea personal și-ar pune bucuroasă capul sub secure alături de cel al soțului. Vocea lui Carton se stinse o clipă ; apoi continuă ca și mai înainte. — Subliniați necesitatea ca, de dragul copilului și al tatălui ei, să părăsească Parisul, împreună cu dînșii și cu dumneavoastră, la acea oră. Spuneți-i că totul a fost ticluit de soțul ei în ultimele lui ceasuri. Spuneți-i că de această hotărîre atîrnă mai mult decît ar cuteza ea să creadă sau să spere. Aveți impresia că tatăl ei, chiar în această nefericită stare, va asculta de ea, nu-i așa ?

— Sînt sigur.

— Așa gîndeam și eu. Faceți toate pregătirile trebuincioase, aici, în curte, cu mult calm și precizie ; gîndiți-vă la toate pînă și la a vă ocupa locul dumneavoastră în trăsură. În clipa în care sosesc eu, mă luați în trăsură și porniți la drum.

— Înțeleg, deci, că aștept sosirea dumitale, oricе-ar fi?

— Aveți în mînă documentul meu de liberă trecere și îmi veți rezerva și mie un loc în trăsură. Nu așteptați decît pînă vedeți locul meu ocupat și, chiar în clipa aceea, dați-i drumul direct spre Anglia !

— În cazul ăsta, zise domnul Lorry luîndu-i mîna înfrigurată și totuși sigură și stăpînită, înseamnă că nu depinde totul doar de un singur bătrîn, ci că voi avea alături un bărbat tînăr și inimos.

— Cu ajutorul lui Dumnezeu, așa va fi. Făgăduiți-mi solemn că nimic nu vă va determina să modificați cursul acestor hotărîri, așa cum l-am statornicit împreună.

— Nimic, Carton.

— Amintiți-vă mîine de aceste cuvinte : „O schimbare pe parcurs, sau o întîrziere — indiferent din ce pricină — și nici o viață nu ar mai putea fi salvată, în schimb multe vieți ar cădea, inevitabil, jertfă".

— Mi le voi aminti. Nădăjduiesc să mă achit bine de rolul meu.

— Și eu nădăjduiesc să mă achit bine de-al meu. Acum, la revedere !

Cu toate că rosti cuvintele de mai sus cu un surîs grav și solemn, ba chiar înălțînd la buze mîna bătrînului domn, nu se despărți de el în clipa aceea. Îl ajută să-l ridice în picioare pe doctorul care se bălăbănea în fața tăciunilor aproape stinși, să-l îmbrace cu paltonul și să-i pună pălăria, scoțîndu-l în stradă sub promisiunea că se duc să caute băncuța și uneltele cizmărești după care tînjea. Carton îl susținea pe doctor de cealaltă parte, ocrotindu-l, pînă ajunseră în curtea casei unde tînăra cu inima atît de cătrănită — și cît de fericită fusese pe vremea cînd el însuși își dezvăluise inima pustie în fața ei — stătea de veghe în noaptea de groază. Carton intră în curte și rămase acolo singur, preț de cîteva minute, cu privirile aninate de lumina din fereastra camerei ei. Și înainte de a pleca mai departe, trimise, spre acea lumină, o binecuvîntare și un bun-rămas.

Capitolul XIII

Cincizeci și doi

ÎN NEAGRA ÎNCHISOARE CONCIERgerie, osîndiții din acea zi își așteaptă soarta. Sînt tot atîția cît și săptămînile anului. Cincizeci și doi de oameni urmează să fie mînați în acea după-amiază către marea cea fără de margini și fără de sfîrșit. Înainte ca celulele închisorii să se golească, au și fost aduși noii ocupanți ; înainte ca sîngele lor să se amestece cu sîngele vărsat ieri, sîngele ce are să curgă mîine peste al lor e gata pregătit. Cincizeci și doi sînt pentru azi... De la bătrînul fermier-general de șaptezeci de ani, ale cărui avuții nu-i pot răscumpăra viața, pînă la cusătoreasa de douăzeci de ani a cărei sărăcie nu-i poate salva zilele...

Charles Darnay, singur în celulă, nu și-a îngăduit nici o dulce amăgire de cînd s-a întors de la Tribunal. În fiecare rînd al istorisirii pe care-o ascultase, își auzise osînda. Înțelese pe deplin că nici o influență nu-l mai putea

salva, că era înfierat de milioane, astfel încît unităţile individuale nu mai aveau nici o putere. Cu toate acestea, avînd proaspăt în ochi chipul soţiei iubite, nu-i venea uşor să-şi strunească gîndurile pentru a accepta ce avea de acceptat. Era legat de viaţă cu lanţuri puternice şi greu de frînt ; cînd se trudea, prin strădanii grele, să le slobozească puţin, le simţea încleştîndu-l şi mai zdravăn.

Înainte ca întunericul să se fi înstăpînit peste noaptea osîndei, Darnay izbutise să facă primii paşi pe ultimul său drum. Întrucît i se îngăduise să-şi cumpere cele trebuincioase pentru scris, precum şi o lumînare, se aşternu pe scris pînă ce lumina avea să se isprăvească.

Îi scrise o lungă epistolă Luciei arătîndu-i că el nu ştiuse nimic de întemniţarea tatălui ei şi că pînă la citirea documentului fusese la fel de neştiutor ca şi dînsa de rolul jucat de părintele şi de unchiul lui în acea năpastă. O lămurise că faptul de a-i fi ascuns numele de familie pe care-l repudiase fusese singura condiţie — şi cît de bine o putea înţelege acum — pe care o legase tatăl ei de logodna lor şi singura făgăduială pe care i-o ceruse în dimineaţa cununiei. O conjura, de dragul tatălui ei, ca niciodată să nu încerce a afla dacă acesta uitase de existenţa documentului sau dacă amintirea lui îi fusese trezită (vremelnic ori definitiv) de povestea din Turnul Londrei, pe care o istorisise el cîndva, în acea duminică petrecută împreună sub îndrăgitul platan din grădină. Dacă-şi aducea aminte clar de document, atunci, fără îndoială, îl socotise pierit odată cu zidurile Bastiliei, din moment ce nu-l găsise menţionat printre relicvele prizonierilor descoperite de popor în închisoare, şi care fuseseră aduse la cunoştinţa publică. O implora — deşi ştia prea bine că nu era nevoie s-o facă — să-l liniştească pe tatăl ei, infiltrîndu-i în minte, prin toate mijloacele afectuoase la care se putea gîndi, adevărul că nu săvîrşise nimic pentru care să-l mustre conştiinţa, ba dimpotrivă, se anihilase pe el însuşi de dragul lor, al amîndurora. Pe lîngă rugămintea de a-i primi şi păstra ultima binecuvîntare şi iubire, pe lîngă rugămintea de a-şi

birui durerea și de a se închina cu trup și suflet copilului lor, o conjura, în numele întîlnirii lor în ceruri, să-și aline părintele.

Îi scrise și tatălui ei în același sens ; dar lui i se adresă încredințîndu-i viața soției și copilei sale. Și i-o ceru cu tărie, în speranța de a-l scutura, în felul acesta, din orice prăvălire în deznădejde sau în primejdioase întoarceri în trecut, pe care i le prevedea.

Domnului Lorry îi lăsă în grijă pe toți cei trei dragi, și-i lămuri starea treburilor lui bănești. Adăugă numeroase asigurări de prietenie plină de recunoștință și de cald devotament, cu care isprăvi tot ce avusese de făcut. La Carton nu se gîndi nici măcar un moment. Mintea îi era prea plină de toți ceilalți, pentru ca măcar un gînd legat de el să-și poată face loc.

Termină cu scrisorile înainte ca luminile închisorii să se fi stins. Cînd se întinse pe culcușul de paie, își spuse că o isprăvise pe deplin cu această lume.

Dar lumea continuă să se agațe de el în somn și i se ivi în forme îmbietoare. Liber și fericit, îndărăt în vechea lor casă din Soho (deși casa din vis n-avea nimic asemănător cu cea din realitate), eliberat în chip de neînțeles și cu inima ușoară, era din nou lîngă Lucie care-i spunea că totul nu fusese decît un vis, că niciodată nu plecase de acasă. Un gol de uitare, apoi o durere, și iată-l îndărăt la ea, de astă dată mort și împăcat, și totuși fără să existe în el vreo deosebire. Un alt gol de uitare, și se trezi în dimineața mohorîtă, fără să-și dea seama unde se afla și ce se întîmplase cu el, pînă cînd mintea îi fu fulgerată de gîndul : „Aceasta-i ziua morții mele !“.

Și astfel, tîrîndu-se printre ceasuri, ajunsese în ziua în care aveau să cadă cincizeci și două de capete. În timp ce, cu multă stăpînire de sine, nădăjduia că-și va putea întîmpina moartea cu o liniște eroică, gîndurile lui treze fură prinse într-o nouă învolburare.

Nu văzuse niciodată instrumentul care avea să-i curme viața. La ce înălțime se ridica de la pămînt. cîte trepte va

avea de urcat, unde va fi el așezat, dacă mîinile care-l vor apuca or să fie mînjite de sînge, în ce parte îi vor întoarce capul, dacă va fi primul, sau ultimul : acestea și multe alte întrebări de același fel, scăpate cu totul de sub voința lui, țîșneau nepoftite, iar și iar, fără contenire. Și nu erau legate de frică : era conștient că nu se temea. Își aveau mai curînd originea în dorința de a ști cum trebuie să se comporte atunci cînd va sosi momentul.

Și în vreme ce el pendula încoace și-ncolo în celulă, timpul se scurgea și ceasornicul bătea orele pe care nu avea să le mai audă niciodată. Nouă dus pe vecie, zece dus pe vecie, unsprezece dus pe vecie, douăsprezece apropiindu-se pentru a se mistui pe veci. După o luptă dură cu acea bizară urzeală de gînduri care îl nedumereau, izbuti să le izgonească. Se plimba în sus și-n jos, repetîndu-și numele celor dragi. Partea cea mai grea trecuse. Acum se putea plimba în sus și-n jos, eliberat de fantasmele care-i distrăgeau mintea, și să se roage pentru el și pentru ei.

Douăsprezece dus pe vecie ! Aflase că ora finală va fi trei dar știa că va fi chemat ceva mai devreme, cu atît mai mult cu cît auzea faetoanele hurducîndu-se greoi și încet pe străzi. De aceea hotărî să-și fixeze în minte ca ultim ceas, ora două, iar pînă atunci să-și întărească cugetul pentru a putea insufla tărie și altora.

Continuîndu-și ordonat plimbarea încoace și-ncolo, cu brațele la piept — un om cu totul diferit de prizonierul care se plimba încoace și-ncolo la închisoarea La Force — auzi, fără surpriză, ora unu mistuindu-se în depărtare. Trecuse ca toate celelalte. Mulțumind pios Domnului pentru că-și redobîndise stăpînirea de sine, își spuse în gînd : „Acum nu mai am decît o oră“ și porni iar să se plimbe.

Pași pe coridorul de piatră, în fața ușii lui. Se opri din mers.

Cheia fu vîrîtă în broască și răsucită. Înainte de a se deschide ușa, sau poate o dată cu deschiderea ei, un om vorbi cu voce joasă, în engleză :

— Nu m-a văzut niciodată aici ; m-am ferit din calea lui. Intrați singur ; eu aștept în apropiere. Grăbiți-vă !

Ușa se deschise și se închise grăbit și, față-n față cu el, calm, privindu-l atent, cu lumina unui zîmbet pe față și cu un deget pus prudent la buze, iată-l pe Sydney Carton.

Expresia feței lui avea ceva atît de radios și de deosebit, încît, în prima clipă, deținutul se întrebă dacă nu era cumva o plăsmuire a fanteziei sale. Dar omul vorbi, și era glasul lui Sydney ; luă mîna deținutului și strîngerea degetelor lui era reală.

— Dintre toți oamenii din lume la mine te așteptai cel mai puțin, spuse el.

— Nu-mi venea să-mi cred ochilor că ești tu. Nici acum încă nu-mi vine a crede. Nu cumva ești — îngrijorarea îi năpădi brusc mintea — nu cumva ești prizonier ?

— Nu. Întîmplător am putere asupra unuia dintre temnicerii de aici, și în virtutea acestei puteri mă aflu în fața ta. Vin din partea soției tale, Darnay dragă.

Deținutul îi strivi mîna.

— Îți face o cerere prin mine.

— Ce anume ?

— O rugăminte cît se poate de serioasă, de grabnică, de importantă, care ți-e adresată pe cel mai patetic ton al vocii atît de dragă ție și pe care ți-o amintești prea bine.

Osînditul își întoarse fața în lături.

— Nu avem timpul necesar ca să mă întrebi de ce sînt eu purtătorul acestei rugăminți sau ce tîlc are ; n-am timp să-ți povestesc. Trebuie doar să te supui — scoate-ți cizmele din picioare și îmbracă-le pe astea ale mele.

În celulă, în spatele prizonierului, se afla un scaun. Carton, repezindu-se înainte cu viteza fulgerului, îl și așezase pe Darnay pe scaun și se postase în fața lui, desculț.

— Trage-ți cizmele mele. Hai, pune mîna, pune-ți voința în mișcare ! Repede !

— Carton, nu există evadare din acest loc ; e o imposibilitate. N-ar însemna decît să mori și tu alături de mine. E o nebunie.

— Ar fi o nebunie dacă ţi-aş cere să evadezi ; dar ţi-am cerut eu una ca asta ? Cînd o să-ţi cer să ieşi pe această uşă, atunci să-mi spui că e o nebunie ! Schimbă-ţi cravata cu a mea, şi mantaua cu a mea. Cît o faci, dă-mi voie să-ţi scot panglica asta cu care-ţi legi părul ; scutură-ţi pletele, să-ţi stea aşa, ca ale mele.

Cu uimitoare repeziciune, şi cu o forţă de voinţă şi de acţiune ce părea aproape nefirească, îl sili la toate aceste înlocuiri. Deţinutul era ca un copil neajutorat în mîinile lui.

— Carton ! Carton dragă ! E o nebunie ! Nu se poate realiza, niciodată n-a fost cu putinţă, au mai încercat-o şi alţii şi au dat greş. Te implor, nu adăuga moartea ta la amărăciunea morţii mele.

— Darnay dragă, ţi-am cerut eu să ieşi pe această uşă? Cînd o să-ţi cer acest lucru, refuză-mă ! Văd aici, pe masă toc, cerneală şi hîrtie. Mîna ţi-e destul de sigură ca să poţi scrie ?

— Pînă ai venit tu, era.

— Atunci stăpîneşte-ţi-o din nou şi scrie ce-ţi dictez. Repede, prietene, repede !

Apăsîndu-şi palma pe fruntea-i năucită, Darnay se aşează la masă. Carton, cu mîna dreaptă în buzunarul de la piept, stătea foarte aproape de el.

— Scrie exact ce-ţi spun...

— Către cine s-o adresez ?

— Către nimeni.

Carton continua să-şi ţină mîna vîrîtă în haină.

— O datez ?

— Nu.

La fiecare întrebare, deţinutul ridica ochii. Carton, aplecat asupră-i şi cu mîna vîrîtă în buzunarul hainei, îl privea de sus în jos.

„*Dacă-ţi aduci aminte*, începu Carton să dicteze, *de cuvintele rostite între noi cu multă vreme în urmă, vei înţelege ceea ce fac. Şi ştiu că ţi le aduci aminte. Nu-ţi stă în fire să uiţi.*“

Începu să-și retragă încet mîna de la piept ; prizonierul, ridicînd întîmplător ochii, în uluirea lui, în timp ce scria, se opri brusc, ațintindu-și privirea asupra mîinii lui Carton.

— Ai scris „*să uiți*“? întrebă Carton.

— Am scris. Ce-ai în mînă, o armă ?

— Nu ; nu sînt înarmat.

— Ce ai în mînă ?

— Vei afla îndată. Scrie mai departe ; mai sînt doar cîteva cuvinte. Dictă din nou :

„*Sînt bucuros că a sosit momentul cînd îți pot dovedi cele spuse. Și faptul că o fac, nu-i pricină nici de regret nici de mîhnire.*“

Cînd rosti aceste din urmă cuvinte, ținîndu-și ochii pironiți pe cel ce scria, mîna i se roti încet și ușor foarte aproape de fața prizonierului.

Tocul scăpă dintre degetele lui Darnay, care privi în jur cu ochi pierduți.

— Ce miros e ăsta ?

— Miros ?

— Ceva ce mi-a izbit nările !

— Eu nu simt nimic ; nu văd ce-ar putea fi. Ia tocul și termină. Iute, iute !

Ca și cum memoria i s-ar fi împînzit, sau facultățile mintale i s-ar fi încețoșat, deținutul făcu un efort ca să-și concentreze atenția. Cînd se uită în sus, la Carton, cu ochi împăienjeniți și cu o răsuflare sacadată, acesta, din nou cu mîna în buzunarul de la piept, îl privea fix.

— Grăbește-te, grăbește-te !

Prizonierul se mai aplecă o dată deasupra hîrtiei. Mîna lui Carton se furișa din nou în jos, spre el.

„*Dac-ar fi fost altfel, nu m-aș fi bucurat nicicînd de marele prilej. Dac-ar fi fost altfel* — mîna lui Carton se afla din nou în fața deținutului — *aș fi săvîrșit mult mai multe dintre faptele pentru care voi avea de răspuns. Dac-ar fi fost altfel...*“

Carton se uită la toc și văzu că trasa greoi semne neinteligibile.

Mîna nu i se mai strecură în buzunarul de la piept. Deţinutul sări în picioare, cu o privire plină de dojană, dar Carton îi puse mîna dreaptă pe nas, în timp ce cu braţul stîng îl susţinu de mijloc. Cîteva secunde, Darnay luptă neputincios cu omul care venise să-şi ofere viaţa în schimbul vieţii lui ; dar un minut mai tîrziu, zăcea în nesimţire pe jos.

Cu mişcări repezi, însă la fel de nobil intenţionate precum îi era şi inima, Carton se îmbrăcă în hainele pe care le dezbrăcase prizonierul, îşi pieptănă părul spre spate şi-l legă cu panglica pe care o purtase acesta. Apoi chemă cu glas şoptit :

— Intră ! Vino înăuntru.

Iscoada se înfăţişă.

— Ei, vezi ? întrebă Carton care se lăsase într-un genunchi, lîngă silueta ţeapănă a celuilalt, ca să-i vîre hîrtia scrisă în sîn. Nu-i aşa că riscul dumitale nu-i prea mare ?

— Domnule Carton, răspunse Barsad cu o uşoară pocnitură din degete, dacă vă ţineţi de cuvînt în tot ce aţi făgăduit, nu în povestea asta va sta riscul meu.

— Nu te teme. Voi fi credincios pînă la moarte cuvîntului dat.

— Păi n-aveţi încotro, domnule Carton, dacă chestia cu cei cincizeci şi doi e adevărată. Aşa cum arătaţi în hainele astea, n-am nici o teamă.

— N-avea nici o teamă ! Curînd eu nu voi mai fi în stare să-ţi fac nici un rău, iar ceilalţi, cu voia Domnului, vor fi departe de aici. Acum, cheamă după ajutor şi transportă-mă la trăsură.

— Pe dumneavoastră ? întrebă spionul cu nervozitate.

— Pe el, omule, pe cel cu care am schimbat... Vei ieşi pe aceeaşi poartă pe unde m-ai introdus pe mine ?

— Firește.

— Zici că arătam slab de înger şi pierit cînd m-ai însoţit înăuntru, şi că acum mă scoţi de-a dreptul leşinat. Întrevederea asta de adio m-a răpus. S-au mai întîmplat

lucruri din astea pe aici și nu de puține ori. Îți stă viața în propriile-ți mîini, Barsad. Repede ! Strigă după ajutor !

— Jurați să nu mă trădați ? întrebă iscoada oprindu-se locului o clipă și tremurînd din toate mădularele.

— Omule, se răsti Carton bătînd din picior, oare nu ți-am jurat destul de solemn, de-o ici iar de la capăt și irosești minute prețioase ? Scoate-l afară în curte, vîră-l în trăsură, prezintă-l dumneata personal domnului Lorry, spune-i, cu gura dumitale, să nu-i dea nici un fel de întăritor — nimic decît aerul curat — și mai spune-i să-și amintească bine de cele ce i-am cerut eu aseară și de cele ce mi-a promis dînsul și s-o pornească repede la drum.

Spionul se retrase ; Carton se așeză la măsuță, odihnindu-și fruntea în mîini. Curînd, spionul se întoarse cu doi gealați.

— Ei, ce-a pățit? întrebă unul din aceștia privind silueta prăbușită. Chiar așa de cătrănit pen' că prietenu' lui a scos lozu cîștigător la loteria Sfintei Ghilotina ?

Ridicară trupul în nesimțire, îl așezară pe o targă adusă cu ei și se aplecară să apuce mînerele.

— Bagă de seamă că timpu-i scurt, Evrémonde, rosti iscoada pe un glas plin de avertismente.

— Știu, frate, răspunse Carton. Ai grijă de prietenul meu, te rog din inimă, și lasă-mă în pace.

— Hai, băieți! porunci Barsad. Ridicați-l și la drum !

Ușa se închise și Carton fu lăsat singur. Încordîndu-și auzul, pîndi orice zgomot care ar fi putut trăda bănuieli sau alarmă. Dar nu se auzi nimic. Chei răsucite în broască, uși trîntite, pași răsunînd pe coridoare îndepărtate ; nici un strigăt, nici o larmă de pripeală, nimic neobișnuit. Răsuflînd ușurat, se așeză la măsuță și așteptă din nou pînă ce auzi ceasornicul bătînd orele două.

Și atunci, începură să se facă auzite zgomote de care nu se simțea înfricoșat, pentru că le știa tîlcul. Mai multe uși se deschiseră una după alta și, în cele din urmă, ușa lui. Un temnicer, cu o listă în mînă, își bagă capul pe ușă spunînd doar atît : „Urmează-mă, Evrémonde !“, iar el îl

urmă într-o sală mare și întunecată, aflată mai departe. Era o zi posomorîtă de iarnă, și cît cu bezna dinăuntru, cît cu lumina sură de-afară, de-abia-i putea desluși pe cei-lalți, aduși acolo ca să li se lege brațele. Unii stăteau în picioare, alții se așezaseră. Unii se văitau, și se foiau mînați de neastîmpăr ; dar aceștia din urmă erau puțini la număr. Cei mai mulți erau tăcuți și încremeniți, cu ochii ațintiți în podea.

În timp ce Carton se cuibărise lîngă zid, într-un ungher întunecos, iar restul celor cincizeci și doi erau aduși în încăpere, un bărbat se opri o clipă și-l îmbrățișă, ca unul ce-l cunoștea bine. Carton se simți săgetat de groaza de a fi recunoscut ; dar omul trecu mai departe. Cîteva clipe după aceea, o fată tînără, cu un trup de copilă, o față suavă și trasă, de pe care pălise orice urmă de culoare și niște ochi supuși, larg deschiși, se ridică de pe scaunul pe care o observase așezată pînă atunci, și se apropie de ei ca să-i vorbească.

— Cetățene Evrémonde, i se adresă ea atingîndu-l cu o mînă rece ca gheața. Eu sînt sărmana cusătorească condamnată odată cu dumneavoastră la temnița La Force.

— Da. Am uitat de ce erai acuzată ?

— Uneltiri. Deși Cerul știe că sînt cu totul nevinovată. Cum ar putea fi altminteri ? Cine s-ar gîndi să unelteasc㠄 împreună cu o biată făptură plăpîndă ca mine ?

Surîsul pierdut cu care rosti aceste cuvinte îl înduioșă atît de mult pe Carton, încît ochii i se umplură de lacrimi.

— Nu mi-e teamă de moarte, cetățene Evrémonde, dar sînt nevinovată. Nu m-aș fi dat îndărăt să-mi jertfesc viața dacă Republica, cea care va aduce atîta bine celor săraci, ar fi folosit de pe urma morții mele ; dar nu văd, cetățene Evrémonde, cum ar putea folosi. O biată făptură atît de plăpîndă !

Era cel din urmă lucru de pe lumea pămîntească menit să încălzească și să înduioșeze inima lui Carton, și inima lui într-adevăr se încălzi și se înduioșă de mila sărmanei fete.

— Am auzit că ai fost eliberat, cetățene Evrémonde ; nădăjduisem că-i adevărat.

— A fost adevărat. Dar m-au arestat din nou și m-au osîndit.

— Cetățene Evrémonde, dacă vom fi în același faeton, îmi dai voie să-ți țin mîna ? Nu mi-e teamă, dar sînt mică și firavă, și atingerea mîinii dumitale o să-mi dea curaj.

Cum privirea ochilor supuși era înălțată spre fața lui, Carton citi în ei un subit val de îndoială, apoi de uimire. Atunci strînse puternic în mîna lui degetele tinere vlăguite de muncă și de foame, și-și duse un deget la buze.

— Mori pentru el ? șopti fata.

— Și pentru soția și copilul lui. Ssst ! Așa e !

— O, străine, îmi vei îngădui să-ți țin mîna nobilă ?

— Ssst ! Da, biata mea surioară ; pînă la sfîrșit.

Umbrele neguroase care cădeau asupra închisorii se adunară la același ceas timpuriu de după-amiază, și asupra barierei, înțesată de lume în așteptare, cînd o trăsură, care ieșea din Paris, se opri pentru a fi cercetată.

— Cine-i aici ? Pe cine aveți înăuntru ? Actele !

Actele sînt înmînate și citite.

— Alexandre Manette. Doctor. Francez. Care-i ?

Acesta e ; e arătat bătrînul neputincios, rătăcit, care murmură sunete nearticulate.

— S-ar zice că cetățeanul doctor nu-i în apele lui. L-a doborît febra Revoluției ?

A fost mult prea mult pentru puterile lui.

— Ha ! Mulți se molipsesc de boala asta. Lucie. Fiica lui. Franceză. Care e ?

Iat-o.

— Așa s-ar zice. Lucie, soția lui Evrémonde ; nu-i așa ?

— Așa e.

— Ha ! Evrémonde a fost transferat prin alte locuri. Lucie, fetița ei. Englezoaică. Asta-i ?

Asta-i și nu alta.

— Sărută-mă, copil al lui Evrémonde. Așa, ai sărutat un bun republican, asta-i ceva nou în neamul tău ; s-o ții minte ! Sydney Carton. Avocat. Englez. Care-i ?

Zace aici în acest colț al trăsurii. E arătat și el.

— S-ar zice că avocatul englez e leșinat ?

Se speră că-și va reveni cînd vor da de aer mai proaspăt. Avocatul are o sănătate cam șubredă și l-a mîhnit mult despărțirea de un prieten care a căzut în dizgrația Republicii.

— Asta-i tot ? Ce mare scofală ! Mulți sînt în dizgrația Republicii și vor trebui să arunce o ocheadă pe ferestruică. Jarvis Lorry. Englez. Care-i ?

— Eu sînt. În mod necesar, fiind și ultimul.

Jarvis Lorry era cel ce dăduse răspunsurile la toate întrebările de mai sus. Jarvis Lorry era cel care coborîse din trăsură și stătea acum, cu mîna pe mînerul portierei, răspunzînd unui grup de oficialități. Aceștia se învîrteau agale în jurul trăsurii, se urcau alene pe acoperiș ca să cerceteze puținul bagaj aflat acolo; țăranii care tîndăleau pe-aproape, se strînseră lîngă trăsură și se uitară cu lăcomie înăuntru ; un copil, purtat în brațe de maică-sa, își întinse mînuța ca s-o poată atinge pe soția unui aristocrat trimis la ghilotină.

— Uite-ți hîrtiile semnate, Jarvis Lorry.

— Putem pleca, cetățene ?

— Puteți pleca. Să înainteze alt poștalion ! Călătorie bună.

— Vă salut, cetățeni !

Cea dintîi primejdie trecută !

Din nou cuvinte rostite de Jarvis Lorry care-și împreună *mîinile și-și înalță ochii. În trăsură plutește groaza*, se aud doar plînsul Luciei și respirația grea a celui aflat în nesimțire.

— Nu înaintăm prea încet ? Nu-i putem face să meargă mai repede ? întreabă Lucie agățîndu-se de brațul bătrînului domn.

— Ar bate la ochi, draga mea, ar da impresia că fugim. Nu trebuie să-i grăbim prea tare. Le-ar deștepta bănuieli.

— Uită-te în spate ! Uită-te în spate, vezi dacă nu cumva sîntem urmăriți !

— Nu se vede nimic, draga mea ! Deocamdată nu sîntem urmăriți. Sssst ! Căpitănia de poștă !

Fără grabă, patru cai sînt deshămați ; fără grabă, trăsura zace în uliță, văduvită de cai, părînd să n-aibă de gînd să se mai urnească vreodată de-acolo ; fără grabă, cei patru cai de schimb se materializează ; fără grabă, îi urmează surugiii de schimb, împletind capetele curelelor de bici ; fără grabă, vechii surugii își numără încasările, fac socoteli greșite și ajung la rezultate care-i nemulțumesc. Și-n tot acest timp, inimile grele ca plumbul țăcăne într-un ritm care ar întrece de departe cel mai focos galop al celor mai focoși cai pe care i-a fătat vreodată o iapă.

În cele din urmă, iată-i pe noii surugii pe capră, și pe cei vechi lăsați în urmă. Trăsura spintecă satul, sus la deal, jos la vale, și apoi prin ținuturile de șes, chiftite de apă. Deodată, surugiii încep să vorbească între ei, cu gesturi însuflețite, frînează caii atît de brusc încît bietele dobitoace aproape că se lasă pe vine.

— Sîntem urmăriți ?

— Ho ! Hei, cei din trăsură ! Întreabă-i pe ei !

— Ce e ? se interesează domnul Lorry privind pe fereastră.

— Cîți au spus că sînt ?

— Nu te înțeleg.

— La ultima poștă. Cîți au spus că sînt azi la ghilotină?

— Cincizeci și doi.

— Ce ți-am spus eu ! Un număr frumos ! Camaradu' meu d-aci zicea că patrușdoi ; or zece capete contează. Ghilotina merge strașnic. Grozav îmi place. Hiii, înainte ! Hiii!

Noaptea se lasă tot mai neagră. Darnay se agită tot mai mult ; începe să-și revină, să vorbească inteligibil ; își închipuie că e încă cu Carton ; îi spune pe nume, îl întreabă ce ține în mînă. O, cerule, fie-ți milă de noi, îndură-te de noi ! Uită-te, uită-te, vezi dacă nu sîntem urmăriți !

Vîntul aleargă pe urmele fugarilor, norii plutesc pe urmele lor, luna se afundă pe urmele lor, întreaga noapte sălbatică e pe urmele lor ; dar de fapt nimeni nu-i pe urmele lor...

Capitolul XIV

Împletitura ia sfîrşit

CHIAR ÎN RĂSTIMPUL CÎND CEI cincizeci şi doi îşi aşteptau sorocul, doamna Defarge ţinea sfat, în chip sumbru şi prevestitor de rele, cu Răzbunarea şi cu Jacques Trei. Dar nu în vinărie se consfătuia cu ei, ci în coliba tăietorului de lemne, fost cîndva reparator de drumuri. Tăietorul de lemne nu participa la discuţie, ci se ţinea la oarecare depărtare, ca o slugă căreia nu i se cuvenea să vorbească pînă nu era întrebat, sau să-şi dea cu părerea pînă nu era poftit s-o facă.

— Dar Defarge al nostru, zise Jacques Trei, este, fără îndoială, un bun republican. Nu ?

— Nici că există în toată Franţa unul mai bun, protestă Răzbunarea pe glasul ei piţigăiat.

— Linişte, Răzbunareo, grăi Doamna Defarge punîndu-şi mîna, cu o uşoară încruntare, pe buzele locotenentului ei ; dă-mi voie să vorbesc eu. Soţul meu, cetăţeni, este un bun republican şi un om de ispravă ; şi-a cîştigat merite de la Republică şi se bucură de încrederea ei. Dar soţul meu îşi are slăbiciunile lui, şi-i atît de slab încît se îmbună cînd e vorba de doctorul ăsta.

— Mare păcat, cîrîi Jacques Trei, clătinînd din cap cu îndoială şi plimbîndu-şi degetele hulpave peste gura-i hămesită ; asta nu miroase a bun cetăţean ; e un lucru regretabil.

— Uite ce-i, continuă cucoana, eu de doctorul ăsta nu mă sinchisesc nici cît negru sub unghie. Din partea mea,

n-are decît să-şi poarte capul pe umeri, sau să se descotorosească de el, nici că-mi pasă. Dar familia lui Evrémonde trebuie stîrpită, iar soţia şi copilul trebuie să urmeze soarta soţului şi tatălui.

— Dînsa are un cap tocmai bun pentru ghilotină, cîrîi Jacques Trei. Am mai văzut acolo capete cu păr bălai şi ochi albaştri, şi arătau minunat cînd Samson le ridica în mînă.

Căpcăun cum era, vorbea ca un epicurean.

Madame Defarge îşi lăsă în jos privirile, şi reflectă o clipă.

— La fel şi fetiţa, continuă Jacques Trei, savurîndu-şi meditativ spusele, şi ea are păr bălai şi ochi albaştri. Şi-apoi avem rar copii acolo ! Ar fi o privelişte grozavă !

— Într-un cuvînt, zise doamna Defarge alungîndu-şi îngîndurarea, în chestiunea asta nu mă pot bizui pe bărbatul meu. Nu numai că simt, de ieri încoace, că nu mă pot încrede să-i dezvălui amănuntele planului meu, dar simt că dacă zăbovesc, există primejdia să le dea de veste, şi-atunci s-ar putea să ne scape.

— Asta nu trebuie să se întîmple, cîrîi Jacques Trei : nimeni nu trebuie să ne scape. N-avem nici jumătate din cîţi ar trebui să fie. Ar trebui s-avem cîte o sută douăzeci de capete pe zi.

— Pe scurt, urmă doamna Defarge, soţul meu n-are motivele mele de a hăitui această familie pînă va pieri de pe faţa pămîntului, şi eu n-am motivele lui de a-l privi pe doctor cu îngăduinţă. Drept care, trebuie să acţionez de una singură. Vino-ncoa, cetăţene !

Tăietorul de lemne, care-i ştia de frică şi se arăta foarte smerit, speriat fiind de moarte, înaintă cu mîna la boneta roşie.

— În legătură cu semnalele alea, cetăţene, pe care le făcea dînsa deţinuţilor, i se adresă Madame Defarge încruntată, eşti gata să depui chiar azi mărturie ?

— Da, da, cum să nu ! strigă tăietorul de lemne. Zi de zi, pe vreme bună sau rea, de la două la patru, făcea într-una semne, cîteodată şi cu aia mică, cîteodată fără. Eu ştiu ce ştiu şi ce-am văzut cu ochii mei.

Își întări cuvintele cu tot felul de gesturi ca și cum imita cîteva din numeroasele și variatele semnale pe care nu le văzuse niciodată.

— Limpede ca bună-ziua, un complot, decretă Jacques Trei.

— Nu există nici o îndoială în privința juriului ? întrebă Madame Defarge, întorcîndu-și ochii spre el cu un zîmbet înnegurat.

— Cetățeană dragă, te poți bizui pe juriul patriotic. Eu răspund pentru colegii mei jurați.

— Așa, ia să vedem cum stau lucrurile, spuse Madame Defarge chibzuind iarăși ! Va să zică să stăm și să judecăm drept ! Pot să-l cruț pe doctorul acela de hatîrul bărbatului meu ? În ce mă privește, mi-e totuna. E bine oare să-l cruț ?

— Ar fi un cap în plus, observă Jacques Trei cu voce joasă. Adevăru-i că n-avem capete destule ; eu unul zic c-ar fi păcat să-l cruți.

— Cînd i-am văzut eu, făcea și el semnale, împreună cu fiică-sa, argumentă Madame Defarge ; n-aș putea să vorbesc de unul fără să-l pomenesc și pe celălalt ; și doar n-am voie să tac din gură și să las întreg cazul în seama cetățeanului ăstuia pricăjit de-aici. Pentru că eu nu-s rea ca martoră.

Răzbunarea și Jacques Trei se întrecură care mai de care în proteste aprinse, susținînd cum că era cea mai minunată și mai strașnică dintre martore. Tăietorul de lemne, ca să nu rămînă mai prejos, afirmă că era o martoră dumnezeiască.

— Trebuie să-și înfrunte norocul, hotărî Madame Defarge. Nu ; nu pot să-l cruț ! Sînteți convocați pentru ora trei ; mergeți să vedeți recolta de azi, la execuție ? Dumneata mergi ?

Întrebarea îi fusese adresată tăietorului de lemne care se grăbi s-o asigure că merge ; profitînd de prilej adăugă că el era cel mai aprins dintre republicani și c-ar fi cel mai mîhnit dintre republicani dacă ceva l-ar împiedica să-și fumeze pipa de după-masă contemplîndu-l pe hazosul „bărbier național". Și își întări vorbele cu atîta belșug de gesturi, încît l-ai fi putut bănui (și poate că ochii negri, care-l priveau cu dispreț, de sub sprîncenele doamnei De-

farge îl și bănuiau) că ceas de ceas și zi de zi îl chinuia spaima pentru propria-i piele.

— Și eu mă voi afla acolo, declară Madame Defarge. Și după ce se termină — hai să zicem la orele opt — veniți la mine, în Saint Antoine, și-i vom informa pe-ai noștri în legătură cu acești oameni.

Tăietorul de lemne strigă că se simte mîndru și măgulit s-o sprijine pe cetățeană. Dar cînd cetățeana îi aruncă o privire, se fîstîci, se feri de ochii ei făcîndu-se mic ca un cățel, se piti printre butucii lui și-și mască zăpăceala aplecîndu-se peste mînerul securii.

Madame Defarge le făcu semn Răzbunării și lui Jacques Trei să se apropie de ușă, și acolo le expuse amănuntele planului ei.

— Mai mult ca sigur că ea e acuma acasă, așteptînd momentul morții lui. Mai mult ca sigur că bocește și-l jelește. Mai mult ca sigur că-i într-un hal ce contravine justiției Republicii. Mai mult ca sigur că-i topită de milă pentru vrăjmașii Republicii. Mă duc la ea !

— Ce femeie admirabilă ; ce femeie adorabilă ! se extazie Jacques Trei.

— Ah, draga mea ! strigă Răzbunarea strîngînd-o în brațe.

— Ia-mi împletitura, hotărî mai departe Madame Defarge, încredințîndu-și lucrul de mînă amicei sale, și păstreaz-o pînă vin ; reține-mi locul meu obișnuit. Duceți-vă drept acolo, pentru că azi o să fie probabil tămbălău mai mare ca de obicei.

— Mă supun cu bucurie ordinelor stăpînei mele, spuse Răzbunarea cu entuziasm, sărutînd-o pe obraz. Vezi să nu întîrzii...

— Voi fi acolo înainte de a începe.

— Și înainte de sosirea faetoanelor ! Ai grijă, inimioara mea, să fii acolo înainte de sosirea faetoanelor, strigă după ea Răzbunarea, în timp ce Madame Defarge ieșea în stradă și-o pornea la drum.

Madame Defarge își flutură ușor mîna în semn că o auzise și că puteau fi siguri de punctualitatea ei, și se avîntă prin noroaie, cotind apoi după zidul închisorii. Răzbunarea și juratul, privind-o cum se îndepărtează, își ex-

primară o fierbinte admirație pentru impunătoarea-i siluetă și pentru înaltele ei „calități morale".

Existau pe atunci multe femei asupra cărora vremurile își lăsaseră mîna, desfigurîndu-le ; dar nici una dintre ele nu era mai de temut decît această femeie implacabilă care străbătea acum străzile. Înzestrată cu o fire dîrză și neînfricată, o inteligență ascuțită și foarte activă, o neclintită forță de hotărîre, și cu acel soi de frumusețe care nu numai că-i hărăzește posesorului ei fermitate și înverșunare, dar pare să facă și pe ceilalți să-i recunoască instinctiv aceste însușiri ; oricînd, și-n orice fel de împrejurări, vremurile tulburi scot asemenea femei la suprafață. Dar, trăind din copilărie sentimentul mocnit al nedreptăților îndurate și nutrind o ură ancestrală față de aristocrați, împrejurările de acum o prefăcuseră într-o tigroaică. Nu știa ce-i mila. Dacă această virtute încolțise vreodată în inima ei, acum secase cu desăvîrșire.

Pentru ea nu avea absolut nici o însemnătate faptul că un om nevinovat trebuia să moară pentru păcatele săvîrșite de înaintașii lui ; ea nu-l vedea pe cel de acum, ci pe cei de atunci. Pentru ea nu avea nici o însemnătate că soția lui urma să rămînă văduvă, și copila orfană ; ba dimpotrivă, pedeapsa i se părea prea blîndă, pentru că ei toți erau dușmanii ei firești, și prada ei, și deci nu aveau drept la viață. N-ar fi avut nici un rost să faci apel la mila ei, pentru că nu cunoștea acest sentiment nici măcar față de ea însăși. Dacă în numeroasele încăierări la care luase parte ar fi fost doborîtă în stradă, n-ar fi încercat nici o fărîmă de milă pentru propria-i persoană ; dacă mîine ar fi fost trimisă la ghilotină, n-ar fi fost însuflețită de vreun simțămînt mai uman în afara dorinței aprige de a schimba locul cu cel ce-o trimisese acolo.

Asemenea inimă avea Madame Defarge. Deși lipsită de orice cochetărie, rochia îi venea totuși bine, într-un fel straniu, iar păru-i negru strălucea bogat sub grosolana bonetă roșie. Ascuns la sîn, purta un pistol încărcat. Ascuns în brîu, un jungher ascuțit. Astfel împodobită, călcînd cu pasul apăsat pe care ți-l dă asemenea fire, și cu libertatea și zvelțețea femeii obișnuite din copilărie să se vîn-

zolească, desculță, prin nisipurile calde ale mării, Madame Defarge străbătea străzile.

Cînd, cu o seară înainte, fusese plănuită călătoria cu trăsura care-și aștepta acum, în curtea Băncii, ultimul pasager, domnul Lorry fusese foarte preocupat de dificultatea de a o lua cu ei pe domnișoara Pross. Nu numai că era mult mai bine să nu încarce prea tare trăsura, dar era de foarte mare însemnătate ca timpul necesar pentru cercetarea ei și a pasagerilor să fie scurtat la maximum ; întrucît era posibil ca reușita evadării să atîrne doar de economisirea cîtorva minute ici, cîtorva minute colo. În cele din urmă, după o frămîntată chibzuință, domnul Lorry propuse ca domnișoara Pross și cu Jerry, care aveau liberă trecere în orice moment, să plece la orele trei, adică la un ceas după ei, cu cel mai ușor și mai iute vehicul cunoscut la acea vreme. Nefiind împovărați cu bagaje, aveau să ajungă curînd din urmă trăsura lor și apoi, depășind-o, să le-o ia înainte pe drum, ca să le poată pregăti din timp caii de schimb, înlesnindu-le astfel călătoria în prețioasele ceasuri ale nopții, cînd întîrzierile sînt aproape de neînlăturat.

Văzînd în această rînduială speranța de a fi cu adevărat de folos familiei în împrejurările de față care impuneau atîta urgență, domnișoara Pross o întîmpină cu bucurie. Ea și cu Jerry asistaseră la plecarea trăsurii, știuseră cine era acela pe care-l adusese Solomon, trăiseră zece minute de intensă tortură a nesiguranței ; acum, își mîntuiau pregătirile pentru a urma trăsura, în timp ce Madame Defarge, croindu-și drum de-a lungul străzilor, se apropia, se apropia din ce în ce de locuința părăsită în care cei doi țineau sfat.

— Dacă stai să te gîndești, domnule Cruncher, zise domnișoara Pross care era mult prea tulburată pentru a putea măcar vorbi, sau sta locului, sau mișca, sau trăi, dacă stai să te gîndești, ce părere ai avea ca noi să nu plecăm tot din curtea Băncii ? Cum a mai plecat azi o trăsură de-acolo, s-ar putea să iște bănuieli.

— Părerea mea, dom'șoară, e că aveți dreptate, replică domnul Cruncher. Oricum, eu sînt alături de dumneavoastră, fie c-aveți or că n-aveți dreptate.

— Sînt atît de răscolită de teamă şi de şperanţă pentru cei scumpi nouă, continuă domnişoara Pross izbucnind în hohote de plîns, că nu-s în stare să încropesc nici un plan. Dumneata te simţi în stare, bunul şi dragul meu domn Cruncher ?

— În ce priveşte prespictivele mele de viitor, dom'şoară, cred că sînt în stare, ripostă domnul Cruncher. Dar în ce priveşte prezentul, căpăţîna asta bătrînă a mea nu mă duce la nimic. Dom'şoară, vreţi să-mi faceţi un favor, şi să luaţi notă de două făgăduieli şi legămînturi pe care le fac şi de care e dorinţa mea să amintesc acum în această năpastă ?

— Oh, pentru numele lui Dumnezeu ! strigă domnişoara Pross printre sughiţuri, aminteşte-le şi slobozeşte-te de ele, ca un om minunat ce eşti !

— Primul, începu domnul Cruncher care tremura ca varga şi arăta la faţă pămîntiu şi solemn, e că n-am să mai fac niciodată chestiile alea nenorocite, n-am să le mai fac niciodată...

— Sînt sigură, domnule Cruncher, că n-ai să le mai faci niciodată, indiferent despre ce-ar fi vorba, şi te rog mult să nu te simţi obligat să-mi dai explicaţii despre ce anume e vorba.

— Nu, dom'şoară, lucrul ăsta nu va fi pomenit în faţa dumneavoastră. Al doilea : o dată ce n-am să mai fac niciodată chestiile alea nenorocite, n-o să mai crîcnesc niciodată la îngenuncherile doamnei Cruncher, niciodată !

— Indiferent pentru ce treabă gospodărească o fi trebuind să îngenuncheze nevasta dumitale, răspunse domnişoara Pross, luptînd vitejeşte să-şi usuce ochii şi să se stăpînească, sînt încredinţată că doamna Cruncher ştie ce face şi trebuie lăsată să facă cum crede ea că-i mai bine... Oh, dragii de ei !

— Ba mai mult, merg pînă acolo încît să declar, dom'şoară — continuă domnul Cruncher cu o alarmantă tendinţă spre peroraţie, ca de la amvon — şi vorbele mele îs aşa de serioase că i le-aţi putea transmite chiar dumneavoastră personal doamnei Cruncher, că părerile mele cu privire la îngenuncheri au suferit o transformare, şi că tot ce sper acum e că doamna Cruncher îngenunchează chiar în acest moment.

— Haide, haide ! Sper şi eu, bunul meu domn Cruncher, spuse printre lacrimi abătuta domnişoară Pross, şi sper că aşteptările ei vor fi încununate de succes.

— Dă Doamne, urmă domnul Cruncher cu sporită solemnitate şi sporită tendinţă spre peroraţie şi gesticulaţie, ca de la amvon, ca nimic din ce-am spus sau am făcut io unu vreodată să nu se încalece peste dorinţele mele curate cu privire la sărmanele noastre criaturi ! Dă, Doamne, cu toate că n-o să cădem acum în genunchi cu toţii (că nic nu s-ar cuveni), să iasă cu bine din piricolul ăsta mare în care să găsesc. Dă Doamne, dom'şoară ! Aşa cum spun io ! Dă... dom'şoară !

Aceasta fu încheierea domnului Cruncher, după o prelungită dar vană străduanie de a găsi una mai bună.

În acest timp, Madame Defarge, croindu-şi drum de-a lungul străzilor, se apropia din ce în ce.

— Dacă vom ajunge vreodată îndărăt, în ţara noastră, îl linişti domnişoara Pross, te poţi bizui pe mine că-i voi reda doamnei Cruncher atîta cît îmi voi putea aminti şi cît pot eu înţelege din toate declaraţiile impresionante pe care le-ai făcut aici ; şi poţi fi sigur că am să port mărturie de cît ai fost de destoinic în aceste vremuri de bejenie. Acum, hai să stăm şi să chibzuim ! Stimatul meu domn Cruncher, hai să chibzuim !

În acest timp, Madame Defarge, croindu-şi drum de-a lungul străzilor, se apropia din ce în ce.

— Ce-ar fi să te duci dumneata înainte, propuse domnişoara Pross, să opreşti trăsura şi caii, ca să nu mai vină pînă aici, şi să ne învoim unde să mă aşteptaţi ? N-ar fi mai bine aşa ?

Domnul Cruncher fu de părere că ar fi mai bine.

— În ce loc m-aţi putea aştepta ?

Domnul Cruncher era atît de buimăcit, încît nu se putea gîndi la alt loc în afară de Temple Bar. Dar vai, Temple Bar se afla la sute de mile depărtare, şi în acest timp Madame Defarge se apropiase foarte mult.

—În faţa catedralei, hotărî domnişoara Pross. Ar fi să ne abatem mult din drum dacă m-ai aştepta cu trăsura lîngă intrarea dintre cele două turle ?

— Nu, dom'şoară, răspunse domnul Cruncher.

— Atunci, ca un om straşnic ce eşti, du-te drept la căpitănia de poştă, şi fă schimbarea asta de program.

— Vedeţi, nu mă prea trage inima să vă las singură, zise domnul Cruncher şovăind şi clătinînd din cap. Cine ştie ce se mai poate întîmpla...

— Dumnezeu ştie, răspunse domnişoara Pross, dar nu-ţi face griji din cauza mea. Aşteaptă-mă cu trăsura la catedrală, la ora trei sau cît de curînd în jurul acestei ore ; sînt sigură că-i mai bine aşa decît să plecăm de aici. Simt eu că aşa-i mai bine. Haide ! Du-te cu Dumnezeu, domnule Cruncher ! Şi gîndeşte-te... nu la mine, ci la vieţile care s-ar putea să atîrne de noi doi.

Acest discurs, şi mîinile domnişoarei Pross care-i încleştaseră mîna într-o implorare spasmodică, îl hotărîră pe domnul Cruncher. Dînd o dată sau de două ori din cap în semn de încurajare, plecă pe moment ca să schimbe programul întocmit, şi o lăsă singură, să-l urmeze mai tîrziu, după cum gîndise ea.

Faptul că elaborase o măsură de precauţie ce se afla în curs de executare, era o mare mîngîiere pentru domnişoara Pross. Nevoia de a-şi încropi o înfăţişare care să atragă cît mai puţin atenţia în stradă, era a doua mîngîiere. Îşi privi ceasul : două şi douăzeci. Nu mai avea timp de pierdut ; trebuia să isprăvească totul cît mai urgent. Temîndu-se, în marea ei nelinişte, de pustietatea odăilor părăsite, de feţe plăsmuite de închipuire care ar pîndi de după fiecare uşă, domnişoara Pross aduse un lighean de porţelan cu apă rece şi începu să-şi spele ochii roşii şi umflaţi de plîns. Hărţuită de spaimele-i febrile, nu răbda ca văzul să-i fie împăienjenit de şiroaiele de apă care i se scurgeau pe faţă, aşa încît se oprea mereu din spălat şi-şi rotea privirile în jur, să se asigure că n-o pîndeşte nimeni. Într-una din aceste pauze, sări îndărăt cu un strigăt, *pentru că văzu o siluetă înfiptă drept în mijlocul camerei.*

Ligheanul căzu pe jos şi se făcu ţăndări, iar apa se revărsă la picioarele doamnei Defarge. Căi întortocheate străbătuseră acele picioare şi de mult sînge fuseseră înţinate pînă să întîlnească apa.

Madame Defarge o privi cu răceală şi întrebă :

— Unde e soţia lui Evrémonde ?

Prin mintea domnișoarei Pross săgetă gîndul că toate ușile erau larg deschise, ceea ce putea sugera fuga precipitată. Prima ei mișcare fu să le închidă. Patru uși dădeau în acea încăpere și le închise repede pe toate. Apoi se așeză cu spatele la ușa odăii pe care o ocupase Lucie.

Ochii negri ai doamnei Defarge o urmăriră pe parcursul mișcărilor pripite, apoi poposiră neclintit asupră-i. Domnișoara Pross nu avea nimic frumos în ea ; anii nu-i îndulciseră sălbăticia trăsăturilor și nu-i înmuiaseră îndîrjirea înfățișării ; dar, în felul ei, era la fel de neîmblînzită ca și Madame Defarge, pe care o măsura din creștet pînă-n tălpi.

— După cum arăți, ai putea fi perechea Satanei, mormăi domnișoara Pross. Cu toate astea, nu mă dai tu gata pe mine. Eu sînt englezoaică.

Madame Defarge o privi cu dispreț. Vedea în fața ei o femeie solidă, aspră, vînjoasă, așa cum și domnul Lorry, cu ani în urmă, văzuse în ea o mînă de fier. Știa prea bine că domnișoara Pross era prietena bună a familiei ; iar domnișoara Pross știa prea bine că Madame Defarge era dușmana nefastă a familiei.

— În drum spre locul unde mi s-a rezervat scaunul și mă așteaptă împletitura, zise Madame Defarge indicînd printr-un gest direcția fatală, am venit ca să-i ofer în treacăt omagiile mele. Doresc s-o văd.

— Știu eu ce gînduri îți coace ție mintea, răspunse domnișoara Pross, și poți pune mîna-n foc că m-oi pricepe să le vin de hac.

Fiecare dintre cele două femei vorbea în limba ei ; nici una nu înțelegea graiul celeilalte ; amîndouă stăteau ca doi dulăi la pîndă, cu urechile ciulite și ochii atenți, gata să ghicească din mimică și expresie ce voiau să spună cuvintele celeilalte.

— Nu-i ajută la nimic să se ascundă de mine în momentul ăsta, stărui Madame Defarge. Bunii patrioți și-ar da seama ce înseamnă una ca asta. Vreau s-o văd. Du-te și spune-i că vreau s-o văd. M-auzi ?

— Dacă ochii ăștia ai tăi ar fi cari, și eu aș fi un pat englezesc cu polog, n-ar rămîne o așchie din mine nesfredelită. Nu, afurisită de venetică ce ești ; nu mă dau pe una ca tine !

Madame Defarge nu-i putu pricepe expresiile în amănunt ; dar, în linii mari, pricepu că era sfidată.

— Muiere nătîngă ce eşti, se răsti Madame Defarge încruntîndu-se. Nici nu stau de vorbă cu tine ! Cer s-o văd pe dînsa ! Ori îi spui că vreau s-o văd, ori fereşte-te din calea mea şi lasă-mă să intru !

Îşi însoţi vorbele de un gest furios şi grăitor al braţului drept.

— Niciodată n-aş fi crezut c-o s-ajung să doresc să-ţi înţeleg aiurita de limbă ; aş da tot ce am, şi cămaşa de pe mine, numai să ştiu dacă bănuieşti adevărul sau măcar o parte de adevăr.

Nici una dintre ele n-o slăbi o clipă din ochi pe cealaltă. Madame Defarge nu se clintise de pe locul unde o zărise prima dată domnişoara Pross ; acum însă, făcu un pas spre ea.

— Eu sînt britonă, răcni domnişoara Pross. Sînt disperată, şi nu mă sinchisesc nici atîtica de soarta mea. Ştiu un lucru : cu cît te ţin mai mult în loc, cu atît cresc speranţele pentru puişorul meu. Şi dacă ridici un deget la mine, apăi nu-ţi rămîne fir din părul ăsta negru pe ţeastă !

Aşa vorbi domnişoara Pross, scuturînd semeţ din cap şi scăpărînd scîntei din ochi în pauzele dintre frazele sacadate, rostite, fiecare frază, dintr-o sigură suflare. Aşa vorbi domnişoara Pross, care în viaţa ei nu făcuse rău unei muşte.

Dar curajul ei era de natură afectivă, ceea ce-i aduse nestăvilitele lacrimi în ochi. Era un soi de curaj pe care Madame Defarge îl înţelegea atît de puţin, încît îl lua drept slăbiciune.

— Ha, ha ! rîse ea. Curcă plouată ! Nu faci nici doi bani ! Mă adresez doctorului ! Ridică glasul şi strigă : Cetăţene doctor ! Soţia lui Evrémonde ! Copilul lui Evrémonde ! Orice altă persoană care se află aici, în casă, în afară de neroada asta, să-i răspundă cetăţenei Defarge !

Poate că tăcerea care urmă, poate că o alterare lentă a expresiei domnişoarei Pross, poate că o presimţire nelegată de nici unul din aceste lucruri, îi şopti doamnei Defarge că plecaseră cu toţii. Deschise precipitat trei dintre cele patru uşi, şi privi în încăperi.

— Camerele astea sînt în dezordine, aici s-a împachetat în pripă, uite, fel de fel de nimicuri pe jos. Nici în odaia asta din spatele tău nu e nimeni ! Lasă-mă să văd !

— Niciodată ! zise domnișoara Pross, care-i înțelesese cererea, la fel cum Madame Defarge îi înțelese răspunsul.

— Dacă nu sînt în camera asta, înseamnă c-au șters-o și că pot fi urmăriți și aduși înapoi, spuse Madame Defarge, gîndind cu glas tare.

— Atîta timp cît nu știi sigur dacă sînt în camera asta sau nu, nu te hotărăști ce să faci, gîndi domnișoara Pross cu glas tare ; și lucrul ăsta n-ai să-l afli atîta timp cît te pot împiedica eu ; și fie c-ai să-l afli sau nu, n-ai să pleci de-aici atîta timp cît te pot ține eu.

— De la bun început am luptat în stradă, pe baricade, și nimic nu m-a oprit ; am să te clintesc de la ușa asta chiar de-ar fi să te sfîșii în bucăți.

— Sîntem numai noi două la ultimul etaj al unei case înalte, într-o curte pustie, de unde nimeni n-o să ne audă ; mă rog Domnului să-mi dea puterea de a te reține, pentru că fiecare minut de întîrziere al tău valorează milioane pentru odorul meu.

Madame Defarge dădu să se repeadă la ușă. Domnișoara Pross, sub impulsul momentului, o înșfăcă de mijloc cu ambele brațe și o încleștă ca într-o chingă de fier. Zadarnic se zbătea și izbea în dreapta și-n stînga Madame Defarge ; domnișoara Pross, cu viguroasa tenacitate a iubirii, care-i întotdeauna mai puternică decît cea a urii, o strîngea zdravăn, ba chiar, în focul luptei, o ridicase de la pămînt. Madame Defarge o lovea cu pumnii și-i zgîria fața cu unghiile ; dar domnișoara Pross, cu bărbia proptită în piept, îi încătușase mijlocul și se agăța de ea mai abitir ca o femeie gata să se înece.

După puțin timp, mîinile doamnei Defarge încetară să mai izbească, și dădură să coboare spre mijlocul încercuit în chingi de fier.

— Degeaba, îi zise domnișoara Pross pe un glas sufocat ; îl simt sub brațul meu, n-ai să-l poți scoate. Sînt mai puternică decît tine, și binecuvîntat fie cerul pentru acest dar. O să te strîng așa, pînă cînd una din noi două o să cadă leșinată sau moartă.

Mîinile doamnei Defarge se îndreptară spre sîn. Domnișoara Pross înălță ochii, văzu despre ce-i vorba, izbi brusc ; urmă o flacără și o detunătură, după care se trezi singură — orbită de fum.

Totul se petrecuse într-o secundă. Apoi fumul începu să se subțieze lăsînd în locu-i o liniște cumplită, și se topi în văzduh, ca și sufletul aprigei femei al cărei trup zăcea în nemișcare pe podea.

În primul moment de groază, domnișoara Pross trecu dincolo de cadavru, ocolindu-l cît mai departe cu putință, și porni s-alerge pe scări, ca să strige după ajutor. Din fericire, se răzgîndi la timp, dîndu-și seama de urmările faptei ei, și se întoarse în cameră. Era groaznic să trebuiască să intre din nou ; totuși intră, ba chiar se apropie de moartă, ca să-și ia boneta și celelalte lucruri de îmbrăcat. Le trînti pe ea și țîșni pe scări în jos, după ce mai întîi încuie ușa pe dinafară și luă cheia. Apoi se așeză cîteva momente pe trepte, ca să-și tragă sufletul și să verse cîteva lacrimi, după care se ridică și-o porni iar la drum.

Har Domnului, boneta avea un voal, altfel n-ar fi putut circula pe străzi fără să fie oprită. Har Domnului, ca avusese întotdeauna o înfățișare sucită, încît răvășeala de acum nu sărea în ochi, cum ar fi fost cazul la altă femeie. Ambele aceste lucruri îi erau de folos, pentru că fața îi era brăzdată de zgîrieturi și de urmele degetelor celeilalte, părul îi era smuls, iar rochia (aranjată în pripă, cu mîini nesigure) era smucită și mototolită în fel și chip.

Cînd trecu peste pod, zvîrli cheia de la ușă în apă. Ajunse la catedrală cu cîteva minute înainte de însoțitorul ei și, în timp ce aștepta, gîndurile i-o luară razna : dacă cheia s-a prins într-o plasă, dacă a fost identificată, dacă ușa a fost descuiată și cadavrul descoperit, dacă o să fie oprită la barieră, vîrîtă la închisoare și osîndită pentru omor ! *În toiul iureșului de gînduri, apăru trăsura*, o înghiți, și o duse mai departe.

— E vreun zgomot în stradă ? îl întrebă pe cavalerul ei.

— Zgomotele obișnuite, răspunse domnul Cruncher ; și se uită la tovarășa-i de drum surprins de întrebarea și de aspectul ei.

— Nu te aud, țipă domnișoara Pross. Ce-ai spus ?

Degeaba îi repetă domnul Cruncher cele spuse ; domnișoara Pross nu-l putea auzi.

„Mai bine să dau din cap, gîndi domnul Cruncher, ulmit. Asta măcar o să vadă.“ Și așa făcu.

— Acum se aude vreun zgomot în stradă ? întrebă iarăși, după un timp, domnișoara Pross.

Domnul Cruncher făcu semn din cap că da.

— Eu nu-l aud.

„Că doar n-o fi surzit într-un ceas ? Ce-o fi apucat-o ?“ medită domnul Cruncher foarte tulburat.

— Simt așa, c-a fost o flacără și-apoi o bubuitură, și că detunătura asta e ultimul lucru pe care l-am mai auzit în viața mea.

— Al naibii să fiu dacă nu-i cherchelită ! spuse domnul Cruncher din ce în ce mai stingherit. Ce-o fi băut ca să prindă curaj ? Hait ! Zdrăngănitul carelor ălora blestemate ! Pe astea le auzi, dom'șoară ?

— Nu aud nimic, spuse domnișoara Pross, observîndu-l că-i vorbește. O, bunul meu domn, întîi a fost o bubuitură puternică, și pe urmă o mare liniște, și liniștea asta pare a fi încremenită și neclintită, de parcă nimic n-ar mai putea-o știrbi cîte zile oi avea !

— Dacă n-aude huruitul carelor ăstora blestemate, care se apropie acuma de capătul călătoriei lor, grăi domnul Cruncher privind peste umăr, atunci părerea mea e că într-adevăr e surdă și că n-o să mai audă nimic pe această lume...

Și, într-adevăr, așa a fost.

Capitolul XV

Ecoul pașilor se stinge pentru totdeauna

CARELE MORȚII HURUIE DOGIT PE caldarîmul Parisului. Șase faetoane transportă zilnic vinul pentru gîtlejul Ghilotinei. Toți monștrii lacomi și nesățioși zămisliți de închipuire, de cînd închipuirea zămislește în-

chipuiri, s-au contopit în această singură creaţie : Ghilotina. [...] Atît de deprinşi sînt locuitorii cu spectacolele sîngeroase, încît la multe dintre ferestrele caselor nici nu se mai ivesc capete şi în cele unde se ivesc îndeletnicirea mîinilor nici nu mai e întreruptă în timp ce ochii cată la chipurile din faetoane. Ici, colo, locatarii caselor au oaspeţi veniţi să admire spectacolul ; atunci gazdele arată cu degetul către un faeton sau altul, arborînd ceva din satisfacţia custodelui unui muzeu sau al unui ghid autorizat şi par să explice cine anume a stat pe locul ăsta ieri şi cine alaltăieri.

Cei aflaţi în faetoane privesc toate astea ca şi orice alt amănunt ivit pe ultimul lor drum, cu ochi indiferenţi ; alţii, cu un interes nostalgic, agăţat de viaţă şi de oameni. Unii, cu capetele plecate, par cufundaţi în disperare mută ; iar alţii sînt atît de preocupaţi de aspectul lor, încît aruncă mulţimii priviri teatrale aşa cum au văzut pe scenă sau în poze. Cei mai mulţi stau cu ochii închişi şi meditează sau încearcă să-şi adune gîndurile răzleţe. Doar unul, un nenorocit cu o mutră de om ieşit din minţii, e atît de răvăşit şi de ameţit de groază, încît cîntă şi ţopăie. Dar nici unul nu încearcă să-şi atragă, prin privire sau gest, mila privitorilor.

În faţa fiecărui faeton merge călare o gardă de oameni pestriţi şi către aceştia se întorc adeseori chipurile din mulţime, ba mulţi le adresează şi cîte o întrebare. S-ar zice că e mereu aceeaşi întrebare, pentru că e urmată de năvala mulţimii către cel de-al treilea car. Călăreţii din fruntea celui de-al treilea faeton arată adesea, cu vîrful sabiei către un singur om. Mulţimea e împinsă de curiozitatea de a-l vedea ; stă în picioare, în fundul faetonului, cu capul în piept şi vorbeşte cu o fetişcană aflată lîngă el şi care-l ţine de mînă. Nu se sinchiseşte şi nu are nici o curiozitate pentru tot ce se petrece în jur ; îi vorbeşte într-una fetei. Ici, colo, de-a lungul străzii St. Honoré, se ridică strigăte împotriva lui. Dar el surîde senin, scuturîndu-şi pletele în jurul feţei. Nu-şi poate duce mîna la obraz, braţele fiindu-i legate.

Pe treptele unei biserici, iscoada şi fluieraşul închisorilor aşteaptă defilarea convoiului. Se uită la primul

faeton : nu e. Se uită în al doilea : nu e. Începe să se întrebe : „Oare m-o fi sacrificat ?“ cînd deodată fața i se luminează, privind în cel de-al treilea faeton.

— Care-i Evrémonde ? întreabă un om în spatele lui.

— Acela. Acolo, în spate...

— Cu mîna în mîna fetei ?

— Da.

Omul pornește să strige :

— Jos cu Evrémonde ! La ghilotină cu toți aristocrații ! Jos cu Evrémonde !

— Ssst ! îl roagă iscoada cu sfială.

— Și de ce, mă rog, cetățene ?

— Își va ispăși vina : peste cinci minute va plăti pentru tot. Lasă-l să moară în liniște.

Dar cum omul continuă să strige : „Jos cu Evrémonde !“ fața lui Evrémonde se întoarce o clipă spre el. Și atunci Evrémonde îl vede pe spion, se uită lung la dînsul, și-și vede mai departe de drum.

Orologiile bat ora trei ; brazda tăiată în mijlocul mulțimii se reface pentru a se îndrepta spre locul execuției și al sfîrșitului. Mormanele de pe lături se năruie, umplînd pe loc golul lăsat de ultimul faeton, pentru că acum îl urmează cu toții la ghilotină. În rîndul din față, așezate pe scaune, ca într-o grădină de distracții, se află o grămadă de femei, toate împletind de zor. Pe unul dintre locurile cele mai de frunte, stă Răzbunarea, căutîndu-și din ochi prietena.

— Thérèse ! strigă ea cu vocea ei pițigăiată. Cine a văzut-o ? Thérèse Defarge !

— Pînă acum n-a lipsit niciodată, observă o femeie din tagma celor care împletesc.

— Nu ; și nici acum n-o să lipsească, strigă Răzbunarea cu ciudă. Thérèse !

— Mai tare ! o sfătuiește o femeie. [...]

— Ce ghinion ! strigă Răzbunarea izbind cu piciorul în scaun ; uite c-au sosit faetoanele ! Evrémonde o să fie expediat într-o clipită, și ea să nu fie de față ! Plîng de necaz și de dezamăgire !

Între timp faetoanele încep să-și verse încărcătura. Slujitorii ghilotinei sînt înveșmîntați în odăjdii și gata de

ceremonie. Zdup ! — Un cap e ridicat în văzul mulțimii și femeile care împletesc și care abia își înălțaseră ochii în urmă cu un minut, cînd capul mai putea gîndi și vorbi, acum numără : „Unu !“

Al doilea faeton se golește și pleacă : al treilea vine în față. Zdup ! — Și femeile care împletesc, fără să se poticnească sau să se oprească o clipă din zorul lucrului, numără : „Doi !“

Presupusul Evrémonde coboară, iar cusătoreasa e depusă jos imediat în urma lui. Nici la coborîre nu i-a părăsit mîna supusă, ci continuă să i-o strîngă, așa cum i-a făgăduit. Foarte blînd, o întoarce cu spatele spre mașina de tăiat capete, care sfîrîie și se declanșează într-una, iar fata îl privește în ochi și-i mulțumește.

— Dacă n-ai fi dumneata, bunule străin, n-aș fi atît de liniștită, pentru că de felul meu sînt plăpîndă și slabă de inimă ; și nici n-aș fi putut să-mi înalț gîndurile către Cel de Sus care cred că mi te-a trimis !

— S-au mi te-a trimis mie pe tine, spuse Sydney Carton. Privește-mă în ochi, copilă dragă, și nu te gîndi la nimic altceva.

— Nu-mi pasă de nimic atîta timp cît îți țin mîna. Și n-o să-mi pese nici cînd o să-i dau drumul.

— Nu te teme...

Cei doi stau în mijlocul șuvoiului de victime care se subțiază văzînd cu ochii, dar își vorbesc de parcă ar fi numai ei singuri. Ochi în ochi, glas în glas, mînă-n mînă, inimă-n inimă, acești doi copii ai Mamei Natura, altminteri atît de îndepărtați unul de altul și de deosebiți, au străbătut împreună drumul întunecat, pentru a se reîntoarce la vatra de unde au purces și pentru a-și găsi odihna la sînul matern.

— Prietene viteaz și mărinimos, îmi îngădui să-ți pun o ultimă întrebare ? Eu sînt foarte neștiutoare și mă frămîntă ceva !

— Spune-mi ce e.

— Eu am o verișoară, singura mea rudă ; e tot orfană ca și mine ; și o iubesc foarte mult. E cu cinci ani mai mică decît mine și locuiește la țară, în Sud, în casa unui

fermier. Sărăcia ne-a despărțit și ea nu știe nimic de soarta mea — căci eu nu pot să scriu — și dacă aș ști, cum aș putea să-i spun ! Dar e mai bine așa.

— Da, da ; e mai bine așa.

— Știi la ce m-am gîndit eu tot drumul pînă aici și la ce mă mai gîndesc încă privindu-ți fața dîrză care-mi dă atîta curaj ? Dacă Republica va aduce într-adevăr mult bine pentru cei sărmani, dacă or să flămînzească mai puțin, și or să sufere mai puțin, înseamnă că verișoara mea poate să trăiască fericită ; s-ar putea chiar să ajungă pînă la adînci bătrînețe.

— Și ce-i cu asta, drăguța mea surioară ?

— Păi nu te gîndești — ochii care nu se tînguiseră pînă acum, și în care se citea atîta putere de a îndura, se umplură de lacrimi, iar buzele i se întredeschiseră și începură să tremure — nu te gîndești ce lung o să-mi pară timpul tot așteptînd-o pe ea, acolo, pe meleagurile acelea mai bune, unde nădăjduiesc că și dumneata și eu vom fi adăpostiți cu îndurare ?

— Nu poate fi așa, copila mea ; acolo nu există timp, acolo nu există amărăciune.

— Ce mult curaj îmi dai ! Eu sînt atît de neștiutoare... Acum trebuie să te sărut ? A sosit momentul ?

— Da.

Îl sărută pe buze ; și el o sărută ; fiecare dintre ei îl binecuvîntează pe celălat. Mîna subțire nu tremură cînd e eliberată din strînsoare ; nimic alta decît o lumină blîndă pe chipul răbdător. Ea e penultima, înaintea lui — s-a sfîrșit... Femeile care împletesc, numără : „Douăzeci și doi !“

Murmur și zvon de glasuri, mare de chipuri înălțate, presiuni ale celor de la margini astfel încît mulțimea se împinge în față, se revarsă ca un val prea umflat... Totul se mistuie într-o scăpărare. „Douăzeci și trei !“

În noaptea aceea, s-a spus despre el, în oraș, că a avut cel mai senin chip din cîte se văzuseră pe acolo. Mulți au adăugat că arăta sublim și profetic.

Una dintre cele mai remarcabile victime ale aceleiași lame de cuțit — o femeie, — ceruse, la piciorul aceluiași

eşafod, cu puţin timp în urmă, să i se îngăduie să aştearnă în scris gîndurile care o inspirau. Dacă Sydney Carton ar fi dat grai gîndurilor lui — şi erau într-adevăr gînduri profetice — ele ar fi sunat astfel :

„Îi văd pe Barsad, pe Cly, pe Defarge, Răzbunarea, juratul, judecătorul, şiruri lungi de noi opresori care se ridică pe ruinele celor vechi ; îi văd pierind sub tăişul acestui instrument, înainte de a fi scos din uz. Văd un oraş frumos şi un popor strălucit ridicîndu-se din genunea de acum şi, în lupta lui pentru adevărata libertate, în izbînzile şi în înfrîngerile lui, de-a lungul zecilor de ani ai viitorului, văd tot răul acestor vremi, şi al vremilor de odinioară care le-au zămislit pe acestea de acum, izbăvindu-se şi mîntuindu-se încetul cu încetul.

Văd vieţile pentru care îmi jertfesc eu viaţa, le văd propăşind paşnic, rodnic, fericit, în acea Anglie pe care eu n-am s-o mai văd niciodată.

O văd pe Lucie strîngînd la sîn un prunc care poartă numele meu. Îl văd pe tatăl ei, îmbătrînit şi încovoiat, dar izbăvit şi împăcat, credincios omenirii în misiunea lui tămăduitoare. Îl văd pe celălalt bătrîn minunat, prietenul lor de atîta amar de vreme, îmbogăţindu-i, în zece ani de aici înainte, cu toate bunurile lui pămînteşti şi lunecînd în pace către răsplata de veci.

Văd că în inimile lor mi-au ridicat un sanctuar, precum şi în inimile urmaşilor lor. O văd pe Lucie, la bătrîneţe, lăcrimînd la aniversarea zilei de azi. O văd pe ea şi pe soţul ei, la capătul drumului lor pămîntesc, odihnind unul alături de celălalt în ultimul culcuş lumesc, şi ştiu bine că nici unul dintre ei nu l-a cinstit şi nu l-a venerat în inima lui pe celălalt mai mult decît m-au cinstit şi m-au venerat amîndoi pe mine.

Văd pruncul acela de la sînul ei, copilul care-mi poartă numele, îl văd bărbat, dobîndindu-şi drum spre culmi pe acea cărare a vieţii care a fost cîndva şi a mea. Îl văd izbutind atît de strălucit, încît numele meu devine ilustru în lumina lui. Şi văd petele cu care l-am întinat eu, pălind şi făcîndu-se nevăzute. Îl văd, fruntaş între judecătorii cinstiţi şi între oamenii de vază, dînd viaţă unui fiu care-mi poartă numele, un fiu cu o frunte şi o cunună de păr

de aur ce-mi sînt cunoscute pînă şi-n acest loc — dulci şi senine, fără nici o urmă a ororii acestei zile — şi îl mai aud cum îi istoriseşte copilului povestea vieţii mele, cu o voce înduioşată în care tremură lacrimi.

Este lucrul cel mai bun pe care-l pot face eu şi pe care l-am făcut vreodată ; iar odihna spre care mă îndrept este, de departe, cea mai deplină din cîte am cunoscut cu vreodată."

CUPRINS

Prefaţa autorului 5

Cartea întîi

Rechemat la viaţă

Cap. I. Epoca 9
Cap. II. Poştalionul 12
Cap. III. Umbrele nopţii 18
Cap. IV. Pregătiri 23
Cap. V. Vinăria 36
Cap. VI. Cizmarul 48

Cartea a doua

Firul de aur

Cap. I. Cinci ani mai târziu 63
Cap. II. Spectacolul 70
Cap. III. O dezamăgire 78
Cap. IV. Felicitări 93
Cap. V. Șacalul 100
Cap. VI. Sute de oameni 107
Cap. VII. Domnul marchiz la oraș 120
Cap. VIII. Domnul marchiz la țară 130
Cap. IX. Capul Gorgonei 136
Cap. X. Două făgăduieli 148
Cap. XI. Tabloul a doi prieteni 158
Cap. XII. Omul plin de gingășie 162
Cap. XIII. Omul lipsit de gingășie 169
Cap. XIV. Cinstitul negustor 175
Cap. XV. Împletind 184
Cap. XVI. Tot împletind 196
Cap. XVII. O noapte deosebită 208
Cap. XVIII. Nouă zile 214
Cap. XIX. O părere 221
Cap. XX. O rugăminte 230
Cap. XXI. Ecouri de pași 234
Cap. XXII. Marea continuă să crească . . . 246
Cap. XXIII. Se înalță focul 251
Cap. XXIV. Atras către Stînca de Magnet . . 259

Cartea a treia

Calea furtunii

Cap. I. La „Secret“. 275
Cap. II. Piatra de tocilă 286
Cap. III. Umbra 293

Cap. IV. Calm în furtună 298
Cap. V. Tăietorul de lemne 303
Cap. VI. Triumf 308
Cap. VII. O bătaie în uşă 312
Cap. VIII. Un partener la jocul de cărţi . . . 318
Cap. IX. Jocurile sînt făcute 331
Cap. X. Umbra capătă consistenţă 345
Cap. XI. Înserare 362
Cap. XII. Întuneric 367
Cap. XIII. Cincizeci şi doi 377
Cap. XIV. Împletitura ia sfîrşit 390
Cap. XV. Ecoul paşilor se stinge pentru totdeauna 403

Lector : TEODORA POPA
Tehnoredactor : ELENA PREDA

Apărut 1973. Tiraj 100 000. Broșate 88 500. Legate 11 500.
Coli tipar : 26.

Tiparul executat sub comanda nr. 30 466 la Combinatul Poligrafic „Casa Scînteii", Piața Scînteii nr. 1, București
Republica Socialistă România

Lei 11,50

Colecția
«Romanul de dragoste»
75

În colecția
«ROMANUL DE DRAGOSTE»
au apărut:

50 John Galsworthy	■ În așteptare
51 John Galsworthy	■ Pustietate în floare
52 Laurențiu Fulga	■ Moartea lui Orfeu
53 Alphonse Daudet	■ Sapho
54 Anka Kowalska	■ Sîmburele
55 Guy de Maupassant	■ Mai tare ca moartea
56 Somerset Maugham	■ Vălul pictat
57 Walter Scott	■ Mireasa din Lammermoor
58 Veniamin Kaverin	■ În fața oglinzii
59 Ada Orleanu	■ Bun rămas, crînguri de alun
60 Sergiu Dan	■ Surorile Veniamin
61 Gustave Flaubert	■ Salammbô
62 John Galsworthy	■ Dincolo de rîu
63 Doamna de La Fayette Benjamin Constant	■ Principesa de Clèves • Adolphe
64 Stendhal	■ Armance
65 André Gide	■ Isabela • Simfonia pastorală
66 Mihail Sadoveanu	■ Venea o moară pe Siret
67 Erich Maria Remarque	■ Arcul de Triumf
68 Radu Petrescu	■ Matei Iliescu
69 Dimităr Dimov	■ Locotenentul Benz
70 John Galsworthy	■ Floarea întunecată
71 Józef Ignacy Kraszewski	■ Contesa Cosel
72—73 Alexandre Dumas	■ Cele două Diane
74 Honoré de Balzac	■ Modeste Mignon